Ludvig Holberg

Niels Klims
Reise under Jorden

bokselskap.no
Oslo 2025

bokselskap.no, Oslo 2025
Ludvig Holberg *Niels Klims Reise under Jorden*
Teksten i bokselskap.no følger den danske utgaven fra 1742, oversatt av Hans Hagerup (København/Rottmer), og er basert på digital tekstversjon ved Simen Johansen.
ISBN: 978-82-8319-867-6 (bokselskap.no),
978-82-8319-868-3 (epub), 978-82-8319-869-0 (mobi)
Filen er lastet ned fra e-bokportalen Bokselskap. Lesetekst og flere nedlastningsmuligheter m.m. er gratis tilgjengelig på bokselskap.no

---

NIELS KLIMS

Reise Under Jorden,

Forestillende

En nye Kundskab om Jorden,

Og

Historie

Om det femte Monarchie,

Som hidindtil har været os ubekiendt;

Funden

Blant Abelins efterladte skrevne Bøger paa Latin,

Og oversatt af Latin paa Dansk, samt til Trykken befordret efter special Kongelig allernaadigst Bevilning for *Jacob Preusses* Fallit-Boed.

Kiøbenhavn, 1742.

Trykt af Herman Henrich Rottmer.

Tittelblad, 1742.

I Følge af Hans Kongel. Majestis. allernaadigste Privilegio, haver jeg revideret denne Version, og finder den overeensstemmende med Originalen. Kiøbenhavn den 1 Maj. 1742.

J. P. ANCHERSEN, D.

KONGELIGE BIBLIOTEK

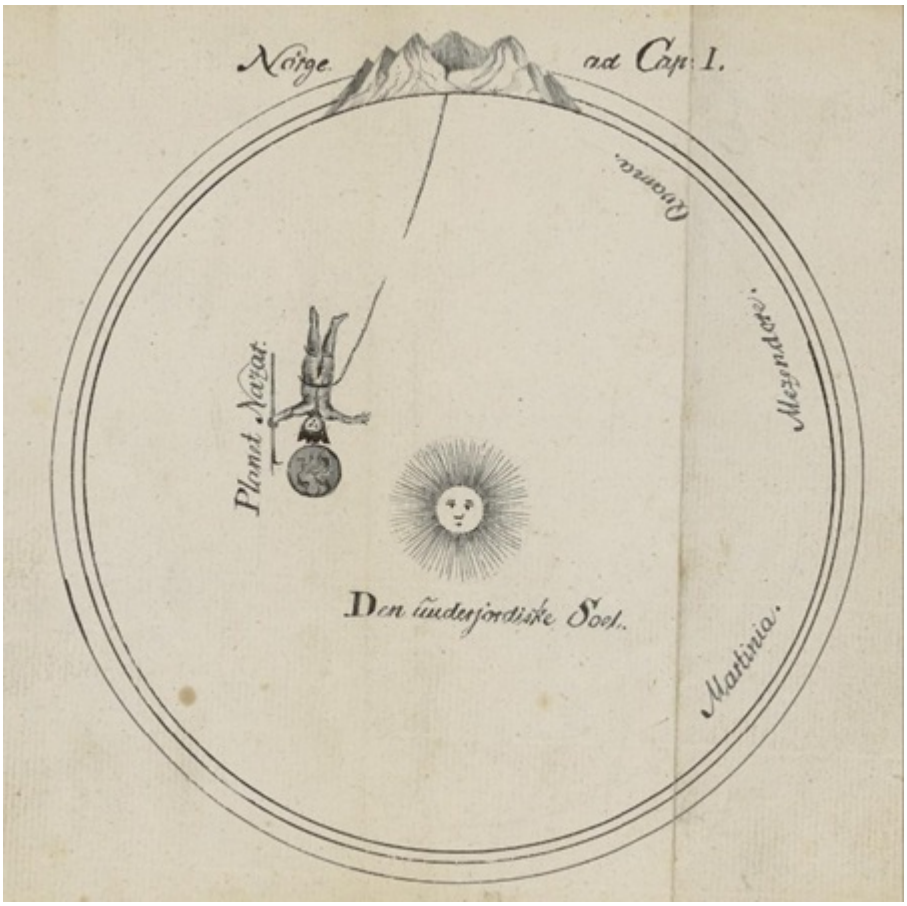
Norge.
ad Cap. 1.
Planet. Nazat.
Den sundejordiske Soel.
Quoma.
Mezuadae.
Martinia.

Cap. I. Autor kommer ned i en anden Verden

Anno 1664, efterat jeg paa Kiøbenhavns Academie havde faaet **Laudabilem** baade til **Examen Philosophicum** og **Theologicum**, lavede jeg mig til at reyse hiem, og derfor begav mig paa et Skib, som skulde gaae til Bergen i Norge, jeg var vel stor og modig af de Caracterer, som jeg havde faaet av Professorerne i **Theologie** og **Philosophie**, men fattig paa Penge, min Skiebne var lige med andre Norske Studenteres, som pleyer at komme hiem med tomme Punge fra Academiet. [2] Vinden føyede os, saa vi efter 6 Dages lykkelige Seylads kom i Bergens Havn. Saaledes kom jeg vel lærdere hiem, men ikke rigere, jeg havde min Underholdning nogen Tid hos mine Venner, og levede som en Betler, men var dog ikke doven. Thi at jeg kunde oplyse det **Physiske Studium**, som jeg havde begyndt paa, ved Erfarenhed, og at jeg kunde udforske Jordens Egenskaber, og Biergenes Grund, leedte jeg omhyggelig udi alle Kroge i Landet. Ingen Klippe var saa steyl, at jeg jo havde Lyst til at klavre op paa den, ingen Hule var saa dyb og fæl, at jeg jo gierne vilde krybe ned i den, for at see, om jeg ikke kunde finde noget rart, som var værd at eftertænkes af en **Physico**. Thi der findes mange Ting i vort Fæderneland, som vi ikke har seet, ja ey engang hørt tale om; dersom samme Ting fandtes i Franckerige, Italien, Tydskland eller noget andet Land, som er frugtbar paa forunderlige Ting, og veed at udblæse de samme, da havde man hørt om dem, læst og beseet dem. Iblant de Ting, som meest syntes mig merkværdige, var en meget dyb og steyl Hule oven paa Toppen af det Bierg, som Indbyggerne kalder Fløyen, og da Munden af samme Huule til og fra giver en sagte og behagelig Luft fra sig, [3] saaledes, at den synes ligesom ved Hikken snart at give Luften fra sig, snart at drage den til sig, hvilket lærde Folk i Bergen, i sær den berømmelige **Abelin** og **Conrector Magister Edvard**, som vare vel erfarne i **Astronomie** og **Physica**, have troet, at det var en Ting, som **Philosophi** burde giøre sig umage for, og som de ey selv kunde for deres Alderdom, tilskyndede de tit deres Landsmænd nøyere at eftersee denne Hules Beskaffenhed. Ved disse Mænds Tale og min egen Lyst blev jeg opmuntret, og tænkte paa at stige ned i denne Hule, hvilket Forsæt jeg aabenbarede for nogle af mine Venner. De fandt ingen Smag derudi, men sagde: at det var et galt og forvoven Menneskes Arbeide. Men ved

disse Formaninger kunde de hverken forandre eller tvinge mit Forsæt, og det som burde dempe min Lyst, giorde mit tvivlraadige Sind meere fyrigt. Thi den store Lyst jeg havde til at opdage naturlige Ting, opmuntrede mig, og end meere, naar jeg eftertænkte min slette Tilstand, thi Pengene vare borte, og det syntes mig haardt og tungt længere at leve af andres Naade i mit Fæderneland, hvor alt Haab om at avancere var mig afskaaret, og jeg saae mig at være dømt til en evig Fattigdom, og ald Vey til [4] Ære og Forfremmelse tillukt, med mindre jeg ved en forvoven Gierning giorde mig berømmelig. Da jeg saaledes havde bestyrket mit Sind, og tillavet, hvad jeg til dette Tog havde nødig, gik jeg en Torsdag tilig om Morgenen udaf Byen, da det var got Væyr, paa det jeg, naar mit Forsæt var fuldført, igien inden Aften kunde komme hiem, thi jeg vidste ikke hvad mig forestod, at jeg som en anden **Phaeton** skulde veltes hovedkulds igiennem Luften need i en anden Verden, og ikke faae mine Venner og Fæderneland at see igien, førend efter 10 Aars Borteblivelse.

Dette Tog blev foretaget **Anno 1665**, da Hans Munthe og Lars Sørensen vare Borgemestere, og Christen Berthelsen og Lars Sand vare Raadmænd i Bergen. Der fuldte fire Arbeids-Karle med mig, hvilke bare Reeb og Baadshager, som jeg behøvede til at stige need med; Vi gik lige til Sandvig, hvor man best kand komme op paa Bierget, krøb der op paa Toppen, og da vi kom til det Stæd, hvor den ulyksalige Hule er, vare vi trette af Reisen, og derfor satte os lidt need for at spise Frokost. Mit Sind begyndte da først, [5] ligesom det kunde see Ulykken forud, at bæve; Jeg vendte mig derfor til mine Følgesvenne, og spurte: Hvo vil først vove Spillet? da ingen svarede, blev mit forsagte Mood igien fyrig, jeg lod tillave Rebet, og da jeg var ferdig at reise, befalede jeg GUd min Siæl. Der jeg nu skulde nedhidses i Hulen, lærte jeg mine Følgesvenne, hvad de fremdeles skulde giøre, nemlig, de skulde blive ved at lade Rebet gaae need, indtil de hørdte mig raabe, ved hvilken **Signal** de skulde holde Rebet stift, og i en Hast drage mig op igien, om jeg blev ved at raabe. Selv tog jeg en Baadshage i min høyre Haand, som jeg behøvede til at bortstøde, hvad der kunde hindre mig i min Nedfart, og holde mit Legeme hængende midt imellem begge Sider af Hulen. Neppe var jeg kommen ti eller tolv Alen need, førend Rebet gik i tu, hvilken Ulykke jeg merkede af Karlenes paafølgende Raab og Hylen, som dog strax forsvandt. Thi jeg kom meget hastig need i Afgrunden, ligesom den anden **Pluto**, undtagen jeg havde Baadshagen i Steden for Scepter.

Saa vidt jeg i den Sinds Forvirrelse [6] kunde slutte, havde jeg henved et Qvarteers Tiid faret i tyk Mørk og bestandig Nat, indtil omsider er Skimt af Lys ligesom et Tusmørke fremskinnede, og strax derefter lod sig see en klar og reen Himmel. Jeg

tænkte da af Taabelighed, at enten maatte den underjords Luft eller en Modvind have stødt mig tilbage, og at Hulen ved at give Luften fra sig, havde kastet mig op paa Jorden igien. Men jeg kiendte hverken den Soel eller Himmel, som jeg saae, ikke heller vare de øvrige Stierner mig bekandte, mig syntes, at de vare mindre end Stiernerne paa vor Himmel, troede derfor, enten at denne nye Himmels **Machine** alleene bestod i min Hiernes Indbildning, som kom af Svimmel i Hovedet, eller jeg maatte være død og kommen til de lyksalige Boeliger. Men den sidste Meening beloe jeg strax, da jeg saae mig bevæbnet med Baadshagen, og at slæbe et langt Stykke Reeb efter mig, thi jeg kunde let vide, at man behøvede ikke Reeb og Baadshager, naar man gik til Paradiis, og at saadan Stads kunde ikke behage Himmelens Indbyggere, ved hvilken jeg kunde synes efter Kiempernes Exempel at vilde bestorme Himmelen, og jage [7] Guderne derfra. Endelig, da jeg alvorlig havde betænkt Sagen, sluttede jeg, at jeg var kommen need i den underjordske Himmel, og at deres Meening var sand, som siger, at Jorden er huul, og at der inden for dens Skalle er en anden Verden mindre end vores, en anden Himmel med en mindre Soel, Stierner og Planeter, og udfaldet viiste, at jeg giettede ret.

Den Force, hvormed jeg blev ført need, havde nu længe varet, indtil jeg omsider mærkede, at den efterhaanden sagtedes, jo nærmere jeg kom til en Planet eller himmelsk Klode, som jeg i min Nedfart først mødte. Den samme Planet blev efterhaanden saa stor, at jeg omsider igiennem den tykke Luft, som gik omkring den, kunde nogenledes kiende Bierge, Dale og Hav, ligesom en Fugl svæver over Vandet ved Strandbredden og de med Fisk omgivne Klipper, saaledes svævede jeg og mellem Himmel og Jord.

Jeg mærkede da, at jeg ey alleene hang svævende i Luften, men i Stæden for at jeg før havde en **perpendicular** Fart, kom jeg [8] nu i en rund Gang. Haaret stod paa mit Hoved, thi jeg frygtede at blive omskabt til en Planet eller Planets Drabant, og saaledes i Evighed omdreyes. Men da jeg betænkte, at et himmelsk Legeme, eller et himmelsk Legemes Medfølgere var lige saa anseelig som en sulten **Philosophiæ Studiosus**, tog jeg Mood til mig igien, i sær, efterdi jeg hverken fandt til Hunger eller Tørst, for den reene og himmelske Lufts skyld, hvori jeg svævede. Men da jeg erindrede, at jeg havde i min Lomme et Brød, som Bergens Folk kalder Bolken, som pleyer være aflangt, vilde jeg tage det op og forsøge, om noget kunde smage mig i saadan Tilstand; Men da jeg ved første Bid mærkede: at ald jordisk Føde var mig en Væmmelse, kastede jeg det bort, som noget, der var mig gandske unyttig. Men Brødet, som jeg kastede bort, blev ey alleene hængende fast i Luften, men som mest er at undre, begyndte at giøre en Cirkel omkring mig, og derved mærkede jeg de rette Regler til Bevægelse, som giør, at alle Legemer, som ere satte i lige Vægt,

faaer en Cirkel-Gang. Heraf, derved jeg nyelig havde begrædt mig, som ulykkelig, begyndte jeg at blive stolt, [9] jeg saae, at jeg ey alleene var bleven en simple Planet, men endog saadan een, som havde en bestandig Følgesvend, saa at jeg paa nogen Maade kunde regnes blant de store Stierner og Planeter af første Classe. Og at jeg skal bekiende min Skrøbelighed, da blev jeg saa hoffærdig, at om jeg paa engang havde mødt alle Borgemesterne og Raadmændene i Bergen, havde jeg taget mod dem med Foragt, og anseet dem som Soelgran, og ey holdt dem værdig at hilse, eller lade min Baadshage synke for dem.

Jeg var hen ved tre Dage i den Tilstand, thi da jeg uden Ophold væltedes omkring den Planet, som var mig næst, kunde jeg kiende Nat fra Dag, i det jeg saae at den underjords Soel snart gik op, snart gik need, og gik mig af Syne, endskiønt jeg mærkede ingen Nat, som hos os; Thi naar Solen gik need, var heele Himmelen, som Maanen, naar den er rød, hvilket jeg meente at være den underjords Verdens Overdeel eller halve Klode, som fik sit Lys af den underjords Soel, som var i denne Verdens Middel-Punct. Denne Gisning giorde jeg mig, eftersom jeg [10] vidste noget om Himmelens Løb. Men da jeg i denne Lykke tænkte, at jeg var Guderne liig, og ventede som et nyt Himmel-Lys at blive tillige med min Drabant, som omringede mig, regnet blant Stiernernes Tall af Stiernekigerne i næste Planet: see! da lod sig et forskrækkeligt vanskabt Dyr tilsyne med Vinger paa, som snart truede min høyre Side, snart den venstre, snart mit Hoved og Nakke. Der jeg først saae det, troede jeg, at det var et af de tolv Himmel-Tegn under Jorden, og derfor ynskede, om jeg ellers giettede ret, at det maatte være Jomfruen, efterdi af alle de tolv Himmel-Tegn, intet uden Jomfruen kunde trøste og hielpe mig i saadan Enlighed. Men da dette Legeme kom mig nærmere, saae jeg, at det var en bister og grum Grif, hvorover jeg blev saa forskrækket, at jeg forglemte mig selv og min himmelske Værdighed, hvortil jeg nyelig var ophøyet, og i den Angest tog mit **Testimonium Academicum**, som jeg havde i min Lomme, for at vise min Fiende, som jeg mødte, at jeg havde udstaaet mine **Examina**, at jeg var Student og **Baccalaureus** oven i Kiøbet, som kunde dæmpe enhver fremmed Fiende ved at [11] **excipere Forum**. Men saa snart den første Heede var forbi, og jeg kom lidt til mig selv, forundrede jeg mig over min Daarlighed.

Jeg vidste endnu ikke, til hvad Ende denne Grif fuldte efter mig, enten hand vilde være min Fiende eller Ven, eller som rimeligt var, at hand alleene af Nysgierighed vilde komme mig lidt nærmere for at fornøye sine Øyne. Thi at see et menneskeligt Legeme omdrives i Luften, holdende i den høyre Haand en Baadshage, og slæbe et langt Reeb efter sig som en Hale, er et Siun, som et hvert ufornuftigt Dyr kunde have Lyst af at gabe paa. Den usædvanlige Figur, som jeg da giorde, gav

Indbyggerne, som jeg siden fik at høre i den Verden, om hvilken jeg veltedes, Anledning til adskillig Tale og Gisning, thi **Philosophi** og **Mathematici** meente, at jeg var en Comet, og tog Rebet an for Cometens Hale; der fandtes og de, som af samme usædvanlige Siun meente at nogen overhængende Ulykke, Pest, Hunger eller en mærkelig Forandring blev betegnet. Nogle gik videre, og meget noyere afmalede mit Legeme, [12] saavidt de langt fra kunde kiende, saa at jeg baade var beskreven, afmalet og stukken i Kaaber, førend jeg kom i den Verden. Alt dette hørte jeg ikke uden Latter og Fornøyelse, da jeg siden kom der need, og lærdte det underjordske Sprog.

Man maa vide, at der findes nogle hastige Stierner, som de underjordiske Folk kalder Sciscisi, det er Cometer, som de beskriver at have blodrøde Haar, ligesom et strit Haar paa Hovedet, at deres Mank staaer ud som et langt Skiæg, og derfor regner de dem blant de forunderlige Himmel-Tegn, ligesom hos os.

Men at jeg skal komme til mit Forsæt, da var denne Grif nu kommen mig saa nær, at den plagede mig ved at ryste sine Vinger, og endelig var ferdig at sluge mit Been i sig, saa at det nu blev kiendeligt, i hvad **Intention** hand søgte efter den nye komne Giæst. Jeg begyndte derfor med væbnet Arm at støde dette stridbare Dyr, og tog fat paa Baadshagen med begge Hænder, hvorpaa jeg saaledes tvang denne min dristige Fiende, at hand [13] ofte maatte tage Flugten, endelig da hand blev ved at drille mig, og jeg nogle gange forgieves havde slaget efter ham, slog jeg til sidst Baadshagen med saadan Force i Fuglens Ryg imellem begge Vingerne, at jeg ikke kunde faa Krogen ud igien. Da Fuglen blev saaret, gav hand et skrækkeligt Skrig fra sig, og faldt Hovedskulds need paa Jorden. Jeg var nu bleven kied af denne nye himmelske Værdighed, som jeg saae var underkastet saa mange Hændelser og Farligheder. Fuglen tog mig derpaa med sig, og drog mig igiennem Luften til Jorden, ligesom naar en Stierne falder, eller rettere at sige, siunes at falde af en klar Himmel; og saaledes blev den Circul-Gang, som jeg nyelig havde gaaet, igien forandret til en lige Gang.

Da jeg saaledes med stor Force længe var trækket igiennem den tykke Luft, hvis Susen plagede mine Øren, faldt jeg omsider sagte og uden Skade need til Jorden tillige med Fuglen, som kort derefter døde af Saaret. Det var om Natten, at jeg faldt need paa den Planet, hvilket jeg kunde kiende, ikke af Mørket, men fordi der ingen Soel var at see, thi [14] der var saa meget Lys, at jeg tydelig kunde læse mit **Testimonium Academicum**. Det Lys om Natten kommer af Firmamentet eller af Jordens Skall, som er rundt omkring, hvis halve Deel giver et Skin, som Maanen

hos os. Vil man derfor alleene see til Lyset, da er her ikke stor Forskiel paa Nat og Dag, uden at Solen er borte, og Nætterne derover noget koldere.

Cap. II. Needfart til Planeten Nazar

Der jeg saaledes havde seylet i Luften, og uskad var kommen need paa Jorden, (thi Griffen blev afmægtig, og fløy ikke nær saa fast som i Begyndelsen) laae jeg længe stille, og ventede efter, hvad nyt der vilde hænde mig, naar det blev Dag. Jeg følede da atter mine forrige Skrøbeligheder, og behøvede baade Søvn og Mad, saa at jeg fortrød, at jeg saa uforsigtig havde kastet Brødet fra mig. Da jeg længe havde plaget mig med adskillige Bekymringer, faldt jeg omsider i [15] Søvn. Og saa vidt jeg kunde slutte, havde jeg ikkun sovet to Timer, førend jeg hørte en skrækkelig Brølen, hvorved jeg blev hindret i min Roe, og omsider gandske opvakt. I Søvne havde jeg mange forunderlige Drømme. Mig siuntes, at jeg var kommen til Norge igien, og der fortalte mine Landsmænd, hvad mig var vederfaret. Jeg indbildte mig, at jeg var i Fanøe-Kirke kort fra Bergen, hvor jeg hørte Degnen Niels Andersen siunge, og hans fæle Røst efter Sædvane skar i mine Øren. Derfor tænkte jeg og, da jeg vaagnede, at min Søvn blev hindret ved hans Giøen. Men da jeg saae en Tyr staae et lidet Stykke fra mig, sluttede jeg, at dens Brølen havde opvakt mig. I det jeg saaledes med stor Frygt saae mig omkring, merkede jeg, at Solen stod op, og at Markerne overalt vare frugtbare og grønne. Jeg saae og Træer, men (det som var at undre) de bevægede sig, da det dog var saa stille Væyr, at ikke en Feyr rørtes. Ved det Tyren brølede, og søgte lige til mig, saae jeg om udflugt, og i den Angest blev et Træ vaer, som stod nær ved, hvorudi jeg vilde krybe op. Men da jeg vilde forsøge derpaa, gav [16] Træet en spæd igiennemtrængende Røst fra sig, ligesom Fruentimmers, naar de ere vrede, strax derefter fik jeg saa got et Ørefigen ligesom af en flad Haand, at jeg svimlede i Hovedet, og faldt hovedkulds paa Jorden. Dette var for mig som et Torden-Slag, og jeg var færdig at døe af Angest, jeg hørte og allevegne Knur og Allarm, ligesom der pleyer være paa Torvene og Børsen, naar der ere mange Folk. Saa snart jeg lukkede Øynene op, saae jeg om mig en heel levende Skov, og Marken fuld af store og smaa Træer, da jeg tilforne neppe havde seet sex eller syv. Jeg kand ikke beskrive, hvor stor Uroe dette giorde i min Hierne, og hvor forskrækket mit Sind blev ved dette Koglerie. Snart tænkte jeg, at jeg drømte Lys-vaagen, snart at Spøgelser og onde Aander vare omkring mig, og snart kom mig andre Urimeligheder for. Men jeg fik ikke længe Tiid at betragte disse sig selv bevægende Træer; thi der kom strax et andet Træ løbende, som nedbøyede en af

sine Greene, paa hvis Ende der vare sex Knoppe, ligesom sex Fingre, med disse løftede det mig op, og tog mig med sig, jeg raabte, og utallige Træer af ulige Art og [17] Størrelse fuldte efter mig, som gav en Lyd og Larm fra sig, der vel var ligesom Ord, men dog ubekiendte for mig, saa at jeg ikke kunde huske fleere Ord end disse, som de tit sagde: Pikel Emi. Jeg hørte siden, at det betydede en stor Abekat; thi af mit Legems Skikkelse og min Dragt dømte de mig at være en Abekat, endskiønt der var nogen Forskiel paa Abekatterne og mig i dette Land. Andre tog mig an for en Indbygger i Firmamentet, som Fuglen havde baaret hid igiennem Luften, hvilket dette Lands Historier vidner før at være skeedt. Men dette fik jeg ikke vide førend efter nogle Maaneders Forløb, da jeg havde lært det underjordiske Sprog; Thi i saadan Omstændighed havde jeg af Frygt forglemt mig selv, og kunde ikke begribe, hvad jeg skulde tænke om disse levende og talende Træer, eller hvad Ende denne Procession vilde faae, som gik saa langsom og ligesom Fod for Fod. Den Raaben og Knurren, som hørtes i Marken, gav dog en Vrede og Fortrydelse tilkiende, og sandelig de vare ikke uden stor Aarsag vrede paa mig; Thi det Træ, som jeg vilde krybe op i, da jeg flyede for Tyren, var [18] Byefogdens Kone i næste Bye, og den Persons Stand, som var fornærmet, giorde min Synd større; thi jeg syntes offentlig at vilde voldtage ikke en gemeen Kone, men en af de anseeligste Damer, hvilket var et usædvanligt og skrækkeligt Siun hos et ærbart og bluefærdigt Folk. Endelig kom jeg, som en Fange, til Byen, hvor der vare prægtige Bygninger, Qvarterer, jevne og ordentlige Gader og Stræder at see. Husene vare saa høye og anseelige som Taarne. Gaderne vare fulde af gaaende Træer, som hilsede hinanden ved at bøye sine Greene, naar de mødtes, og jo fleere Greene de bøyede, jo større Æres-Beviisning var det. Saaledes, da en Eeg just paa samme Tiid gik ud af et anseeligt Huus, og de andre Træer saae det, bøyede de deres fleste Greene og vigede tilbage, hvoraf jeg kunde slutte, at den var meere end gemeen. Og strax derpaa fik jeg vide, at det var Byefogden i Byen, hvis Kone jeg beskyldtes for at have krænket. Jeg blev i en Hast ført hen i samme Byefogets Huus, hvor Porten blev slaaen til efter mig, og Dørrene lukte, hvorover jeg ansaae mig, som den, der var bestemt til Tugthuset. Denne [19] Frygt forøgedes ved de tre Vægtere, som holdte Vagt uden for Døren, af hvilke hver havde sex Øxer, een for hver Green; thi saa mange Greene, saa mange Arme, og saa mange Knoppe, saa mange Fingre. Jeg mærkede, at der laae Hoveder oven paa Træerne, som Menneske-Hoveder, og i Steden for Rødderne saae jeg to Fødder meget lave, hvorfor Indbyggerne i denne Planet gaaer saa langsom, som Snegle. Derfor kunde jeg læt undflyet deres Hænder, om jeg havde været løs; thi jeg var saa rask til Fods, at jeg siuntes at flyve frem for dem. Med faa Ord at sige, jeg fornam, at disse Træer beboede denne Verden, og at de samme havde Fornuft, saa jeg ikke noksom kunde forundre mig over de ulige Skabninger, som Naturen formerer

iblant Dyrene. Disse Træer ere ikke saa høye, som vore, de fleeste overgaaer ikke et Menneskes ordentlige Høyde, nogle vare mindre som Blomster eller Urter, og jeg sluttede, at de vare Børn. Det er forunderligt, hvad Hovedbrud dette Siun giorde mig, hvor mange Suk det trykkede af mig, og hvor [20] meget jeg længtes efter mit kiære Fæderneland; Thi endskiønt disse Træer siuntes være omgiengelige, at kunde tale, og at have en slags Fornuft, hvorved de paa nogen Maade kunde regnes iblant fornuftige Dyr, saa tvivlede jeg dog paa, at de kunde lignes ved Mennesker. Jeg troede ikke at Retfærdighed, Fromhed og andre Dyder fandtes iblant dem. Medens jeg plagedes med disse forvirrede Tanker, vendtes alle Ting i mig, og Vandet flød Strømmeviis af mine Øyne. Men da jeg saaledes sørgede og græd paa Qvinde Maneer, kom mine Liv-Gvardere ind i mit Sove-Kammer, hvilke jeg ansaae som Bøddel-Knegte, for Øxernes skyld. Med disse Forløbere blev jeg ført igiennem Byen til et anseeligt Huus, som stod midt paa Torvet. Derved indbildte jeg mig at have faaet en **Dictators** Værdighed, og at være bleven meere end Borgemester i Rom, thi Borgemesterne havde ikke meere end tolv Øxer i deres Følge, men jeg havde atten. Paa Dørren af dette Huus, jeg kom til, var Retfærdighed udgraven som et Træ, holdende en Vægtskaal i den eene [21] Green, den var afbildet under en Jomfrues Skikkelse, som havde et alvorligt Ansigt, skarpt Øye-Siun, dog tillige hverken nedrig eller tyransk, men behageligt ved en ærværdig **Gravité**. Deraf sluttede jeg, at det var Raad-Stuen. Jeg blev indført i Raads-Salen, hvor Gulvet var Rudeviis belagt med Marmor-Steene af adskillige Farver. Et anseeligt Træ saae jeg sidde paa en forgyldt Stoel, som en Dom-Stoel med tolv Assessorer paa høyre og venstre Side, hver paa sin Stoel. Overdommeren var et Palme-Træ af maadelig Høyde, men anseelig frem for de andre Dommere, af dens Blade, som havde adskillige Couleurer. Ved begge Sider af den stode fire og tyve Opvartere, af hvilke hver havde sex Øxer. Dette Siun skrækkede mig, thi af den Rustning kunde jeg vente, at det var en blodtørstig Nation. Saa snart jeg kom ind, stode Raads-Herrerne op, rakte deres høye Greene i Veyret, og efter den Gudstieneste satte de sig need igien. Derpaa blev jeg stillet inde i Skrankerne imellem to Træer, hvis Bulle vare overtrokne med Faare-Skind; [22] jeg sluttede, at de vare Procuratorer, og derudi tog jeg ikke heller feil; førend de begyndte at agere Sager, blev Overdommerens Hoved svøbt i nogle sorte Stykker klæde. Anklageren holdt derpaa en kort Tale, den hand tre gange repeterede, og den, som forsvarte Sagen, svarede lige saa kort. Saa snart Sagerne vare ud-agerede, blev der stille en halv Time. Hvorpaa Overdommeren tog Tæppet af sig, reyste sig op, og rakte atter sine Greene til Himmelen, og talede nogle Ord med Ziirlighed, hvilke jeg meente var min Dom; Thi da Talen var ude, blev jeg udladt og bragt til et gammelt Arrest-Huus, hvorfra jeg ventede at udføres som af en Kielder til at pidskes. I denne Enlighed

eftertænkte jeg alt det, mig var vederfaret, og beloe dette Folkes Daarlighed; thi de siuntes meere at spille en Comoedie end holde Rettergang, ja alt, det jeg saae, deres Lader, Klæder, **Procedure &c**. siuntes meere at ligne Gøglerie end en alvorlig høyeste Ret. Jeg holdt vores Verden for lykkelig, og de Europæer ypperligere end andre Mennesker. Men endskiønt jeg lastede dette underjordiske Folkes Dumhed og Taabelighed, maatte [23] jeg dog tillige bekiende, at de burde skilles fra ufornuftige Dyr; Thi den kiønne Stad, de vel indrettede Bygninger og andet meere gav tilkiende, at disse Træer havde Fornuft, og vare ikke gandske u-erfarne i Konster, besynderlig i Bygnings-Konsten, som jeg dog holdt for vare deres eneste Egenskaber. Da jeg saaledes talede sagte ved mig selv, kom et Træ ind, havende en **Lancet** i den høyre Haand, løste op for mit Bryst, blottede min eene Arm, og meget næt slog Hull paa **Median**-Aaren, og da hand havde faaet Blod nok af mig, forband hand Armen meget vel. Saa snart hand var klar dermed, besaae hand nøye mit Blod, taugde stille, og med stor Forundring gik bort. Alt dette bestyrkede min Meening om dette Folkes Daarlighed; Men saa snart jeg lærte det underjordiske Sprog, og alle Ting bleve forklarede for mig, blev min Foragt forandret til Forundring. Den Maade at **procedere** paa, som jeg ubetænksom havde forkastet, blev mig saaledes forklaret: Af mit Legems Skikkelse havde de tænkt, at jeg var en Indbygger i Firmamentet. Jeg siuntes [24] at vilde voldtage en skikkelig og fornemme Kone, for den Forseelse blev jeg som en Misdæder slæbt paa Raadstuen. Den eene Procurator giorde min Synd større end den var, og paastod Straf efter Loven, den anden afbad ikke Straffen, men at den maatte opsættes, indtil man fik vide, hvo, hvordan og hvad Landsmand jeg var, om jeg var et fornuftigt eller ufornuftigt Creatur. At de rakte deres Greene ud, var deres ordentlige Gudstieneste, førend de dømte i en Sag. Procuratorerne havde Faare-Skind paa, at de skulle erindre Uskyldighed og Oprigtighed i at agere Sager: og alle ere i Sandhed ærlige og ustraffelige her, hvoraf sees, at i en vel indrettet Republiqve kand findes gode og ærlige Procuratorer. Der ere givne saa strenge Love mod Bedragere, at ingen kand besmykke sine Trækker, ingen Utroskab kand afbedes, ingen Skiændegiæst undflye, og ingen Misgiernings-Mand blive hælet. Man igientager Ordene tre gange for deres langsomme Begreb, hvori denne Jords Indbyggere skilles fra andre Folk; thi faa kunde forstaae det de løselig havde læst, eller huske det, de engang havde hørt. De, som strax [25] fattede en Ting, holdtes ikke for at have Skiønsomhed, og derfor sielden kom til store og vigtige Forretninger; Thi de havde lært af Erfarenhed, at Republiqven har vaklet i deres Hænder, som har et hastig Begreb, og gemeenlig kaldes store Hoveder, men at de langsomme og spottviis kaldte Dumme derimod har oprettet det, som de store Hoveder har fordærvet. Disse Meeninger siuntes at være imod Fornuften, men efter alvorlig

Overveyelse fandtes dog ikke gandske urimelige. Overdommerens Historie foraarsagede mig største Forundring, thi det var en Jomfrue, som var fød der paa Stedet, og af Land-Fyrsten beskikket til Kaki eller Overdommer i Byen. Hos dette Folk giøres ingen Forskiel paa Kiønnet, naar man giver Bestillinger bort, men efter Vall forfremmer man de Dygtigste. At man ret kand dømme om enhvers Dygtighed og Sinds Gaver, er der indrettet Skoler, hvis Directeurer kaldes Karatti, hvilket egentlig betyder Udforskere. De maa prøve enhvers Dygtighed og Kræfter, og nøye eftersee Ungdommens Gemytter, og efter Examen aarlig indgive til Fyrsten en Liste paa dem, som bør forfremmes til [26] offentlige Bestillinger, og tillige vise, hvori enhver meest kand tiene sit Fæderneland. Naar Fyrsten faaer denne Liste, lader hand de Unges Navne indføre i en Bog, saa hand altid kand have dem for Øyne, som hand vil give Bestillinger.

Ommeldte Jomfrue havde for fire Aar faaet en herlig Attest fra Karattis, og derfor af Fyrsten var beskikket til at være Overdommer i sin Føde-Bye. Indbyggerne i Potu tager denne Skik meget nøye i Agt; thi de troer, at ingen bedre kiender et Steds Beskaffenhed, end de som ere fødde og opdragne der. Palmka, saa hedde denne Jomfrue, havde med stor Berømmelse i tre Aar forrettet sit Embede, og holdtes for det forstandigste Træ i den hele Bye; thi hun var saa langsom til at begripe, at hun neppe kunde fatte en Ting, uden man tre eller fire gange igientog den; Men det hun engang fattede, fik hun Indsigt i, og opløste saa fornuftig alle vanskelige Sager, at hver Dom, hun afsagde, var agtet som et **Oracul**; thi hun vidste at giøre Forskiel imellem Ondt og Got, og altid havde Retfærdighed for Øyne, hvorover alle de Domme, hun [27] i tre Aar havde fældet, vare **confirmerede** og roeste af høyeste Ret i Poru. Derfor forkastede jeg nu ikke saa meget som tilforne de Love, her vare givne til Fruentimmerets Fordeel. Jeg tænkte ved mig selv: Hvad, om Byefogdens Kone i Bergen skulde sidde i Retten for hendes Mand? Hvad, om Procurator **Sövrens** Dotter, som er en veltalende og høystbegavet Jomfrue, skulde føre Sager for Retten i Steden for sin dumme Fader, da leed vores Rettergang ingen Skade, og Retfærdighed blev maaskee ikke saa tit traadt under Fødder. Videre tænkte jeg, siden Sager saa hastig dømmes i de Europæiske Retter, da er jeg vis paa, at de hastige og utidige Domme neppe kand udstaae en Examen.

At jeg skal forklare det øvrige, da fik jeg denne **Raison** for Aareladen, naar nogen findes skyldig i nogen Forseelse, da i Steden for at pidskes, lamlæstes eller dræbes, dømmes hand til Aarladen, at man kand see, enten det er kommen af Ondskab, eller af Blodet og onde Vædsker, og om det derved kand ændres, saa at disse Domstole sigter meere til at forbedre end at straffe Folk. Men denne Rettelse havde [28] dog en slags Straf hos sig; thi det var en Skam at dømmes dertil. Forsaae nogen

sig anden Gang, blev hand dømt uværdig til sit Borgerskab, og pleyede relegeres til Firmamentet, hvor alle uden Forskiel bliver antagne. Jeg skal siden tale videre om den Landflygtigheds Beskaffenhed. Men at Barbereren, som Aarelod mig, forundrede sig, da hand saae mit Blod, kom deraf, at Indbyggerne i denne Verden havde en klar og hvid Saft i Steden for Blod i Aarerne, og jo hvidere den var, jo helliger meente man dem at være.

Alt dette fik jeg grundig at vide, da jeg lærte det underjordiske Sprog, og derfor begyndte at dømme mildere om den Nation, som jeg alt for ubetænksom havde foragtet; Men, endskiønt jeg ved første Anseelse dømte disse Træer at være dumme, merkte jeg dog strax, at de ikke fattedes ald Menneskelighed, og derfor stod mit Liv ingen Fare, i hvilket Haab jeg blev bestyrket, da jeg saae, at de gav mig Mad to gange om Dagen. Maden bestoed i Almindelighed i Frugter, Urter og Belkorn, og Drikken var en klar Saft, som var sød og velsmagende.

[29] Byefogden, som holdt mig i Arrest, lod strax melde for Fyrsten, som boede tæt ved Byen, at et fornuftigt Dyr af en underlig Skabning var kommen i hans Hænder. Af dette blev Fyrsten nysgierig, lod mig lære Sproget, og siden føre til sit Hoff. Jeg fik en Sprogmester, som i et halv Aar lærte mig saa meget, at jeg brav kunde tale med Indbyggerne. Da jeg havde fattet Grunden af det underjordiske Sprog, kom der Ordre fra Hoffet, at lære mig meere, og at sætte mig i Skole, saa mit Begreb kunde prøves af Karattis, til hvad Videnskab jeg best var tienlig. Dette giorde de med Fliid, men i den Tiid jeg var her, blev der ligesaavel sørget for mit Legeme som Siæl, i sær, at jeg, det meeste mueligt var, kunde ligne Træerne, giorde de forlorne Greene, og satte paa mig.

Imedens dette skeede, gav min Vært mig mange Spørsmaal, hver Aften jeg kom af Skole. Hand hørte med stor Fornøyelse, naar jeg fortællte, hvad mig var hendet paa denne underjordiske Reise, men hand undrede meest, da jeg beskrev vor Verden, og den store Himmel med utallige [30] Stierner, som ere omkring den; Men hand blev noget undseelig, da jeg fortællte, at Træerne i vor Verden vare døde, ubevægelige, og stode faste i Jorden med Rødder, og omsider saae hand vreedt paa mig, da jeg forsikrede, at Træer hos os bleve afhugne og brugte til at varme Kakkelovne og kaage Mad ved. Men da hand betænkte sig, faldt hans Vrede, og hand rakte fem Greene (fleere havde hand ikke) mod Himmelen, og forundrede sig over Skaberens Domme, som har mange skiulte Aarsager. Hans Kone, som hidindtil ikke kunde lide mig, blev forsonet, da hun fik den rette Aarsag at vide, hvorfor jeg blev bragt for Retten, i det jeg var bedraget ved Træets Skabning, hvori

man kryber op i vort Land; Men at jeg ey skulde komme i Unaade igien, talte jeg aldrig med hende, uden i hendes Mands Nærværelse, og med hans Tilladelse.

Cap. III. Beskrivelse paa den Bye Keba

Medens jeg nu stod i Lære, førdte min [31] Vært mig omkring i Byen, for at vise mig alt, hvad der var værdt at see. Vi gik uden Hinder, og det som ere meest at undre, uden nogen Tilløb af Indbyggerne, langt anderledes end hos os, hvor Folk løber i Hobetall af Nysgierighed for at see enhver usædvanlig Ting; Thi Indbyggerne i denne Planet ere kun for **solide** Ting, og ikke for Nyt. Byen heder Keba, som er den anden anseelige Bye i det Fyrstendom Potu. Indbyggerne ere saa alvorlige og forstandige, at man kunde kalde hver Borger en Raadsherre. Gamle Folk ere meget agtede, der er ingen Sted hvor man meere regner Aar, eller høyere anseer de graa Haar end der, hvor man antager deres Meening ey alleene som et Raad, men endog som en Befalning. Jeg undrede over, at saa ærbart og ædrueligt Folk kunde forlyste sig i Ridder-Spill, Comoedier og Skue-Spill; Thi saadant siuntes ey at komme overeens med deres Alvorlighed. Dette mærkede min Vært, og sagde: I dette hele Fyrstendom haver vi alvorlige og lystige Ting Vexel-viis; Thi iblant andre gode Anordninger i dette Fyrstendom, var denne, at uskyldig Fornøyelse var tilladt, hvorved man meener, [32] at Sindet styrkes og giøres beqvem til vanskelige Forretninger, og at de mørke Skyer og melancholiske Bevægelser, som kommer saa megen Oprør og onde Raad afsted, tillige derved fordrives. Af den Aarsag skifter de alvorlige og lystige Ting, men blander dem dog saaledes iblant hinanden, at Alvorlighed ikke bliver en Bitterhed, og Lystighed en Kaadhed. Men jeg kunde ikke høre uden Fortrydelse, at Disputatser regnedes iblant Comoedier. Thi paa visse Tider om Aaret blev giort Veddemaal, og Belønninger udloved for dem som vandt. De som disputerede gik mod hinanden som to Fægtere, og bleve sammen hidsede ligesom man giør ved Haner, eller lige stridbare Dyr hos os. Derfore pleyede de Rige at holde saadanne til at disputere, ligesom man holder Haner i vor Verden, og lod dem oplære i Disputere-Konsten, at de kunde blive beqvemme og ferdige i Talen til visse Fægtninger, som aarlig holdtes. Saaledes havde en riig Borger, ved Navn Henochi, paa tre Aars Tiid samlet store Penge, nemlig fire tusend Ricatu, af de Priis-Penge, som den Disputeer-Mester havde vundet, hvilken hand underholdt, og andre, som pleyede at samle Penge ved samme [33] Exercitier, havde ofte tilbudet hans Herre en stor Hob Penge for ham, men endnu vilde hand ey sælge sin Skatt, hvoraf hand havde aarlig saa riig Indkomme. Hand havde en flydende Tunge, hand

rev ned og byggede op, giorde fiirkantet og rundt, hand larmede med Klygter og Finter, og kunde dreje enhver **Opponens** med at **distingve**re, **subsume**re og **limite**re, og naar hand vilde, komme dem til at tie. Jeg saae et par gange med største Kiedsommelighed paa dette Spill; Thi det siuntes mig ugudeligt og fortrydeligt, at saa hellige Exercitier, som er den største Ziir paa vore Academier, skulde forvandles til Skuespill, og da jeg erindrede, at jeg trende gange med største Berømmelse offentlig havde disputeret, og faaet Seyer, kunde jeg neppe bare mig for at græde, dog var jeg ikke saa vred paa Sagen i sig selv, som Maaden hvorpaa det skeede; thi man leyede visse Hidsere, som kaldtes Cabalci, hvilke, naar de saae, at man disputerede med Koldsindighed, stak dem i Siden med visse Syle, at de igien skulde blive muntre og ivrige. Jeg vil ikke tale om andre Ting, som jeg skammer mig ved at erindre, og som jeg lastede hos dette poleerte Folk.

[34] Foruden disse Mundfægtere Masbaki (som de underjordiske Folk spottviis kalder dem,) var der og anden Striid imellem fiirbeenede Dyr, saavel vilde som tamme, og i sær Rovfugle, som for en vis Betalning var at see. Jeg spurte min Vært, hvorledes saa fornuftig et Folk regnede de ædle Exercitier, hvorved man lærdte at tale, udfandt Sandhed, og skærpede Forstanden, iblant Skuespill. Hand svarede: I de barbariske Tider vare disse Fægtninger høyt agtede, men da man omsider lærte af Erfarenhed, at Sandhed meere blev qvalt ved Disputeren, Ungdommen blev uregierlig, der kom Larm afsted, og de rette Videnskaber bleve hindrede, saa har man omsider forvandlet disse Exercitier til Skuespill; Og udfaldet viiste, at de Unge snarere bleve lærde ved Taushed, Læsning og Betænksomhed. Med dette Svar var jeg ikke fornøyet, endskiønt det syntes got. I denne Bye var et Academie eller Gymnasium, hvor boglige Konster lærtes sømmelig og alvorlig. Min Vært førte mig ind paa Auditorium paa en høytidelig Dag, da der blev creeret en Madik, eller **Doctor Philosophiæ**. Denne Act holdtes uden nogen Ceremonie, alleene Candidatus talede [35] lærd og net om et dybt physisk Spørsmaal; da det var til Ende, blev hand af Directeurerne over Academiet antagen i deres Tall, som maa lære offentlig. Da min Vært spurdte, om den Act behagede mig? svarede jeg, at den syntes mig noget tør og maver frem for vore Promotioner. Jeg fortalte ham, hvorledes man creerer Magistres og Doctores hos os, at de maa disputere først. Ved dette slog hand Rynker paa Panden, og spurdte om de Disputatsers Maade og Beskaffenhed, og hvor vidt de skillede fra de underjordiske? Jeg svarede, at de pleyede almindelig at giøres om lærde og curieuse Sager, i sær om tvende gamle Nationers, som fordum har floreret i Europa, Græker og Romere, om deres Sæder, Sprog og Klædedragt. Jeg forsikrede, at jeg havde giort tre lærde Disputatser om samme Folkes Tøfler; Af dette loe hand saa høyt, at det skingrede i det heele Huus.

Den Larm hørte hans Kone, kom derfor løbende med største Nysgierighed for at vide hvoraf hand loe, men jeg var saa forbittret, at jeg ikke gad svare, thi det syntes mig fortrydeligt, at lee af saa vigtige og alvorlige Ting; men da hun fik Sagen at vide af sin Mand, loe hun lige [36] saa meget. Da dette spargeredes over Byen, gav det Anledning til mange Choser, og en Raadmands Kone, som inclinerede til Latter, havde nær leed sin Mave i tu, og da hun kort derefter døde af en Feber, troede man, at hun af for megen Latter havde faaet Skade i Lungen, og derved samlet denne Sygdom; Man vidste dog ikke den rette Aarsag til hendes Død, men raisonerede kun saaledes. Det var ellers en Kone af got Naturel, og en god Huusmoder, thi hun havde syv Greene, som er rart hos det Kiøn, derfor tog alle fornemme Træer sig hendes Død nær. Hun blev begravet om Midnat uden for Byen i de Klæder hun døde i; thi der var givet en Lov, at ingen maatte begraves i Byen, fordi de troer, at Luften bliver usund af den Damp, der gaaer fra Ligene. Der er og en Lov givet, at Ligene maa ikke klædes kostbart, eller begraves med anseelig Følge, da de strax skal være Orme-Føde. Alle disse Anstalter syntes mig fornuftige nok. Der pleyer dog holdes Liig-Prædikener, som er slet ikke andet end Formaninger til at leve vel, og Forestillinger for Tilhørerne at have Dødelighed for Øyne. Der er altid Fiscaler tilstæde for at mærke om de Døde roses eller lastes [37] for meget. Derfor roser de underjordske Præster Folk meget lidt, efterdi der er lagt stor Straff paa dem som roser Folk meere end de fortiener. Da jeg kort derefter kom i saadan en Liig-Prædiken, spurde jeg min Vært om den afdøde Mands Stand og Vilkor, hand svarede, at det var en Bonde, som døde paa Reisen til Byen. Før beloe de underjordiske Folk mig, men nu beloe jeg dem igien, og skiød dem med deres egne Pile: Hvorfor, sagde jeg, skal ikke Stude og Tyre, som ere Bøndernes Medarbeidere, ligeledes roses paa Prædikestolen, de kand give den samme Anledning til Liig-Prædiken, som Bønder, thi de giør samme Arbeide? Min Vært bad mig styre min Latter, thi under Jorden vare Bønderne meget agtede, for deres nyttige Arbeide, som de giorde, og ingen Stand er anseeligere end Bonde-Standen, derfor kaldes enhver skikkelig Bonde og flittig Huus-Fader en Fosterfader og Patron for Kiøbstæd-Folk: Deraf kommer det, at naar Bønderne i Begyndelsen af Høsten eller i den Maaned Palma, kiører mangfoldige Vogne fulde af Korn til Byen, da møder Stadens Øvrighed dem uden for Byen, og med Musik, ligesom i [38] Triumph fører dem ind. Jeg studsede ved dette, erindrende Bøndernes Skiebne hos os, som sukker under en hæslig Trældom, og man agter deres Arbeide ringe og gemeent frem for andre Handteringer, som tiene til Overdaadighed, som Kokke, Qvaksalvere, Dantsemestere 2c. Dette fortalte jeg siden min Vært, men bad ham tie, af Frygt, at de underjordiske Folk skulde dømme alt for slet om det menneskelige Kiøn. Hand lovede mig at tie, og førte mig til Auditorium, hvor der

blev holdt en Liig-Prædiken; jeg tilstaaer, at jeg aldrig har hørt noget solidere, sandfærdigere og meere fri fra Hyklerie, og denne Prædiken syntes mig at være et Mønster, hvorefter slige Taler burde indrettes. Først opregnede Præsten den Dødes Dyder, siden hans Laster og Skrøbeligheder, som hand formanede Tilhørerne at vogte sig for.

Da vi gik fra Auditorio, mødte os en Misdædere med tre Vægtere om sig; samme havde nyelig, efter afsagt Dom, udstaaet Straff paa Armen, (saaledes kaldes Aareladen) men nu skulde sættes i Byens Hospital. Da jeg spurdte om hans Forseelse, blev mig svaret, at hand offentlig havde [39] disputeret om GUds Egenskaber og Væsen, hvilket her var forbudet, hvor saadanne nysgierige og dumdristige Disputatser holdes saa daarlige, at et Menneske, som har sin fulde Sands, ey skulde vilde giøre dem; derfor pleyer man at aarelade disse klygtige Disputeer-Mestere, og sætte dem i Rasphuset, indtil de bliver kloge. Da sagde jeg ved mig selv: Ach! hvor vilde det gaae vore **Theologi**, som vi daglig seer at kives om Guds Egenskaber, Aandernes Natur, og slige Hemmeligheder. Hvor vilde det gaae vore **Metaphysici**, som hofmoder sig af deres høye Videnskab, holder sig klogere end andre, ja Englene lige, sandelig, da skulde de ved deres Seyervindinger, i Steden for Bonetter og Doctor-Hatte, som de hos os prydes med, bane sig Veyen til Daarekisten og Rasphuset. Medens jeg gik i Skole, mærkede jeg disse og andre Ting, som syntes mig u-rimelige. Endelig kom den af Fyrsten foresatte Tiid, at jeg skulde sendes fra Gymnasio til Hoffet med et **Testimonium**. Jeg ventede god Berømmelse, deels for min egen skyld, at jeg saa hastig havde lært det underjordiske Sprog, deels for min Værtes [40] Venskab, og Dommernes bekandte Retsindighed. Jeg fik og et **Testimonium**, ved hvilket at aabne, jeg rystede af Glæde, begierlig efter at see min Berømmelse, og deraf spaae om min Lykke; Men da jeg læste det, blev jeg vred og fortvivlet. Brevet var saaledes stilet:

> Efter Eders Durchlauchtigheds Befalning sender vi her et Dyr, som nyelig er kommen hid fra en anden Verden, og kalder sig et Menneske. Vi haver med Fliid oplært ham paa vort Academie, og efter at vi nøye have overveyet hans Egenskaber og Sæder, have vi befundet ham lærvillig og letnæmmed, men af saa utidig en Skiønsomhed, at hand for sit alt for hastige Næmme neppe kand regnes blant fornuftige Dyr, meget mindre forfremmes til noget vigtigt Embede; Men da hand er raskere paa Beenene, og kand løbe fastere end vi andre, er hand vel skikket til at være Hof-Løbere.
>
> Skreven paa vort Academie i Keba i Torne-Maanden, af
> Eders Durchlauchtigheds

ydmygste Tienere
Nehek. Jochtan. Rapasi. Chilak.

[41] Derover gik jeg grædende til min Vært, og bad ydmygst, at hand ved sin Myndighed vilde skaffe mig et mildere Testimonium fra Karattis, og at hand vilde vise de samme mit **Testimonium Academicum**, hvori jeg bliver afmalet som en af de beste Studentere. Hand svarede, at det **Testimonium** galt i vor Verden, hvor man maa skee meere seer efter Skyggen end Legemet, meere efter Barken end Marven, men var af ingen Værdie her, hvor man grundig dømte om en Ting. Fremdeles raadede hand mig, at jeg skulde bære min Modgang med Taalmodighed, heldst da mit **Testimonium** ikke kunde casseres eller forandres; thi at rose en uden Fortieneste er her den største Synd. Dog, for at trøste mig, sagde hand: Kier dig ikke efter det, som du af Taabelighed agter saa høyt. Hvor mange styrtes ikke ved deres egen Høyhed? Hvor mange drukner ikke i deres lange Titler? Thi et Menneske, som tragter efter for stor Ære og Rigdom, bygger sig et høyt Taarn af mange Etager, at hand kand falde des dybere. Fremdeles lagde hand dette til, at jeg i maadelig Stand havde ikke saadant at frygte for; Men hvad Karatternes **Testimonium** angaaer, da [42] viser det, at de ere grandseende og redelige Dommere, som hverken kand bestikkes med Gaver, eller skrækkes med Trudsler til at vige en Fingers bred fra Sandhed, derfor kunde man heller ikke mistænke dem i denne Sag. Omsider sagde hand reent ud, at hand havde mærket min svage Skiønsomhed, og af min skiønne Hukommelse og hastige Begreb sluttet, at jeg duede ikke til noget stort Embede. Hand havde observeret af det jeg fortællte om det Europæiske Folk, at jeg maatte være fød i Daarernes Land, og under en ond Luft. Ellers forsikrede hand mig oprigtig om sit Venskab, og raadede mig, uden Forhalning at begive mig paa Reisen. Jeg adlydede denne fornuftige Mands Raad, i sær da Nøden udfordrede det, og det syntes mig dumdristigt at stride imod Fyrstens Befalning. Jeg begav mig derfor paa Reisen, og tillige med nogle Træer, som i samme Hensigt tillige med mig bleve sendte fra Academiet til Hovedstaden. Vores Veyviser var en gammel Karatt eller Directeur, som reed paa en Tyr, fordi hand af Alderdom ikke kunde gaae; Thi det er rart at kiøre her, og den Frihed har ingen uden gandske udlevede Folk og Syge, endskiønt man med [43] Billighed herudi kunde undskylde Indbyggerne i denne Planet for deres vanskelige og langsomme Gangs skyld. Jeg erindrer, da jeg engang beskrev vore Vogne, Heste, Careter og Æsker, i hvilke vi passes som Bylter, og ages omkring Byen, da loe de underjordiske Folk af denne min Beskrivelse, og i sær da de hørte, at den eene Naboe pleyede ikke besøge den anden, uden hand var indelukt i saadan en Vogn eller Æske, og blev slæbet af tvende raske fiirbeenede Dyr igiennem Gaderne. For

den langsomme Gang, som disse fornuftige Træer har, maatte vi være tre Dage paa Reisen, endskiønt Keba ligger knap fire Mile fra den Fyrstelige Hoved-Stad. Havde jeg været eene, kunde jeg giort denne Reise paa een Dag. Jeg glædede mig vel over at jeg kunde gaae fastere end de underjordiske Folk, men græmmede mig tillige, at jeg for denne Legems Egenskab skulde bruges til saa slet en Betiening. Jeg vilde ønskee, sagde jeg, at være lige saa slet til Fods, som de underjordiske Folk, at jeg derved kunde undgaae denne foragtelige Bestilling. Da Veyviseren hørte det, sagde hand: Dersom Naturen ikke paa nogen Maade havde [44] oprettet dit Sinds Mangel med den Færdighed i Legemet, da havde vi alle anseet dig for en u-nyttig Jordens Byrde; Thi formedelst dit hastige Begreeb seer du alleene Skallene og ikke Kiærnerne, og da du har ikke meere end to Greene, er du frem for alle underjordiske Folk ubeqvem til alle Haandværk. Da jeg hørte alt dette, takkede jeg GUd for lette Been, efterdi jeg uden den Egenskab neppe var bleven regnet iblant fornuftige Dyr.

Paa Reisen saae jeg med Forundring, at Indbyggerne vare saa flittige i deres Arbeide, at ingen forlod sin Forretning, eller saae sig om efter de Forbigaaende, endskiønt det var et usædvanligt Syn; Men naar Dagen var endt, og de havde giort deres sædvanlige Arbeide, forlystede de sig paa alle slags Maader, efter Øvrighedens Tilladelse, som holdt for, at saadant styrker baade Sind og Legeme, og at Creaturerne lige saavel have Trivelse deraf, som af Mad og Drikke. Af disse og andre Aarsager reiste jeg med stor Fornøyelse. Landet saae deyligt ud, ligesom et konstigt **Amphitheatre**, hvilket Naturen alleene kand [45] danne. Hvor Landet var slet af sig selv, forbedrede Indbyggerne det med Fliid; thi Øvrigheden gav Priis-Penge til den som best dyrkede og pyntede Jorden, og den som lod sin Jord ligge udyrket, blev dømt uærlig. Vi reiste igiennem mange smukke Byer, og da der ere mange i en Rad, synes det som det var een Bye. Vi bleve dog molesterede af nogle vilde Abekatter, som løb overalt paa Veyen, og i sær sprang de til at plukke mig, som de holdt for deres Landsmand, for Skabningens skyld, derfor kunde jeg ikke tvinge min Vrede, heldst da jeg saae, at Træerne loe af dette Spill, thi efter Fyrsteus Befalning blev jeg ført til Hoffet i samme Dragt, som jeg var kommen til Planeten med, nemlig holdende en Baadshage i min høyre Haand, at hand kunde see, hvorledes Folk var klædt i vor Verden, og i hvad Dragt jeg var kommen der. Baadshagen kom mig vel tilpas, thi med den stræbte jeg at bortage Abekatterne, som i Hobetall faldt ind paa mig, men forgieves, thi jo fleere der løb bort, jo fleere kom der igien, saa jeg hvert Øyeblik maatte staae ferdig til Bataille.

Cap. IV. Om den Fyrstelige Hoved-Stad i Potu

Endelig kom vi til den Fyrstelige Residence Potu, hvilken Bye er meget prægtig og anseelig, Bygningerne ere høyere end de i Keba, og Gaderne bredere og mageligere. Det første Torv vi kom til, var fuld af Kiøbmænd, og runden om havde Konstnere og Haandværksfolk deres Boeder. Jeg saae med Forskrækkelse en Misdædere staaende midt paa Torvet med en Strikke om Halsen, omringet af en heel Hob meget alvorlige Træer, som lignede et Raad. Da jeg spurdte, hvad det var, og hvorfor hand havde fortient at hænges, i sær, da ingen Misdæder blev straffet paa Livet, blev mig svaret, at denne Misdædere var en Projectmager, som havde raadet til at afskaffe en gammel Skik, de Omkringstaaende vare Procuratorer og Raadsherrer, som skulde efter Sædvane examinere dette nye Paafund, dersom det befandtes vel indrettet og nyttigt for Landet, skulde Synderen ikke alleene frikiendes, [47] men endog belønnes, men var det skadeligt for Landet, eller man saae, at Projectmageren, ved at afskaffe den gamle Lov, sigtede til sin egen Interesse, skulde man strax qvæle ham, som en Lands-Forstyrrere. Deraf kommer det, at faa vover saadant, eller tør søge at afskaffe en gammel Lov, uden Sagen er saa billig og kiendelig, at man ikke kand tvile om Fremgang. Saa fast meener de underjordiske Folk, at man bør ære gamle Love og Forfædres Indretninger; Thi de troer, at Republiqven vakler, naar alle Ting skal ændres eller afskaffes efter enhvers Indfald. Da sagde jeg ved mig selv: «Ach! hvor vilde det her gaae Projectmagere i vor Verden, hvilke under et Skin af den almindelige Nytte, daglig vil opfinde nye Love, som ikke sigter til Landets men til privat Interesse.»

Omsider bleve vi ført ind i et stort Huus, hvor de pleyede at imodtages, som kommer fra alle Academierne i Fyrstendømmet, fra samme Huus føres de, naar de skal stilles for Fyrsten. Vor Veyviser eller Karatt bad os staae færdige, medens hand gik hen at melde os an hos Fyrsten. Neppe var [48] hand gaaen fra os, førend der kom et stort Raab for vore Ørne, ligesom et Seyers-Skrig, og strax derefter kunde man ikke høre Lyd for Piber og Trommer. Ved denne Bulder blede vi allarmerede, og gik uden for Dørren, da saae vi et Træ gaaende med prægtig Følge, og havde en Krands af Blomster om sit Hoved, og strax fik jeg at vide, at det var just den samme

Borgere, som vi havde seet staaende paa Torvet med en Strikke om Halsen. Aarsagen til denne Triumph var, at den Forordning som hand med Livs Fare havde raadet til, var approberet: Men det var mig ubekiendt, med hvad Grund hand havde raadet til at afskaffe den gamle Lov, og jeg kunde heller ikke paa nogen Maade faae det at vide, for Indbyggernes Taushed, hvorved det skeer, at den gemeene Mand veed kun den mindste Deel af det som hører til Staten, eller skeer i Raadet. Langt anderledes gaaer det hos os, hvor man paa Værtshuse og Gader taler om, dømmer og laster hvad der **ventile**res eller sluttes i Raadet.

Efter en Times Forløb kom Karatti igien, og befalede os alle at følge sig, hvilket vi og giorde med Fornøyelse. Paa [49] Veyen mødte os allevegne smaa Træer, som løb og solte smaa trykte Bøger om mærkværdige Ting. Iblant de mange Bøger fandt jeg en **Piecé** med denne Titul: Om et nyt Luft-Syn eller flyvende Drage, som forgangen Aar lod sig see. Jeg saae mig selv stukken i Kaaber, lige saadan som jeg væltedes omkring Planeten, med Baadshagen og Reebet, hvorved jeg neppe kunde bare mig for at lee, og sagde ved mig selv: See hvilken en **Positur**, og hvilket Skilderie. Denne Bog kiøbte jeg dog for tre Kilak, som kand lignes ved een Mark hos os, for Resten tvang jeg min Latter, og marcherede til Slottet, som meere var at rose for sin Konst og Nethed, end for sin Pragt og rare Marmor-Steene. Jeg saae kun faa Opvartere, thi Fyrsten kand ikke fordrage noget, som er til Overflod, man behøver heller ikke saa mange Tienere, som Hofferne i vor Verden, thi Træerne havde lige saa mange Arme som Greene, saa at Opvartninger og HuusGierninger kunde giøres tre eller fire gange hastigere end hos os. Det var Middag da vi kom ind paa Slottet, og efterdi Hans Durchleuchtighed [50] vilde tale eene med mig, førend hand spiisde, blev jeg indført i Spise-Gemakket. Denne Fyrste var baade mild og alvorlig; Hand var saa bestandig, at hans Ansigt ved ingen Sorrig kunde formørkes. Saa snart jeg saae ham, faldt jeg strax paa Knæ; Over denne Tilbedelse forundrede de Hosstaaende sig, og da jeg havde sagt Fyrsten, som spurdte mig, hvorfor jeg bøjede mine Knæe, befalede hand mig at staae op, sigende, at saadan Ære hørte Gud alleene til; Fremdeles sagde hand, at man alleene ved Lydighed, Arbeide og Fliid kunde vinde Fyrstens Yndest. Derefter blev mig giort mange Spørsmaal, hvorfra jeg kom? af hvad Aarsag? hvad mit Navn og Fæderneland var? Jeg svarede: Mit Fæderneland er den store Verden; mit Navn er Klim; jeg har hverken seylet eller gaaet hid, men kom igiennem Luften. Hand spurdte fremdeles om det mig var hændet paa Reisen; om vor Verdens Sæder og Love; hvorpaa jeg beskrev med levende Farver Menneskens Dyder, Næmme, polerede Væsen og andet, hvoraf det menneskelige Kiøn meget giør sig til. Men hand antog det med Koldsindighed, og ved nogle Ting, som jeg tænkte at hand meest skulde [51] admirere, gabede hand. Da

sagde jeg ved mig selv: Ach! hvor uliig er Menneskens Smag, de Ting som meest fornøyer os, er en Væmmelse for dem. Jeg mærkede, at det stødte meest i Fyrstens Øren, som jeg fortalte om vor Rettergang, om vore Procuratorers Veltalenhed, og hvor hastige vore Dommere kand dømme. Jeg vilde forklare det nøyere, men hand faldt mig ind i Talen, og gik til andet; Endelig begyndte hand at spørge om vor Religion. Jeg fortalte da kortelig alle Troens Artikler, hvilke hand anhørte med Ærbødighed, og vidnede, at hand gierne vilde samtykke enhver af dem, men undrede kun paa, at saa taabelig et Folk kunde have saa sunde Meeninger om GUd og hans Dyrkelse. Men da hand kort derefter hørte, at de Christne vare deelte i utallige Secter, og førte indbyrdes Krig for de ullige Meeningers skyld, sagde hand: «Hos os ere og mange stridige Meeninger om GUd og hans Dyrkelse, dog forfølger ikke den eene den anden; thi ald Forfølgelse for Meeninger eller Vildfarelser, der alleene kommer af et ulige Begreb, foraarsages af Hofmod, da den eene daarlig meener, at hand er klogere end den [52] anden, hvilken Hofmod neppe kand behage GUd, som formaner os til Sindighed og Ydmyghed. Vi angriber ingen, som i en god Tanke viger fra de almindelige Meeninger, saafremt hand i sit Levnet giør GUd samme Dyrkelse, og derudi følger vi vore Formænds Fodspor, som haver holdt det umenneskeligt, at kaste Bolter paa Folkes Skiønsomhed, og herske over Samvittighederne. Denne Regel raader vi og til at følge i verdslige Ting, saa at, om vore Undersaattere har ulige Meeninger om vort Legemes Dannelse, Levemaade og Huusholdning, men de samme dog kiender mig for deres rette Fyrste, som de bør adlyde, da holder jeg dem alle for gode undersaattere.» Hertil svarede jeg: Durchleuchtigste Fyrste! Dette kaldes **Syncretismus** hos os, og i sær lastes af vore Lærde. Hand gav mig ikke Tiid til at tale meere, men gik vred bort, befalende mig at bie, indtil hand havde spiist. Ved Taflet sad Fyrsten med Hans Durchleuchtigste Gemahl, og Printsen med den store Cantzler Kadoki. Samme Kadoki var høytagtet af de Potuaner for hans Artighed og Forsigtighed. Hand havde i tive Aar aldrig [53] voteret noget i Raadet, at jo de andre havde bifaldet det; Hand havde ingen Anstalt giort i Landet, at den jo stod fast, og hvert Ord hand talte, var en Regel; Men hand var tillige af saa langsom et Begreb, at hand pleyede i det mindste behøve fiorten Dage til at giøre en Forordning; derfor, om hand kom i vor Verden, hvor ald Langsomhed kaldes Ladhed, blev hand dømt udygtig til vigtige Forretninger: Men efterdi hand saae dybt ind i alt det hand begreb, og sluttede aldrig noget uden foregaaende nøye Examen, kunde hand siges at have giort meere end ti af dem, som hastig forretter alting, og ordinair kaldes store Hoveder, hvis Forretninger saa tit pleyer ændres og forbedres, at man kand see, naar deres Tieneste er ude, at de har forsøgt alle Ting, men intet fuldbyrdet. Derfor er det en herlig Regel hos dette Hoff, at de, som giør deres Forretninger alt for hastig, kand

lignes ved Lediggiængere, som ved at gaae frem og tilbage paa samme Vey, kommer ikke længere.

Da det hele Durchleuchtige Huus havde satt sig til Taffels, kom en Jomfrue ind med otte Greene, bærende lige saa mange [54] Fade og Tallerkener, saa det hele Bord i et Øyeblik blev besatt med Rætter. Strax derefter fuldte et andet Træ med otte Flasker af adskillige slags Most eller sød Drik; Denne havde ni Greene, derfor holdtes hun for den Dygtigste til Huus-Gierning. Saaledes giorde de to med Magelighed det, som ikke en heel Flok Opvartere kand giøre i Hofferne paa Jorden. Med samme Hurtighed blev og alting baaren ud igien. Maaltidet var tarveligt, men derhos nydeligt. Af de foresatte Rætter spiiste Fyrsten ikke meere end een, som meest smagede ham, anderledes end de Rige hos os, som holder intet Maaltid for got, uden der kommer en kostbar Ræt efter en anden. Over Taflet talte de adskilligt om Dyder, Laster og Stats-Sager, saa Viisdom blev brugt som Kryderie paa Maden, der blev og imellemstunder talt om mig, som de for mit hastige Begreb holdt udygtig til vigtige Ting. Da de havde spiist, og der var taget af Bordet, fik jeg Ordre at fremvise mit **Testimonium**. Saa snart Fyrsten havde læst det, saae hand til mine Been, og sagde: Karatti har dømt ret, og derved bør det blive. Dette Svar var mig et Tordenslag, og bad med grædende Taare, at [55] Sagen maatte eftersees, og naar mine Dyder og Naturens Gaver vare nøyere examinerede, haabede jeg en langt mildere Dom. Fyrsten, som var naadig og retfærdig, blev ikke vred paa mig for denne dristige og usædvanlige Begiæring, men befalede den nærværende Karatt igien at overhøre mig nøyere. Imedens denne Examen varede, gik hand lidt bort at læse de andre **Testimonia**. Derpaa gav Karatti mig nye Spørsmaal, som jeg besvarede med min sædvanlige Hastighed hvilken hand forundrede sig over, og sagde: Du begriber vel en Ting hastig, men ikke dens Grund; thi jeg seer af dine Svar, at du er færdig til at fatte Spørsmaalet, uden at have Indsigt i Sagen. Efterat Examen var ude, gik hand i Fyrstens Gemak, og kort derefter kom tilbage med denne Resolution, at jeg havde giort ilde og ufornuftig, at tvile paa Karatternes Dom, og derfor var skyldig til den Straf, som Loven dømmer dem til, der uden Aarsag laster noget, i den fierde store Deel, tredie liden Deel, (ved store og smaa Deele, eller Skibal og Kibal forstaaer de Bøger og Capitler) og jeg havde fortient at aarelades paa begge mine Greene [56] eller Arme, og sættes i Rasphuset. Lovens Ord fierde Bogs tredie Capitel om Bagvaskere ere disse: Spik. antri. Flak. Skak mak. tabu. Mihalatti Silak. Men omendskiønt Ordenes Meening er tydelig, og Lovens Befalning har ingen **Exception**, saa har dog Hans Durchleuchtighed af særdeles Naade resolveret, at denne Forseelse skal være dig forladt, deels fordi du er for hastig til at fatte en Ting, deels fordi du ikke vidste Loven, og derfor kunde en Synd

nogenledes forlades en Fremmed, uden at bryde Loven. Endelig, at hand kunde vise des større Naade mod mig, gav hand mig Sted iblant de ordentlige Hof-Løbere, hvormed jeg burde være fornøyet.

Da denne Dom var afsagt, blev Kiva eller Secretairen hentet, som skulde indføre mig og de andre nyskomne **Candidatos** i deres Tall, der skulde forfremmes. Samme Secretaire var en velskabt Mand havde tolv Greene, og derfor kunde paa eengang skrive elleve Breve, lige saa læt, som vi kand skrive et, dog havde hand kun maadelig Skiønsomhed, hvorfore hand ikke kunde avancere høyere, men maatte døe i samme Bestilling, som hand havde haft i tredive [57] Aar. Med den Mand levede jeg siden i stor Fortrolighed, og jeg burde mest ære ham, thi hand skrev **Copier** af alle de Forordninger og Breve, som jeg skulle bære omkring i Provincerne. Jeg blev tit forundret, naar jeg saae, hvor hastig hand giorde det, thi hand skrev ofte elleve Exemplarer paa engang, og satte elleve Segl for dem. Derfor regner man Børn med mange Greene iblant Familiernes Lyksalighed, og i den Henseende pleyer Konerne, naar de lykkelig har giort Barsel, lade deres Naboer viide, med hvor mange Greene deres Børn ere fødde. Der sagdes, at denne Secretairs Fader havde haft tolv Greene, og at hans hele Afkom var frem for andre berømmelig af mange Greene. Saasnart jeg fik min Bestalning, og var antaget iblant Fyrstens ordentlige Løbere, gik jeg til Sengs, men endskiønt jeg var meget træt, kunde jeg dog ikke lukke et Øje, thi det ringe Embede jeg var sat til stod mig for Hovedet, og det syntes mig usømmeligt og jammerligt; at en **Baccalaureus** og **Attestatus** af den store Verden skulde være en ringe underjords Løbere. I denne bedrøvelige Tilstand laae jeg langt ud paa Natten uden Søvn, og i den Heede igiennemlæste tit mit **Testimonium Academicum**, [58] som jeg hafde taget med mig (thi jeg har tilforne sagt, at her er ingen Forskiæl paa Dag eller Nat.) Da jeg var udmattet af disse Bekymringer, falt jeg omsider i Søvn. Jeg havde mange Drømme, mig syntes, at jeg var kommet igien til mit Fæderneland, og fortalte mine Landsmænd, hvad mig arriverede paa min underjords Reise, indtil jeg blev hees deraf. Snart kom det mig for, at jeg seylede i Luften, og stridde med den grumme Grif, som giorde mig saa meget af det, at jeg gandske vaagnede op ved denne Fegtning. Men da jeg var bleven vaagen, saae jeg med Forskrækkelse en meget stor Abekat for mig, som var gaaen ind af Døren til mit Sengekammer, der ikke var vel tillukt, og lagt sig i Sengen. Dette uformodentlige Syn skrækkede mig saa meget, at jeg raabte Gevalt saa det rystede i Kammeret, hvorved nogle smaa Træer, som havde deres Kammere nær ved mit vaagnede og kom ind at hielpe mig at bestride Abekatten, og endelig jog dette fæle Dyr paa Flugt. Jeg hørte siden, at dette havde givet Fyrsten Anledning til store Latter, men at jeg ikke oftere skulde sættes i

samme Fare, lod hand mig klæde paa underjords Maneer med Greene. Mine [59] Europæiske Klæder, som jeg hidindtil havde haft, bleve tagne fra mig, og for deres **Raritet** hængte paa Fyrstens Konst-Kammer, med denne Overskrift: Kreaturernes Dragt over Jorden. Da sagde jeg ved mig selv: «Hvad, om Jens Andersen Skæder i Begen fik viide, at hans Arbeide blev regnet iblant de rareste Ting paa det underjordiske Konst-Kammer, da vilde hand vist nok bryste sig, og neppe meere gaae neden for Borgemesterne og Stads-Capitainerne.» Efter denne Hændelse laae jeg vaagen lige til Dag, jeg havde, som før er sagt, faaet Bestalling paa at være Hoff-Løbere, og strax fik jeg meget at bestille, var i idelig Bevægelse, og maatte løbe til smaa og store Byer med Forordninger og Breve. Paa disse Reiser udforskede jeg med Fliid Folkets Egenskab, og fandt stor Artighed og Viisdom hos de fleeste. Indbyggerne i den By Mahalki, som alle ere Torne, syntes mig allene upolerede; Thi hver Province har sine besynderlige Træer eller Indbyggere, hvilket best kiendes hos Bønderne, som alle ere Landets Børn. I de store Byer, i sær i Hoved-Staden var en Blanding af alle Træer. Jo meere Leylighed jeg fik til at udforske deres Dyder, jo større Tanker fattede [60] jeg om deres Forstand. De Love og Skikke, som jeg mest havde lastet roeste jeg nu allermest for deres Billighed og Retfærdighed, og saaledes blev min Foragt forandret til Forundring. Det var mig let at give en heel Liste paa de Ting og de Skikke, som i det første at see til, syntes mig daarlig, men efter nøyere Prøve vare **solide** og kloge; Af mange vil jeg kun anføre et Exempel, som giver et levende Billede, paa denne **Nation**. En Student som havde lagt sig efter Skole-Sager, søgte om at blive **Rector**, og havde faaet en **Recommendation** tegnet paa sin **Suppliqve**, hvorudi Indbyggerne i den Bye Nahami vidnede, at **Supplicanten** havde i fire Aar levet meget forligelig med en løsagtig og utroe Kone, og med Taalmodighed baaret sine Horn. Den var nesten af saadant Indhold: «Da den lærde og ærværdige Mand **Jocthan Hu** har været et Vidnesbyrd begierende af sine Medborgere om sit Forhold, saa vidner vi Borgere i den Gade eller Deel af Byen, som kaldes Posko, at hand uden klammer i fire samfulde Aar har levet med en utroe Kone, taalmodig baaret sine Horn, og med saa stor Sagtmodighed draget sin onde Skiebne, at vi deraf haaber, [61] at hand er beqvem til det **vacante** Rectorat, om ellers hans Lærdom svarer til hans Levnet. Skrevet 10de Dag i den Maanet Palma, i det 3000 Aar efter den store Syndflod.» Hos denne **Recommendation** var føyet en **Attest** om hans Lærdom fra Karattis paa Academiet, som meere syntes at ligge magt paa; thi hvad Fortrin burde en Skolemester med et par Horn have frem for andre Skolemestere. Men Meeningen af dette urimelige **Testimonium** var denne: Sindighed er en Læreres største Dyd, thi om hand er aldrig saa lærd, saa duer hand dog ikke til Skole-Væsen, uden hand har en stor Taalmodighed, det Embede maa forrettes uden Bitterhed og Vrede, at

Børn ikke ved utidig Straf skal opirres. Og da dette var den største Prøve paa Taalmodighed, at **Supplicanten** havde baaret saa stort et Huus-Kaars, saa brugte just hans Naboer det til en Grund, at de deraf kunde vise, hvad man kunde vænte af en Skolemester, der iblant andet besad denne Dyd. Der sagdes, at Fyrsten loe meget af denne usædvanlige **Recommendation**, men da hand dømte, at den havde **Raison**, gav hand ham **Rectoratet**. Og det er vist, at hand saa [62] vel forrettede sit Embede, og saaledes vandt Børnene med Kierlighed og Sagtmodighed, at de holdt ham meere for en Fader end Skolemester, og havde saa stor Lyst til at studere under saa from en **Rector**, at der nu findes faa Skoler i Landet, hvorfra der aarlig kommer saa mange berømmelige, lærde og skikkelige Træer.

Som jeg i de fire Aar, da jeg var Løbere, fik Anledning at udforske baade Landets og Folkets Egenskaber, Politien, Religionen, Lovene og Studeringer, saa haaber jeg, at det ikke skal være ubehageligt, om jeg her kortelig anfører det, som paa adskillige Stæder findes i dette Skrift.

Cap. V. Om Landets og Folkets Beskaffenhed i Potu

Det Fyrstendom Potu er i sig selv lidet, og udgiør kun en maadelig Deel af denne Verden. Den hele Klode, kaldet Nazar, bestaaer neppe af to hundrede Tydske Mile i sin Omkreds. Enhver kand læt gaae den omkring uden Veyvisere, thi der er allevegne [63] et Sprog, endskiønt Indbyggerne i Potu skiller meget fra de andre Republiqver og Fyrstendømme i Love og Sæder; Og ligesom Europæerne ere de fornemste iblant andre Nationer i vor Verden, saa er og Potuanerne de anseeligste iblant andre paa denne Klode i Dyd og Forstand. Veyene ere allevegne besatte med Steene, som betyder Milene, og har enten udstrakte Hænder eller andre Tegn, som viser Vey til hver Kiøbstæd og Landsbye; Det hele Fyrstendom er fuld af Landsbyer og smukke Kiøbstæder. Det er sandeligt mærkværdigt og forunderligt, at alle Indbyggerne paa denne Klode taler et Sprog, endskiønt een Nation er en anden saa uliig i Væsen, Sæder, Love og Sindets Gaver, at man kand see en kiendelig Prøve paa de Forandringer der er i Naturen, og ved dette maa de Reisende ikke alleene fornøye sig, men og indtages og næsten blive henrykte.

Landet skilles fra hinanden ved store og smaa Vande, som besejles med Skibe, der bliver roede ligesom med Troldoms Konst, thi man roer dem ikke med Hænder som hos os, men med **Machi**ner, som beveger sig selv. Jeg kand ikke beskrive hvordan disse [64] **Machi**ner vare giorte, efterdi jeg veed ikke meget af **Mathesi**, desforuden kand disse Træer saa konstig opfinde alle Ting, at ikke nogen, om hand end havde hundrede Øyne, og overmaade Skarpsindighed, skal udfinde, hvori deres Konst bestaaer. Den Klode har tre slags Bevægelse, ligesom vor Jord, saa at Tiderne her inddeeles ligesom hos os, i Nat og Dag, Sommer, Høst, Vinter og Foraar, og Stæderne under Polerne ere koldere end de andre. Men hvad Lyset angaaer, da er der kun liden Forskiel paa Nat og Dag, for oven anførte Aarsagers skyld, og Natten er næsten behageligere end, Dagen; thi intet er angenemmere end det Lys som denne Planet faaer af Solen og giver fra sig igien til Firmamentet, som ligner en stor Maane. Indbyggerne bestaaer af adskillige slags Træer, som Eege, Linde, Pile, Palme-Træer, Torne 2c. hvoraf de sexten Maaneder har Navne, i hvilke det underjordiske Aar deeles; thi hver sextende Maaned gaaer Naar til sit Centrum

igien, dog ikke paa en vis Dag, formedelst dens uliige Bevegelse; thi ligesom Maanen hos os, saa bryder denne Planet, med sin underlige Gang, deres Hoveder, som boer i Firmamentet. Aars-Regningerne [65] ere adskillige, og tages af de mærkværdigste Ting, i sær af en stor Comet, som de troer har foraarsaget den store Syndflod for tre tusende Aar siden, hvori Træernes hele Slægt med alle andre Dyr, omkom, undtagen faa, som paa Banker og høye Bierge-Toppe undgik den almindelige Vands-Vaade, af hvilke de nu værende Træer nedstammer. Jorden bær overflødig Korn, Urter og Belkorn, har næsten samme Frugter som vores Europa, undtagen Havre, som og er ufornøden, thi denne Klode har ingen Heste. Der findes kostbare Fiske i Stranden og de færske Søer, og langs med Strandbredderne og Floderne ere mange dejlige Lyst-Gaarde. Deres Drik er en Saft, som perses af visse Urter, hvilke ere grønne heele Aaret igiennem. De som sælger denne Saft kaldes gemeenlig Minhalpi eller Urtebryggere, af hvilke der maa kun være et vist Tall i hver Bye, som alleene har Frihed at kaage disse Urter. De som har faaet dette **Privilegium**, maa ikke have nogen anden Betiening, Næring eller Haandværk. I sær er det forbudet, at de som ere i Æmbeder og nyder **Gage**, maa ikke drive saadan Næring, thi for den Myndighed som de har i Byen, trække de [66] de fleeste Kiøbere til sig, og for andre Fordeele, som de besidder, kand de sælge det lættere end andre, hvilket vi seer tit skee i vor Verden, hvor Bestillings-Mænd, som har stor Løn, saaledes i en Hast samle store Midler til andre Kiøbmænds-og Haandværk-Folkes Skade. Den fornuftige Lov om at avle Børn, har giort Nationen tallrig; thi ligesom Folk har mange eller faa Børn til, saa formeeres eller formindskes deres Friheder og Løn. Den som er Fader til sex Børn, er fri for sædvanlige og usædvanlige Skatter, saa at lige saa skadeligt som det er at have mange Børn i vor Verden, fordi man maa give Kopskatt for hvert Barn, saa fordeelagtigt er det der. I denne Verden har ingen to Bestillinger, thi de troer, at den mindste Bestilling udkræver en heel Mand; derfor, om jeg med vore Indbyggeres Tilladelse maa sige det, bliver Æmbederne bedre forestaaed der end hos os. De tage dette saa nøye i Agt, at en Doctor befatter sig ikke med hele Medicinen, men med Fliid udgrunder en Sygdoms Beskaffenhed. En Musicant tracterer kun et Instrumment; langt anderledes gaaer det til hos os, hvor Menniskene udmattes ved mange Bestillinger, bliver arrige, [67] Æmbederne forsømmes, og vi kand ingenstæds være, fordi vi vil være allevegne. Saaledes naar en Doctor tillige skal curere Sygdomme og Stats-Fejl, saa forseer hand sig i begge Deele. Naar een baade er Musicant og Raadsherre, da kand man kun vænte slet Music. Vi agter dem høyt, som paa engang tør paatage sig mange Bestillinger, som trænge sig ind til vigtige Ting, og meene, at de kand overkomme alle Forretninger; Men vi ære dem alleene, fordi de ere Vovehalse, og ikke kiende deres Kræfter, thi

kiendte de Vigtigheden i Bestillinger og deres ringe Kræfter, da skulde de være bange for at tage imod dem, om de end bleve dem tilbudne; Derfor tager ingen sig der noget paa, som hand ikke forstaaer. Jeg erindrer, at jeg hørte den store **Philolophus** Rakbasi raisonnere saaledes om denne Regel: «Enhver maa kiende sit Naturel, og nøye dømme om sine Lyder og Dyder, at Comoediant-Spillere ikke skal være klogere end vi, thi de udvælger ikke de beste Ruller, men de, som de lættest kand spille. Kand da en Nar mærke det i en Comoedie, som et fornuftigt Menniske ikke kand begribe i sin Opførsel?»

[68] Indbyggerne i dette Fyrstendom deeles ikke i Ædle og U-ædle, det var vel saaledes i forrige Tider, men da Fyrsterne mærkede, at deraf kom U-eenighed, afskaffede de meget forstandig ald Fortrin, som nogen har ved den blotte Fødsel, saa man alleene æstimerer Træerne for deres Dyder, Æmbeder og Forretninger, som jeg en anden Sted skal forklare. Den eeneste Fordeel de har ved Fødselen, er mange Greene, thi ligesom Greenene ere mange eller faa, agtes et Barn ædel eller u-ædel; thi mange Greene giør Træerne beqvemme til Haandværker. Jeg har allerede forud talt meget om Folkets Naturel og Sæder, derfor vil jeg vise Læseren hen til det jeg før har sagt, ender saa dette Capitel, og begiver mig til andet.

Cap. VI. Om Folkets Religion i Potu

De Potuaners Lærdom om GUD bestaaer af faa Capitler, og indeholder en kort Troes-Bekiendelse, som er kun lidet større end vores **Symbolum Apostolicum**. Under Straf at relegeres til Firmamentet [69] er det her forbuden at giøre Forklaringer over Bibelen; Og om nogen tør vove at disputere om GUds Væsen og Egenskaber, om Aandernes og Siælenes Beskaffenhed, da dømmes hand til at aarelades, og sidde i Byens Hospital; Thi de siger, at det er taabeligt, at vilde beskrive det, som vor Fornuft er lige saa blind udi, som Nat-Uglen imod Solen. De kommer alle overeens i at dyrke et høyt Væsen, hvis Almagt har skabt og hvis Forsyn opholder alle Ting. Naar man undtager denne Gudstieneste; besværer man ingen for hans ullige Meening i Maaden at dyrke GUd paa. Men de som aabenbare stormer imod den regierende Religion, bliver straffede, som den almindelige Roeligheds Forstyrrere. Jeg havde altsaa fri Religions-Øvelse, og ingen giorde mig Uroe derfor.

De Potuaner beder kun sielden, men heftig, saa at de synes ligesom henrykte, naar de giør deres Bøn, hvorudover, da jeg fortalte, at vi bad og sang gudelige Psalmer ved vore Huusgierninger og Haandværker, lastede Potuanerne os, sigende: En jordisk Fyrste vilde tage det ilde op, om nogen supplicerede til ham, og tillige [70] i hans Nærværelse børstede sine Klæder, eller kryllede sit Haar. Bedre Smag havde de heller ikke i vore Psalmer, thi de meente, at det var latterligt at udføre sin Bedrøvelse og Anger paa Noder, heldst da GUds Vrede bøyes ved Graad og Suk, men ikke ved Noder, Piber og Basuner. Dette og andet meere hørte jeg med Fortrydelse, heldst efterdi min salig Fader, som var Cantor i en Kirke, havde giort Melodier til adskillige Psalmer, som endnu bruges og jeg havde selv i Sinde at søge et vacant Cantor-Æmbede, men maatte tvinge min Vrede, thi de underjordiske Folk staaer saa fast paa deres Meeninger, og forklare alle Ting med saadan Fynd, at det er vanskeligt at igiendrive endogsaa deres groveste Vildfarelser. Der ere og andre Meeninger i Religionen, som de forsvarer med lige Konst og Skin af Sandhed. Saaledes da jeg tit sagde til nogle af dem, som jeg omgikkes fortroelig med, at de kunde ikke vente Salighed efter dette Liv, fordi de vandrede i Mørket, svarede de, at den som haardelig fordømte andre, stod selv meest i Fare for at blive fordømt, thi det kommer gierne af Hofmod, at man fordømmer andre, hvilken GUd

hader hos Creaturene, [71] og for alle Ting formaner til Ydmyghed. At fordømme andres Meeninger, og med Magt tvinge nogen til sin egen Meening, er det samme som at holde sig selv alleene for klog, ligesom galne Folk, der meene, at de alleene har Forstand. Fremdeles da jeg eengang skulde bevise en Meening, og beraabte mig paa min Samvittigheds Vidnesbyrd imod min Contra-Part, roeste hand det, bad mig fremdeles følge min Samvittigheds Vidnesbyrd, og lovede selv altid at vilde giøre det samme; Thi om enhver saaledes i stridige Meeninger vilde rette sig efter sin Samvittighed, kunde ald U-eenighed og Anledning til Trætte forekommes. Iblant andre Vildfarelser, som Indbyggerne i dette Fyrstendom forsvarede, vare efterfølgende: De tilstod vel, at GUd belønnede det Gode, og straffede det Onde, men dømte, at den Retfærdighed i at straffe og belønne, blev ikke øvet, førend i det andet Liv. Jeg anførte mange Exempler af dem, som for deres Misgierninger og Ondskab vare straffede i dette Liv; Men derimod opregnede de lige saa mange Exempler af de ugudeligste Træer, som havde været onde, og derhos meget lykkelige til deres Død. De sagde, [72] saa tit som vi disputere med nogen, da tage vi alleene de Exempler af daglig Erfarenhed, som kand tienne til at bestyrke vore Meeninger, og lade de fare, som stride mod de samme. Jeg anførte mit eget Exempel, og viiste, at mange, som havde giort mig Vold og Uret, havde faaet en bedrøvelig Ende. De svarede, at det kom af egen Kiærlighed, fordi jeg tænkte, at jeg var større og herligere i GUds Øyne end andre, som havde uskyldig liidt stor Uret, og dog seet deres Forfølgere i en bestandig Lykke lige til Døden. Videre, da jeg sagde, at man skulde bede hver Dag, svarede de, at de ikke nægtede Bønnens Fornødenhed, men troede gandske vist at GUds Frygt og sand Dyrkelse bestod meest i at efterleve GUds Lov, og at de kunde bevise dette, tog de saadan Lignelse af en Fyrste eller Lovgivere: En Fyrste har to slags Undersaattere, nogle synde daglig, og enten af Skrøbelighed eller forsætlig Ondskab overtræder hans Befalninger; men de samme kommer altid til Hove med Suppliqver[n1] og Afbigter, og afbeder de Synder, som de strax vil begaae paa nye. Andre derimod kommer sielden til Hove, og ikke uden de ere kaldne, men de blive altid hiemme, med [73] Troskab og Flittighed efterlever Fyrstens Befalninger, og ved at holde Loven bestandig, viser tilbørlig Lydighed imod Fyrsten, hvo vil da tvile, at hand jo holder det eene slags værd at elske, og derimod anseer det andet slags som onde, unyttige og kiedsommelige Undersaattere, baade for deres mange Overtrædelser og idelige Afbigter? Disse og andre Disputer havde jeg altid, skiønt uden Frugt, thi jeg kunde ingen overtale til min Meening, derfor vil forbigaae de andre Religions-Disputer, og alleene fortælle deres almindeligste og mærkværdigste Lærdomme, overladende til Læserens Skiønsomhed, enten man bør rose eller laste dem.

De Potuaner troer paa een almægtig GUd, som har skabt og opholder alle Ting, og at hand er ikkun een GUd og almægtig, det beviser de af de skabte Tings Storhed og **Harmonie**; Og efterdi de ere vel erfarne i **Astronomie** og **Physica**, har de saa høye Tanker om GUds Væsen og Egenskaber, at de holde det for Daarlighed, at vilde beskrive de Ting, som gaaer over vor Forstand. Der ere kun fem hellige Dage om Aaret, af hvilke den første holdes med stor [74] Andagt paa mørke Steder, hvor Solens Straaler ikke kand komme, for at vise, at den GUd, som de tilbeder, er ubegribelig. Naar de forrette deres Andagt paa samme Steder, da ere de ligesom henrykte og ubevegelig fra Morgen indtil Aften. Denne Fest kaldes den ubegribelige GUds Dag. og falder ind paa den første Dag i EegeMaaneden. De andre fire Fester holdes paa de fire Aarets Tider, og ere indrettede til at takke GUd for sine Velgierninger. Der ere faa i det heele Fyrstendom borte fra disse Fester, og de som ere borte uden tilstrækkelig Aarsag, holdes for onde Undersaattere, og leve i en bestandig Foragt. De offentlige Bønner ere saaledes stilede, at de ikke sigte til dem, som bede, men til Fyrstens og Landets Beste; derfor beder ingen for sig selv i andres Paahør. Øjemærket af denne Indretning er, at de Potuaner skal troe, at hver Undersaatts Velfært er saa nøye forbunden med Landets Beste, at de ikke kand adskilles. Ingen tvinges med Magt eller Penge-Straf til at frygte GUd; thi da de meene, at Gudsfrygt meest bestaaer i Kiærlighed, og Erfarenhed lærer, at Kiærlighed meere tiølnes end opvækkes ved Tvang, saa troer de, [75] det er baade unyttigt og skadeligt at pidske dem til at frygte GUd, som ere lunkne. Dette oplyse de med saadan et Exempel: Om en Mand vil have Gienkiærlighed af sin Kone, og med Kiep- eller Næveslag vil fordrive hendes Lunkenhed eller Koldsindighed, da er det saa langt fra, at hand ved disse Midler kand opvække hendes Kiærlighed, at hand snarere giør hende meere koldsindig, ja tilsidst opvækker en Had og Væmmelse til sig.

Disse ere de fornemste Religions-Articler hos de Potuanner, som vel nogle kunde holde for en blot naturlig Religion, det den og i Begyndelsen forekom mig; Men de Potuaner paastaaer, at alle Ting ere dem aabenbarede af Gud, som for nogle hundrede Aar siden har givet dem en Bog, der indeholder, hvad de bør troe og giøre. De sige, at Forfæderne lode sig fordum nøye med den naturlige Religion, men Erfarenhed lærte, at Naturens Lys var ikke nok, thi de naturlige Bud bleve ved nogles Ladhed og U-agtsomhed gandske forglemte, og alle Ting bleve fordærvede ved nogles alt for dybe **Philosophie**, efterdi der var intet, som kunde tvinge og indskrænke deres Frihed i at tænke, derfor gav GUd dem en [76] skreven Lov. Deraf saae man, hvor meget de fare vild, som ubluelig nægte **Revelations** Fornødenhed. Jeg bekiender reent ud, at endskiønt adskillige Lærdomme i de Potuaners

Theologie ikke ere at rose, saa syntes de dog heller ikke gandske at burde foragtes, nogle er der vel, som jeg dog ikke kand holde med; Men det syntes mig værd baade at rose og forundres over, naar man i Krigs-Tider vandt nogen **Bataille**, da i Steden for at vi fryde os, og siunge **Te Deum**, holdt de sig taus i nogle Dage, ligesom de skammede sig ved en blodig Sejer. Af den Aarsag tales der sielden om Krigs-Sager i de underjordiske Historier, men deres Krøniker beskriver alleene Stats-Sager, Indstiftninger, Love og Fundationer.

Cap. VII. Om Politien i Potu

I det Fyrstendom Potu er Arve-Rettigheden og det i lige Linie i hele tusende Aar, og endnu, nøye agtet. Historierne vise dog, at de Potuaner eengang vigede fra den Orden; thi da den sunde Fornuft synes at udkræve, at Regentere bør overgaae [77] Undersaatterne i Forstand og Sindets Gaver, holdt nogle det nødvendigt, at man meere skulde see efter Egenskaber end Fødsel, og derfor udvælge den, som man troede at være den beste iblant Landets Børn. Af denne Aarsag afskaffede de den forrige Arve-Ret, og efter alles Samtykke giorde en **Philosophum**, ved Navn Rabaku, til Fyrste. Samme forestod Regieringen i Begyndelsen med saadan Forstand og Fromhed, at hans Regiering syntes at være et Mønster, hvorefter alle Regieringer skulde føres; Men det varede kun kort, saa at de Potuaner omsider mærkede, at det var falskt, som pleyer siges, nemlig: Lyksalig er det Land, hvor **Philosophi** sidder ved Roret; thi da den nye Fyrste fra ringe af var kommen til saa høy en Stand, kunde hans blotte Dyder og Regiere-Konst ikke forskaffe ham den Anseelse og Myndighed, som just er Styrken og Hiertet i en Regiering. De som nyelig tilforne havde været hans Lige eller Overmænd, kunde ikke finde sig i at adlyde deres Ligemand eller Undermand, og vise den Lydighed mod den nye Fyrste, som Undersaattere ere deres Øvrighed skyldig; derfor, saa ofte noget Vanskeligt blev dem befalet, knurrede de [78] allevegne, og gave ikke Agt paa hvordan Fyrsten nu var, men hvordan hand havde været, førend hand avancerede. Hand maatte derfor giøre alting med tiggendes Bøn, men vandt kun lidt derved, thi de kierte sig intet efter hans Forordninger og Love, og slog Rynker i Panden ved hver Anordning. Da saae Rabaku, at man maatte bruge andre Midler til at holde Undersaatterne i Lydighed, og derfor faldt fra Mildhed og Venlighed til Haardhed, men ved denne Forandring udbrød de Gnister, som hidindtil havde ligget under Asken, til en aabenbare Ild, og Undersaatterne begyndte offentlig at giøre Opstand imod Fyrsten, naar et Oprør var stillet, begyndte et andet igien. Endelig, da hand mærkede, at Republiqven kunde ikke bestaae uden under en Regent, som var af Forstand, og hvis Herkomst pleyer indtrykke Folk en Ærbødighed, satte hand sig selv af, og overgav Regieringen til Fyrsten, som var fød dertil. Saaledes forligte man sig igien med det gamle Arve-Huus, og den Storm, som længe havde plaget

Republiqven, lagde sig. Siden blev det under Livs-Straff forbuden, at giøre nogen Forandring i Arve-Retten.

[79] Dette Fyrstendom er altsaa arveligt, og det er rimelligt, at den gamle Successions-Orden vil altid blive uforandret, saa at de aldrig uden største Nød gaaer den Første-fødde forbi. Der tales vel i de Potuanske Historier om en **Philosopho**, som vilde svække denne Konge-Lov, og opfandt en Middelvey; Hand raadede vel, at man skulde ikke gaae fra den Fyrstelige Slægt, men giøre et Vall iblant den afdøde Fyrstes Sønner, og give den Kronen, som var dydigst, og hvilken Undersaatterne kunde holde for dygtigst til saadan Byrde. Saasnart hand havde giort Forslag til denne Lov, underkastede hand sig Prøven efter Sædvane, fik en Strikke om Halsen, saa længe der voteredes om Nytten af dette Forslag. Da de havde holdt Raad, og efterregnet Vota, blev dette Forslag forkastet som forvovet og skadeligt for Landet; thi de troede, at det vilde blive Anledning til megen Larm og U-eenighed imellem de Fyrstelige Børn, derfor var det bedre, at blive veed det gamle, og meere sikkert, at den førstefødde Prints skulde have Arve-Ret, om end hans yngere Brødre havde større Sinds-Gaver. Da dette saaledes var underkiendt, blev Projectmageren qvalt; thi [80] Projectmagere ere de eeneste i dette Fyrstendom, som straffes paa Livet. Potuanerne troer, at eenhver Forandring og Reformation, endskiønt den er vel indrettet, kand give Anledning til Bevegelse og Uroe, og giøre den heele Republiqve vaklende, men om den er ilde grundet, da kand den styrte Republiqven gandske i Fordærvelse og Ruin.

Endskiønt Fyrsterne i Potu har en u-indskrænket Magt, saa regierer de dog meere som Fædre end som Konger; thi eftersom de øve Retfærdighed efter Fornuften og ikke efter Loven, saa blande de altid Tvang og Frihed med hinanden, som ellers sielden skeer andre Stæder.

Den nyttigste Lov i dette Fyrstendom er den, at Fyrsterne stræbe at holde en Liighed imellem Undersaatterne saavidt Landets Beskaffenhed kand tillade; derfor er her ingen Forskiel paa Værdigheder, uden at Undermænd maa lyde deres Overmænd, og de Unge agte og ære de Gamle. Vel vise de underjordiske Krøniker, at adskillige Titler for nogle hundrede Aar siden[n2] har været i Brug, og Rangs-Forordninger udgivet; men man saae tillige, at det gav [81] Anledning til store Bevegelser, thi det kom den ældste Broder haardt og bittert for at gaae neden for den yngste, og det var utaaleligt for Forældre at agtes ringere end deres Børn, saa at et Træ maatte skye det andets Nærværelse, og omsider blev alle Omgiængelser og Selskaber ophævede. Men disse Uleyligheder vare ikke de eeneste; Ved saadan Rang skeede det omsider, at de ypperligste og værdigste Træer, som Natureen

havde prydet med største Egenskaber og fleeste Greene, maatte sidde paa de nederste Steder i Giæstebuder og Selskaber; thi alle de Træer, som havde nogen indvortes Herlighed, og som vare anseelige nok af Dyd og Forstand, kunde ikke overtale sig til at søge Rang for at sidde øverst; de slette Træer derimod, at de nogenledes kunde skiule deres medfødde Nøgenhed og slette Egenskaber med anseelige Titler, plagede Fyrsten uden Ophold saalænge med Suppliqver, indtil hand benaadede dem dermed. Af den Aarsag holdtes Titler omsider for Kiende-Tegn paa slette Træer, fremmede Folk maatte lee og forundre sig i Samlinger og Giæstebuder, naar de saae, at Torne sad oven for Palme-Træer Ceder-Træer og Eege-Træer, som havde ti [82] eller tolv Greene, thi saa længe dette varede, havde næsten alle Torne Caracteer. Fruentimmer fik Titler af Oeconomie-Raad og Hof-Raad, og det foraarsagede større Larm iblant Fruentimmer end Mandfolk. Nogle Træer gik saavidt med deres daarlige **Ambition**, at endskiønt de havde kun to eller tre Greene af Naturen, søgte de dog om Titler af ti eller tolv Greene, og Torne vilde kaldes Palme-Træer, hvilket var lige saa latterligt, som om et hesligt eller vanskabt Menneske vilde kaldes velbaaren, eller een af ringe Stand vilde kaldes ædelbaaren. Da nu dette Onde tog gandske Overhaand, og det hele Land var forvirred, efterdi alle søgte efter blotte Skygger og Navne, vovede en Borgere i Keba sig til at giøre et Forslag om at afskaffe denne Skik. Samme Mand blev efter Sædvane slæbet hen paa Torvet med en Strikke om Halsen, men da Raadet var holdt, og der var voteret, blev hans Raad dømt nyttigt for Landet, eftersom ingen satte sig der imod, hand fik derfor en Krands paa Hovedet, og med heele Folkets Lykønskning ført i Triumph omkring Byen; Og da man siden mærkede, hvor nyttigt det var, at denne Skik afskaffedes, blev hand Kadoki eller Store-Canceler.

[83] Fra den Tiid af blev denne Lov, om at holde Liighed imellem Borgerne, nøye i agt taget, dog var ald Jalousie ikke ude ved det, at denne Lov blev afskaffet, men den eene stræbte at overgaae den anden alleene ved Dyd og Fortieneste. Man seer af den underjordiske Historie, at der har siden den Tiid kun været een Projectmager, som to gange hemmelig søgte at indføre den Lov om visse Classer i Rangen, men hand blev første gang dømt til at aarelades, og da hand anklagedes for at have samme Forsæt igien, blev hand forviist til Firmamentet. Der er altsaa nu i dette Fyrstendom ingen Classer af Rang og Titler, undtagen at den høye Øvrighed har med en liden Forskiel kaldet nogle Professioner fornemmere end andre, hvorved dog ingen gives Frihed til at tage sig det øverste Sæde i Samlinger. Denne Forskiel sees af Fyrstens Forordninger og Breve, som pleye sluttes med disse Ord: Vi byde og paalægge vore Bønder, Fabriqveurer, Kiøbmænd,

Haandværks-Folk, **Philosophi**, Konstnere, Hof-Betientere 2c. Jeg fik vide, at der i Fyrstens **Archiv** ligger en Opskrift paa Værdigheder af dette Indhold:

[84] Classer i Rangen:

I. De som i vanskelige Tider har hiulpet Landet med deres Penge.
2. Ministre, som tiener uden **Gage**.
3. Bønder med otte Greene og derover.
4. Bønder med syv Greene og derunder.
5. De som have indrettet Manufacturer.
6. Haandværks-Folk af fornødne Haandværker.
7. **Philosophi** og creerede **Doctores** af Fruentimmer og Mandfolk.
8. Konstnere.
9. Kiøbmænd.
10. Hof-Betienter, som nyder 500 Rupater i **Gage** om Aaret.
11. Hof-Betientere, som faaer 1000 Rupater.

Denne Opskrift syntes mig meget latterlig, og ingen i vor Verden skulde approbere den. Jeg mærkede nok, hvad der var Aarsag til denne forkeerte Orden, hvad Grund den havde, og hvormed de underjordiske Folk forsvarede den; Men jeg tilstaaer, at det endnu er en skiult Sandhed, som jeg ikke kand begribe.

Iblant andre mærkværdige Ting observerede [85] jeg følgende, jo meere got en nyder af Landet, jo ærbarere og ydmyggere er hand; saaledes saae jeg ofte, at Bospolak, den riigeste Mand i Potu, var saa høflig imod de Borgere, som mødte ham, at hand bøyede alle sine Greene, og bukkede sit Hoved for hvert gemeent Træ, for at viise sin Taknemmelighed. Da jeg spurdte om Aarsagen, blev mig svaret, at det var hans Skyldighed, thi ingen havde nydt meere Got af Landet end hand, dog tvinges ingen til saadan Høflighed, men da Potuanerne smukt og med Skiønsomhed betænke alle Ting, øve de denne Dyd af fri Villie, meenende, at de efter Taknemmeligheds Lov ere skyldige dertil. Anderledes er det hos os, hvor de som nyde meest Ære og Penge, meest foragte de Fattige. De anseeligste Borgere, som alle befales at agte og ære, ere de som have mange Børn. Samme underjordiske Helte og deres Navne er helligt hos Efterkommerne, de faaer alleene det Tilnavn Stor. Langt anderledes end hos os, hvor de kaldes Store, som have ødelagt det menneskelige Kiøn. Deraf kand man slutte, hvad de underjordiske Folk dømmer om **Alexander Magnus** og **Julius Cæsar**, som begge [86] døde uden Børn, men havde dræbt nogle Millioner Mennesker. Jeg erindrer, at jeg saae en Bondes **Epitaphium** i Keba, hvorpaa stod skrevet: Her ligger den store Jochtan, Fader til tredive Børn, en Helt i sin Tiid. Dog

maa derhos mærkes, at man ikke faaer saadan Ære alleene ved at avle Børn, uden man tillige opdrager dem skikkelig.

Det gaaer meget langsom med at give Love og Forordninger, thi Love gives her næsten paa de gamle Romeres Maade. Forslaget til en ny Lov bliver opslaget paa Raadstuerne i alle Kiøbstæder, og da har enhver Borgere Frihed at prøve den, og give sine Betænkninger ind til de Vises **Collegium**, som til den Ende er stiftet i Potu, der bliver alt det alvorlig betænkt, som indgives for eller imod Loven, til at afskaffe, samtykke, rette, formilde eller skiærpe den; Og naar de Lovkyndige have efterseet alle Ting, sendes omsider den Forordning, som skal gaae ud, ind til Fyrstens Approbation og Underskrivelse. Denne Forhaling kand vel synes latterlig for nogle, men Nytten af deres Forsigtighed er, at Lovene blive altid faste, og jeg har hørt, at [87] ingen Lov næsten hen ved fire hundrede Aar er i mindste Maade forandret i dette Fyrstendom.

Fyrsten haver i sit Giemme en Liste paa de fornemste Træer, tillige med deres Attester, baade de Karatti give dem om deres Lærdom, og de Naboerne give dem om deres Liv og Levnet. Derfor haver Landet altid dygtige Mænd, som kand tage mod vacante Æmbeder. Det er i sær mærkværdigt, at ingen faaer Lov at boe i en Gade, uden hand har Attest fra den Gade hvori hand før boede, og stiller Caution for sit tilkommende Levnet.

Det er under Livs Straff forbudet, at giøre Forklaring over en Lov, som eengang er giort, og ved offentlig Myndighed authoriseret, saa at der er mindre Frihed i verdslige Ting, end i Religions-Sager; Dertil give de denne Aarsag: Om nogen tager Feil i Religions-Sager, da skader hand kun sig selv alleene, men om nogen tager de offentlige Love i Tvivl, eller med sine Forklaringer vil dreje dem til en anden Meening, da forstyrrer hand Landet.

Jeg har tilforne talt noget om Hof-Staten [88] og dens Oeconomie; Jeg har viist, at Kadoki eller Store-Canceller var den største Hof-Betient; næst ham er Smirian eller den store Skatmester: Denne Bestilning forestod paa den Tiid en Enke med syv Greene, ved Navn Rahagna, som for sin Redelighed og herlige Sinds-Gaver var kommen til saa vigtig et Æmbede. Hun havde længe forestaaet dette Æmbede, endog nogle Aar førend hendes Mand døde, hvilken, endskiønt hand var vel erfaren i Regenskabs-Sager, lod sig dog altid regiere af sin Kone, og giorde intet paa sin egen Haand, saa man rettere kunde kalde ham en Fuldmægtig; end en Mand. Hand gav vel Breve og Befalninger ud i sit eget Navn, naar hun eenten laae i Barselseng eller var syg, og derover ikke kunde forrette noget; Men intet holdtes

gyldigt, uden hans Kones Haand og Segl var der under. Rahagna havde to Brødre, af hvilke den eene var Inspecteur over Hof-Kielderen, den anden Hof-Slagter, og større Ting turde de ikke søge for deres ringe Begreb, endskiønt deres Syster var saa stor en Dame, saa retfærdig uddeeles Bestillinger her.

Rahagna, endskiønt hun havde saa [89] mange vanskelige Forretninger, gav dog sit Barn selv Patte, som var fød efter Faderens Død; Da jeg ansaae denne Forretning ald for besværlig og nedrig for saadan **Dame**, svarede de underjordiske Folk mig: «Meener du, at Naturen har givet Fruentimmer Patter alleene for at pryde deres Bryste, og ikke for at give Børn die. Ammens Gemyt og Melkens Beskaffenhed haver megen Kraft til at indprente Børn Lyder og Dyder. De som lade Fremmede amme deres Børn op, bryde de rette Kiærligheds-Baand, som bør være imellem Børnene og dem; derfor opamme alle Matroner selv deres Børn her i Landet.»

Den Fyrstelige Prints var sex Aar gammel; hand havde et got Naturel, og tegnede til store Dyder, og havde allerede sex Greene, som er rart i saa spæd en Alder; thi ingen fødes med meere end fem eller sex Greene, de andre voxe til med Alderen. Hans Informator var det forstandigste Træ i hele Fyrstendommet, lærte Printsen GUds Kundskab, Historier, **Mathematiqven** og **Philosophia Moralis**. Jeg saae det berømmelige **Systema Morale** eller **Compendium Politicum**, som hand havde [90] skrevet for Printsen, Titulen var denne: Mahalda. libab. Helil. som bemærker i det underjordiske Sprog: Republiqvens Roer. Det indeholder mange grundige og nyttige Regler, hvoraf jeg endnu kand huske nogle, som ere efterfølgende:

1. Man skal ikke ubetænksom troe, naar nogen roses eller anklages, men bie med Dommen, indtil man grundig veed Sagen.
2. Om nogen beskyldes og overbevises om en Synd, skal man undersøge, om den Skyldige har giort noget got før, og naar man har lignet det Onde mod det Gode, bør man derefter fælde Dommen.
3. En Regent skal have Tilliid til de Ministrer, som ere alvorlige, og altid sige ham imod, og ansee dem som gode Undersaattere; thi ingen sætter sig selv i Fare for at sige Sandhed, uden den, som har sit Fædernelands Nytte kiærere end sin egen.
4. Hand skal ingen tage i sit Raad, uden de, som har fast Landgods; thi deres Nytte er Landets Nytte, de derimod, som intet fast Gods eje i Fyrstendommet, [91] anseer Landet ikke som et Fæderneland, men ligesom Reisende ansee en Kroe.

5. For en Tiid kand hand vel bruge en ond Mands Tieneste, naar hand er beqvem til visse Forretninger, men det er ikke raadeligt at bevise ham nogen særdeles Naade; thi dersom en ugudelig og forhadt Mand antages blant Fyrstens Ministre, saa forfremmes de verste Borgere ved hans Hielp, og snapper Æmbederne bort.
6. Hand skal meest mistænke dem, som oftest komme til Hoffet, og altid løbe i hans Gemakker, thi de som tit og u-indbudne løbe paa Fyrsternes Døre, har enten giort noget Ont, eller har det i Sinde.
7. De som jage meest efter Titler, skal hand holde uværdigst dertil, thi ligesom ingen tigger, uden hand er fattig og sulten, saa stormer og ingen efter Titler, uden den som ingen Anseelse har kundet skaffe sig ved Dyd og Meriter.
8. Denne Regel er vel meget nyttig, men jeg kand dog ikke approbere den, for det forhadte Exempel, hvormed den [92] oplyses; Reglens Ord ere næsten disse: «Man skal ikke holde nogen Borgere for gandske unyttig, thi ingen er saa dum og dorsk, at hand jo kand tiene til noget, ja være ypperlig til en vis Ting, om man giør et fornuftigt Vall, for Exempel: En har Skiønsomhed, en anden Næmme; Denne har stærk Forstand, den anden et stærkt Legeme; En kand være Dommere, en anden Skrivere; En kand være snu i at opfinde en Ting, en anden hurtig til at sætte den i Værk; derfor kand faa kaldes gandske unyttige, thi at mange Creaturer synes saadanne, er ikke Skaberens skyld, men deres, som ikke ret prøver enhvers Kræfter, og sætte dem til det de ere skabte til.» Denne Meening oplyser hand saaledes med mit Exempel: «Vi har seet i vor Tiid et overjords Dyr, som for sit hastige Næmme blev efter alles Domme agtet for een unyttig Jordens Byrde, men dog med sine lette Been har giort os stor Nytte.» Da jeg igiennemlæste dette, sagde jeg ved mig selv: En ærlig Mand giorde Begyndelsen, [93] men en Skielm Slutningen.
9. I Regiere-Konsten holder hand dette for det fornemste, at en Regent med Fliid udsøger en habil Hofmester til sin Prints, og udvælger en som er gudfrygtig og lærd, efterdi Landets Velfærd beroer paa hans tilkommende Successor; Thi det vi lære i vor spæde Alder, bliver til vor anden Natur, derfor er det fornøden, at Printsens Hofmester elsker Fædernelandet, og kand indprente Printsen Kiærlighed til sine Undersaattere, thi derhen bør alle de Regler sigte, som han giver Printsen.
10. Det er fornøden, at en Regent nøye udgrunder sine Undersaatteres Naturel, og læmper sig derefter, og vil hand ændre sine Undersaatteres Feil, da er det bedre at giøre det med Exempel end Love, thi Exempler af store Folk har stor Eftertryk hos Almuen.

11. Hand skal ikke taale, at nogen er ledig, efterdi ledige Folk ere Landets Byrde, thi Republiqvens Kræfter styrkes ved Fliid og bestandig Arbeide, men onde Anslag og listige Practiqver [94] giøres til intet; Derfor er det bedre for Landet, at Undersaatterne drive Tiden bort med unyttige Ting og Spill, end at de skal gaae ledige, og optænke Ont.
12. Det er en Regenters Pligt at holde Eenighed imellem sine Undersaattere, endskiønt hand giør ikke ilde, om hand holder vedlige en slags Jalousie imellem sine Raadsherrer, thi derved kommer ofte Sandhed for Lyset, ligesom en Dommer best kand faae en Sags Sammenhæng at vide, naar Procuratorerne komme i Klammerie.
13. En Fyrste giør fornuftig, om hand i vigtige Ting hører hele Raadets Meening; dog er det sikkere, at høre hver Raadsherres Meening for sig selv, end alles paa eengang, thi naar et heelt Raad er samlet, og Meeningen siges aabenbar, pleyer den Raads-Herre, som er meest veltalende, oftest drage alle paa sin Side, og saaledes faaer Fyrsten kun eens Meening i Steden for alles.
14. Straff er lige saa fornøden som Belønning, thi ved det eene hemmes det Onde, ved det andet fremmes det [95] Gode; Derfor maa man og belønne en ond Mand for en god Gierning, at andre kand opmuntres til at giøre deres Æmbede med Fliid.
15. I at forfremme Folk til Værdighed og Bestillinger, skal man i sær see efter deres Beqvemhed; vel er Gudsfrygt og Redelighed herlige Dyder, men vi blive dog ofte bedraget ved et Skin af dem, thi enhver stiller sig gudfrygtig an, naar hand veed, at hand ved saadan Forestillelse kand blive hiulpen, enhver giver sig og ud for from og redelig i samme Hensigt. Desforuden er det vanskeligt at dømme om en Mands Gudsfrygt eller Redelighed, førend hand kommer til Æmbede, hvori hand lige som paa et aabet Theatro skal give Prøve paa sine Dyder; Men Beqvemheden kand man i foregaaende Examen let faae at vide, thi en Dosmer kand ikke saa let dølge sin Vanvittighed og Dumhed, som en Hyklere sin Ugudelighed, og en Skielm sin Ondskab; Desforuden er Dygtighed og Oprigtighed ikke altid stridige Dyder, at de jo gierne kand findes hos et og det samme Menniskee, lige som [96] Oprigtighed er ikke altid samlet med Dumhed; men naar en dygtig Mand tillige er dydig, da er hand fuldkommen. En Dosmer er enten ond eller god, er hand ond, saa veed man, at naar Vanvittighed og Ondskab samles, kand de ikke andet end føde et utidigt Foster; er hand derimod god, saa kand hand dog ikke for Dumhed øve de Dyder, som ere hos ham, og om hand selv ikke kand eller tør giøre Skielmstykker, saa tør vel den Tiener eller Fuldmægtig, som hand bruger, thi en taabelig Jorddrot har gierne en trædsk Foget, og en dum Dommere en

listig Skrivere, som uden Frygt giør Finter, efterdi alt det Onde hand giør, er paa hans Herres Hals; derfor maa man fornemmelig see efter Dygtighed i at uddeele Æmbeder.

16. Ingen maa ubillig dømmes for at være ærgierig, og alleene derfor udelukkes fra Æmbeder, at hand søger efter de Bestillinger, som hand meener at kunde forestaae; Thi om en Fyrste alt for nøye følger denne Regel i at uddeele Æmbeder, da skal den Aller-ærgierigste tage Ydmygheds [97] Masqve paa, naar hand veed, at man sikkerst og snarest derved kand forfremmes, saa at Fyrsten imod sin Villie maa forfremme de Ærgierigste, fordi hand anseer dem for de Ydmygste thi saadanne lade som de flye og søge at skiule sig, naar noget er ledigt, og deres Venner maa spargere iblant Folk, at de har en Afsky til ald Ære og Æmbede. Her anfører hand en Mands Exempel, som, da en anseelig Tieneste var ledig, for hvilken hans Tænder løb i Vand, skrev i et Brev til Fyrsten, at hand havde hørt, at Hans Durchleuchtighed havde besluttet, at give ham den Værdighed, som mange jagede efter, hvorfor hand undslaaer sig for saa anseelig et Æmbede som hand bekiendte sig ikke at kunde forestaae, og ydmygst bad, at hand vilde forunde en anden det, der var meere beqvem, i sær da hand var fornøyet med sin nærværende Tilstand, og tragtede ikke efter høyere. Over denne Ydmygheds Bekiendelse blev Fyrsten saa beveget, at hand imod sit Forsæt ophøyede ham til denne Værdighed; Men hand lærte strax, at [98] hand var bedraget ved et falskt Skin af Ydmyghed, thi den nye Minister var hofmodigere og uregierligere end de andre.

17. At sætte en fattig Mand, som ikke er **suffiçant**, til at være Raadsherre eller Rentemester, er det samme, som at sætte en forsultet Mand over et Spise-Kammer. Det samme kand siges om en riig Gnier, thi den eene har intet, og den anden faaer aldrig nok.

18. Ikke confirmere nogen Indstiftning, som alleene sigte til at føde ørkeløse Træer, og styrke deres Ladhed, derfor tage alle Clostere og Collegier i dette Fyrstendom alleene mod de Træer, som ere arbeidsomme og flittige, nemlig dem, som enten med Haandværker kand tiene Republiqven, eller med Videnskaber zire deres Orden. Dog undtager man nogle faa udlevede Træer, som for deres Alderdoms skyld ere fri for Arbeide.

19. Naar Stats-Feil skal rettes, maa man gaae langsom frem; thi paa eengang at vilde udrydde alle indgroede Laster, er ligesom at ordinere en Syg, [99] Vomitiv, Purgation og Aareladen paa eengang.

20. De som dristig love mange Ting, og paatage sig mange Bestillinger paa eengang; ere enten Taaber, som ikke kiende deres Kræfter og Sagernes

Vigtighed, eller onde og u-ægte Borgere, som tiene sig selv, men ikke Landet. Et forstandigt Menniske prøver sine Kræfter, førend hand paatager sig en Byrde, og en retskaffen Borger, som vil sit Fæderneland vel, meener, at alle Ting bør giøres tilgavns.

Cap. VIII. Om Academiet

I det Fyrstendom Potu ere trende høje Skoler eller Academier, af hvilke det første er i Potu, det andet i Keba, og det tredie i Nahami. Videnskaberne, som læres paa de samme, ere Historie, **Oeconomie**, **Mathesis** og Lovkyndighed. Hvad Theologien angaaer, da som den er meget kort, saa den næsten kand beskrives og forklares paa to Sider, og de Befalninger indeholder ikke andet, end at man skal elske [100] og ære GUd, som har skabt og opholder alle Ting, som i det andet Liv vil belønne Dyden, og straffe det Onde, alsaa er det ikke et academisk **Studium**, og kand heller ikke være, efterdi det er nøye befalet ved Love, at ingen maa disputere om GUds Væsen og Egenskaber. Medicin regnes heller ikke her iblant academiske **Studia**, thi som disse Træer leve ædruelig, veed man næsten aldrig af indvortes Sygdomme. Jeg vil ikke tale om **Metaphysica** og de høye Videnskaber, siden jeg nylig har viist, at de som disputere om GUds Væsen, om Englene og Siælenes Beskaffenhed, bleve, efter at de vare aareladte, satte i Daarekiste og Tugthuse. De academiske Exercitier ere disse: De unge Studentere holdes til at forklare vanskelige og curieuse Spørsmaale. Disse Knuder fremsættes paa visse Tider at løse, og der gives Belønning til dem, som med meest Konst og Ziirlighed forklarer de mørke Taler. Derved faaer man ret at vide, hvor meget enhver kand, og de som have Tilsyn med Studeringer, seer, hvor vidt enhvers Kræfter strækker sig, og hvori hand tegner til at blive Mester. Ingen legger sig efter meere end een Videnskab; thi de holde det for et Mærke paa et ustadigt Gemyt, [101] at legge sig efter mange Ting; derved kommer Studeringer, siden de ere saa meget indskrenkede, i en Hast til Fuldkommenhed. Lærerne maa selv aarlig give Prøve ud: En **Philosophus Moralis** faaer et tungt Spørsmaal at udgrunde, en **Historicus** maa skrive en Historie eller en Deel af en Historie, en **Oeconomus** og **Mathematicus** maa opfinde forborgne Ting, og oplyse deres Videnskaber med nye Paafund. Juristernes Prøver ere beqvemme og nette Orationer; de ere de eeneste som maa øve sig i **Rhetorica** og Tale-Konst, thi de har alleene Gavn af saadanne Øvelser i fremtiden, derved blive de **habile Procuratores**, som i sær behøve Veltalenhed; Derfor, da jeg sagde, at alle vore academiske Prøver giordes i Tale-Konst, lastede de reent ud den Skik, sigende, dersom alle Haandværks-Mænd skulde giøre Mesterstykke i at sye Skoe, da bleve de fleeste Mesterstykke raae og plump, og Skoemagere fik

alleene Prisen. Jeg talede kun om Tale-Konst, thi Disputatser turde jeg ikke nævne, efterdi de her blive regnede iblant Skuespill. Offentlige Lærere befale ikke, hvad der er fornøden at erindre, med Haardhed og Myndighed, som vore **Philosophi**, men opfinde [102] lystige og behagelige Fabler, og forestille Folk paa en sød Maade de nyttige Ting, de har udgrundet.

Det er forunderligt, med hvilken Alvorlighed og Sømmelighed de academiske Acter og Promotioner forrettes; thi de pleye vogte sig vel for, at der ikke skal findes noget i de academiske Acter, som kand foraarsage Latter, eller ligne Skuespill: De holde for, at Academets Skikke ved Alvorlighed og Sømmelighed bør skilles fra Comædier, at ikke Studeringer for deres Usømmelighed skal foragtes. Jeg turde ikke tale om de Ceremonier, som man bruger til Grader og Promotioner i vores Verden; thi det som arriverede mig i Keba, da jeg beskrev, vore Doctor-Grader, var gyldig Aarsag nok til en evig Taushed.

Foruden disse Academier har alle store Byer **Seminaria** og **Gymnasia**, hvor man nøye prøver de Unges Næmme, at man i Tide kand vide, til hvad Videnskab enhver best er tienlig. Imedens jeg studerede paa **Gymnasio** i Keba, havde jeg fire Cammerader, som vare den ypperste Præstes Sønner, som alle bleve oplærte til Krigen, fire [103] andre Raadsherrers Børn, som lærte Haandværker og Manufacturer, og tvende Jomfruer, som lærte Navigationen; thi man seer alleene efter de Unges Naturel, uden at agte Stand eller Kiøn. Naar man har prøvet deres Hoveder, give Directeurerne enhver sit Vidnesbyrd, som er skrevet oprigtig og upartiisk, endskiønt jeg meente andet, da jeg holdt det **Testimonium** for daarligt, urimeligt og ubilligt, som jeg fik fra Academiet i Keba.

Ingen maa skrive Bøger her, førend hand er tredive Aar gammel, og er befunden dygtig af Directeurerne til at skrive; derfor kommer kun faa men lærde og vel indrettede Bøger ud. Jeg turde ikke lade mig mærke, at jeg havde skrevet fem eller sex Disputatser i mine umyndige Aar, at de ikke skulde belee mig. Dette er nok talt om dette Folkes Egenskaber, Regiering, Religion og Studeringer, nu maa jeg opregne nogle andre mærkværdige Ting, som dette Folk havde for sig selv.

Dersom et Træ byder et andet ud for Haand, da forbydes den meere at bære Gevær, som har udfordret en anden, og [104] derhos sættes en Formynder til at regiere ham, ligesom et spæd Barn, siden hand ikke kand regiere sig selv. Anderledes er det hos os, hvor man holder saadanne Dueller for et Beviis paa Helte-Mood, meest i de Nordiske Lande, hvor denne Skik først er opkommen; thi Græker, Romere og andre gamle **Nationer** har intet vist deraf.

I de Potuaners Lov er denne underlige Meening mærkværdig: Dommerne faaer ikke deres Navne at vide, som fører Processer, og Processer dømmes ikke paa de Stæder, hvor de begynte, men henvises til Dom i andre Provincer. Aarsagen til saadan underlig Skik er denne: Erfarenhed lærer, at mange Dommere lade sig forlede, enten af Interesse eller andre Aarsager, derfor tænke de at forekomme saadanne Fristelser, naar de stridende Parters Navne dølges, og man hverken kiender Anklageren, den skyldige, eller Jord og Grund hvorom der trettes. Hver Partes Beviisligheder hensendes alleene til hvad for et Ting Fyrsten vil, med nogle Ciffer og Mærker; for Exempel: **A** har en Ting i **Possession**, som hand bør give fra sig igien, thi **B** søger og tiltaler ham derfor. Jeg ynskede, at denne [105] Skik var brugelig hos os, siden vi tit har erfaret, hvad Partiskhed og andre Fristelser kand udvirke hos Dommere.

Retten øves frit, og man anseer ikke Personer, Fyrsterne ere de eneste som ikke kand actioneres. Men saasnart de ere døde, da **forme**re de offentlige Anklagere eller **Fiscal**er den Døde en Proceß. Heele Raadet forsamles, og den afdøde Fyrstes Gierninger blive nøye overvejede, til Slutning fældes Dom derover, som bestaaer i visse Caracterer, ligesom den Døde har fortient. Disse Caracterer ere, (I.) priselig, (2.) ikke upriselig, (3.) vel, (4.) ikke ilde, (5.) taalig, (6.) maadelig. Caractererne udraaber Herolden for Folket, og derpaa blive de strax udhugne paa hans Liigsteen. For denne Skik giver Potuanerne saadan **Raison**: Saa længe en Fyrst lever, kand hand ikke sættes til rette uden Bevægelse og Larm, thi man bør stedse vise en blind Lydighed og bestandig Ærbødighed imod ham, og derved skal Regieringen vedligeholdes; Men naar en Fyrste er død, er den Forbindelse ude, som Undersaatterne ere deres Øvrighed skyldig, og derfor, naar de ikke længere ere under hans Herredom, kand de nogenledes [106] bruge deres Frihed. Ved denne nyttige skiønt underlige Skik, er Fyrsten i Sikkerhed, Regieringen har sin Myndighed, og dog fremmes tillige Landets Nytte; Thi endskiønt disse Caracterer gives døde Folk, ere de dog Opmuntringer til Dyd for de Levende. Den Potuanske Historie vidner, at der i heele 400 Aar har kun været tvende Fyrster, som har faaet den ringeste Caracter Maadelig; de andre har næsten alle faaet Priselig eller ikke upriselig, hvilket som Opskriften paa enhvers **Epitaphium** viiser, som endnu ere uskadte af Tidens Ælde. Den Caracter Maadelig, som paa det Potuanske Sprog kaldes Rip-sac-si opvækker saa stor Sorrig hos den Fyrstelige Familie, at den afdøde Fyrstes **Successor** tillige med hans Paarørende gaaer heele sex Maaneder i sort. Dommerne kommer ikke i Unaade hos den nye Fyrste for saadanne ubehagelige Domme, men derved opmuntres hand til, at regiere priselig, paa det

hand ved sin Dyd, Forstand, Retfærdighed og Mildhed kand udslette den Plætt, som er vederfaret det Fyrstelige Huus.

Aarsagen, hvorfor en af disse Fyrster fik saadan Caracter, var denne: De Potuaner [107] ere vel meget øvede i Krigs-Sager; men paafører dog aldrig nogen Krig, angriber derimod nogen dem, saa slaaer de brav fra sig. Over dette blive de ofte udvalte til Opmænd imellem andre stridende Partier, og adskillige Nationer paa denne Klode har frivillig givet sig under saa retfærdig og fredelig et Folkes Regiering. Men denne Fyrste Mekleta vilde udvide sine Grændser, angreb sine Naboer med Krig, og i en Hast undertvang de samme. Men saa meget som de Potuaner vandt i Kræfter, ved at underlægge sig dette overvundne Folk, saa meget tabte de, i det deres Naboer i Steden for at elske dem, frygtede for dem, og bar Avind til dem, og den store Anseelse af Retfærdighed og Billighed, hvorved de Potuaners Stat havde voxet og staaet fast, begynte siden at vakle; Derfor giorde Potuanerne den afdøde Fyrste denne **Tort**, paa det de igien, kunde vinde andre Nationers Yndest. Men hvad den anden Fyrste havde syndet, som fik denne Caracter, veed man ikke.

De offentlige Lærere ere de som har naaet den tredie Alder. At dette kand begribes, maa man vide, at Træernes Liv inddeeles i trende Classer, til den første Classe høre de, [108] som oplæres til at tiene Landet, til den anden, de som offentlig øve det, de har lært; Men i den tredie blive de med Ære **dimitterede**, og lære andre. Derfor maa ingen lære offentlig, uden den som har været i Æmbede til sin Alderdom; thi ingen meenes at kunde give grundige Regler, med mindre hand har lang Erfarenhed. Om nogen liderlig Mand giver et Raad, som er Landet tienligt, saa forties Mandens Navn, at det gode Raad ikke skal tabe sin Værdie, og Forordningen udgives i en god Mands Navn. Saaledes beholder man det gode Raad, og forandrer den slette **Autors** Navn.

I den Articul om Religionen saae jeg, at det var forbuden at disputere om Troens Grund-Regler, i sær om GUds Væsen og Egenskaber, men om andre Ting har man Frihed at sige sine Tanker, og fremsætte besynderlige Meeninger til Undersøgning. De Potuaner sige, at de Uleyligheder som komme af saadanne Trætter, kand lignes ved Stormvinde, som nedkaste Træer og Huuse, men tillige rense Luften, at den ikke ved formegen Stilhed skal blive usund. [109] Aarsagen hvorfor de har kun faa hellige Dage, er denne, at Træerne ikke skal blive lade af Ledighed; thi de Potuaner troer, at man tiener GUd ligesaa meget med nyttigt Arbeyde, som med Løfter og Bønner.

Man lægger sig kun lidt efter **Poësi**, endskiønt der dog findes **Poët**er i dette Fyrstendom; Men den underjordiske **Poësie differe**rer alleene fra **solut** Stiil i høye Tanker, derfor beloe de som noget børnagtigt, hvad jeg fortalte om **Pedes** og Riim.

Iblant Lærerne i Potu ere nogle, som kaldes Professorer af den gode Smag, disse maa give agt paa, at Ungdommen ikke drive Tiden bort paa unyttige Ting, at ingen Bøger, som ere slette og af gemeen Smag, skal komme ud, som forderve den rette **Goût** i Læsning, og at det udslættes af Bøger, der trykkes, som er mod en sund Fornuft. Til den Ende er det alleene befalet, at eftersee og **censu**rere Bøger. Anderledes er det i vor Verden, hvor de allerbeste Bøger pleye undertrykkes af dem der **censu**rere, alleene fordi de vige lidt fra en herskende Meening eller Talemaade, eller fordi de fornuftig beleer Menniskens Laster. [110] Deraf kommer det, at Videnskaber qvæles, og sunde Skrifter blive ikke anseete. Men siden Potuanerne har fri Handel med deres Naboer, sniges ofte gemeene og slette Bøger ind iblant andre Varer, derfor ere **Censores**, som ofte komme i Bogladerne, de kaldes Syla-Macati, det er, Bibliothekers Rensere; Thi ligesom der i vor Verden er et vist slags Folk, som aarlig feyer Skorsteene og Kakkelovne, saaledes prøve de **Censores** Bøger, skille Skarnet derfra, og kaste alle de liderlige Bøger i Rendesteenen, som forderve Smagen. Da sagde jeg ved mig selv: Ach! hvor mange Bøger bleve casserede, om det gik saaledes i vor Verden?

Men de ere allermeest at rose, som af Børnenes Gemyt udgrunde hvad de har Lyst til; Thi ligesom en Musicant kand høre det allermindste som er ved Strengene, saa kand disse Dommere og Kiendere af Dyder og Lyder ofte af smaa Ting mærke store, af Øynenes Udsigt at de enten slaaer Øyenbrynene op eller trække Rynker paa dem, af det at de ere bedrøvede eller glade, leer, taler eller tier og deslige Ting let dømme, hvad de har Afsky eller Lyst til.

[111] Men at jeg skal komme til mig selv, saa gik Tiden noget langsom for mig hos disse urimelige Træer, som foragtede og beloe mig for mit hastige Næmme, jeg kunde ikke taale, at de gav mig **Choser** derfor, thi de kaldte mig offentlig Skabba, det er, utidig; Men det giorde mig allermeest ondt, at min Vaskerkone sagde det samme om mig, endskiønt hun var en gemeen, ringe og fattig Lind.

Cap. IX. Klims Reyse omkring den Planet Nazar

Efterat jeg i To Aar havde forestaaet dette vanskelige Løber-Æmbede, og fløjet igiennem heele Landet med Forordninger og aabne Breve, var jeg omsider kied af denne vanskelige og u-anseelige Bestilling, derfor gav jeg en Suppliqve ind efter en anden til Fyrsten, og bad om honnet Afskeed, og tillige at faae en bedre Bestilling; Men det blev altid afslaaet, efterdi Fyrsten holdt fore, at jeg ikke havde Kræfter til at forestaae et vigtigere Æmbede. Hand anførte [112] ogsaa Love og Skikke, som stridede mod min Ansøgning, og ikke tillader nogen uden dygtige Mænd at komme til anseelige og besværlige Æmbeder. Derfor sagde hand, at jeg maatte blive i den Bestilling, som jeg eengang havde faaet, indtil jeg ved nogen Fortieneste kunde bane mig Veyen til højere. Denne Tale sluttede hand med disse Ord: Enhver skulde lade sig nøye med det, som hand kunde forestaae, thi den dyrebare Regel, at kiende sig selv, burde man aldrig glemme. Da jeg ofte fik dette Afslag, greb jeg til et dristigt og fortvivlet Anslag: Jeg pønsede siden paa at opfinde noget Nyt, hvorved jeg kunde vise, hvor stort Pund der var nedlagt hos mig, og saaledes udslette den Spot, mig var skeed; Jeg anvendte næsten et heelt Aar paa at læse og eftersee dette Fyrstendoms Love og Skikke, for at prøve, om jeg maaskee kunde opdage nogle Feyl, som burde rettes. Disse Tanker aabenbarede jeg for en Tornebusk, som jeg levede fortroelig med, og kunde tale til baade alvorligt og skiemt. Hand holdt for, at mit Paafund var ikke gandske urimelligt, men tvivlede meget paa, at det kunde tiene dette Land. Hand sagde, at en **Reformator** bør nøye sætte sig det Lands Tilstand for [113] Øyne, som hand vil reformere, thi en og den samme Ting har ulige og stridende Virkninger efter Landenes ulige Beskaffenhed. Ligesom et Medicament, der hielper et Legeme, befindes at skade et andet. Fremdeles forestillede hand, hvor stor Fare jeg satte mig udi i at prøve dette Spil. Hand sagde, at jeg vilde underkastes et skarpt Examen, ja mit Liv var forbrudt, om Dommerne forkastede mit Raad. Derfor bad hand inderlig, at jeg nøyere vilde overveye alle Ting, endskiønt hand ikke gandske raadede mig fra mit Forsæt, thi det kunde hendes, at noget efter nøyere Prøve kunde være baade mig selv og Landet nyttigt. Jeg fulte min Vens Raad, opsatte Tiden, og siden med Taalmodighed passede paa min Løber-Tieneste, og efter Sædvane fløy igiennem alle Byer og Provincer. Den

idelige Løben gav mig Anledning at besee det heele Fyrstendom med angrændsende Lande. Og at jeg ikke skulde glemme hvad jeg havde seet paa mine Reiser, opskrev jeg alting, saadan som jeg kunde, og overgav Fyrsten en stor Bog. Hvad Smag Hans Durchleuchtighed fandt derudi, mærkede jeg siden, da hand offentlig i Raadets Paahør rosede mit Arbeide, og da hand med Fliid [114] havde igiennemlæst min Bog, besluttede hand, at bruge mig til at opdage den heele Planet Nazar. Jeg havde ventet større Belønning for min Umage: Derfor sukkede jeg ved mig selv, og sagde med **Poëten**: Dyden roses, men sielden belønnes; men efterdi jeg var meget begierlig efter Nyt, og haabede, at den naadige Fyrste bedre ansaae mig, naar jeg kom tilbage, tog jeg mig den U-mage paa med en god Villie.

Endskiønt den Planet Naar neppe bestaaer af to hundrede Tyske Mile i sin Omkreds, synes den dog meget vidtløftig, i henseende til Indbyggernes langsomme Gang, som beboer den; Deraf kommer det at disse underjordiske Folk hidindtil veed intet af de fleeste Lande, i sær de langt bortliggende; Thi en Potuaner kunde ikke i To Aar gaae denne Verden omkring, da jeg formedelst min hastige Gang kunde have nok af en Maanet. Den største Vanskelighed, som jeg forestillede mig, var Sprogenes Ulighed; Men nogle gave mig godt Haab, som forsikrede, at Indbyggerne paa den heele Planet, endskiønt de ere ulige i Levemaade, har dog et Sprog, desforuden var Træernes heele Slægt uskyldig, omgiængelig [115] og godgiørende, at jeg uden nogen Fare kunde reise paa den heele Klode, ved disse Ord fik jeg endnu meere Lyst, og begav mig paa Reisen i Begyndelsen af Piile-Maaneden.

De Ting, som nu følger, ere saa utrolige, at man kand holde det for en Poëtisk Digt eller opspundet Tøy, i sær da man ikke kand vente saa stor Ulighed imellem Legemer og Sind ikke engang blant Folk som boer længst fra hinanden, eller lever under en anden **Clima**, som jeg fandt paa min Reise; Men man maa observere, at de fleeste Nationer paa denne Globo skilles fra hinanden ved Sund og Hav, og at Kloden seer ud som et stort Hav, hvorudi der ere mangen Øer. Man beseyler sielden disse Vande, og Færgemændene som boe ved Stranden, blive allene beskikkede for de Fremmedes skyld, thi de Indfødde komme næsten aldrig uden for Fædernelandets Grændser, og om de nødes til at seyle over Vandet, komme de strax tilbage, thi de kand ikke fordrage at være i et fremmet Land; Derfor er enhver Nation en nye Verden. Men den fornemste Aarsage til denne Ulighed kommer af Landenes ulige Beskaffenhed, hvilken man kand see af Jordens og [116] Agernes ulige Farve, samt den Ulighed der er imellem Urterne og Kornet, saa at det derfor ey er at undre paa, at man finder saa ulige og stridige Natureller hos Indbyggerne. I vores Verden ere endog de længst bortliggende Nationer hinanden kun lidet ulige i

Naturel, Sæder, Inclinationer, Coleur og Legemets Skikkelse; Thi da Jordens Egenskaber er næsten eens allevegne, undtagen at et Land er meere frugtbart end et andet, Korn og Urter har samme Egenskab, og Vandet er af samme Art, saa kand der ikke avles saa mange ulige Dyr, som i den underjords Verden, hvor et hvert Land har sin besynderlige Egenskab. Fremmede maa vel reise og handle i Landet, men ikke boe der, hvilket heller ikke kunde tilstædes formedelst Landenes ulige Beskaffenhed, derfor ere og alle de Fremmede som reise i Landet, enten Pillegrimme eller Kiøbmænd; Men de Lande, som ligge nær ved det Fyrstendom Potu, ere næsten af lige Art med det. Indbyggerne i de samme Lande har i forrige Tider ofte ført store Krige med Potuanerne, men nu ere de enten i Forbund med dem, eller og undertvungne af dem, og altsaa fornøyede med deres fromme Regiering. Men da jeg havde seilet [117] over det store Sund, som deeler den heele Klode ad, saae jeg nye Verdener og nye Dyr, som man ikke kiendte i Potu. Den eneste Lighed, som er imellem Potuanerne og de andre Indbyggere paa denne Klode, bestaaer derudi, at de alle ere fornuftige Træer, og taler næsten et Sprog. Derfor er det ikke vanskeligt at reise, i sær, da Indbyggerne ere vante ved at see fremmede Creaturer som ere hinanden ulige, hvilket kommer af de mange Kiøbmænd og Pillegrimme, som reise igiennem Landene. Dette holdt jeg fornødent at erindre, paa det man ikke skulde støde sig over efterfølgende Historie, og paaføre **Autor Process**, som for en prægtig Løgn. Det vilde blive alt for kiedsommeligt og unyttigt efter Ordenen at fortælle alt det mig forekom paa denne Reise: Jeg vil ikkun beskrive de forunderlige Nationer, i hvis Sæder og Naturel jeg fandt saa meget usædvanligt og **paradoxe**, at den Klode Nazar i den Henseende regnes blant Verdens Vunder. Jeg mærkede, at næsten alle Træers Slægter differerede kun lidet fra de Potuaner i Artighed, Skiønsomhed og Alvorlighed, men derimod var der saa stor Forskiæl paa deres Skikke, Tilbøyeligheder og Legemets [118] Dannelse, at hver Province syntes mig at være en nye Verden.

I den Province Qvamso, som er det første Land uden for Sundet, ere Indbyggerne ikke underkastede nogen legemlig Svaghed eller Sygdom, men leve i god Helbred til deres høye Alderdom, derfor syntes mig, at de vare de Lyksaligste blant alle Mennisker, men da jeg havde haft nogen Omhiengelse med dem, merkede jeg, at jeg havde taget meget Feyl; Thi lad være, at jeg ikke saae nogen af Landets Indbyggere bedrøvet, saa saae jeg tillige ingen at være fornøyet, meget mindre glad, Thi ligesom en klar Himmel og stille Luft ikke kand fornøye os, uden vi først har forsøgt Storm og Uveyr, saa har disse Træer ingen Smag i deres Lyksalighed; siden den er bestandig og uden Forandring, og de føler ikke deres Sundhed, fordi de veed af ingen Sygdom. De leve derfor i bestandig Sundhed og tillige i bestandig

Lunkenhed, thi man kiedes ved idelig Overflødighed, og de alleene leve fornøyelig, hvis søde Lyster krydes med Bitterhed. Jeg kand forsikre, at jeg hos ingen **Nation** har fundet mindre Arrighed, og tilligemed meere kold og ubehagelig [119] Omgiengelse end hos denne. Det er sandelig et uskyldigt Folk, men derhos saadant, som hverken fortiener Had eller Kiærlighed; man har ikke at frygte for nogens Vrede, ey heller kand man vente nogens Kiærlighed, med faae Ord at sige, man finder intet som kand mishage, ikke heller noget som kand behage. Fremdeles, da den bestandige Sundhed er Aarsag til, at de aldrig tænke paa Døden, og har ingen Medlidenhed med de Elændige og Syge, saa frembringer de deres Liv alt for sikker og koldsindig uden Barmhiertighed, saa at der findes intet Tegn til Gudsfrygt, Kierlighed, og Godhed hos denne **Nation**; Thi efterdi Sygdomme stille os Døden for Øyne, opmuntre de os og til at døe vel, og paaminde os altid at være ferdige til Reisen, og naar de plage os, lære de os tillige at have Medlidenhed med de Plagede. Heraf kunde jeg læt skiønne, hvor meget Sygdomme og Døds Fare kand lære os at øve Gudsfrygt og broderlig Kierlighed, og tillige, hvor ubillig vi blive vred paa Skaberen, fordi vi synes at være fødde til visse Lidelser, som dog ere os tienlige og nyttige. Dog maa man mærke, at disse Eeger, saasnart de komme andenstæds hen, ere de underkastede [120] Sygdomme og Skrøbeligheder, saavel som andre Træer, derfor holder jeg for, at den Fordeel, om det ellers kand kaldes en Fordeel, er at tilskrive Luften og Maden.

Den Province Lalac, som kaldes Mascatta, det er lyksalig, synes at svare til sit Navn, thi alle Ting voxer der af sig selv, der løber heele Floder af Melk, og Hunning flyder ned af Træerne, og Jorden bær alle Ting uden at arbeides af Mennesker. Men denne store Fordeel giør Indbyggerne ikke lykkeligere end andre; Thi da man ey har nødig at giøre sig Umage for sit Brød; blive de fleeste syge af den megen Stilhed og Ladhed. Det volder og at faa leve længe, thi der gaaer Orme og Forraadnelse i dem. Dette Lands Beskaffenhed gav mig og en stor Anledning til dybe Tanker, og jeg saae af Folkes Vilkor og Skiebne, at Tienere og Arbeids-Folk ere i visse Maader lykkeligere end de, som aldrig har fornøden at bekymre sig for det daglige Brød, men sover hen i Ladhed og Vellyst; Thi Maden smager ikke, naar man altid er mæt, og Beenene kand neppe bære Legemet, naar de ikke har **Motion**. Deraf [121] kommer saa mange onde og fortvivlede Anslag, ja ofte en voldsom Død; Thi den Overflødighed hvorudi de lever, volder, at de ikke kand skiønne paa nogen Smag eller Vellyst; og derfor væmmes og kædes alle ved deres Liv, saaledes fandt jeg at det Land, som jeg havde anseet for de lyksalige Boeliger, var de bedrøvelige Creaturers Boepæl meere værd at ynkes over end at misunde, derfor skyndte jeg mig og at komme derfra.

Næst derved ligger et Land, kaldet Mardac, hvis Indbyggere ere Cypres-Træer, alle af een Skabning, men alleene skilles fra hinanden ved Øynenes ulige Skabning, nogle har avlange Øyne, andre firkantede, andre meget smaa Øyne, andre meget store, som gaaer næsten over heele Panden, nogle fødes med to, andre med tre, andre med fire Øyen, der ere og nogle som har kun et Øye, at man skulde meene, de vare af **Polyphemi** Art, undtagen, at de har det ene Øye bag i Nakken; Derfor deeles de i visse Stammer, efter deres Øyens Skabning.

[122] Stammernes Navne ere disse:

1. Nagiri, det er de, som have avlange Øyne, og derfor synes alle Ting for dem at være avlange.
2. Naqviri, hvis Øyne ere firkantede.
3. Talampi, som har smaa Øyne.
4. Jaraku har to Øyne, men det ene er lidet skævere end det andet.
5. Melanki har tre Øyne.
6. Tarrasuki har fire Øyne.
7. Harramba, hvis Øyne gaaer over heele Panden.
8. Skadolki, som har et Øye i Nacken.

Af alle disse er den Stamme Nagiri størst og mægtigst, det er dem som har avlange Øyne, og derfor anseer alle forekommende Ting for avlange. Af den Stamme alleene tages alle Bestillings-Mænd, Raads-Herrer og Præster. Disse sidde alleene ved Roret, og lade ingen af en anden Stamme komme til offentlige Æmbeder, uden de bekiende, at en vis Tavle, som Solen til Ære staaer paa et høyt Stæd i Templet, synes dem at være avlang, og giør deres Eed paa denne Bekiendelse. De Mardakaner holde denne [123] Tavle for deres største Helligdom. Derover blive de skikkeligste Borgere, som ikke vil forsvære sig, udelukte fra ald offentlig Ære, og tillige underkastede idelig Spot og Forfølgelse, og endskiønt de vidner, at de ikke kand forblinde deres egne Øyne, saa agter man dog ikke deres Klage, men det som er en naturlig Feyl, regnes dem til malice og Opsætsighed.

Eedens **Formular**, hvilken alle maa underskrive, som vil komme til Ære og Bestilling er næsten saaledes:

Kaki manasca qvi hompu miriac itacku mesimbrii caphani crukkia Manaskar Qvebriac krusundora.

Det er: Jeg svær paa, at Solens hellige Tavle synes mig at være avlang, og lover, at blive i den Meening til mit sidste Aandedræt.

Naar denne Eed er giort, faaer de lov at søge Bestillinger, og antages i den Stamme Nagiri.

Dagen efterat jeg var kommen, gik jeg og drev paa Torvet, hvor jeg saae, at en gammel Mand blev leedt hen at pidskes, og [124] en stor Mængde Cypres-Træer fulte med og giorde Spot af ham. Da jeg spurte hvad der var paa færde, svarede de mig, at det var en Kiettere, som offentlig havde lært, at Solens Tavle syntes ham fiirkantet, og endskiønt hand tit var advaret, blev hand dog egensindig i denne skadelige Meening. Derpaa gik jeg ind i Solens Tempel for at forsøge om jeg havde **orthodoxe** Øyne, og da den hellige Tavle syntes mig og at være fiirkantet, aabenbarede jeg det i Fortroelighed for min Vært, som nyelig var bleven Klokker ved samme Kirke. Hand drog et dybt Suk ved disse Ord, og bekiendte, at den og syntes ham at være fiirkantet, men havde ey turdet sige det til nogen, at ikke den regierende Stamme skulde **forme**re ham en Proces, og skille ham ved hans Brød.

Jeg gik derfor med Bævelse og Taushed fra denne Bye, af Frygt for at betale mine Øyens Svaghed med Ryggen, eller faae det forhadte Kiætter-Navn, og haanlig forvises Byen; Ingen Skik kom mig meere gruelig, barbarisk og ubillig for, thi jeg mærkede, at man ikke kunde komme frem, uden man vilde hykle og forsvære sig. Da [125] jeg siden kom til det Fyrstendom Potu, hævnede jeg mig ved alle Leyligheder paa denne barbariske **Republiqve**. Men da jeg en Dag efter Sædvane blev vred, og aabenbarede min Fortrydelse for et Enebær-Træ, som jeg holdt Venskab med, begyndte hand saaledes at tale: «Vi holde vel Nagirernes Skikke for daarlige, men du skal ikke forundre dig, at der øves saa stor Haardhed formedelst Synets Ulighed, thi jeg kand erindre, at du har sagt, at der i de Europæiske Lande findes visse regierende Stammer, som formedelst en naturlig Feyl paa Synet eller Forstanden forfølge andre med Ild og Sværd, og dog har du roest saadanne Forfølgelser, som gudelige, og meget nyttige for Republiqver.» Jeg forstod strax, hvad hand meente, og blev rød i Ansigtet. Siden den Tid roser jeg altid **Tolerance,** og dømmer mildt om dem der farer vild.

Det Fyrstendom Kimal holdes for det mægtigste i henseende til dets store Rigdom, thi foruden Sølv-Gruberne, som er i stor Mængde, samler man aarlig megen Guld-Sand af Floderne, og der findes allevegne Perler i Havet; Men ved at betragte dette [126] Folk nøye, lærte jeg, at Lyksalighed bestaaer ikke i Rigdom alleene, thi Indbyggerne ere næsten alle Biergfolk, og Dukkere, som seer alleene efter **Profit** og synes fordømte til bestandig Trældom, og i sær til uanstændigt Arbeide. De som ere fri for at arbeide, holde Vagt over den Rigdom, som de har samlet. Det gandske Land er saa fuldt af Røvere, at ingen kand reise uden Leide. Ingen Dag er saa hellig,

at man jo stieler, forsvær sig, bedrage og søge **Profit** ved alle Skielmstykker, man nærer sig af Rov, en Ven er den anden ikke troe, ikke Svigersøn sin Svigerfader, Brødre forliges sielden, Sønnen ynsker sin Faders Død, Gudsfrygt er kuldkastet, og tilsidst maatte Retfærdighed gandske forlade det blodskyldige Land; Derfor maatte man heller ynke end misunde dette, Folk, som alle Naboer dog anseer med skiæle Øyen; Thi Frygt, Mistanke, og Misundelse plager enhvers Sind, den ene anseer den anden, som en Fiende, der tragter efter hans Midler, saa at Frygt, Angest, Nattevægt og et blegt Ansigt er Frugten og Nytten af ald den Lyksalighed, som det Fyrstendom Kimal har. Jeg reiste derfor med Frygt og Besværlighed igiennem Landet, [127] thi paa hver Vey eller Grændse-sted maatte jeg melde mit Navn, Fæderneland og andet til dem som passer paa Veyene, og jeg saae mig underkastet alle de Fortrædeligheder, som reisende Folk maa udstaae i et mistænkeligt Land. Der er og et ildsprudende Bierg, hvoraf den underjords Ild idelig opkastes.

Da jeg havde reist igiennem dette Fyrstendom, hvilken Reise af alle var mig den besværligste, fortsatte jeg min Reyse mod Østen. Jeg traf der allevegne omgiengelige og artige, men derhos meget underlige Folk. Allermest forundrede jeg mig over Indbyggerne i det lidet Rige Qvamboia, hvilke havde en gandske forkeert Natur, saa at jo ældre en var, jo letferdigere og vellystigere blev hand; Letfærdighed og Løsagtighed, som andre Stæder pleyer følge Ungdommen, tager her til med Alderen, derfor betroes ingen nogen Bestilling, med mindre hand er under sine fyrretive Aar, naar hand er derover, da bliver hand anseet som en kaad Dreng der maa tugtes af en streng Moder. Jeg saae graahærdede Mænd allevegne at spøge paa Gaderne, og fordrive Tiden med Børneleeg, at [128] bygge smaa Huuse, spænde Muus for smaa Vogne, spille par og upar, og ride paa en lang Kiep. Jeg saae at de samme derfor oft bleve lastede af Drengene, og undertiden pidskede hiem: Jeg saae en udlevet Mand offentlig spille Top paa Torvet, da hand før havde været en meget alvorlig Mand og **Præses** i et stort Raad. Dette forkeerte Væsen var baade hos Fruentimmeer og Mandfolk, derfor, naar en ung Karl tager en gammel Kone, da spaaer alle, at hand bliver Handreyer, hvilket er tvertimod det, som skeer hos os, hvor en gammel Mand, som tager en ung Kone, frygter for Horn. Jeg mødte engang tvende gamle forslitte Mænd, som duellerede paa Torvet, og da jeg undrede over den usædvanlige Fyrighed i saadan Alder, og spurte om Aarsag til Duellen, blev mig svaret, at de vare komme i Trette om en Skiøge, som de havde fundet i et slet Huus, og stod dem begge an; De som fortalte mig det, sagde end meere, at de kom til at smage Riset, dersom Formynderne fik saadan Løsagtighed at vide. Samme Aften blev fortaalt, at en gammel fornemme Kone havde hængt sig, da hun fik Ney af en ung Bøg, i hviken hun var forlibt.

[129] Denne forkeerte Levemaade behøver forkeerte Love; Derfor tillades ingen efter det Capitel af Loven, som handler om Formynderskab, at forestaae sine Midler, uden hand er under fyrretive Aar, fremdeles holdes ingen Contracter gyldige som giøres af nogen, der er over fyrretive Aar, med mindre hans Formyndere eller Børn har sat deres Segl under. I det Capitel om **Subordination** ere disse Ord: Gamle Mænd og Qvinder skal være deres Børn lydige. Derfor pleye Bestillings-Mænd at faae deres **Dimission** lidt før de bliver fyrretive Aar, og Dommeren giør dem strax umyndige og lader unge Mennesker af de næst beslegtede være deres Formyndere. Jeg tænkte, at det tiente ikke at blive længere her, hvor jeg efter Loven skulde gaae i Barndom, naar jeg levede ti Aar endnu.

I det Land, som kaldes Cocklecu, var ligesaa ond en Skik, hvilken **Europæer**ne vist nok vil forkaste; Den forkeerte Orden kommer ikke af deres Natur men af de forkeerte Love. Indbyggerne af begge Kiøn ere alle Eenebær-Træer, men Mændene alleene maa giøre Kiøkken-Sager, og andet ringe Arbeide. I Krigs-Tider ere de vel [130] i Tienesten, men bliver sielden meere end gemeene Soldater, nogle faa avancere til Fændriker, og Fændriks Plads er det højeste, hvortil et Han-Træ kand komme. Derimod betroer man Fruentimmeret alle vigtige Bestillinger i Kirken, Staten og Armeen. Tilforne beloe jeg Potanerne, fordi de giorde ingen Forskiel paa Kiøn i at uddeele Bestillinger, men denne Nation syntes mig at rase, og gandske stride mod Naturen. Jeg kunde sandelig ikke begride Mandfolkenes Taalmodighed, at da de havde meest Kræfter, de dog vilde bære saa skammelig en Byrde, og i saa mange hundrede Aar har taalt denne Spot; Thi det var let at skyde det Aag af sig, om de vilde eller turde svække denne Qvinde-Magt; Men den gamle Skik havde saaledes forblindet deres Sind, at ingen tænkte paa at vove sig for at afskaffe denne Uret; Ja de troede, at det var dem saa beskiert, at Qvinder skulde regiere, men Mandfolk skulde væve, male, spinde, feye, og faae Hug til. De **Raisons**, som Qvinderne pleye give til denne Skik, ere disse: Eftersom Naturen har givet Mandfolk beqvæmme Legemer til groft Arbeide, kand man troe, at de alleene ere skabte dertil. Fremmede Folk forundrede sig, naar de [131] kom ind i Husene, og saae Konen siddende i Studere-Kammeret med Pen og Papiir, og Manden løbe i Kiøkenet og viske Gryder og Fader. Og sandelig, i hvad for et Huus jeg kom at tale med Manden, blev jeg viist ud i Kiøkkenet, hvor een skurede Sølv, en anden grove Kar, og skielvede for at faae Hug af sin Kone. Jeg mærkede, at denne Skik havde bedrøvelige Virkninger, thi ligesom der i andre Lande findes gemeene og letfærdige Qvindfolk, som lader sig bruge for Penge, saa lader de unge Karle og Mænd sig her betale, og til den Ende leye Horehuse, som man kand kiende paa Mærker eller Skilt som staaer over Porterne; Men da Mandfolk alt for dristig og aabenbare drive denne Handel her,

trækkes de ofte i Arrest, og blive pidskede ligesom Skiøger hos os: Tvertimod gaaer baade Koner og Piger, uden at lastes, og betragte Mandfolk paa Gaden, nikker ad dem, glipper med Øynene, smisker, napper dem, kalder paa dem, løber ind paa dem, maler heele Ramser paa deres Dørre, roser offentlig af deres Ubluehed, og giør sig til deraf som af Seyervindinger, paa samme Maade som liderlige unge Karle hos os pleye offentlig at rose af, hvor mange Koner og Piger de har nydt noget hos. End [132] meere, man laster ikke Koner og Piger, fordi de sende forlibte Viser og Foræringer til de unge Karle, men de unge Karle stille sig ærbare og koldsindige an, siden det er mod Ærbarhed, at en ung Karl strax skal sige en Jomfrue ja. Der var samme Tiid en stor Larm med en Raadsherres Søn, som var krænket af en Jomfrue: Hun blev overalt blameret for denne Gierning, og jeg hørte den unge Karls Venner mumle om, at Jomfruen kom i Process, og af næste **Consistorio** blev dømt til at reparere, hans Ære, og tage ham til ægte, i sær da med lovlige Attester kunde gotgiøre, at den unge Karl, som hun havde forført, havde altid ført et ustraffeligt Levnet. Jeg turde ikke aabenbare laste denne forkeerte Skik, saalænge jeg var hos disse Eenebær-Træer, men da jeg kom fra Hovedstaden, sagde jeg til nogle, at de handlede tvertimod Naturen, da man veed af den almindelige Folke-Rett, at Mandfolk ere skabte til vigtige Forretninger. De svarede, at jeg confunderede Sædvane og Opdragelse med Naturen, thi de Skrøbeligheder, som findes hos Qvindekiønnet kommer alleene af Opdragelsen, hvilket mest kiendes af dette Lands Tilstand, hvor man finder store Dyder og Sinds Gaver [133] hos Fruentimmer, hvilke Egenskaber Mandfolk tilegne sig alleene paa andre Stæder; Thi Qvinderne i Cocklecu ere ærbare, alvorlige, forstandige, stadige og tause, derimod ere Mændene lætsindige, hastige og sladderagtige; Derfor, naar man hører noget urimelligt fortælle, har man et Ordsprog: Det er Mandfolks Sladder; og naar noget giøres ubetænksom, siger Indbyggerne: Man maa bære over med Mandfolkes Skrøbelighed. Men disse **Raisons** vare ikke nok for mig, jeg holt for, at denne Stat var forkeert, vanskabt, og stred imod Naturen. Den Vrede, som saadant Qvinde-mood havde opvakt hos mig, var Aarsage til det ulykkelige Anslag jeg giorde kort efter min Hiemkomst, der volte mig saa megen Fortræd, som jeg siden skal fortælle.

Iblant de anseeligste Bygninger i denne By var den Fyrstelige Fruer-Stue, hvori der vare tre hundrede meget deilige Personer af Mænd og unge Karle; Fyrstinden, som diverterede sig med dem, opholdt dem alle paa sin Bekostning. Da jeg hørte, at nogle roeste min Skabning, frygtede jeg, at Jægerne skulde bringe mig til Fruer-Stuen, og derfor flyede derfra.

[134] Næst ved dette Fyrstendom ligger det philosophiske Land, saa kaldet af Indbyggerne, som gandske ere fordybede i **Philosophie** og høye Videnskaber. Jeg havde stor Lyst til at see det Land, som jeg tænkte var en Samling af alle Videnskaber, og Viisdoms rette Sæde. Jeg ventede ikke at see Agre og Ænge; men en Have fuld af rare Blomster; I det Haab løb jeg gandske stærkt, og af Længsel var hvert Øyeblik mig langt. De Veye jeg gik igiennem, vare fulde af Steene, Gryfter og Huler; Snart gik jeg over Banker, snart i Morads, saa jeg var vaad til midt op paa Livet, og som der ingen Broer var, bleve mine Been baade skidne og saarede; Men jeg udstod disse Besværligheder med Tapperhed, vel vidende, at man maa lide ondt, førend man kand faae noget godt. Da jeg en Times Tiid havde haft denne Besværligheed, mødte jeg en Bonde, som jeg hilsede, og spurdte, hvor langt jeg var fra Mascattia eller det philosophiske Land? Hand svarede: Du maatte heller spørge, hvor lang Vey du har tilbage, siden du nu er midt i Landet; Over dette Svar blev jeg bange, og spurte: Hvor kommer det sig, at det Land, der beboes af [135] bare **Philosophis**, ligner meere et Dyre-Leye end et beboet Land?[n3] Dertil svarede hand, at Landet faaer i en Hast bedre Anseelse, saa snart Indbyggerne faaer Tiid til at agte saadanne Bagateller; Nu, sagde hand, ere de alleene hengivne til himmelske Ting, og stræbe at finde en Vey til Solen, derfor maa man undskylde dem, om de til en Tiid lader deres Agre ligge udyrkede, thi det var vanskeligt at blæse og søbe paa eengang. Jeg forstod strax, hvad denne listige Bonde vilde sige, gik min Vey, og endelig kom til Hoved-Staden Casta. I Stæden for Vagt, saae jeg i Byens Porte Giæs, Høns, Fuglereeder og Spindelvæve, paa Gaderne gik overalt Sviin og **Philosophi**, hvilke alleene ved Skabningen skilledes fra Svinene, ellers vare de lige reene. Alle **Philosophi** havde eens Kapper, men jeg kunde ikke skille af hvad Couleur,[n4] thi de vare fulde af Støv og Skarn. Som een af dem gik i Tanker lige til mig, sagde jeg til ham: Hr Magister! siig mig, hvad denne By heder. Hand stod længe uden Bevegelse, og snart ligesom hand var gaaen fra sig selv, omsider løftede hand sine Hænder til Himmelen, og sagde: Vi ere ikke langt fra Middag. [136] Dette taabelige Svar gav hans store **Distraction** tilkiende, og lærte mig, at det er bedre at studere med Maade, end blive gal af formegen Lærdom. Siden gik jeg længere ind i Byen, for at see, om jeg kunde finde Mennesker eller fornuftige Dyr foruden **Philosophi**. Torvet i Byen var meget stort, derpaa stod adskillige Støtter, hver med sine Overskrifter; Jeg gik hen til nogle, for at forsøge, om jeg kunde læse, hvad der stod skrevet; Men i det jeg giorde mig Umage dermed; mærkede jeg, at min Ryg blev varm og vaad; Jeg vendte mig om for at see, hvor denne varme Flod kom fra, og just var det en **Philosophus**, som lod sit Vand paa min Ryg; thi hand gik i Tanker, og vidste ikke andet, end at jeg var en Støtte, hvorved hand pleyede lade sit Vand. Denne store Spott kunde jeg ikke taale, besynderlig da jeg saae, at denne

Philosophus grinede ad mig, gav ham derfor et got Ørefigen. Derved blev hand gal, greeb mig i Haaret, og endskiønt jeg raabte, slæbede mig over heele Torvet; Men der jeg mærkede, at hand var uforsonlig, satte jeg mig i Defensions-Stand, gav lige for lige, saa at Udgift og Indtægt var næsten lige stærk imellem os, omsider faldt vi [137] begge efter en haard Kamp. Ved dette Syn kom mange **Philosophi** løbende, ligesom de vare galne, giorde Indfald paa mig, slog mig overalt med Næver og Kieppe, og trakte mig halvdød i Haaret omkring Torvet; Tilsidst bleve de trette, endskiønt ikke kæde af at slaae, førte mig til et stort Huus, og da jeg satte Beenene mod Døren, og vilde ikke gaae ind, toge de mig i Halsen, som en skrigende Griis, slæbte mig ind, og lagde mig paa Ryggen midt paa Gulvet. Alle Ting vare forvirrede og forstyrrede, og der saae ud inde, som i et Huus, hvor man flytter hos os ved Paaske eller Mikkelsdags Tider, da man kaster alle Meubler, Kar og Reedskab, som skal flyttes, iblant hinanden. Jeg begyndte derpaa at bede vore vise Mænd styre deres Vrede, og lade sig bevege til Barmhiertighed, forestillende dem, at det anstod ikke vise Folk, at husere som glubende Dyr, eller lade Passioner raade, mod hvilke de saa ofte prædiker; Men det hialp intet, thi den **Philosophus**, som havde ladet sit Vand paa min Ryg, fornyede Krigen, bankede paa mig, som paa en Ambolt, saa det syntes, at hand ikke kunde forsones uden ved min Død. Da lærte jeg, at ingen Vrede var stærkere end [138] den philosophiske, og at de som prædiker meget om Dyder, giør selv mindst deraf, thi hans Vrede blev jo længere, jo haardere. Omsider kom fire **Philosophi** ind, hvis Kapper viiste, at de vare af en særdeles Sect; De stillede til rette, saa meget de kunde, og syntes at ynkes over min Skiebne, og efterat de i Enrum havde talt med de andre, førte de mig til et andet Huus. Jeg var glad veed, at jeg var sluppen af disse Røveres Hænder, og kommen til skikkelige Folk: De spurde om Aarsagen til den Larm som havde været, hvilket jeg vidtløftig fortalte. Denne artige Comædie loe de af, og sagde, at **Philosophi** pleyede, naar de gik paa Torvet, lade deres Vand veed Støtterne, og altsaa var det troeligt, at min Fiende havde gaaet i dybe Tanker, og anseet mig for en Støtte: Videre sagde de, at den samme var en berømmelig Stiernekiger, og de andre som havde banket mig saa brav, vare **Doctores Philosophiæ Moralis**. Jeg tænkte nu at være sikker, og derfor med Fornøyelse hørte dem fortælle baade dette og andet; Men jeg fattede en slags Mistanke over, at de saa nøye betragtede min Skabning, desforuden spaaede jeg mig intet godt af det, at de [139] spurde saa tit om min Profession, Aarsag til min Reise, og om mit Fæderneland; Men jeg havde nær døed af Angest, da jeg blev indelukt i et anatomisk Kammer, hvor jeg saae mange Been og Liig, som lugtede ilde; Jeg tænkte snart, at det var en Røverkule det eeneste der giorde mig lidt frimodig, var, at jeg kunde slutte, min Vært maatte være en **Anatomicus** eller **Chirurgus**, siden der hængte saa mange anatomiske

Instrumenter paa Væggen. Efterat jeg en halv Times Tiid havde siddet alleene i dette Hull, kom Mandens Kone ind til mig med Middags-Mad. Hun syntes at være meget artig, men saae nøye paa mig, og sukkede. Da jeg spurte om Aarsagen dertil, gav hun for, at hun sukkede over det mig forestod: Du er vel kommen, sagde hun, til **honnette** Folk, thi min Mand, som boer udi dette Huus, er Stads-Physicus og Docter i Medicinen, og de andre du saae, ere hans **Collegæ**; Men de samme forundrede sig over din usædvanlige Skabning, og har besluttet, at betragte din indvortes Skikkelse, og anatomere dig, for at see, om de kand finde noget til at oplyse Anatomien. Det [140] var et Tordenslag, jeg gav derfor et stort Raab fra mig, og sagde: Hvorledes kand Fru Doctorinde kalde dem **honnette** Folk, som giør sig ingen Samvittighed over at opskiære et uskyldigt Menneske? Hun svarede: Du veed ikke, i hvis Hænder du er falden, de ere **honnette** Folk, som ikke giør noget af Ondskab, men alleene har besluttet denne **Operation** for at oplyse Anatomien. Dertil svarede jeg, at jeg heller vilde lades løs af Røvere, end skiæres op af de honnetteste Folk; faldt strax paa Knæ for Doctorinden, og med grædende Taare bad hende bede for mig. Hun svarede: Min Forbøn kand kun lidt hielpe mod Facultætets Villie, som pleyer være uforanderlig, men jeg skal stræbe at redde dit Liv paa en anden Maade. Saasnart hun havde sagt dette, tog hun mig ved Haanden, og leedte mig ud af en Bag-Dør, og fuldte mig lige til Byens Port: Der vilde jeg paa det ydmygste, som heller ikke var meere end billigt, takke hende, fordi hun havde reddet mig, men hun faldt mig ind i Talen, og vilde ikke forlade mig, førend hun saae mig i Sikkerhed, og derfor blev ved at følge med. Medens [141] vi gik sammen, talede vi meget om Landets Beskaffenhed, hvilket jeg hørte med Fornøyelse; Men paa det sidste kom hun med en **Discours** som ikke klingede synderlig i mine Øren, jeg kunde mærke, at hun vilde have det for sin Umage, som var umueligt at overtale mig til; Thi hun beskrev bevægelig Konernes slette Skiæbne i dette Land, hvor de Philosophiske Pedanter ere saa begravne i deres Bøger, at de gandske forsømme Egteskabs Pligt. Jeg kand svære paa, sagde hun, at vi vare reent ulykkelige, dersom ikke en og anden skikkelig fremmet Mand lindrede vor Jammer, og raadede Bod paa de Plager vi har. Jeg lod, som jeg ikke forstod, hvad hun meente, men begyndte at løbe. Ved denne min Koldsindighed blev hendes Apetit des større; Men da hun ikke kunde overtale mig, truede hun, rev sig i Haaret, og skiældede mig ud for utaknemmelig. Som jeg alligevel blev ved at gaae, tog hun fat paa Enden af min Kappe for at holde mig; Men jeg sleed mig fra hende med Magt, og ved det at jeg var færdigere til Fods, kom jeg hende i en Hast af Syne. Hvor gal hun blev, mærkede jeg af disse Ord, som hun raabte: Kaki Spalaki, det er: Du utaknemmelige [142] Hund; Men jeg bar alt det med Taalmodighed, og var glad

ved, at jeg var sluppen heel af de Viises Land, hvilket Stæd jeg ikke kand tænke paa uden Skræk.

Næst herved ligger den Province Nakir, hvis Hovedstad har samme Navn. Om den kand jeg ikke sige meget, thi jeg reisede meget hastig igiennem de Lande der grændsede paa det **Philosophiske** Land, for at komme til Nationer, som ikke studerede saa meget **Philosophie**, i sær **Anatomie**. Der var kommen saadan Skræk i mit Blod, at jeg spurte hver een jeg mødte, om hand var en **Philosophus**, ja jeg drømte i lang Tiid om disse døde Legemer og anatomiske Instrumenter. Indbyggerne i den Bye Nakir syntes mig meget artige, thi hver som mødte mig, tilbød sin Tieneste, skiønt jeg ikke forlangede det, og holdt en lang Tale om sin **Honnettete**. Disse Forsikringer holdt jeg for latterlig, efterdi jeg havde ikke ladet mig mærke med nogen Mistanke, eller tvivlet paa nogens Ærlighed; Jeg sagde derfor til nogle, at jeg ikke kunde begribe, hvortil saadanne Forsikringer og Eeder derpaa skulde nytte. Uden for Byen mødte mig en, [143] som gik sagte og sukkede under sin Byrde; Da hand saae mig, blev hand staaende, og spurde hvorfra jeg kom? jeg sagde, at jeg nyelig var kommen fra Nakir, derover gratulerede hand mig, at jeg var kommen uskad fra Indbyggerne, som ellers pleye udplyndre alle Fremmede; Jeg svarede, dersom de giør, som de sige, saa ere de meget ærlige, thi enhver bander paa, at hand er ærlig, om man end aldrig spørger ham derom. Derved loe hand, og sagde: Troe aldrig dem for vel, som tale meget om deres Ærlighed, i sær de som kræve Dievelen til vidne derpaa. Denne Formaning lagde jeg paa Hierte, og befandt, at denne underjordiske Mand havde ret; Derfor, saa tit mine Debitorer svær paa deres Ærlighed, opsiger jeg min Capital, og kræver mine Penge tilbage.

Da jeg kom af dette Land, saae jeg en guul Søe, ved hvis Bredde der laae en Færge, som for billig Betalning satte Folk over til det fornuftige Land. Jeg giorde Accord om Færgepengene, lod lægge ud, og giorde den Reise med stor Fornøyelse; Thi de underjords Skibe roes ikke af Folk, men af nogle forborgne Machiner, og komme meget [144] hastig afsted. Saasnart jeg kom i Land, fik jeg fat paa een, som viiste mig Vey til Byen, underveys fortalte hand mig tydelig Byens og Indbyggernes Beskaffenhed. Jeg hørte, at alle Borgere studerede Raisonere-Konsten, og at denne Bye var det rette Sæde for Fornuft, deraf havde den sit Navn; Ved min Ankomst til Byen fandt jeg og, at hand havde sagt sandt; Thi hver Borgere kom mig for som en Raadsherre for sin Skarpsindighed, Alvorlighed og Sædelighed. Jeg rakte derover mine Hænder til Himmelen, og sagde: O! lyksalige Land, hvor alle ere kloge. Men da jeg nøyere eftersaae Byens Tilstand; mærkede jeg, at mange Ting gik langtsom for sig, og Republiqven intet Liv havde formedelst Mangel paa Daarer: Thi som

Indbyggerne fornuftig overveye alle Ting, og ingen lader sig lokke ved store Løfter, Flatterier og Dukketøy, saa gielder de Midler intet, hvorved man ellers lettelig uden Bekostning kand faae Borgere til at giøre Republiqven roesværdige og nyttige Tienester.

De Stats-Feyl, som komme deraf, at man vil intet giøre uden nøye Betænksomhed, beskrev en Rentemmester meget tydelig [145] for mig, med disse Ord: Det eene Træ skilles her ikke fra det andet uden i det bare Navn og Legems Skikkelse; Der er ingen **Jalousie** imellem Borgerne, efterdi den eene kand ikke blive distingveret fra den anden, og ingen synes viis, fordi de alle ere viise. Jeg tilstaaer, at Taabelighed er en Last, men ald Taabelighed maa man heller ikke udrydde: Det er nok for en hver Bye, at man har saa mange kloge Folk, som Bestillinger, at man har dem der kand commandere, og dem der kand adlyde; Det Øvrighed i andre Lande kand giøre med Bagatteller og Dukketøy, det kand vores Øvrighed ikke giøre uden **solide** Belønninger, hvilke udtømmer Cassen; Thi naar kloge Folk giør Fædernelandet Tieneste, vil de have Kierner, men Narrer lader sig nøye med Skallen. Saaledes kand Ære og Titler, ved hvilke listige Kroge Daarer fanges, og lættelig skyndes til ald slags Arbeide, kun lidet virke hos de Borgere, som begribe, at man alleene ved Dyd og indvortes Dygtighed naaer den rette Berømmelse og **solide** Ære, og derfor lade de sig ikke afspise med prægtige Løfter: Fremdeles opmuntres eders Soldater alleene ved et udødeligt Navn til at udstaae Fare for Fædernelandet; Vore derimod holder [146] dette kun for Snak, og kand ikke begribe den Talemaade, at døe virkelig, og dog leve i Historierne; Thi de holde for at den Berømmelse, man ikke selv kand høre, er forfængelig. Jeg vil ikke tale om mange andre Uleyligheder som komme af ald formegen Betænksomhed, hvilke noksom viser, at i en vel indrettet Republiqve maa i det ringeste den halve Deel af Borgerne være Narre, efterdi Galskab har samme Virkning i et Land, som Surdey i Maven, thi vi har ondt, baade naar vi har ingen Vædske, og naar vi har formegen.

Dette hørte jeg ham tale med største Forundring, men da hand i Raadets Navn tilbød mig Borgerskab, og ofte bad mig sætte mig ned der, blev jeg rød i Ansigtet, meenende, at det alleene kom der af, at hand holdt mig for en Taasse, og derfor ansaae mig ligesaa fornøden som Surdey i et Land, der ellers maatte miste sin Kraft ved ald formegen Viisdom; I den Meening blev jeg strax styrket; da jeg hørte, at Raadet havde besluttet, at sende en heel Hob Borgere til Colonier paa andre Stæder, og i deres Sted toge ligesaa mange Daarer igien fra Naboerne, jeg gik derfor med Forbittrelse [147] ud af den raisonnerende Bye; Men jeg grundede i lang Tiid paa denne underjords Regel, som vore **Politici** hidindtil ikke har vidst, nemlig, at i en vel indrettet Republiqve er det fornødent, at i det ringeste den halve

Deel af Borgerne maa være Narre. Jeg undrede over, at saa nyttig en Regel kunde saalænge være ubekant for vore **Philosophi**; Men maaskee nogle har vidst den, men har ikke vildet regne den iblant politiske Regler, siden der er Daarer overalt hos os, og om jeg maa sige det, findes der neppe nogen Landsbye, mindre Stad, som mangler denne nyttige Surdey.

Efter nogen Hvile gav jeg mig igien paa Reisen: Jeg vil intet tale om nogle Lande, hvor igiennem jeg reisede, efterdi jeg fandt kun faa usædvanlige eller rare Ting, sluttede derfor, at de underlige Ting paa den Planet Nazar havde Ende, men da jeg kom ind i det Land, som kaldes Cabac, saae jeg nye vanskabte Dyr, og utroelige Ting. Iblant dette Lands Indbyggere vare nogle fødde uden Hoveder, de taler igiennem en Mund, som de har midt paa Brystet; For denne naturlige Feyl maa de [148] holde sig fra vanskelige Bestillinger, thi man kand ikke betroe dem vigtige Forretninger, som ingen Hoveder har: De tages derfor gierne til Hof-Bestillinger, som Kammer-Junkere, Hofmestere, Inspecteurer over Fruerstuer, og de fleeste Opvartere tages af dem, som har ingen Hoveder; Af de samme giøres og Pedeller, Klokkere og andre, hvis Bestillinger nogenledes kand giøres uden Hierne; Nogle tages og i Raadet af Øvrighedens særdeeles Naade og for deres Forrældres skyld, hvilket undertiden kand skee uden Landets Skade; Thi Erfarenhed lærer, at Raadets heele Myndighed beroer paa nogle faa Raadsherrer, de andre fylde kun Tallet, og bruges til at sætte Sægl og Haand under det, de andre beslutter. Saaledes var paa denne Tiid tvende Assessorer i Byens Raad, hvilke vare fødde uden Hoveder, og dog fik Raadsherrers **Gage**; Thi endskiønt de af naturlig Mangel ingen Sands havde, gav de dog deres Samtykke, og voterede med de andre, derudi vare de og lykkeligere end deres Collegæ, at naar nogen tabte sin Sag, udøste hand ikke sin Vrede paa dem, der havde ingen Hoveder, men paa de andre: Deraf saae man, at den var undertiden best faren, som var fød uden [149] Hoved. Denne Bye giver faa af de andre paa denne Klode noget efter i Pragt og Nethed, den har et Slot, Academie og prægtige Kirker.

I de tvende Provincier, hvor jeg strax derefter kom, nemlig i Cambara og Spelek, ere alle Indbyggere Linde-Træer. Forskiellen imellem dem er denne, at de Cambarer leve ikke over fire Aar, derimod blive de Speleker meget gamle, thi de opnaaer gemeenlig over 400 Aar; Derfor kand man ofte see Farfader, Oldefaders Fader og Oldefaaders Farfader, man faaer høre gamle Fabler og Historier, og naar man kommer derhen, skulde man tænke, at man var fød for nogle hundrede Aar siden. Saa meget som jeg ynkedes over den eene Nation, saa meget prisede jeg denne lyksalig; Men efterat jeg nøyere havde overveyet begge Nationers Beskaffenhed, merkede jeg, at jeg havde dømt Feyl. Den Province Cambara var

saaledes beskaffen: Enhver Indbygger var inden faa Maaneder efter Fødselen fuldvoxen, baade i Henseende til Legemet og Forstanden, saa at det første Aar var nok til at voxe i, de andre Aar syntes givne at bereede sig til Døden, og da [150] det saaledes var beskaffen, lignede dette Land en Platonisk Republiqve, hvor alle Dyder bleve fuldkomne; Thi formedelst det korte Liv, maatte de altid være reiseferdige, og ansee dette Liv som en Port, hvor igiennem de i en Hast gik ind i det andet Liv, og tænkte altsaa meere paa deres tilkommende end nærværende Tilstand; Derfor kunde man holde enhver for en retskaffen **Philosophus**, som ikke agtede det Jordiske, men alleene søgte efter den bestandige og varende Rigdom, der bestod i Dyd, Gudsfrygt og et godt Rygte; Med faa Ord at sige, dette Land syntes at være Englernes eller de Helliges Boelig, og den rette Skole, hvor Dyd og Gudsfrygt allerbest læres. Deraf sees, hvor ubillig Folk klager over, at deres Liv er kort, og ligesom trætter med GUd derfor; Thi vort Liv kand kaldes kort, fordi vi spilder den meeste Tid deraf paa Ledighed og Vellyst, men derimod var det langt nok, om vi anvendte Tiden bedre.

I det andet Land Spelek, hvor man levede over fire hundrede Aar, saae jeg alle de Laster herske, som tillegges det menniskelige Kiøn: De ansaae de nærværende [151] Ting ligesom de vare evige, og aldrig skulde forgaae: Der var ingen Kydskhed, Sandhed, Oprigtighed eller Ærlighed, men Svig og List; Derforuden havde det og en anden bedrøvelig Virkning, at de levede saalænge, thi de som ved en ulykkelig Hændelse havde mist deres Midler, eller vare lemlæstede eller faldne i ulægelige Sygdomme, pleyede at klage over, at de levede saa længe, og endelig dræbe sig selv, efterdi de for det lange Liv, saae ingen Ende paa deres Jammer; Thi intet kand bedre trøste de Elændige, end at Livet er kort. Begge Lande satte mig i Forundring, og jeg gik derfra fuld af dybe Tanker.

Jeg fortsatte min Reise igiennem ujævne og øde Steder, hvor Veyen løber til det uskyldige Land, som kaldes Spalank. Det kaldtes saaledes af Indbyggernes Uskyldighed og Fredsommelighed. Disse vare alle Ege-Træer, og holdtes for de Lyksaligste blant alle Mennisker, thi de regieredes af ingen Affecter eller Passioner, og derfor var fri for alle slags Laster. Af fri Villie, uden Love, øvede de Troskab og Retfærdighed, der var ingen Frygt, ingen Straf, ingen Trudsel, ingen Rettergang og ingen [152] Krig, men de levede i Stilhed og Tryghed. Da jeg kom til dette Land, befandt jeg, at det var alt sandt, hvad jeg havde hørt, thi de øvede Dyder af deres gode Naturel, og ikke fordi de vare befalede. Misundelse, Begierlighed, Vrede, Had, Hofmod, Ærgierighed, U-eenighed, og alle Laster, som findes hos det menniskelige Kiøn, vare forjagede; Men tillige med Udyder fattedes mange Ting, som holdes allermeest for at pryde Menneskerne, og giøre Forskiel imellem de fornuftige og

ufornuftige Creaturer. Foruden **Theologie**, **Physica**, og **Astronomie**, vare alle Konster og Videnskaber ubekiendte. Lovkyndighed, Stats-Konst, Historie, **Ethica**, **Mathesis**, Veltalenhed og mange andre Videnskaber vare dem gandske ubekiendte, og siden ingen Misundelse eller Ærgierighed findes iblant dem, stræber heller ikke nogen efter at overgaae en anden, hvilket ellers pleyer opmuntre Folk til store og ypperlige Ting. Der var ingen Slotter eller smukke Bygninger, ingen Raadhuse eller Tinghuse, ingen Rigdom, og efterdi der var ingen Øvrighed, var der heller ingen Trette eller Begierlighed, kort at sige, der var ingen Udyder, men tillige ingen Nethed, Konster, [153] Pragt og utallige andre Ting, som holdes for Dyder, zirer Societæter, og giør Menneskene belevne og vittige, saa jeg meere syntes at være kommen i en virkelig Eege-Skov end i en Stad; Derfor stod jeg længe i Tvivl, hvad jeg skulde dømme om dette Folk, og om denne naturlige Tilstand vel var at ynske iblant Mennesker; Men siden, da jeg betænkte, at et dumt Levnet var bedre end et ugudeligt, og ved det, at de ikke vidste nogle Konster, vare de og fri for Røveri, Tyveri, Mord og andet, som ofte forderver baade Siæl og Legeme, dømte jeg, at denne Tilstand var lyksalig. Ved det jeg gik noget uforsigtig igiennem dette Land, stødte jeg min venstre Fod mod en Steen, og derved fik et slemt Slag, saa det hovnede: Dette saae en Bonde, løb strax hen, plukkede en Urt og lagde paa Saaret, derved lindredes Smerten, og Hævelsen falt. Jeg sluttede deraf, at dette Folk maatte forstaae Lægekonsten, og derudi tog jeg heller ikke feyl, thi da de Spalankers **Studia** indskrænkes inden saa enge Grændser, lade de sig ikke nøye med Barken, som vore **Polyhistores**, nemlig de som studere mange Videnskaber, men nøye randsage alle Ting. Da jeg takkede min [154] Docter for den beviiste Velgierning, og sagde at GUd vilde belønne ham derfor, svarede hand saa grundig, lærd og gudelig, skiønt med enfoldige Ord, at jeg tænkte det var en Guds Mand eller Engel, der aabenbarede sig for mig i et Træes Skikkelse: Jeg lærte deraf, hvor ubillig vi blive vrede paa de Folk der vil være følesløse, hvilke, siden de har ingen Begierlighed, Sorg, Vrede, Glæde, og alle heftige Sinds-Bevægelser ere udryddede, meene vi, at de leve i Ladhed og Afmægtighed; Men jeg lærte derimod, hvormeget de tage Feil, som holde Affecter fornøden for Menneskene, og meene, at Vrede foraarsager Tapperheed, **Jalousie** Flittighed, og Frygt Forsigtighed; Thi af onde Æg komme ikkun onde unger, og de fleeste Dyder, hvoraf Menneskenne giør sig til, og hvilke de berømme i deres Vers, ere rettere Skam end Ære, dersom man anseer dem med et philosophiske Øje.

Fra dette Land reisede jeg igiennem den Province Kiliak, hvor Indbyggerne fødes med visse Tegn i Panden, hvoraf man kand see, hvor længe de skal leve. Disse prisede jeg og lyksalig, thi Døden overrumpler [155] dem aldrig uformodentlig i

deres, Synder; Men efterdi enhver vidste, naar hand skulde døe, satte alle deres Omvendelse op til den sidste Time, derfor var ingen skikkelig og gudfrygtig iblant dem, uden den, som kunde mærke af sin Pande, at Døden var nær. Jeg saae allevegne nogle gaae i Byen med nedbøyede Hoveder, hvilke ventede paa Døden, tællede Dage og Timer, og med Bevelse ansaae, deres tilstundende sidste Stund; Deraf mærkede jeg, at Skaberen havde giort viselig, og at det er Creatureene gavnligt, at de ikke veed, naar de skal døe.

Da jeg havde igiennemreist dette Land, seylede jeg i en liden Baad over et sort Sund, og kom til det Land Askarak; Her mødte mig nye Vanskabninger, thi ligesom det Land Kabak haver Dyr uden Hoveder, saa fødes nogle Indbyggere i dette Land med syv Hoveder, de ere store **Polyhistores**, hvilke alle de andre Borgere fordum viiste guddommelig Ære for saa stor Naturens Gave, saa at man alleene af dem tog Kæisere, Borgemestere, Raadsherrer og Rentemestere; Men efterdi de havde lige saa mange ulige Humeurer som Hoveder, [156] forrettede de vel hurtig og hastig mange Æmbeder tillige, og forsøgte alle Ting, medens de vare ved Roret, men derhos vendte alle Ting op og ned formedelst deres mange og adskildte Hierner, saa der siden skeede saa stor Forvirring, at man i heele hundrede Aar maatte arbeide paa at stille den U-orden, som denne alvidende Øvrighed havde foraarsaget: Der blev derfor givet en Lov, at de med syv Hoveder skulde i Evighed udelukkes fra offentlige og vigtige Æmbeder, og at Landet efterdags alleene skulde regieres af de Enfoldige, det er de, som have kun et Hoved, derover ere de, som fordum bleve anseede som Guder, nu næsten i samme Tilstand som de Hovedløse i det Land Cabac, thi ligesom de kand intet giøre, fordi de intet Hoved har, saa giør disse alle Ting forkeert, fordi de har formange Hoveder. Derfor ere disse Folk med syv Hoveder udelukt fra alle Æmbeder, og maa altid leve i Foragt: Undertiden tiene de dog Republiqven til Prydelse, thi man fører dem allevegne omkring som Harleqviner, for at vise, hvor herlig Naturen har dannet dem, men om Naturen havde været mindre gavmild, og ikkun givet dem et Hoved, havde de været [157] bedre farne. Af den hele syv-hovede Nation var samme Tiid kun tre Bestillings-Mænd, hvilke ikke bleve antagne, førend de lod hugge de sex Hoveder af, thi naar de beholdt kun et Hoved, forgik de forstyrrede Tanker, og de fik menneskelig Forstand, saa det gik med dem ligesom med Træer, hvor Urtegaards-Mænd hugge nogle Greene af, at de øvrige kand være des friskere; Men der var dog kun faa af dem med syv Hoveder, som vilde udstaae det, af Frygt for Smerte og Døden. Heraf lærte jeg, at formeget fordærver alle Ting, og at den rette Forstand bestaaer i at have een Ting for alleene med fuldkommen Agtsomhed.

Fra dette Land reiste jeg igiennem øde Steder til det Fyrstendom Prostanki, hvis Indbyggere i udvortes Skikkelse skiller kun lidet fra de Potuanner, men inden til har de det særdeeles, at Hiertet sidder i det høyre Laar, saa at de rettelig kand siges at bære Hiertet i Buxerne, de holdes derfor for de fejeste af alle Indbyggere paa den **Globo**. Jeg var fortrydelig over denne vanskelige Reise, og da jeg kom ind i en Kroe tæt ved Byens Port, skieldede jeg [158] Værtshuus-Manden ud, som nølede saa meget, men hand faldt paa Knæ, og med grædende Taare bad om Naade, og bad, at jeg vilde føle paa hans Laar, saa skulde jeg finde, hvor hans Hierte bankede; herved blev min Vrede forandret til Latter, jeg tørrede hans Øyne, og bad ham give sig tilfreds. Hand reiste sig op, kyssede paa min Haand, og gik hen at skaffe Nadvere; Men kort derefter blev der en skrekkelig Hylen og Skrigen i Kiøkkenet, jeg løb hen, og saae med Forundring, at den bange Vært pidskede og slog sin Kone og Piger, men saa snart hand saae mig, løb hand bort. Jeg vendte mig til de bedrøvede Folk, og spurde, ved hvad Forseelse de havde opirret saa sagtmodig en Mand. De slog Øynene ned til Jorden, stod længe taus, og turde ikke bekiende deres Sorrig, men da jeg blev ved at spørge, truede og bad, begyndte Konen saaledes at tale: «Min Ven! du synes ikke, at kiende Menneskenes Beskaffenhed, alle Indbyggere i dette Fyrstendom, som ikke tør see en vred Karl under Øyne, og som bæver ved hver Larm paa Gaden, herske i deres Kiøkken, og tyrannisere over deres Huus Folk; De føre ikke Krig med Bevæbnede, [159] det er kun Vaaben-løse Folk de angribe, derfor spotte og berøve alle Fremmede vor Nation; Men hos vore Naboer, som vi give Skatt til, ere Mandfolk anderledes, de stride med bevæbnede Fiender, de herske uden Huset, men er Slaver hiemme.» Jeg undrede over den Kones Forstand, som jeg fandt var en bedre Skiæbne værd, og efterat jeg nærmere havde betragtet Menneskenes Levnet, og Gemytter, tilstod jeg, at Konen havde Ret, thi man kand gotgiøre med mange Exempler, at **Hercules** var ikke den eeneste Helt, som blev cujoneret af sin Kone, men at det er tappre Mænds almindelige Skiæbne, at de med Taalmodighed skal bære Qvinde-Herskab; Derimod de største Cujoner, som bære Hiertet i Buxerne med Indbyggerne i Prostanki, ere de største Helte i et Kiøkken. Dette Folk lever stedse under Naboernes Skyts, som de give Skatt til.

Jeg forlod dette Land, og i en anden Baad seylede til det Land Mikolak; I denne Baad blev min Kiortel staalet fra mig: Efterat jeg længe forgiæves havde trættet med Skipperen, som stod haardt [160] paa, at den var ikke staalet, gik jeg til Stædets Øvrighed, og forestillede, at hand i det ringeste burde skaffe mig mit igien, om jeg ikke maatte giøre ham Process for Tyveri og betroede Sager. Hand blev ey alleene fast ved at nægte det, men endog forlangede Straff over mig, fordi jeg beskyldte ham for Uret. I denne tvivlraadige Sag krævede Raadet Vidner, men da jeg ingen

kunde skaffe, tilbød jeg ham, at hand maatte frelse sig med Eed. Deraf loe Byfogden, og sagde: Her bindes vi ikke ved Eed, vor Lands Lov er vor GUd; Derfor bør saadan Beviis giøres paa en lovlig Maade ved **Revers**, Haandskrift, Signet og Vidner, de som mangle disse Ting, tabe ikke alleene deres Sag, men blive tillige straffede; Beviis Sagen med Vidner, saa skal du faae det du har leveret ham. Skiønt jeg saaledes tabte min Sag, formedelst Mangel paa Vidner, holdt jeg dog Landet meere værd at beklage end mig, thi deraf saae jeg, hvor svage Republiqver ere, om de alleene grundes paa menneskelige Love, hvor liden Bestandighed de politiske Bygninger har, uden de bygges paa en Religion. Jeg blev her [161] i tre Dage, men i idelig Frygt, thi endskiønt Byens Love ere meget sunde, og det Onde haardelig straffes, er der dog ikke, eller kand være nogen Sikkerhed at vente hos et Folk, som ingen GUd troer, og ingen Religion har, efterdi de undseer sig ikke for nogen Synd, naar den kun kand blive skiult.

Fra det **Atheisti**ske Land reiste jeg over et høyt Bierg til den Bye Bacmat, som ligger paa en jævn Plan neden for Bierget. Indbyggerne i denne Bye ere Eenebær-Træer: Den første, der mødte mig, kastede sig paa mig, og rev mig over ende, da jeg spurdte om Aarsagen, bad hand med de høfligste Ord om Forladelse; Strax derpaa stødte en anden mig i Siden med en Pæl, hand havde i Haanden, saa jeg blev gandske avmægtig: Denne foregav, at det var skeed af Uforsigtighed, og vidtløftig afbad sin Forseelse; Jeg tænkte, at denne Nation var blind eller surøjed, og derfor gik af Veyen for alle dem jeg mødte; Men den Feil kommer af nogles alt for skarpe Syn, hvorved de seer de Ting som ere langt borte, og er skiult for andre, men af bare Grandseenhed kand de ikke see det, som er [162] dem nær, og lige for Fødderne. Disse kaldes gemeenlig Makkatti; de fleeste lægge sig gierne efter høye Videnskaber og **Astronomie**, thi deres alt for skarpe Syn kand de ikke bruge i jordiske Ting, fordi de agter nøye smaa Ting, men ere blinde i de store. Republiqven bruger dem dog til at randsage Bierggruber, thi de som ikke seer det, som er over Jorden, seer det der er i Jorden. Deraf lærte jeg, at der findes nogle, som ere blinde af deres skarpe Syn, hvilke kunde see meere, om de ikke saae saa meget.

Da jeg var kommen over et steilt og vanskeligt Bierg, gik jeg ind i det Land Miitak, hvis Hoved-Stad seer ud, som en Pile-Skov, thi Indbyggerne ere Pile. Der jeg kom paa Raadstuen, saae jeg en frisk ung Karl sidde paa en Nat-Stoel og bad Raadet om Naade; jeg spurte hvad det betydede, hvortil blev svaret, det er en Misdædere, som i Dag skal have den femtende Laxeer-Drik. Over dette Svar blev jeg forstrækket, gik bort og bad min Vært forklare denne mørke Tale; Derpaa begyndte hand saaledes at tale. «Vi veed aldeles intet af Pidsken, Brændemærke, [163] Galleyer og slig Straf,

hvormed vore Naboer straffe det Onde, thi vi søge ikke saa meget at straffe, som at rette de Onde. Den Misdædere, som du saae sidde paa Stoelen, er en taabelig Scribent; samme kunde Raadet hverken med Love eller Paamindelser tvinge fra hans Skrive-Lyst, nu maa hand udstaae den offentlige Straf eller Cuur, og Byens Dommere, hvilke alle ere Doctores i Medicin, skal blive ved at plage ham, saa længe med Purgationer, indtil hand taber Lyst til at skrive.» Hand havde knapt udtalt, førend jeg blev ført til Stadens Apotek, hvor jeg med stor Forundring saae, at Krukker vare opsatte med disse Ord paa: Pulver for Gierighed; Piller for Løsagtighed; Smørelse for Haardhed; **Lenitio** eller tempererede Draaber mod Ærgierighed; En Bark mod Vellyst 2c. Jeg kand ikke udsige, hvor svimmel jeg blev i Hovedet af dette Koglerie; Men jeg blev næsten henrykt, da jeg saae nogle Bundter af skrevne Sager med disse Titler: Den Magister **Pisagi** Prædiken, som virker sex **Sedes**, naar man læser den om Morgenen, Doctor **Jukesi** Betragtninger, som befordre Søvn 2c. Jeg ansaae [164] dette Folk for meget urimeligt, og at jeg nøyere kunde prøve disse Medicamenters Kraft, aabnede jeg den første Bog. Den var skrevet saa taabelig, at jeg gabede ved første Side, og da jeg læste meere, fik jeg Knib i Maven, og Vinde, men siden jeg var frisk, og behøvede ikke at purgere, skyndte jeg mig derfra. Deraf saae jeg, at alle Ting havde sin Nytte i Verden, og at de allerdaarligste Bøger kand dog tiene til noget. Fremdeles lærte jeg, at endskiønt dette Folk er meget urimeligt, er det dog ikke gandske taabeligt. Min Vært forsikkrede, at hand havde været plaget af skrekkelig Nattevægt, og var cureret alleene af at læse Doctor **Jukesi** Betragtninger; og at denne Bog er saa kraftig, at den kand komme de allermest aarvaagne Folk til at sove. Da jeg hørte dette og andet, giorde jeg mig underlige Tanker, men at jeg ikke gandske skulde tabe min forrige Forstand, forlod jeg Landet strax, og sandelig, det kom mig ret vel tilpas, at nye forunderlige Ting hos andre Nationer, tillod mig ikke at tænke længere derpaa. Men efterat jeg havde fuldendt min Reyse omkring denne Klode, eftertænkte jeg nøjere de Mutacianers **Philosophie**, og holdt for, at [165] Lægekonsten, som de Mutacianer legge sig efter, bør ikke gandske forkastes; Thi jeg har tit erfaret, at der findes Bøger i vores Europa, som virker Opkastelse, aabet Liv eller Søvn hos Læseren. Men hvad Sindets Sygdomme angaaer, da kand jeg ikke holde med de Mutacianers Regler, endskiønt jeg tilstaaer, at der findes nogle legemlige Svagheder, som vi holde for Sindets, hvilket en **Poët** i vores Verden fornuftig har sagt: **Sexte**! Nu har du længe haft samme Sygdom, som jeg. De onde Vædsker pleye at pine os; Fordi Sygdommen staaer mig for Hiertet, siger man, at jeg er fortræden, klynker og bider om mig, men dine Venner begræde og ynkes over dig; naar du er syg, fordi du har ald din Sygdom i Fødderne. De undskylder dig, naar du ikke vil dantse, at du kand ikke, fordi du har Podagra, men naar jeg er til Giæst, og

vil ikke siunge, kalder man mig hofmodig, knarvuren og egensindig, da det dog er lettere for dig at dantse end for mig at synge.

Fra det Land seylede jeg igiennem en guul Søe, og kom til det Land Mikrok. Jeg vilde gaae ind i Byen, som havde [166] samme Navn, men fandt Porten tillukt, maatte derfor bie indtil den søvnagtige Vagt slog Jernet og Bolterne fra, og lukte op. Der var meget stille i heele Byen, undtagen at de Sovendes Snorken foraarsagede nogen Susen i Ørene, saa at jeg syntes at være kommen til Søvnens rette Boelig, hvorom **Poët**erne skriver. Her sagde jeg saa sagte ved mig selv: O GUd give, at nogle Borgemestere, Raadmænd og andre skikkelige Borgere i mit Fæderneland vare fødde her, hvilke, eftersom de ere meget fredsommelige, kunde de leve deres Tiid magelig og roelig i denne lyksalige Bye. Af Skilter og Overskrifter paa Husene mærkede jeg dog, at her brugtes Konster, Haandverker og Rettergang. Ved disse Skilt fandt jeg Vey til et Værtshuus, hvor jeg dog ikke kunde komme ind, thi Dørrene vare lukte, Indbyggerne holdt det for Nat, endskiønt Soelen stod midt paa Himmelen. Omsider kom jeg ind, efterat jeg længe havde banket. Man deeler Tiden i tre og tive Timer, i de nitten sover man, og vaager i de øvrige[n5] fire. Siden jeg saae, at baade offentlige og Huusgierninger bleve meget forsømte, bad jeg om noget at spise, hvad der i en Hast var for haanden, [167] thi jeg frygtede, at det skulde blive Nat, medens de lavede Maden. Men, som alle Ting giøres her paa en kort Maade, og alt ufornødent arbeide efterlades, ere de Mikrokianers liden Dag lang nok til at giøre deres Forretninger. Efter Maaltid, hvilket jeg fik snarere end jeg havde ventet, førte min Vært mig omkring i Byen. Vi gik i Kirken, og hørte en Prædiken, som varede ikke længe, men var des fyndigere: Præsten gik strax til Texten, brugte ingen Omsvøb, ingen **Repetitio**ner, intet Fyldekalk, saa at, dersom jeg ligner denne underjords Prædiken med Mester Peders lange Prædikener, hvilke jeg tit har været kæd af, syntes denne at være engang saa riig. Ligesaa hastig afgiøres Trætter: Procuratorerne siger meget med faa Ord, og strax afhører Vidner. Jeg erindrer, at jeg saae en Freds-**Tractat**, som nyelig var sluttet med Naboerne, saaledes stilet: Der skal være et bestandigt Venskab imellem de Mikrokianer og Splendikaner. Grændserne imellem begge Riger skal være den Flod Klimac med der Bierg Zabor. Herunder har vi tegnet 2c. 2c. Saaledes giør de det med faa Linier her, hvortil man bruger hele Bøger [168] hos os; deraf sees, at man kunde komme til Maalet med mindre Larm og Tiids-spilde, om man lod ald unyttig Omsvøb være, ligesom det var langt kortere at reise, om man altid kunde fare lige frem. Alle Indbyggerne i denne Bye ere Cypres-Træer, og skilles fra andre Træer ved Knuder i Panden. Samme Knuder tage af og til paa visse Tider, og naar Panden hovner, blive

de efterhaanden tykkere, thi Vædsken synker fra Knuderne ned i Øynene, og vise at Natten er nær.

En Dags Reis, derfra ligger Makrok eller Vaageland, thi Indbyggerne sover aldrig, men vaager altid. Saasnart jeg kom ind i Byen, mødte mig en ung Karl, som hastede meget, jeg bad ham paa det ydmygste at vilde vise mig et got Logemente, men hand svarede, at hand havde meget at bestille, og løb sin Vey. Alle hastede saa meget, at de syntes ey at gaae; men løbe og flyve igiennem Gaderne, ligesom de frygtede, at de ikke skulde komme tilig nok. Jeg tænkte, at der var Ild løs eller anden uformodentlig Ulykke i Byen, efterdi Borgerne løb saa stærkt: Længe gik jeg vild, indtil jeg omsider efter Skiltets Betegnelse fandt et Værtshuus; Der saae jeg nogle gaae bort, [169] nogle gaae op, andre ned, snublende af formegen Hast, saa jeg maatte næsten staae et Qvarteers Tiid i Forstuen, førend jeg blev indlukt. De giorde mig strax mange unyttige Spørsmaale: Een spurde, hvad Lands-Mand jeg var, hvor jeg agtede mig hen, hvor længe jeg vilde blive her i Byen. En anden spurde, om jeg vilde spise for mig selv eller med andre, i hvad for et Kammer i Herbærget, enten i det røde, grønne, hvide eller sorte, enten i nederste eller øverste **Etage**, og andet meere. Værten, som tillige var Skriver ved en Under-Rett, gik hen at bestyre Maden, og kom strax igien, fortalte mig med stor Vidtløftighed en Proceß, som havde varet ti Aar, og ageredes nu for det fiortende Ting; Jeg haaber, sagde hand, at den inden to Aar faaer Ende, thi der er kun tvende Ting tilbage, længere kand man ikke appellere. Jeg blev bange over denne Tale, og saae deraf, at denne Nation har meget at bestille med intet. Medens Værten var ude, saae jeg mig omkring, og blev vaer et Bibliothek: Det var stort og vidtløftigt i Henseende til Tallet, men lidet i Henseende til Bøgernes Vigtighed. Iblant de Bøger, som **propret** vare indbundne, fandt jeg følgende:

[170] 1. Beskrivelse over Hovet-Kirken. **24. Volum**.
2. Beleyringen af det Slot Pehunc. **36. Vol.**
3. Om den Urt Slacs Brug. **13. Vol.**
4. Liig-Prædiken over Raadsherren, Jacksi. **18. Vol.**

Da min Vært kom hiem, beskrev hand mig Byens Tilstand, hvoraf jeg sluttede, at de sovende Mikrokianer bestiller meere end de vagende Makrokianer: thi hine tage Kiernen, men disse lege med Skallerne. Indbyggerne ere og Cypres-Træer, og **differe**rer ikke meget fra Mikrokianerne i udvortes Skikkelse, uden ved Knuder i Panden. De haver intet Blod eller Saft, som de andre levende Træer paa denne Klode, men i Steden for Blod har de en tyk Vædske i Aarerne af samme Kraft som

Qvægsølv, og nogle meene, at det virkelig er Qvægsølv, thi den giør samme Virkning i **Thermometris**.

To Dages Reise fra dette Land ligger den Republiqve Siklok, som deeles i to foreenede Societeter, endskiønt de leve under ulige og stridige Love. Den første kaldes [171] Miho, stiftet af Mihac, en gammel berømt Lovgivere, men ligesaa streng for de Underjordiske, som Lycurgus. At hand kunde styrke Landet veed at spare Bekostninger, forbød hand strengelig ald Overdaadighed; Derfor kand det Land for sin Afhold og Sparsommelighed kaldes den nye Lacedæmon. Men jeg undrede over, at der fandtes saa mange Betlere i saa vel indrettet en Bye, der pralede af saa herlige Love, thi hvor jeg vendte mine Øyne, saae jeg et Træe, som tiggede, saa ingen Vey er meere kiedsommelig. Ved at betragte Indbyggernes Tilstand nøyere, mærkede jeg, at den Elændighed kom af Indbyggernes Sparsomhed, thi siden ald Overdaadighed er forbudet, og de Rige giør sig intet til gode, lever Pøbelen i Ledighed og Fattigdom, efterdi den kand intet faae at fortiene. Deraf lærte jeg, at Paaholdenhed og Sparsommelighed har samme Virkning i et Land, som Forstoppelse i Menneskets Legeme.

I det andet Societæt, som heeder Liho lever Folk vel, og sparer ingen Bekostning. Alle Konster og Haandværker ere i Brug, derved opmuntres Borgerne til at arbeide, siden de ey alleene ved Arbeide kand faae [172] daglig Brød, men endog Rigdom og dersom nogen er fattig, maa hand takke sin Ladhed derfor, thi hand fattes aldrig Leylighed til at fortienne sit Brød; Saaledes oplive de rige Ødere heele Byen, ligesom Blodets Bevægelse styrker Lemmerne og giør dem lette.

Tæt herved ligger Lama, hvor Medicinen florerer. Man legger sig efter Medicinen med saa stor Fliid, at ingen holdes for en **habil** Doctor, uden hand har studeret paa den høye Skole i Lama: Derfor er Byen saa fuld af Doctores, at det er lettere at finde Doctores end Mennesker. Apoteker tillige med de Værkstæder hvor der giøres anatomiske Instrumenter, udgiør heele Gader. Da jeg engang spatserede i Byen, mødte mig er lidet Træe, som havde tilkiøbs Catalogos paa dem der vare døde i dette Aar: Jeg saae med Forundring, at der i forrige Aar vare fødde I50 Træer, men 600 døde. Jeg kunde sandelig ikke begribe, hvorledes saa mange aarlig kunde døe i Docternes Land, spurde derfor Boghandleren, om der havde været nogen usædvanlig Sygdom eller Pæst forrige Aar i Byen? Hand svarede, for to [173] Aar siden døde der endnu fleere; Dette var ellers en sædvanlig Proportion mellem de Døde og Fødde, og Døde pleyede at være tre gange fleere end de Fødde, thi Indbyggerne ere altid syge, og derfor leve kun kort, saa at om Provincerne ikke aarlig sendte Recruter hid, blev Byen snart øde. Jeg skyndte mig at reise, og holdt

det ikke for tienligt at blive længere her, thi jeg havde endnu ikke glemt Doctores og anatomiske Instrumenter, siden jeg var saa anfegtet i det philosophiske Land; Derfor forlod jeg Landet, og uden Ophold reiste til en Flekke, som ligger 4000 Skrit derfra, hvor Indbyggerne leve uden Doctores, og tillige uden Sygdomme.

Efter to Dages Reise kom jeg til det Frieland. Alle Indbyggerne i dette Land ere sine egne Herrer, og bestaaer af separate Familier, som ingen Love og ingen Øvrighed have, men ligne dog en Republiqve, og de Ældste raadslaaer om det almindelige Beste, de raade altid til Fred og Enighed, og raabe paa den naturlig Regel: Giør ikke andet mod en anden, end det du vil selv hændes. Friheds Billede stod udgravet paa Portene i alle smaa og store Byer, med denne Overskrift: Den gyldene [174] Frihed. I den første By jeg kom, syntes alle Ting rolige nok, men Borgerne havde visse Mærker paa sig, som betegnede de Factioner i hvilke de vare deelte. Der vare Skiltvagter for de store Porte, og alle stode ligesom ferdige at slaaes, thi Stilstanden var ude og Krigen skulde begynde igien om anden Dag. Derfor flyede jeg bort med Frygt, og holdt mig ey for at være frit, førend jeg var kommen det Frie-Land af Syne.

Næst ved dette Land ligger Jochtana, ved hvis Beskrivelse det gysede i mig, thi jeg troede, at alle Ting vare meere forvirrede, usikre og confuse end i det Frie-Land, efterdi dette Land var en Blanding af alle Religioner, og alle de Lærdomme, som fandtes paa adskillige Stæder paa denne Planet, vare her samlede som i en Middel-Punct, og lærtes offentlig. Jeg tænkte paa, hvad Larm ulige Religioner pleye giøre i de fleeste Europæiske Lande, og neppe turde gaae ind i Hovedstaden Jochtansii, thi i hver Gade vare Templer af ulige Secter; Men den Frygt forgik snart, da jeg overalt saae en stor Eenighed uden mindste Klage. I verdslige Ting var det [175] som et, alle havde et Sind, en Hvile, et Arbeide, thi som det er under Livs Straf forbudet, at den ene ikke maa hindre den anden i hans Religion, eller vise Bitterhed for de ulige Meeninger, saa var der ulige Meeninger uden Fiendtlighed, Disput uden Klammerie, og ingen Had kunde opkomme, fordi der var ingen Forfølgelse: Der var alleene en bestandig men anstændig **Jalousie** imellem de ulige Partier, thi enhver Sect søgte med et helligt Levnet at bevise sin Religions Sandhed; Derfor magede den kloge Øvrighed, at ulige Meeninger giorde lige saa liden Larm, som ulige Kramboder paa Torve, eller ulige Verksteder, naar de alleene ved gode Varer og forsvarligt Arbeide, uden List, Vold eller Bagtalelse lokker Kiøbmænd til sig, derved forekommes ald Leylighed til U-eenighed, og man vedligeholder ikkun en anstændig og Landet nyttig **Jalousie**. Deraf sees, at ald den Larm, som pleyer opkomme andre Stæder, er ikke at tilskrive de ulige Religioner, men alleene Forfølgelse. En lærd Jochtanenser fortalte mig vidtløftig Folkets Sæder,

Regieringens Beskaffenhed, og Aarsag til den Rolighed; jeg hørte ham med Fornøyelse, og lagde alting paa Hierte. [176] I Begyndelsen giorde jeg ham mange Indvendinger, men maatte tilsidst give ham Ret, da hand med saa herlig Erfarenhed beviiste sin Meening. Jeg kunde ikke ubluelig nægte, det jeg selv saae, som var Sole-klart, men maatte erkiende, at Frihed udi Religionen, var Aarsag til den Rolighed og Enighed; Men jeg begyndte paa en anden Maade at bestride ham sigende, at naar en Lovgiver stifter en Republiqve, bør hand meere see paa deres evige end timelige Lyksalighed, og ikke saa meget agte paa det, der er nyttigt i dette Liv, som paa det, der behager Skaberen. Dertil svarede hand saaledes: Du tager Feyl, min Ven, om du tænker, at GUd, som er Sandheds Kilde, kand fornøyes med en sminket og hykelsk Tieneste. Hos andre Nationer, hvor Loven byder alle til at troe et og det samme, gives Anledning til Vanvittighed eller Hyklerie, efterdi ingen vil eller tør sige sin Meening, men de fleeste siger et og meener et andet. Derfor ere **Theologi** saa koldsindige, og giør sig ikke umage for at opdage Sandhed, derfor legger mange sig efter verdslig Viisdom, og studere andre Ting, som de kand giøre med mindre Fare, og ikke saa meget indskrænke [177] deres Frihed; Man pleyer gemeenlig at fordømme alle dem, som vige fra en herskende Meening, men GUd laster Hyklere og Øyenskalke, som bekiende sig til det de ikke meene. Da jeg havde hørt dette, taugde jeg, og turde ikke meere give mig i Disput med saa spidsfindigt et Folk.

Jeg havde næsten i to Maaneder været paa denne Reise, da jeg omsider kom ind i det Fyrstendom Tumbac, som grændser paa det Fyrstendom Potu, hvilket jeg ansaae for mit Fæderneland, efterat jeg nu næsten havde endt min besværlige Reise. Indbyggerne i dette Land ere mestendeel vilde Olie-Træer, et andægtigt og bittert Folk. I det første Herberge jeg kom, maatte jeg faste hen ved to Timer, og bie efter Frokost, som jeg ofte forgieves begierede. Aarsagen til denne Forhalning var Værtens utidige Andagt, som ikke vilde arbeide, førend hand havde giort sin Morgen-Bøn: Langt om længe, der hand havde forrettet sin sædvanlige Ceremonie, kom hand ind, mumlede og rakte mig et Brød og en stinkende Kaal, men den Frokost maatte jeg betale, og kand forsikre, at det var den andægtigste men tillige ubarmhiertigste Vært, [178] jeg nogen Tiid har haft. Jeg sagde ved mig selv, det var bedre, at hand bad mindre, og viiste meere Kiærlighed; Dog tvang jeg mig, thi jeg vidste, at det er farligt at opirre slige Helgene. Alle Borgere i Byen giorde Handværk af at laste andre, alle gaaer paa Gaderne med skæve Hoveder og hængende Greene, prædiker altid imod Verdens Forfængelighed, og fordømmer ald uskyldig Fornøyelse; Thi de laster med stor Bitterhed alle Ting lige til Gebærder og Latter, og veed at sværte andre, søge de at passere for Helgene: Og efterdi jeg

var træt af det meget Arbeide, som jeg havde udstaaet, og vilde opmuntre mig med uskyldig Fornøyelse, blev jeg allevegne lastet derfor, saa at jeg ansaae hvert Huus for en Skriftestoel, hvor jeg skulde bekiende alle mine Synder. Nogle, da de hverken med Formaning eller Straf kunde bevege mig, flyede for mig, som for en Pest eller smitsom Syge, jeg gider ikke talt meere om dette Folkes Bitterhed, men alleene vil fortælle et Exempel, som tydelig giver **Portrait** paa de Tumbaker, hvor af man kand giette sig Resten til. Et vild Olie-Træ, som var fordum min Ven i Potu, saae mig af en Hændelse gaae forbi et Værts-Huus, bad mig komme ind, og da hand [179] hørte, at jeg levede noget godt, begyndte hand med Bitterhed at laste min Levemaade, saa Haaret stod paa mit Hoved, og mine Lemmer begyndte at bæve. Men imedens hand fordømte mig, drak vi er Glas efter et andet, indtil vi begge faldt fulde ned paa Jorden, laae paa Ryggen, og bleve baarne halvdøde hiem. Da jeg havde sovet Rusen ud, og kom til mig selv, overveyede jeg denne Religions Beskaffenhed, og let kunde mærke, at dette Folkes Nidkiærhed kommer meere af onde Vædsker og Galden, end af en ret Gudelig Bevægelse. Dog aabnede jeg ikke mine Tanker for nogen, men taugde, og gik strax bort.

Efter to Maaneders Forløb kom jeg omsider hiem meget udmattet, thi mine Haser vare saa ømme af den megen Gang, at jeg knap kunde gaae: Jeg kom ind i den Bye Potu paa den tiende Dag i Eegemaaneden, leverede strax allerunderdanigst min **Journal** til Fyrsten, hvilken Fyrsten lod trykke. Man maa vide, at Bogtrykker-Konsten, som Europæerne og Chineserne rose sig af at have opfundet, har endnu længere været bekant her. De Potuaner fandt saa stor Smag i min Reise-Beskrivelse, at de kunde [180] ikke blive kied af at læse den. Der løb smaa Træer paa Gader og Stræder med denne **Journal**, og raabte: Hoff-Løberens Scabbæ Reise-Beskrivelse om den heele Verden. Af denne Lykke blev jeg modig, begyndte at tragte efter højere Ting, og ventede mig en større Bestilling, men da det Haab slog mig feyl, gav jeg en mye Suppliqve ind til Fyrsten hvori jeg rosede mit Arbeide, og begierede en Belønning efter Fortieneste. Fyrsten, som var from og naadig, lod sig bevege af min Bøn, og naadigst lovede, at vilde sørge for mig, hand holdt sit Løfte, men den store Naade bestod i at legge noget til min Løn. Jeg havde ventet en anden Belønning for mit Arbeide, derfor kunde jeg ikke give mig tilfreds; Men efterdi jeg turde ikke umage Fyrsten med fleere Suppliqver, aabnede jeg min Sorg for Gros-Canceler: Denne fornuftige Mand tog mod min Klage med sin sædvanlige Mildhed, lovede at giøre sit beste, men raadede mig derhos at staae fra saa urimelig en Begiering, «Naturen, sagde hand, har været dig umild, du fattes de Sinds Gaver, med hvilke du skulde bane dig Vey til vigtige Bestillinger, tragt ikke efter det, som du ey kand naae, efterab ikke andres Natur, [181] at du ey skal miste din egen. End

videre, dersom du fik det, som du daarlig begierer, bliver Fyrsten lastet, og Lovenne overtrædes, derfor maa du være fornøyet med din Skiæbne, og slaae det Haab af dit Sind, som Naturen strider imod.» Hand tilstod vel min Fortieneste, og roeste det Arbeide, jeg nyelig havde udstaaet paa min Reise, men sagde, at det var ikke saadan Fortieneste, hvorved man banede sig Vey til Bestillinger; Thi skulde man for enhver Umage og Fortieneste have store Bestillinger, skulde enhver Haandværksmand, Skildrer eller Billethugger kræve Raadsherrers Værdighed for sin Konst at hugge et Billede, eller male et Skilderie. Fortienester bør belønnes, men Belønningerne skal være efter deres Stand som faaer dem, at Republiqven ikke skal have Spot eller Skade deraf. Ved disse Paamindelser blev jeg bevæget og taug i lang Tiid stille; Men da det syntes mig haart og bittert at døe i saa ringe en Bestilling, greb jeg igien til det desperate Raad, som jeg før lod fare, og tænkte paa at giøre en Reformation i Staten, at jeg med en nye Invention baade kunde tiene Landet og søge mit eget Gavn.

[182] Lidt for min Reise havde jeg nøye betragtet dette Fyrstendoms Tilstand, for at see, om jeg ikke kunde udfinde dets meest skadelige Feyl, og derhos Raad imod dem. Af Tilstanden i det Land Cokleku lærte jeg, at Republiqven vakler, naar Qvinder kommer til Bestillinger, thi da de af Naturen ere ærgierige, vil de strække deres Myndighed og Magt for høyt, og give sig ey tilfreds, førend de faae en fuldkommen og u-indskrænket Magt. Derover besluttede jeg at foreslaae en Lov om at udelukke Fruentimmer fra offentlige Embeder i Haab, at mange skulde holde med mig, naar jeg forklarede Sagen, og viiste, hvilke Uleyligheder deraf kom, og i hvor stor Fare Mandfolk kand komme, om de ikke i Tide svække Fruentimmerets Herskab, kunde jeg let vise, og om nogle paastod, at denne Skik burde ikke gandske afskaffes, siden det syntes alt for vanskeligt, maatte man dog i det ringeste indskrænke Qvindernes Regiering noget. Ved denne Forordning havde jeg trende Hensigter, (I.) at raade Boed paa den Stats-Feyl, som Landet havde; (2.) med dette fornuftige Forslag at give en Prøve paa min Skiønsomhed og Næmme, og giøre min Tilstand bedre; (3.) at jeg kunde hævne den [183] Uret og Spot som Qvinderne i Cokleku saa ofte giorde mig; Thi jeg bekiender reent ud, at min egen Interesse og Hevngierighed var fornemste Aarsag til dette Project, men dermed lod jeg mig ikke mærke, at jeg ikke skulde synes under et Skin af Landets Nytte at søge min egen Fordeel, og saaledes følge andre Projectmageres Fodspor, hvis Projecter synes at sigte til Landets Nytte, endskiønt man efter nøyere Prøve kand see, at egen Interesse er det eneste Hiul, som driver Værket.

Jeg giorde det Anslag med stor Konst, gav gyldige **Raisons**, og leverede det underdannigst til Fyrsten. Hand, som altid havde haft særdeles Naade for mig,

forundrede sig over saa forvovet og daarligt et Foretagende, det hand spaaede at blive min Ulykke, og derfor søgte baade med onde og gode Ord at bevege mig fra mit Forsæt; Men som jeg stolede paa, at mit Forslag var nyttigt, og at alle Mandfolk skulde holde med mig, fordi det var deres egen Interesse, blev jeg uforandret. Jeg blev altsaa efter Loven ført til Raadhuset med en Strikke om Halsen, for at vente paa Raadets Dom. Saasnart Raadet var samlet og havde voteret, sendtes [184] Dommen til Fyrstens Confirmation, og da den kom ned fra ham, raabte Herolden den ud med disse Ord: «Efter grundig Undersøgning dømme vi, at den Lov, som D. Skabba, Ober-Hoff-Løbere, har foreslaaet om at udelukke Fruentimmeret fra offentlige Bestillinger, kand ikke udgives uden heele Landets Skade, thi den halve Deel af Nationen som bestaaer af Fruentimmer, vil ikke tage denne Forandring vel op, men blive forbittret paa Regieringen. Fremdeles holder vi det for ubilligt, gandske at udelukke Træer, som har herlige Egenskaber, fra de Bestillinger, de fortiener, heldst da man veed, at Naturen, som giør intet forgieves, har ikke uden **Raison** givet dem saa ypperlige Gaver. Vi troe at Landets Nytte udkræver meere at see paa Beqvemhed, end Navne, naar mand uddeeler Embeder. Og da Landet tit fattes hurtige Folk, er det daarligt, ved en Forordning eller Raads-Slutning at declarere den halve Deel af Indbyggerne udygtige og uværdige til Bestillinger, bare for Fødselens skyld; Derfor dømme vi efter grundig Betænkning, at før omtalte Scabba for saa daarlig og forvoven et Anslag skal straffes efter Sædvane.»

[185] Fyrsten ynkedes over min slette Skiebne, men da hand aldrig pleyede forandre Raadets Dom, satte hand Haand og Segl derunder, og lod den publicere, dog lagde hand denne Formildelse dertil, at efterdi jeg var fremmed og kommen fra en ny og ubekiendt Verden, hvor et flyvende Hoved holdes for en Dyd, kunde jeg i den Henseende befries fra Livsstraff; Men at Loven skulde ikke brydes ved at skaane mig, skulde jeg sidde i Fængsel til Begyndelsen af Birke-Maaneden, og da tillige med andre Lovens Overtrædere forvises til Firmamentet.

Efterat Dommen var udraabt, blev jeg kastet i Fængsel. Nogle af mine Venner raadede mig, at jeg skulde protestere imod denne Dom, fordi der havde siddet saa mange Koner og Jomfruer iblant Dommerne, og dømt i deres egen Sag, men andre holdt det for meere sikkert, at jeg tilstod min Fejl, og undskyldte Gierningen med min medfødde Taabelighed; Men saadant Raad afslog jeg altid for de overjords Folkes skyld, som derved vilde skee stor Tort.

Strax derefter hørte jeg, at Fyrsten havde besluttet at eftergive mig ald Straff, [186] naar jeg ikkun bad om Naade og Pardon for min Forseelse, endskiønt Rahagna,

Skattmesterinden, satte sig med Hænder Fødder imod min Befrielse, men skal jeg sige Sandhed, saa var jeg vel tilfreds med den Dom, thi det Æmbede jeg havde, var mig meere bittert end Døden, og jeg var kæd af længere at omgaaes med disse Træer, som vare opblæste af deres alt for store Viisdom. Jeg haabede og bedre Lykke i Firmamentet, hvor jeg hørte, at alle Fremmede uden Forskiel bleve imodtagne.

Cap. X. Reise til Firmamentet

Hidindtil haver jeg intet talt om den forunderlige Forviisning til Firmamentet, hvorfor jeg her som paa det beqvemmeste Sted skal beskrive denne Reise: Tvende gange hvert Aar pleyer nogle meget store Fugle lade sig see, de kaldes Cupac eller Post-Fugle, som paa en vis Tiid komme og reise bort igien. De underjordiske **Physici** har længe giort sig Umage med at udfinde Aarsagen til denne ordentlige Ankomst og Bortgang: Nogle meene, at de lokkes ved [187] nogle Unzefer eller særdeles store Fluer, som falde i stor Overflødighed paa samme Tiid om Aaret, efter hvilke disse Fugle ere meget begierlige, og derfor komme til denne Planet; Samme Meening synes mig og rimelig. De meene, at det er kiendeligt deraf, at de flyve strax tilbage til Firmamentet, saasnart Fluerne ere borte. At det kand skee af en naturlig Drift, bevises med andre Fugles Exempler, som paa andre Stæder uden Tvivl af lige Aarsag lade sig see paa visse Tider; Andre meene, at disse Fugle ere saaledes afretted og øved af Indbyggerne i Firmamentet, at de kand sende dem ud, ligesom Falke og Jagd-Fugle, til at hente Bytte fra andre Lande. Denne Gisning giøres af deres store Omhyggelighed og Behændighed, naar de har giort Reisen. De vise og af andre Omstændigheder, at enten maa disse Fugle være afretted med Fliid, eller have Forstand; thi naar de vil reise bort, blive de saa tamme, at de lade kaste Garn paa sig, eller Snarer, under hvilke de ligge stille og ubevegelige i nogle Dage, og imidlertid æder Fluer af Menneskens Hænder, hvortil bliver samlet en stor Mængde; thi man maa sinke dem med denne Føde, indtil alle Ting ere [188] ferdig, som de der skal forvises behøve med sig. Reisen gaaer saaledes for sig: Man binder et Skab eller en Kiste fast med Reeb til de Snarer som Fuglene ere fælded i: Hver Kiste kand kun romme et Menniske eller Træ. Naar det nu er Tiid at reise, og man har ikke fleere Fluer at give Fuglene, flyve de op, og igiennem Luften reiser hiem. Saaledes var denne forunderlige Reise, som jeg og andre Fanger maatte giøre, der skulde til den nye Verden. Samme Tiid skulde tvende Borgere af Potu reise med mig, hvilke for andre Laster vare dømte til Landflygtighed. Een af dem var en **Metaphysicus**, som havde overtraadt Loven ved at disputere om GUds Væsen og Aandernes Natur. Denne Forvovenhed betalede hand med at aarelades, men som hand strax derefter blev befunden at blive ved i sit Forsæt, blev hand relegeret til Firmamentet. Den anden var en **Fanaticus**, som disputerede

mod Religionen og Øvrighedens Magt, og syntes at vilde kuldkaste begge Deele. Hand vilde ikke lyde de offentlige Forordninger, foregivende, at verdslig Underdanighed stred mod hans Samvittighed. Hans Venner søgte med kraftige **Raisons** at overvinde hans Egensindighed, og viiste ham, hvor [189] læt man kunde bedrages ved Samvittighedens Tilsagn, og indbildte Aabenbaringer: Tit og ofte, sagde de, holder man Melancholie og onde Vædsker for Nidkierhed, Samvittighed eller Aabenbaring; de viiste fremdeles, hvor daarligt det er at beraabe sig paa sin Samvittigheds Tilsagn, og hvor ubilligt det er, at andre skal rette sin Troe efter det jeg føler, da de kand bruge samme **Raisons**, og sætte Samvittighed mod Samvittighed. Omsider forestillede de, at ingen, som strengelig følger denne Regel, kand nyde Borger-Rett; thi en god Borger bør blind hen adlyde de offentlige Love, men saadan Lydighed hverken kand eller vil en **Fanaticus** vise, siden hand alleene holder sin Samvittigheds Tilsagn for sin Regel: Men efterdi **Raisons** og Overbeviisninger virke kun lidet hos **Fanaticis**, blev hand, som en haardnakket og ulægelig Mand, forviist til Firmamentet, saa at vi samme Tiid vare tre, som vare dømte til denne Reise, nemlig en Projectmager, en **Metaphysicus** og en **Fanaticus**. I Begyndelsen af Birkemaaneden bleve vi tagne ud af Fængselet, og hver ført til sit Sted. Jeg veed ikke, hvad der siden [190] arriverede mine Cammerader, thi jeg sørgede kun for mig selv, og kierede mig ikke efter andet. Saasnart jeg kom til det beramte Sted, blev jeg strax lagt i en Kiste eller et Skab, med saa megen Proviant, som jeg behøvede til nogle Dages Reise; Kort derefter, da Fuglene mærkede, at de fik ikke meere Føde, forlod de Kloden, ligesom de vare advared om at reise, og med utroelig Hast kom igiennem Luften. De underjordiske Folk troe i Almindelighed, at den Planet Nazar ligger hundrede Mile fra Firmamentet, men jeg kand ikke sige, hvor længe jeg var paa Reisen, mig synes, at den varede i fire og tive Timer. Efter langvarig Taushed kom et forvirret Skrig for mine Øren, hvoraf jeg sluttede, at jeg var ikke langt fra Land; Da saae jeg, at disse Fugle ere med Fliid afrettede og øvede, thi de satte Kisten saa agtsom og konstig paa Jorden, at den blev gandske uskadt. Der kom strax en stor Hob Abekatter omkring mig, for hvilke jeg blev meget bange, thi de Dyr havde giort mig meest Uleylighed paa den Planet Naar. Denne Forundring tog til, der jeg hørte disse Abekatter tale med hinanden, og saae, at de havde Klæder paa af adskillige Farver, og at de [191] gik meget sædelig. Jeg giettede deraf, at det var Indbyggerne i dette Land; Men som jeg ikke meere burde holde noget for nyt og usædvanligt, siden jeg var vandt til saa mange urimelige Ting, tog jeg Mood til mig, heldst da jeg saae, at disse Abekatter kom med største Artighed, og tog mig, deres nykomne Giæst, udaf Skabet; Thi man giør knap meere af Ambassadeurer i vores Verden. En efter en anden kom og sagte disse Ord til mig: Pul Asser. Der de ofte havde brugt denne

Hilsen, og jeg omsider svarede det samme, loe de meget, og med latterlige Grimacer gav tilkiende, at de havde en særdeeles Behag i at jeg repeterede disse Ord. Jeg mærkede strax, at disse Indbyggere vare lætsindige, nysgierige og mundkaade; Naar de talede, skulde man tænkt, at de slog paa Tromme, saa hastig og flydende drejede de Ordene; Med faa Ord at sige, de vare tvertimod de Potuaner i Dragt, Sæder, Tale og Legems Skikkelse. De syntes at forundre sig over min Skabning, da de først saae mig, men det meeste som bragte dem til Forundring, var, at jeg havde ingen Hale, thi som ingen af de ufornuftige Dyr meere liigne Menneskeene end Abekatter, saa havde [192] de holdt mig for deres Lige, om jeg havde haft Hale, i sær efterdi de havde mærket, at alle de Indbyggere, som hidindtil vare komne fra den Planet Nazar, vare dem gandske ulige. Paa den Tiid jeg kom til disse Lande, var der højt Vand overalt, fordi den Planet Nazar var saa nær; Thi, ligesom Ebbe og Flod kommer overeens med Maanen hos os, saaledes voxer og aftager Havet ved Firmamentet med den Planet Nazar, hvilken det altid følger.

Jeg blev strax ført til et stort Huus, som var prydet med Fliser, Spejle, Marmor, kostbare Meubler og Tapezerier. Der stod Vagt for Porten, hvoraf jeg kunde slutte, at der ikke boede en gemeen Abekatt, og i sig selv var det Borgemesterens Huus: Hand havde Lyst at tale med mig, og derfor betalede Sprogmestere for at lære mig Sproget. Efterat jeg havde anvendt et fierding Aar derpaa, kunde jeg tale temmelig færdig, og ventede at estimeres af alle for mit flyvende Næmme og gode Hukommelse; Men mine Læremestere holdt mig for tungnæmmet og dorsk, saa at de af utaalmodighed ofte truede at forlade mig: Derfor, ligesom jeg paa den Planet [193] Nazar blev spott-viis kaldet Scabba, for mit flyvende Næmme, saa kaldte disse Abekatte mig Kakidoran, for min Dorskhed og tunge Næmme; thi her estimeres ingen, uden hand hastig kand fatte Ting, og kand lade Munden forskrekkelig løbe. Imedens jeg lærte Abekattenes Sprog, førte min Vært mig ofte omkring i Byen, hvor jeg fandt alle slags Pragt og Overdaadighed: Vi maatte slaae os igiennem for de mange Vogne, Kareter og Laqveier, og de mange Folk som løb paa hinanden, frem og tilbage; Men det var intet at regne mod den Overdaadighed der findes i Hoved-Staden, hvor man ligesom i et Centro kand see ald den Forfængelighed, som Mennesker kand optænke. Saasnart jeg havde lært Sproget, førte min Vært mig til Hoved-Staden, dog haabede, ved denne nye og usædvanlige Present at insinuere sig hos en Raadsherre; thi Regieringen føres her af Raadet, Rigets Myndighed bestaaer i det store Raad, og alle Raadsherrer ere af gammel Adel. De som ere komne af ringe Folk, kand ikke haabe at blive meere end Capitainer, og Dommere i Provincerne og de smaa Stæder. Undertiden lader man dem avancere til Borgemestere, hvilket dog [194] ikke pleyer skee uden store Meriter, og paa den

Maade var min Vært bleven Borgemester, thi hand havde saa frugtbar et Hoved, at hand i en Maaned fandt paa otte og tive Projecter, og endskiønt disse Projecter vare ikke Landet nyttig, gav de dog en Prøve paa hans ypperlige Næmme, hvorved hand satte sig udi Anseelse; thi i den heele underjords Verden agtes Projectmagere ingensteds saa høyt som i denne Republiqve. Hoved-Staden kaldes Martinia, hvoraf det heele Land har sit Navn. Byen har en skiøn **Situation**, prægtige Bygninger, og mange Orlogs-Skibe, jeg troer, at den giver Paris lidet efter i Størrelse og Indbyggernes Mængde. Alle Gader vare saa fulde, at vi maatte slaae og trænge os igiennem til den Kant af Byen, hvor **Syndicus** ved det store Raad boede, thi Borgemesteren vilde forære mig til denne Mand.

Der vi kom nær til **Syndici** Huus, gik min Vært ind i et Værtshuus, for at sætte sine Klæder i Lave, thi hand vilde komme **propre** og net til **Syndicum**. Der kom i Hobetall Leje-Tienere, som gemeenlig kaldes Maskatti eller Stafferere, af hvilke alle pleje at lade sig betiene, førend de gaaer [195] hen til Raadsherrerne. Disse børste Klæderne, toe Plætterne af, og meget konstig sætte alle Ting i Lave, indtil de allermindste Krøller. Een af disse Maskatter tog strax Borgemesterens Kaarde, og putsede den op: En anden bandt couleurede Baand til hans Hale, thi disse Abekatter ere meget for at pynte Halerne. Der vare Raadsherrer, og i sær Raadsherrers Damer, som ikke kunde pynte deres Haler til store Fester under tusend Dalers Bekostning, efter vor Mynt. Den tredie Maskatti eller Stafferer havde en Passer med sig, at maale, om Klæderne vare lige: Den fierde havde en Flaske med Sminke til hans Ansigt: Den femte eftersaae hans Been, og meget konstig skar Neglerødderne af: Den siette havde lugtende Vand, hvori hand toede Borgemesterens Hænder og Fødder; Med faa Ord at sige, een havde Haandklæde at tørre ham, een Kam at kæmme ham, een Speil at hand kunde see sig udi, og alt dette forrettedes med lige saa stor Fliid, som **Geometræ** hos os bruge til at afmaale og illuminere Landkorter. Da sagde jeg ved mig selv: «Hvad Tiid og Bekostning skal der ikke til at pynte Fruentimmer, naar man skal have saa megen Umage for at [196] pynte, glatte, danne og male Mandfolk?» Og sandelig, Fruentimmerne i Martinia holder ingen Maade, men sminke saa meget Legemets Fejl, at man maa væmmes ved deres **Propreté**; thi naar Sveden kommer i Sminken, gaaer det dem ligesom naar en Kok slaaer mange Supper sammen, da kand man ikke sige, hvoraf det lugter, undtagen at det lugter ilde.

Der min Vært saaledes var tørret, malet, kæmt og glattet, gik hand til **Syndici** Huus, og havde tre Tienere efter sig; saa snart hand kom i Forstuen, tog hand sine Skoe af, at hand ikke skulde plætte Marmor-Gulvet: hand maatte vente en heel Time, inden **Syndicus** fik hans Ankomst at vide, og hand slap ikke ind, førend

hand gav Forræringer, thi man maa kiøbe sig saadant til i dette Land. **Syndicus** sad paa en høy forgylt Stoel, og da hand saae mig og min Vært komme, faldt hand i stor Latter, og giorde mig strax mange taabelige og unyttige Spørsmaale, at jeg svedede derover. Ved hvert Svar loe hand, og slog Rynker paa Næsen; Jeg tænkte, at det var en Dyd her at være Nar, siden Regieringen havde giort saadan en Nar til [197] **Syndicus** eller anden Herre i Raadet, og disse mine Tanker gav jeg min Vært tilkiende, men hand forsikrede, at det var en højtbegavet Mand, thi hvor stort et Næmme hand havde, kunde man see af de mange ulige Bestillinger, som hand endog i sin Ungdom havde forrettet. Hand kunde saa let fatte Ting, at hand afgiorde de allervigtigste Ting ved et Glas Viin, ja naar hand holdt Middags-eller Aftens-Maaltid, pleyede hand imellem hver Rætt skrive en Forordning; Derover spurte jeg hvor længe de Forordninger pleye staae ved Magt, som giøres saa hastig? hand svarede, de pleye gemeenlig vare indtil Raadet finder for godt at afskaffe dem.

Efterat **Syndicus** havde talt en halv Times Tiid med mig, og sladdret saa fast, som vore Europæiske Barberere, vendte hand sig til min Vært, og sagde, at hand vilde antage mig blant sine Tienere, endskiønt hand kunde mærke af mit tunge Næmme, at jeg var fød i Dosmernes Land, og derfor neppe var beqvem til nogen vigtig Bestilling; Jeg har og, sagde min Vært, mærket en medfød Dorskhed hos ham, men naar hand faaer Tiid til at betænke sig, [198] dømmer hand ret fornuftig. **Syndicus** svarede: Her behøver man hurtige Bestillings-Mænd for de mange Forretningers Skyld, som ikke taaler Ophold. Da hand havde sagt dette, begyndte hand nøye at udforske mit Legems Kræfter, befaled mig at løfte en tung Byrde fra Jorden, og efterdi jeg giorde det uden Besværlighed, sagde hand: Hvad Naturen har negtet dig udi Sindets Gaver, har den givet dig i Legemets Styrke. Siden fik jeg **Ordre**, at gaae lidt hen et andet Sted, der tog Tienerne mod mig med stor Artighed, men jeg havde derhos stor Incommodation af deres Sladder og Grimacer; De giorde mig saa mange Spørsmaale om vores Verden, at jeg ikke vidste, hvad jeg skulde svare, og endskiønt jeg nødtes til at lyve noget imellem, kunde jeg dog ikke mætte deres Nysgierighed.

Omsider kom min Vært tilbage, og sagde, at Hans Excellence havde antaget mig blant sine Hoff-Betientere. Af **Syndici** forregaaende Tale kunde jeg nogenledes giette, at den Bestilling, som var mig given, var ikke af stor Vigtighed, spaaede derfor, at det enten maatte være Hoff-Vægter eller [199] Huusfoget, men da jeg spurte min Vært, hvad det var for en Bestilling, svarede hand: Hans Excellence har af særdeles Naade giort dig til den fornemste Porteur, og givet dig 25 Stercolater til aarlig **Gage** (en hver Stercolati i Martinia er to Daler i vores Mynt) og derhos lovet, at du ikke skal giøre det Arbeide for nogen uden for ham selv og hans Højbaarne

Frue. Dette Svar var mig et Tordenslag, og jeg forestillede tydelig, hvor ubilligt det var at sætte et vittigt Menneske, som var kommen af Folk, til saadan Bestilling; Men Domestiqverne faldt mig ind i min Tale, kom i Hobetal, og nær havde dræbt mig med urimelige Gratulationer; Thi alle Martinianer ere letsindige, lumpne og sladdervurne, de bruge ingen **Raison**, men lader Munden løbe. Til Slutning blev jeg ført ind i et Sove-Kammer, hvor Nadveren stod tillavet, og da jeg havde spiist lidt, viiste de mig en Seng, hvor jeg skulde ligge.

Jeg kastede mig strax i Sengen, men kunde over den Forbittrelse ikke falde i Søvn, jeg havde nær tabt min Sands over, at jeg blev saa foragtet af disse Abekatter, og sandelig, der skulde Taalmodighed til at bære [200] saa stor en Tort. Jeg begræd min Skiæbne, hvilken jeg fandt haardere her, end den jeg havde haft i den Planet Nazar, og derover sagde ved mig selv: «Hvad om den store Kadocus i det Fyrstendom Potu kom her hid, som er saa fuldkommen og dygtig en Mand, da vilde man ikke meget agte ham, siden hand behøver en heel Maanet til at giøre en Forordning. Hvad Skiæbne kunde Palmka vente i dette Land, hvor Raadsherrerne giør Forordninger over Borde?» Efter alvorlig Betænkning, mærkede jeg, at jeg var kommen fra de Viise til Daarernes Land. Tilsidst blev jeg træt af disse Tanker, og faldt i Søvn, jeg veed ikke hvor længe jeg sov, thi her er ingen Forskiel paa Nat og Dag, her er aldrig mørkt uden paa en vis Tiid, naar den Planet Naar skygger for den underjords Soel, at den formørkes. Denne Formørkelse kand man nøye mærke, naar den Planet Nazar, som svæmmer nær til Firmamentet, med sin Skygge gandske formørker Solen; Og efterdi Solen altid er tilstede, er der heller ingen Forskiel paa Aarets Tider, derfor bruge Indbyggerne skyggefulde Lunde, kolde Spatsere-Gange og Kieldere under Jorden mod Solens Heede.

[201] Jeg var knapt vaagen, førend der kom en Abekatt ind i mit Senge-Kammer, som gav sig ud for min Collega, havde Reeb med sig, hvormed hand bandt en forloren Hale paa mig, at jeg skulde ligne de andre Abekatter, og siden bad mig være ferdig, thi **Syndicus** skulde inden en Time bæres til **Gymnasium**, hvorhen hand og de andre Raadsherrer vare inviterede ved et **Programma**; En Doctor skulde creeres Klokken fiorten om Eftermiddagen. Man maa vide, at endskiønt Dagen kand ikke skilles fra Natten, siden der er altid lyst, saa er dog Dagen deelt i visse Timer, halve Timer og Qvarterer, og det ved Urværker eller Time-Glas, saa at Nat og Dag indeholder to og tive Martinanske Timer; Men, om alle Urværker i Byen paa engang slog feyl, var det umueligt for Indbyggerne at vide, Tidens Gang, førend de rettede deres Urer efter Naboernes; Thi hverken er eller kand der være Soelskiver, fordi der er ingen Skygge, og Solen altid skinner dem lige paa Hovedet, hvor man derfor graver en Brønd, er den lys overalt. Men hvad Aaret angaaer, da regnes det

efter den Planet Nazars Gang, som afgiør sin [202] Gang omkring Solen halvanden gang saa hastig, som det underjords Firmament.

Klokken fiorten bar vi Hans Excellence i en forgylt Portochaise til Academiet. Der vi kom ind paa Auditorium, saae vi Doctores og Magistrer sidde i Orden, enhver stod op for **Syndico**, da hand gik forbi, og vendte ham Rumpen, hvilket er et Tegn, til Ærbødighed, og derfor pynte de Rumperne saa meget. Men denne forkeerte Hilsen syntes mig daarlig og latterlig, thi at vende Ryggen til en, er Tegn paa Koldsindighed eller Vrede hos os, men hver Nation har sine Sæder. De foromtalte Doctores og Magistrer sadde paa begge Sider af Auditorium, i den yderste Ende af Auditorio var et Cathedra, hvori hand stod, som skulde giøres til Doctor. Før Promotions-Acten blev holdt en Disputatz, hvis Titul var saaledes: **Dissertatio Physica inauguralis**; hvori det tunge Spørsmaal overveyes og besvares: Om den Lyd, som Fluer og andre Insecter give fra sig, kommer udaf Rumpen eller Munden? **Præses** forsvarte, at den kom af Rumpen, men **Opponentes** disputerede saa skarpt derimod, at der var Fare for, at den **Disput** [203] skulde endes med Blod, og sandelig det var kommen saa vidt, hvis Raadet ikke havde staaet op, og ved sin Myndighed dæmpet denne Hidsighed. Medens Disputatzen varede, blev der spillet paa Fløjte, thi der var en Pibere tilstæde, som skulde gouvernere Bataillen, og snart med langsomme Tacter styre deres Hidsighed, snart med flyvende Tacter ophidse deres Koldsindighed. Men disse Midler ere som oftes til liden Nytte, thi det er vanskeligt at holde Maade, naar man disputerer om vigtige Ting, hvilket vi kand see i vores Verden, hvor vanskelige Disputer afgiøres med lige saa stor Bevægelse. Men dette Klammerie, som syntes at tegne til Mord og Blod, endtes i en Hast med indbyrdes Berømmelse og Gratulation, ligesom paa Academierne i vores Verden, hvor **Præses** efter Sædvane gaaer med Sejer ned af **Cathedra**.

Da Disputatzen var endt, gik Promotions-Acten for sig med disse Ceremonier: Candidatus blev sadt midt paa Auditorio, og trende Pedeller eller Academiets Tienere, øste en heel Skieppe kold Vand paa hans Hoved, siden røgede de ham med Røgelse, og gav ham en Vomitiv at drikke. Dette [204] forrettede de med stor Ærbødighed, og nedbøyede Hoveder, og tilsidst udraaber, at hand er en lovmæssig creeret Doctor. Jeg forundrede mig over saa sære og ubekandte Ceremonier, og spurte en lærd Abekat, som stod tæt ved mig, hvad det skulde betyde: Hand ynkedes over min Taabelighed, og sagde, ved Vand, Røgelse og Vomitiv forstaaes, at man skal aftoe de gamle Laster, og beflitte sig paa at leve anderledes end den gemeene Mand. Da jeg hørte dette, fordømte jeg min Dumhed, blev fuld af Forundring, og spurte ikke om meere, at jeg ikke skulde ansees for aldrig at have været blant skikkelige Folk.

Tilsidst blev der en stor Larm af Trommer, Piber og Basuner; Den nye Doctor gik ud af Auditorio i en grøn Klædning, med et Belte om Livet, og blev geleidet hiem af den heele lærde Skare, men efterdi hand var kun af ringe Herkonst, blev hand ikke kiørt, men baaret i en Portochaise, og havde Løberere forand med Kapper paa. Acten blev efter Sædvane endt med et prægtig Giæstebud, og Giæsterne bleve drukne; thi der blev druket saa megen Viin, at de fleeste bleve baarne drukne [205] hiem, og ikke bleve friske, førend efter nogle Dage, da de havde brugt Medicamenter, saa at der i den heele Act, fra Begyndelsen til Enden, fattedes intet, at den jo var højtidelig, og jeg forsikrer,[n6] at jeg aldrig i vores Verden har seet nogen Promotion meere academisk, eller nogen Cadidat lovligere creeret til Doctor.

Paa Domhusene dømmes Sagerne meget hastig, saa jeg ikke kand andet end forundre mig over det flyvende Næmme og hastige Begreb, som dette Folk har for sig selv; Thi førend Procuratorerne har udtalt, staaer Dommeren op, og voterer baade hastig og net. Jeg gik tit ind paa disse Domhuse, for at høre Maaden at procedere paa i Martinia. I Begyndelsen syntes Dommene mig fornuftige og grundede paa naturlig Billighed, men naar jeg nøyere overveyede dem, syntes de ubillige, daarlige og stridige, saa at jeg heller vilde lade min Sag komme an paa Tærning-Kast, end paa Dommernes Vota i Martinia. Jeg kand intet tale om dette Folkes Love, for deres Ubestandigheds skyld, thi Lov og Ret forandres aarlig her ligesom Klæder, derfor straffes mange for Misgierninger, [206] som ey vare Misgierninger, da de blev giort, mange fordømmes og alleene derfor, at deres Gierninger, som vare tilladelige efter Loven, siden ved en nye Lov ere forbudne. I den Henseende appellerer alle fra Under-Retterne til Over-Retterne, thi de haaber, at den gamle Lov bliver afskaffet, medens Processen varer. Den Feil kommer af, at man alt for hastig giver Love ud. Desforuden har denne Nation, af Begierlighed til Nyt, en Væmmelse over de nyttigste Love og Skikke, alleene fordi de ere gamle. Samme Letsindighed mærkede jeg og i deres Klædedragt. Procuratores agtes høyt her for deres klygtige Maade at disputere paa; Der findes de, som ere saa snedige, at de ikke paatager sig uden mørke og uretfærdige Sager, for at vise hvor dygtig de kand disputere, og hvor kunstig de kand giøre sort til hvidt; For saadan Klygtighed føyer Dommerne ofte den Procurator, som har en uretfærdig Sag, thi de ere tilfreds, naar Sagen er formaliter ageret. Derfor plejer de at sige: «Vi seer vel, at Sagen er uretfærdig, men efterdi den er saa kunstig forsvaret, kand vi ikke andet end vige lidt fra Billighed, for Procuratorens Dygtighed.» Doctores lærer Folk Lov og Ret [207] for ulige Priis: **ex. gr.** De som lærer deres Scholarer at forsvare en ond Sag, eller giøre en ond Sag god, fordrer tive Stercolater for Umagen, men de som lærer dem at forsvare en retfærdig Sag, kræver kun ti. Formaliteterne ere saa

mange og saa store, at man ikke kand see Grunden af Lovene selv; Thi efterdi de Martinianer har stor **Esprit** og flyvende Hoveder, væmmes de ved alt det, som er tydeligt, og estimerer alleene det, som er uforstaaeligt.

Lige saadan seer Religionen ud, som ikke bestaaer i Gierninger, men i bare Tanker, saaledes er der to hundrede og tredive ulige Meeninger om hvad Skikkelse man kand tillægge GUd, og tre hundrede sex og halvfemtesindstive om Siælens Natur og Beskaffenhed. De Martinianer gaaer ikke i Kirken for at høre noget til Opbyggelse, eller for at lære at leve og døe vel, men alleene for at høre, hvor konstig og klygtig Præsterne kand forklare sig, og jo meere uforstaaelig de prædike, jo meere roses de, saa at de Martinianer gider ey hørt noget, uden det, som de ikke forstaaer. De seer meere efter krydede Talemaader og behagelig Stiil, end grundig **Raisonnemens**, [208] og Tilhørerne finde ikke Smag, uden i det, som kildrer Ørene. Derfor turde jeg intet tale om den Christelige Religion, som er bar og enfoldig, og meest recommenderes af sin oprigtige Sandhed.

Projectmagere estimeres ingenstæds meere end i dette Land, jo umueligere og urimeligere et Project er, jo meere roses det. Der jeg engang fortalte en vis Abekatt vor Verdens Beskaffenhed, og sagde, at Jordens Overdeel var beboet, gav hand strax en Project ind om at igiennemgrave Jorden, og aabne en Vey til de overjordiske Folk. Det Project behagede alle, og der blev indrettet er Compagnie til den overjords Handel. Indbyggerne løb i Hobetall, skiød Penge sammen, og kiøbte sig Actier; men da heele Landet blev forstyrret ved disse Bevegelser, og mange Familier ved disse Actier bleve bragte i Armod, saae de omsider, hvor daarlig Projectet var, og stod fra deres Forsæt, dog fik Projectmageren ingen Straff for den Daarlighed, som havde skadet Landet saa meget, ja hand blev endog roest af alle for sin berømmelige Gierning, saa at de Martinianer pleyede at sige, endskiønt hand [209] ikke havde Fremgang, var det dog en stor Ting hand fandt paa.

Da jeg havde udgrundet dette Folkes Naturel, søgte jeg ved samme Midler at sætte mig i Anseelse hos de Martinianer, og med et nyt Project forbedre min Tilstand. Jeg fandt, at der var alt for mange fine Konstnere, derimod manglede man Haandværker: I den Henseende foreslog jeg en Lov om at oprette nogle Haandværker til Landets Nytte, men alle saadanne Projecter bleve beleede af dette daarlige Folk, som ikke finder Smag i noget uden i Dukketøj, derfor lastede jeg min Taabelighed med disse Ord: Du er et Drog, og værd at døe en Porteur. Dog tabte jeg ikke alt mit Mood, og efterdi jeg mærkede, at jeg intet kunde udvirke ved fornuftige Anslag, besluttede jeg at forsøge, om jeg med et daarligt og unyttigt Project kunde overvinde denne Vanskelighed. Jeg aabenbarede mit Forsæt for en fornuftig

Abekatt, som opmuntrede mig med disse Ord: Skal du blive til noget, saa maa du giøre et forvoven Stykke; Og da hand forestillede mig, at her vare mange, som ved bare Kierling-Sladder og Børne-Spill [210] havde insinueret sig, i sær ved nye Modeller paa Klæder, fandt jeg, at det var fornøden at være gal med de Galne, og derfor eftertænkte alle Konster og de allerdaarligste Paafund i Europa, og efter Prøve besluttede jeg at recommendere Peruqver. Jeg saae, at her var mange Geeder i Landet, af hvis Uld man nogenledes kunde giøre Peruqver, og siden min salig Formynder længe havde brugt samme Profession, forstod jeg og lidt deraf. Jeg samlede derfor Geede-Haar, giorde en Peruqve, som passede mig, og i saadan Dragt stillede mig for **Syndico**. Hand forundrede sig over dette nye og usædvanlige Syn, og spurdte, hvad det var, tog den af mit Hoved, og satte den paa sit, og løb strax til Speilet, for at see sig i den Dragt. Hand fandt saadan Behag i denne nye Prydelse, at hand raabte af Glæde: Jeg er Guderne liig! og lod sin Kone hente ind, for at giøre hende deelagtig i denne Glæde. Hun blev lige saa fornøjet, tog sin Mand i Favn, og forsikrede, at hun aldrig havde seet ham kiønnere, hvilket alle Huusfolkene ogsaa bekræftede, hvorpaa Syndicus vendte sig til mig, og sagde: O! Kakidoran, dersom denne [211] Invention behager Raadet saa meget som mig, kand du vente dig stor Ære i vort Land. Jeg takkede ydmygst, og leverede Hans Excellence en Suppliqve at give Raadet, i samme Suppliqve rosede jeg min ypperlige Invention med disse Ord:

Højædle, Høj- og Velbaarne, Velbyrdige, Ædle og erfarne Raads-Herrer!

Den naturlige Drift jeg har til at befordre Landets Nytte, har drevet mig til at opfinde og danne et nyt og hidindtil ubekandt Dekke til Hoveder, som jeg ydmygst her fremsender, og underkaster Eders højvise Prøve, ikke tvivlende, at det jo naadig optages, siden den Invention sigter til Nationens Ære og Prydelse, og giør, at heele Verden kand vide, at ligesom den berømmelige Martinianiske Nation overgaaer alle Mennesker i Dyd og Sinds Gaver, saaog i smukke Klæder, som zirer Legemet. Jeg vidner i Oprigtighed, at jeg ikke seer paa min egen Interesse, og derfor heller ikke forlanger nogen Betalning for [212] min Umage, det er mig alt nok, efter mine ringe Kræfter at giøre noget til Landets Ære og Nytte; Men vil det Højædle Raad belønne denne min Umage, skal jeg med Glæde og Taknemmelighed tage imod den beviiste Godhed, hvorved ald Verden kand see Deres Taknemmelighed, og andre kand opmuntres til slige eller større Gierninger, for den Aarsag alleene vil jeg ikke imodstaae Raadets og Folkers Gavmildhed i Martinia. I det øvrige recommenderer jeg mig i de høye Herrers Gunst,

Det Højædle Raads
underdanigste Tiener
Kakidoran.

Martinia,
den syvende Dag
i den Maaned Astral.

Denne Suppliqve tillige med Peruqven tog **Syndicus** med sig, da hand gik i Raadet. Jeg hørte, at alle Processer holdt op samme Dag, saa meget havde de at bestille med at prøve mit Paafund. Ved at votere, roeste de Arbeidets Anseelse, min Behændighed og Ydmyghed, og tildømte mig en [213] Belønning. I heele Raadet var kun trende Raadsherrer som vare derimod, men de bleve derfor lastede, og anseede som vanvittige, u-artige og udygtige Raadsherrer. Saasnart de havde dømt, blev jeg hentet til Raadhuset, hvor en gammel Abekat stod op, og efterat hand havde tacket mig i heele Landets Navn, og derhos forkyndet mig, at min Umage efter Fortieneste skulde belønnes, spurde hand, hvor lang Tiid jeg behøvede til at giøre saadan en Hue. Jeg svarede, det var mig Belønning nok, at mit Arbeide var approberet af saa store Mænd og det heele Raad, jeg lovede i to Dage at giøre en anden Peruqve, og dersom man vilde sætte andre Abekatter til mig, som vare vandt til Handværker, saa jeg kunde lære dem Konsten, kunde der i en Maanets Tiid blive giort, saa mange Peruqver, som behøvedes til den heele Bye. Over dette blev **Syndicus** allarmeret, og sagde: Ney, Kakidoran, heele Byen maa ikke bruge denne Dragt, thi saa bliver den gemeen, derved bør Adelen skilles fra gemeene Folk. Alle de andre approberede hans Tale, og Politimesteren fik Befalning at eftersee, at Raadets Slutning ikke blev overtraadt, at Adelen ikke skulde tage Skade ved at Peruqver bleve almindelige, [214] og saa herlig en Invention besmittes af den gemeene Pøbel. Men denne Forordning hande samme Virkning, som alle Forordninger der giøres imod Pragt til Borgernes Skade, thi desstørre Lyst fik den gemeene Mand til at bryde den, og efterdi denne Prydelse behagede alle, fik de rige Borgere ved Recommendationer eller Penge kiøbt af Raadet Titler og Adels-Breve, saa at den halve Bye i en Hast blev nobiliteret. Og da der siden kom Suppliqver fra Provincerne, holdt Raadet for godt, at afskaffe Forordningen, og tillade enhver at bruge Peruqver, saa at jeg med Fornøyelse saae det heele Martinianske Folk bære Peruqver inden jeg kom der fra. Det var sandelig et artigt Syn at see disse Abekatter med Peruqver. Heele Nationen fandt saadan Behag i denne Invention, at de giorde en nye Tiids-Regning, og derfra er i de Martinianske Almanaker begyndt den haarede Alder.

Men at komme til mig selv igien, jeg blev meget roest, klædt i en Purpur-Kappe, og baaren hiem i **Syndici** Portochaise, saa at den Porteur, som nyelig var min Kammerat, maatte nu være min Hest, fra den [215] Dag af spiiste jeg og ved **Syndici** eget Bord. Efter denne gode Begyndelse til min Lykke, blev jeg ved mit foretagne Arbeide, og med deres Hielp, som blev mig tilføjede, giorde jeg i en Hast saa mange Peruqver, som heele Raadet behøvede, og efterat jeg havde Arbeidet derpaa i en heel Maaned, fik jeg Adels-Brev, saaledes stilet:

For den ypperlige og Landet nyttige Invention, hvorved Kakidoran en Borger af den Bye Europa, har forbundet sig den heele Martinianske Nation, har vi besluttet, at giøre ham til Adel, saa at han med sine Arvinger herefter skal agtes for rette og ægte Aldelsmænd, og Friheder, som den Martinianske Adel har. Fremdeles beslutter vi, at give ham et nyt Navn, og i Steden for Kakidoran skal hand kaldes Kikidorian, og da hand i sin nye Værdighed maa føre sig prægtigere op, giver vi ham to hundrede Partarer aarlig **Gage** til at føre hans Stand med. Givet paa Raad-Huset i Martinia, den fierde Dag i den Maaned Merian, under Raadets store Segl.

[216] Saaledes blev jeg af en gemeen Porteur omskabt til en Adelsmand, og levede nogen Tiid i stor Ære og Værdighed, og som de Martinianer mærkede, at jeg var i Naade hos **Syndicum**, søgte alle mit Venskab. Deres Flatterie gik saa vidt, at de giorde Helte-Sange til mig og tillagde mig ubekandte Dyder. Nogle, endskiønt de vidste, at jeg var fød i en fremmet Verden, giorde min Stam-Tavle, og regnede min Slægt ud fra de ældste Indbyggere; Men det smagte mig ikke meget, thi jeg holt det for liden Ære at nedstamme af Abekatter. Desuden som de Martinianer pleyer rose deres lange Haler, ligesom vore Poeter roser Jomfruers Skiønhed, giorde nogle Poeter Vers over min Hale, endskiønt jeg ingen havde, for at insinuere sig hos mig: Kort at fortælle, deres Flatterie var uden Maade, saa at en Mand af stor Stand, undsaae sig ikke ved at tilbyde mig sin Kone til Tieneste, og for den **Genereusité** udbad sig, at jeg vilde intercedere for ham hos **Syndico**. Dette lumpne Hyklerie, hvortil den heele Martinianske Nation er hengiven, giør at de Martinianske Historier, som indeholder intet uden en Hob Flatterier, neppe er værd at læse, for Materiens [217] skyld, endskiønt Stilen over alt er net. Derfor er her gode Poeter, men slette Historie-Skrivere, og det er klart, at der ingensteds findes saa høytravende Poeter; Hvilket er at tilskrive de Martinianers store Imagination.

Jeg havde hidindtil været brav frisk i dette Land, endskiønt den Heede, som Solens bestandige Nærværelse foraarsager, incommoderede mig noget; Jeg laae vel engang af Durklob og hidsig Feber, men den Feber varede kun kort, og jeg kand forsikre, at den Doctor, som jeg da brugte, plagede mig meere end Sygdommen

selv, med hans Sladder, som er det slags Folk medfød. Efterdi jeg i saadan Tilstand behøvede en Doctor, tilbød en mig sin Tieneste, men jeg kunde ikke bare mig for Latter, da jeg saae ham, thi hand havde nyelig barberet mig: Der jeg spurte, hvorledes hand saa hastig var omskabt fra Barberer til Doctor, svarede hand, at hand brugte begge Professioner. Over dette tvivlede jeg om at betroe mit Liv i saa alvidende en Mands Haand, og sagde, jeg vilde heller have en som studerer Medicinen alleene; Hand foer dyrt paa, at der ikke var saadan en Doctor [218] i den heele Bye, derfor nødtes jeg til at antage ham. Jeg forundrede mig endnu meere over hans store Hast, thi da hand havde ordineret mig en Drik, gik hand strax bort, sigende, at hand kunde ikke bie længere hos mig for andre Forretningers skyld, som samme Tiid skulde giøres. Jeg spurde, hvad det var for Forretninger, siden det hastede saa meget? Hand svarede, paa denne Tiid skulde hand forrette sit sædvanlige Æmbede i Under-Retten, hvor hand var Skriver. Jeg saae, at den Blanding af Æmbeder var overalt gængse i dette Land, hvor ingen betænker sig paa at antage stridige Bestillinger, hvilken Dristighed kommer af deres flyvende Næmme, hvorved de kand giøre deres Forretninger i en Hast, men af de mange Feil her blev begaaet, lærte jeg, at saadanne flyvende Hoveder meere zirer end nytter et Land.

Der jeg i to Aars Tiid havde levet i dette Land baade som Porteur og Adels-Mand, kom jeg i en uformodentlig Hændelse, som nær havde ødelagt mig. Jeg havde hidindtil været i stor Naade i Hans Exellences Huus, og **Syndici** Frue havde bevist mig meget got, saa jeg syntes at være den Fornemste [219] blant hendes Clienter. Hun havde ofte talt i Enrum med mig, og endskiønt hun gad gierne haft mig hos sig, talede hun dog med saadan Blufærdighed, at jeg ikke kunde andet end tage hendes Artighed op i en god Meening, ey heller kunde jeg vente, at en ureen Kierlighed var Aarsag til denne Høflighed, i sær hos en Dame, som var højtagtet iblant Abekatterne, ikke mindre for sin Dyd end sexten Ahner; Men da nogen Tiid gik hen, fattede jeg Mistanke over hendes forblummede Tale, desuden begyndte hun ofte at forandre Couleur, falde i Graad, og sukke dybt uden Aarsag, tilsidst blev det øjensynligt, i det en Jomfru bringer mig et Brev af dette Indhold:

> Allersødeste Kikidorian!
>
> Min store Stand og medfødde Bluefærdighed har længe dæmpet de Kierligheds-Gnister, som har ligget skiult i mit Hierte, at de ikke skulde udbryde, men nu er jeg gandske overvunden, og kand ikke længere imodstaae Kiærligheds Magt, ynkes derfor over mig, som aabenbaarer [220] min

Kiærlighed, hvilket jeg ikke giorde, dersom den yderste Pine ikke tvang mig dertil.

Ptarnusa.

Jeg kand ikke udsige, hvor oprørt jeg blev over denne uformodentlige Kiærligheds-Bekiendelse, men som jeg heller vilde underkaste mig Fruens Vrede, end have en skændig Omgiængelse med et Creatur der ikke var af min Art, svarede jeg næsten saaledes:

Naadigste Frue!

Den bestandige Godhed, som **Syndicus** har beviist imod min Fortieneste, den Umuelighed der er i Begieringen, og mange andre Aarsager, som jeg ikke vil opregne, udkræver, at jeg heller skal underkaste mig Fruens Vrede og Unaade end samtyrke i en saa skammelig Ting, og som sigter til Familiens Vanære: Jeg lokkes til de Ting, som ere mig meere bittre end Døden, thi det er en Tieneste, som meest skader hende, der begierer den, derfor vidner jeg oprigtig, at jeg ikke [221] kand samtykke i Fruens Forlangende, endskiønt jeg lover en blind Lydighed i alle andre Ting.

Kikidorian.

Neden under Brevet satte jeg denne Paamindelse:

P. S. Betragt hvor stor en Synd, hun begynder paa, og afstaae den, medens hun kand, hav Retfærdigyed, Gudsfrygt og Bluefærdighed for Øyne, og overvind den onde Lyst.

Dette Svar forseglede jeg med mit Zignet, og flyede samme Jomfrue at levere Fruen. Det havde den Virkning, som jeg ventede: at hendes Kiærlighed blev forandret til et bittert Had. Hun blev taus, og kunde ikke græde af Forbittrelse, men pønsede idelig paa Hevn, dog menagerede hun sig nogen Tiid, indtil hun fik sit Brev fra mig igien. Saasnart hun havde faaet det, underkiøbte hun nogle, som skulde giøre deres Eed paa, at jeg i **Syndici** Fraværelse vilde taget hende med Vold. Denne Comoedie blev spillet med saadan Konst, og Rimelighed, at **Syndicus** tvivlede ikke [222] paa Sagens Sandhed, men lod mig kaste i Fængsel. I denne Angest var det eneste Middel at bekiende mig skyldig, bede Herren om Naade, og derved enten forsone ham, eller formilde min Straf; Thi at trette med en mægtig Familie, i sær i et Land, hvor man ikke saae paa Sagen, men paa Personernes Stand, var

taabeligt: Derfor forsvarte jeg mig aldeles ikke, men græd og bad, ikke om at være frie, men om en naadig Straf.

Der jeg saaledes havde kiendt mig skyldig i den Synd, hvilken jeg aldrig havde drømt om, blev jeg benaadet med Livet, men dømt til evig Fængsel, mit Adels-Brev blev taget fra mig, og revet i tu af Bødelen. Jeg blev som en Fange kastet paa een Gallei at arbeide. Det var Republiqvens Skib, som var ferdig at gaae til Mezendores eller de urimelige Lande, hvilken Reise pleyer giøres en vis Tiid om Aaret, nemlig i den Maanet Radir. Fra Mezendores henter man de Varer, som ikke voxer i Martinia, saa at de Mezendoriske Lande ere ligesom Indien for de Martinianer; Kiøbmænd baade af Adel og Borger-Stand har oprettet et Mezendorisk [223] Compagnie, imellem dem deeles Fortienesten, naar Skibene kommer hiem, enten efter Tallet, eller efter deres Actiers Maade. Man bruger baade Seyl og Aarer paa de Skibe, og to Fanger sidder ved hver Aare; Til saadant Arbeide blev jeg dømt paa Reisen. Man kand let begribe, hvorledes jeg bar denne Byrde, helst da jeg intet havde forbrudt til at pidskes og arbeide, iblant andre Misdædere. De Martinianer raisonerede hver efter sin **Goût** om denne Hændelse. Nogle troede vel, at jeg havde fortient at straffes, men naar de saae paa, hvor haard en Maade, ynkedes de over mig. Andre sagde, at man burde dog tænke paa det Gode jeg havde giort, og derfor straffe mig mildere. De skikkeligste Abekatter talte indbyrdes om, at jeg var falskelig anklaget, men ingen turde offentlig forsvare mig, af Frygt for mine mægtige Fiender. Derfor besluttede jeg at bære min slette Skiæbne med Taalmodighed; Den største Trøst for mig var den tilstundene Reise, paa hvilken jeg gandske nysgierig ventede at see nye forunderlige Ting, endskiønt jeg ikke troede alt det, som Skippere fortalte, og kunde heller ikke indbilde mig, at der var saa mange og saa store [224] Vanskabninger i Naturen. Der var adskillige Tolkc paa vort Skib, som det Mezendoriske Compagnie bruger i disse Tog, thi ved dem skeer Indkiøbet og Handelen.

Cap. XI. Seylads til de urimelige Lande

Førend jeg begynder at beskrive denne Sejlads, beder jeg alle alvorlige Læsere, ikke at slaae for mange Rynker i Panden veed at jeg fortæller de Ting, som synes at stride mod Naturen, og være utrolige, thi det er ey min Sag, at fylde Bogen med Sladder, jeg tager alleene de Ting, som kand give Anledning til Eftertanke. Jeg fortæller utroelige men sandfærdige Ting, som jeg selv har seet. Ulærde Folk, som aldrig har sat Foden uden for deres Fæderne Land, troer intet, uden det de har hørt fra Barndommen op; Men de Lærde, i sær de som vide noget af **Physica**, har lært af Erfarenhed, hvor mange Forandringer der er i Naturen, og derfor dømme mildere om usædvanlige Ting. Naar Pygmæi [225] hører Thranerne skrige, ruste de sig til Striid, og naar de tabe Slaget, flyve Thranerne bort med dem; Om nogen af vore Folk saae det, vilde de lee, men ingen leer deraf paa de Stæder, thi de seer det daglig, og den heele Nation er ikke meere end en Fod høy. Der ere fordum funden Mennesker i Scythien, som havde et Øye midt i Panden, og kaldtes Arimaspi. Andre i samme Land havde bagvendte Fodblade. I Albanien vare Mennesker, som bleve graahærdeede i deres Barndom. De Sauromater spiiste kun hver tredie Dag, og fastede i de to andre. I Africa siges at være visse Familier, som kand forhexe Folk med deres Ord. Nogle vare i Illyrien, som dræbte Folk med deres Syn, naar de saae paa nogen med Vrede, de havde to Øyensteene i hvert Øye. Paa Biergene i Ost-Indien ere fundne Mennesker, som havde Hunde-Hoveder, og giøede; Andre havde Øyne paa Ryggen. Yderst i Indien ere fundne nogle, som vare lodne, og havde Fejre som Fugle, levede uden Mad, alleene ved at lugte til Blomstere. Hvo skulde troe dette og andet, dersom Plinius, en troværdig Skribent, ikke havde forsikret, at hand ey havde hørt eller læst det, men selv [226] seet det. Ja hvem skulde troet, at Jorden var huul, og at der var Soel og Planeter inden i den, om ikke jeg med egen Erfarenhed havde opdaget den Hemmelighed. Hvo skulde troet, at der fandtes et Land, som beboes af gaaende og fornuftige Træer, hvis Erfarenhed ikke ligeledes havde betaget ald Tvivl; Dog vil jeg ikke trætte med nogen for den Sandhed, thi jeg havde samme Tanke, før jeg paatog mig denne Reise, at det var Fabel og Sladder, hvad Skippere fortalte.

I Begyndelsen af den Maanet Radir gik vi til Seils, og havde nogle Dage god Bøer, det var ufornødent at roe, thi vi gik altid for fuld Sejl, men paa den fierde Dag

maatte vi til at arbeide, hvilket da Skipperen saae at komme mig besværligt for, lod hand mig hvile imellem, og endelig gandske befriede mig fra denne Trældom. Jeg kand ikke sige, hvoraf den Artighed kom, enten at hand holdt mig for uskyldig, eller undte mig en bedre Lykke, fordi jeg havde opfundet Peruqver. Hand havde selv trende Peruqver med sig, som hand lod mig krølle og accomodere, saa at jeg af en Roerknegt i en Hast blev giort til [227] Peruqve-Magere igien. Af samme Skippers Artighed imod mig, var jeg altid i deres Tal, som gik i Land, naar vi kom i nogen Havn, hvorved jeg fik Leylighed at mætte min Nysgierighed. Imedens vi seylede, forekom i lang Tiid intet mærkværdigt, men da Landet gik os af Sigte, kom nogle grumme Dyr op af Søen, det var Havfolk, som naar Veyret var stille, svømmede til Skibet for at bede om Almisse; Fra Hovedet indtil Skiødet vare de skabte som Fruentimmer, den øvrige Deel lignede en Hvalfisk. Deres Sprog kommer overeens med det Martinianske, saa at nogle af Skibsfolkene uden Tolk kunde tale med dem. Der jeg gav en af dem et Stykke Kiød, saae hun stift paa mig, og raabte: Du bliver en stor Mand, og Herre over mange Lande. Jeg loe, og holdt Spaadom for Flatterie, endskiønt Skibs-Folkene svoer dyre paa, at deres Spaadom sielden slog feyl. Efter otte Dages Reise saae vi omsider et Land, som Skibsfolkene kaldte Picardania: I det vi kom i Havnen, fløy der en Skade, som de sagde, var General-Told-Inspecteur, og en alvorlig Mand. Jeg kunde ikke bare mig for Latter, da jeg hørte, at en Skade havde [228] saa vigtig en Bestilling, og jeg tillige saae, at en Skatmester fløy i Luften. Af Told-Inspecteureus Skabning kunde jeg slutte, at de andre Told-Betientere maatte være Fluer.

Efterat hand trende gange havde fløyet omkring vort Skib, gik hand i Land efter tre smaa Skader, som strax med ham kom og satte sig paa Forstavnen af Skibet. Jeg havde nær bristet af Latter, da jeg saae, at en af vore Tolke giorde Complimenter for disse Skader, og holdt en lang Tale med dem. De kom for at eftersee Varene, thi efter Sædvane skulde de inqvirere, om vi ikke havde giemt nogle forbudne Varer, og den Urt Slac. De pleyer at leede efter denne Urt i alle Paqver og Lommer, efterdi det er strengelig forbudet, at indføre den; Thi Indbyggerne pleyer give mange gode og fornødne Varer for denne Urt, hvorover Landets egne urter, som kunde tiene til samme Brug, mister deres Priis, saa at Picardanerne derudi ligner de Europæer, som agte Ting høyt alleene fordi de komme fra langt bort liggende Stæder, og voxer i et andet Land. Efterat General-ToldInspecteuren længe havde talt med vore [229] Tolke, gik hand ned under Dækket med de andre Skader, og da hand kom op igien, saae hand med Bitterhed paa os, og lod os vide, at vi ikke maatte handle med de Picardaner, fordi vi imod Forbud førte forbudne Varer med os; Men Skipperen

vidste af Erfarenhed, hvorved man forsoner Toldbetienteres Vrede, forærede ham nogle Pund Slac, derved blev hand strax mild, og tillod os at losse.

Saasnart det var skeed, kom der en stor Hob Skader flyvende: Alle disse vare Kiøb-Mænd: Skipperen, gik derpaa i Land tog mig og nogle andre med sig, saa vi vare fire i Tallet, som gik af Skibet. Skipperen selv, jeg og to andre Abekatter, af hvilke den eene var Commerce-Raad, den anden Tolk. General-Inspecteuren bad os til Bords om Middagen, men der var intet Bord, thi de Picardaner kand ikke bruge Stole; Dugen blev bredt mit paa Gulvet. Der blev sat skiønne Rætter for os, men paa smaa Fade, og efterdi Kiøkkenet var i den øverste **Etage**, kom fire Skader med hver Rætt, ligesom igiennem et Regn-Hull: Efterat Maaltidet var endt, førte Inspecteuren os til sit Bibliothec: [230] Der vare mange Bøger, men alle smaa, saa at store Bøger og Folianter var knapt større end vore Almanakker. Jeg kunde neppe bare mig for Latter, da jeg saae, at Bibliothecarius fløy op til de øverste Skabe for at tage Octaver og Duodecer. I det øvrige ere de Picardaners Huuse ikke vores meget ulige i Bygning og Prydelser, men Sengene hænger under Loftet ligesom Fugle-Reder. Man kunde spørge, hvor det er mueligt, at Skaderne, som ere smaa Fugle, kand bygge saa store Huuse, men jeg saae, at det var mueligt, af et Huus, som da stod i Bygning; Thi der vare nogle tusende Arbeids-Folk paa engang, saa at deres Mængde og Lethed nogenledes oprettede det, som manglede i Kræfter. Derover kand de Picardaner ligesaa hastig bygge Huuse, som vi. Inspecteurens Kone lod sig ikke see, hun laae i Barsel-Seng, og Barsel-Koner gaaer ikke ud, saa længe Ungerne ere skaldede, men Manden sagde, at Ungerne i en Hast fik Fejre, og saa gik hun ud. Vi tøvede ikke længe i dette Land, derfor kand jeg ey beskrive Landets Beskaffenhed eller Indbyggernes Naturel og Levemaade. Samme Tid var der stor Larm for en Strid, som nyelig havde været mellem Skaderne og [231] deres Naboer Kramsfuglene, helst da der Dagen efter vor Ankomst, kom Tidende, at Kramsfuglene havde overvundet Skaderne i en stor Luft-Batallie, hvorfor Skadernes General blev dømt til at miste sine Vinger, hvilken Straf agtes stor her, og næsten saa haard som Livs Straf. Saasnart vi havde byttet vore Varer bort, gik vi til Seils. Tæt ved Strandbredden saae vi Søen fuld af Fejre, som drev deri, hvoraf vi sluttede, at Bataillen mellem Skaderne og Kramsfuglene maatte være holden der.

Efter trende Dages lykkelige Sejlads landede vi ved det Musicalske Land, vi kastede Anker der, og gik i Land, vores Rolk gik foran med et Instrument, som kaldes Basse. Det kom mig meget latterligt for, thi jeg kunde ikke begribe, hvorfor hand slæbede paa den Byrde. Siden alting var øde, og vi ikke saae Fodspor til noget Creatur, befal de Skipperen at blæse i vor Basune, for at lade Indbyggerne vide vor Ankomst, og ved Basunens Lyd kom løbende hen ved tredive Musicalske

Instrumenter eller Basser med et Been. Det kom mig for som bare Hexerie, thi paa mine heele Reise fandt jeg, intet saa forunderligt. De Basse-Violiner, [232] som jeg mærkede beboede Landet, vare saaledes skabte: Oven til havde de en avlang Hals og et lidet Hovet, Legemet i sig selv var snævert og lidt omgivet med en glat Bark, saa at der var Rum mellem Legemet og Barken, oven for Navlen havde Naturen sat en Kam eller Stoel med fire Strænger, den heele Machine hvilede kun paa en Fod, saa at de alle løb hver paa et Been, og meget hastig kunde springe over Marken: Med faa Ord at sige, man skulde af Skabningens Liighed tænke, at de vare virkelige Instrumenter, undtagen at de havde tvende Hænder og Arme: I den eene Haand holdte de Fiæren, med den anden slog de paa Strængene. Da vores Tolk vilde tale med Indbyggerne, tog hand Instrumentet, som hand havde hos sig i den venstre Haand, i den anden Haand holdt hand Buen, sadte sig ret i Positur, og begyndte at spille, de andre svarede ham strax ved at slaae paa deres Strænge, saa at de skiftedes til at spille, og saaledes lod hinanden vide deres Meening; I Begyndelsen spillede de ikke andet end **Adagio**, og det med god Gehør, men strax faldt de til skurrende Toner, som giorde ont i Ørene, tilsidst endtes Musiqven med en sød og behagelig Tone kaldet **Præsto**. Der [233] vore Folk hørte det, sprang de af Glæde, sigende, at nu var Accorden sluttet om Varene. Siden fik jeg vide, at det første **Grave** betydede en Begyndelse til Talen, og bestod i Hilsen paa begge Sider, saa længe Tonerne skurrede, disputerede man om Varenes Priis, og endelig betydede den behagelige Tone **Præsto**, at Accorden var lykkelig sluttet, thi kort derefter blev Skibet losset. Iblant de fornemste Varer som føres hid, er **Colophonium**, hvormed Indbyggerne i Musicanter Land smør Buerne, som ere Redskaber at tale med: Derfor pleyer Misdædere dømmes til at miste deres Bue, og altid at miste sin Bue holdes for Livs Straf. Som jeg hørte, at der blev en Proces ageret paa næste Ting, løb jeg derhen, for at høre deres Maade at procedere paa. Procuratorerne talede intet, men slog paa de Strænge, som vare paa deres Maver. Medens Sagen blev ageret, hørte man ikke andet end stridige Toner, saa at ald deres Veltalenhed bestaaer i at de kand slaae og giøre Grimaeer med Hænderne. Da Sagen var udageret, reiste Dommeren sig op, tog Buen, og spillede **Adagio**, hvilket er det samme som at afsige Dommen, thi strax kom nogle at exseqvere Dommen, og tog [234] Buen fra den som var dømt. Børn seer ud her som de Instrumenter, hvilke vi kalder Stokvioler. De faaer ingen Buer førend de har fyldt deres tredie Aar; Naar de har begyndt deres fierde Aar, sættes de i Skole for at lære at slaae paa Strængene, ligesom man lærer at læse hos os, og de kommer ikke af Skolen, førend de har lært ret at spille, og kand stryge med Buerne, uden at Tonerne skal skurre. Vi havde stor Fortræd af disse Børn, som forfuldte os med deres Music. Vores Tolk, som forstod Musicanter-Sproget, sagde, at disse Musicanter-Drenge bad om **Colophonium**,

naar de tiggede, spillede de **Grave** eller **Adagio**, men naar de fik noget, spillede de hastig og klingende, som kaldes **Præsto**; thi saaledes udfører man Taksigelse. Naar de faaer Ney, gaaer ald deres Geist bort.

Der vi havde forrettet vore Sager vel og efter Ynske, forlod vi Musicanter-Land sidst i den Maanet Cusan, og efter nogle Dages Sejlads, saae vi en nye Strand-Kant, som vi kunde giette os til var Pyglosta, fordi det lugtede saa ilde. Indbyggerne i dette Land ere ey ulige Mennesker, Forskiellen bestaaer deri, at de har ingen [235] Mund, men taler med den anden Ende. Den første som kom til vort Skib, var en riig Kiøbmand: Hand hilsede os med den anden Ende efter Folkets Sædvane, og strax derpaa begyndte at tinge om Varenes Priis; Men til min store Ulykke var vores Barberer den Tiid syg, hvorfor jeg nødtes til at bruge en Pyglossiansk Barberer; Thi som Barbererne ere meere talende her end de Europæiskee, giorde hand saa ubehagelig en Lugt i Værtshuset, medens hand barberede mig, at vi maatte ryge med Røgelse, da hand var gaaen. Jeg var nu saaledes vandt til forunderlige og imod Naturen stridende Ting, at intet kom mig meere urimeligt for. Som det for denne Aarsags skyld var ubehageligt og fortrydeligt at omgaaes med de Pyglossianer, skyndte vi os, og lidet for den bestemte Tiid gik til Sejls, fornemmelig, fordi en riig Pyglossianer havde budet os til Bords, thi vi trakte alle paa Skulderne ved dette Tilbud, og vilde ikke sige ja, førend det var betinget, at ingen skulde tale over Maaltid. Ved vor Bortreise stod Pyglossianerne paa Strandbreden, og med Rumperne ynskede os en lykkelig Sejlads, men som Vinden blæste fra Strandkanten, gav vi dem Tegn, at de skulde holde op med deres [236] Lykynskninger, thi formegen Høflighed kand ogsaa incommodere. De Varer som Martinianerne fører hid, ere Rosenvand, Balsam og andre vellugtende Specier.

Herfra sejlede vi til Iisland, som var saa fæl og grum at see til, at intet Land kom mig meere ulyksaligt og ynkværdigt for, thi man kand intet andet see end Bierge, som stedse ere skiulte med Iis. Indbyggerne som alle ere af Iis, boer adspredte fra hinanden paa Bierge-Toppene, hvor Solen aldrig skinner; Thi alt det, som er paa Bierge-Toppene, fryser altiid, derfor er der og altid mørkt, og er der noget lys, da kommer det alleene af Riimfrosten, men Dalene derunder ere forbrænte af Heede og Damp; Derfor tør Indbyggerne ikke gaae ned i Dalene, uden Himmelen er tyk af Skyer, og saa snart de seer den minste Straale af Solen, vender de eenten tilbage til Biergene, eller kaster sig hovetkulds i Hulerne; Det hendes ofte, at de som gaaer ned af Biergene, enten smelter paa Vejen eller kommer i anden Ulykke. Man fører derfor Misdædere ud paa Marken i mørkt Veyr, binder dem til en Pæl, at de skal smæltes af Solen. Dette Land haver alle slags Ertzer, uden [237] Guld. Fremmede Kiøbmænd fører Ertzerne u-arbeidede af Landet, thi Indbyggerne taaler ingen

Varme, og kand altsaa ikke arbeide Metallerne. Den Iislandske Handel holdes for den beste af alle de Mezendoriske.

Alle disse Lande, som jeg har opregnet, ligger under den store Kæyser af det egentlige Mezendoria, derfor kalder Søefarende Folk disse Øer de Mezendoriske, endskiønt hver har sit særdeeles Navn, som jeg har viist i denne Reise-Beskrivelse. Dette store og forunderlige Rige er Enden og Maalet i denne Reise. Efter otte Dages Sejlads kom vi til den Kæyserlige Residence, hvor vi i Sandhed fandt alt det at være, som Poeterne har skrevet om, i Dyrenes, Træernes og Planters Societeter, thi Mezendora er ligesom et almindeligt Fæderne-Land for de fornuftige Dyr, Træer og Planter. Et hvert Dyr, og hvert Træ faaer Borgerskab der, naar de underkaster sig Regieringen og Lovene. Man skulde vel troe, at der var Forvirrelse, hvor Creaturer af saa ulige Skabninger og stridige Natureller ere samleede, men denne Stridighed har en lykkelig Virkning formedelst [238] de fornuftige Love og Skikke, efter hvilke man giver disse mange slags Undersaatter de Forretninger og Bestillinger, som enhver har Beqvemhed og Lyst til: Saaledes for Exempel giør man Løver til Regentere, for deres medfødde Høymodighed, Elephanter til Lemmer i det store Raad, for deres Skarpsindighed, Chamællonter til Hoff-Betientere, fordi de er foranderlige, og kand vende Kaaben efter Vejret. Biørne, Tigre og slige stridbare Dyr bruger man i Land-Armeen. I Søe-Militien bruger man Stude og Tyre, thi som Skibs-Folk ere enfoldige og ærlige, men lidt civilliserede, haarde og ubevægelige, og efterdi de fører en Levemaade, som kommer overens med deres grove Element, bruger man dem dertil. Man har og en Samling af Kalve eller Søe-Cadetter, hvoraf man tager Søe-Officerer; Træer bliver gierne Dommere, for deres medfødde Sindighed; Giæs bliver Højeste-Retts-Procuratorer, og Skader Procuratorer i Under-Retterne. Ræve blive Fuldmægtiger, Gesandtere, Consules, Agenter og Legations-Secretairer. Ravne blive gierne Forvaltere over Stærv-Boder. Giædebukke ere **Philosophi**, men i sær **Gramatici**, og det baade for deres Horns skyld, med [239] hvilke de pleye at stange deres Fiender for Bagateller, og for deres ærværdige Skiæg, hvorved de skilles fra andre Creaturer. Heste ere Borgemestere og Raadmænd. Proprietairer eller Selv-Ejere og Bønder ere Slanger, Muldvarper, Rotter og Muus. Fugle ere Courerer og Poster. Æsler ere Dægne for deres skrydende Røst. Nattergaler ere Sangere og Pibere. Haner ere Vægtere i Byen. Hunde Portnere. Ulve ere Rentemestere og Told-Betientere, og Høge deres Fuldmægtiger.

Ved disse herlige Love skeer det, at Æmbeder ere vel forsyned, og alle Ting giøres hurtig og med smuk Orden; Derfor bør denne Regiering være et Mønster, som Lovgivere bør rette sig efter, naar de stifte Republiqver; thi at der andenstæds

findes saa mange elændige og udygtige Mænd, kommer ikke saa meget af Undersaatternes Dumhed, som at man ikke ret prøver enhvers Beskaffenhed; thi naar det skeede ret med Fliid, og forstandige og hurtige Mænd bleve ikke forfremmede for eenhver Fortieneste, men for deres særdeles Beqvemhed til visse Æmbeder, forrettedes alle offentlige Æmbeder vel, og Republiqven kunde altid [240] være i god Stand. Hvor nyttig denne Indretning er, viser dette Riges Exempel: De Mezendoriske Krøniker beretter, at Kæiser Lilac, for tre hundrede Aar siden, afskaffede denne Lov, og i fleng gav offentlige Bestillinger bort til alle, naar de kun havde giort noget herligt, og vare bekante for en Dyd. Men denne ubetænksomme Uddeeling giorde saa megen og saa stor Larm, at det syntes at være ude med Republiqven; **Ex. gr.** En Ulv havde med Fliid forestaaet et Regnskabs-Æmbede, paastod derfor, at hand havde fortient en større Værdighed, og blev Raadsherre; Men et Træ, som var dygtig til Dommer-Embede, blev for samme Egenskab Casserer. Ved den bagvendte Befordring blev to dygtige Mænd giort gandske unyttige for Landet. End meere, en Giedebuk eller **Philosophus**, som var høyt priset af **Scholasticis**, for sin Haardnakkenhed i at forsvare **Theses**, blev modig af denne Roes, søgte efter et anseeligt Æmbede, nemlig den fornemste Hof-Bestilling, og fik den; Derimod fik en Camæleon for sin Artighed og Hyklerie en Bestilling ved Academiet, hvilken hand søgte for Indkomsternes skyld: Derved skeede, at den eene af en god **Philosopho** blev en urimelig [241] Hofmand, den anden af en god Hofmand blev en slet **Philosophus**; thi Bestandighed i at forsvare sin Meening, som sømmede en **Philosopho**, er ej tienlig for en Hofmand, siden Letsindighed og Ubestandighed ere Hoved-Dyder til Hove, og naar en Hofmand seer ikke paa det som er sandt, men paa det som er sikkert, maa hand tage ullige Masqver paa, ligesom Aspecterne ere til ved Hoffet; Men det som er en Feil til Hove, er en Dyd paa Academierne, hvor man holder det for et Tegn paa en dygtig Mand, at forsvare sin Meening til det yderste: Kort at sige, alle Undersaatterne, endog de som havde gode Egenskaber frem for andre, bleve, ved denne Lovs Forandring, giorde unyttige, og Regieringen begyndte at vakle; Hvorudover, da alle Ting stod paa Hæld, forestillede en fornuftig Raadsherre eller Elefant, ved Navn Baccari, denne Ulykke meget bevegelig for Kæiseren; Kæiseren fandt, at det var saa i sig selv, og derfor besluttede strax, at hindre det. Reformationen skeede paa denne Maade: Man satte ikke alle af paa eengang, thi saa havde Lægedommen skadet meere end Svagheden, men naar Bestillinger bleve ledige, flyttede man en fra den Bestilling, hvortil [242] hand ikke var beqvem, til en anden, som hand kunde forestaae. For denne Tieneste imod Fædernelandet, hvis Nytte man strax saae, blev opsatt en Ære-Støtte for Baccaris, som endnu er at see paa Torvet i Mezendore. Siden har man nøye taget de gamle Love i Agt.

Vores Tolk forsikrede os, at denne Historie var ham fortalt af en Gaas, som var hans fortroelige Ven, og regnedes blant de fornuftige Procuratorer i Byen. Der findes i dette Land mange usædvanlige, ja gandske forunderlige Syn, som drager Fremmedes og Reisendes Øjne til sig: Alleeneste at see mange slags Dyr, Biørne, Ulve, Giæs, Skader 2c. gaae paa Gaden i Byen, og tale med hinanden, kand virke baade en Forundring og Fornøyelse hos dem som ikke tilforne har seet saadant: Den første som kom paa vort Skib, var en maver Ulv eller Told-Inspecteur, havende med sig fire Høge eller Fuldmægtige, hvilke Europæerne kalde Visiteurer. De toge hvad de lystede af Varene, og derved lod see, at de havde lært den Konst, som de gave sig ud for, og vidste alle Ting til Prikke. Skipperen tog mig, af sin sædvanlige Artighed, [243] med sig, saa tit hand gik i Land. Den første som vi mødte paa Landet, var en Hane, hvilken, da hand efter Sædvanne havde spurt, hvorfor og fra hvad Land vi vare komne, meldte os strax an hos Told-Inspecteuren. Hand tog vel mod os, og bød os til Bords, men hans Kone, som passerede for en Skiønhed iblant Ulvinder, var ej tilstede, Aarsagen dertil var, som nogle sagde, at hendes Mand var jaloux, og holdt det ikke raadeligt, at lade saa kiøn en Kone sees af Fremmede, i sær af Skibs-Folk, som ved lang Afhold ere tørstige, og pleje med største Hidsighed jage efter Madammer og Jomfruer, naar de komme i Land. Der vare dog andre Madamer til Bords, iblant dem var en Commandeurs Frue; som var en en hvid Koe med sorte Plætter. Næst ved hende sad en sort Katt, som var Jægermesterens Frue, der nyelig var kommen fra Landet til Byen. Iblant Giæsterne sad næst ved mig en Grise-Soe af adskillige Farver, som var Renovations-Inspecteurens Kone, thi de som forrette slige Bestillinger, tages gierne af Svine-Slægten. Hun var vel skiden, og havde ikke toed sine Hænder, hvilket er brugeligt hos det flags Folk; men hun syntes dog at [244] være meget artig, thi hun tog ofte Mad af Fadet, og lagde paa min Tallerken. Alle forundrede sig over den usædvanlige Artighed, helst siden det er ej Svinene medfød at være artige; Men jeg havde heller seet, at hun havde været mindre artig, thi det var mig meget bittert, at tage Mad af en Soes Haand. Her maa man mærke, at Indbyggerne i det Mezendoriske Rige, endskiønt de ligne Dyr i den udvortes Skabning, saa har de dog Hænder og Fingre, som staaer ud af de forreste Been, i hvilket de alleene skilles fra firebeenede Dyr hos os, og som de har Haar eller Fiære paa Kroppen, behøve de ingen Klæder. De Rige kiendes kun fra de Fattige ved visse Prydelseer, **ex. gr.** Kiæder, som ere giorte af Guld eller Perler, eller ved Baand, som ere flættede omkring Hornene. Commandeurens Frue havde bundet saa mange Baand paa sit Hoved, at man knapt kunde kiende hendes Horn. Hun undskyldte, at hendes Mand var borte, sigende, at hand havde Forfald formedelst en Trætte, hvori hand nyelig

var kommen, og derfor sad hiemme, og holdt Raad med to Skader eller Procuratorer, som Dagen efter skulde agere hans Sag for Retten.

[245] Efter Maaltid talede den stribede Soe, Renovations-Inspecteurens Kone, hemmelig med vores Tolk, og forsikrede, at hun var forlibt i mig. Hand trøstede den Syge, lovede at hielpe hende, og søgte at overtale mig, men som hand saae, at der var intet at vinde med Ord, raadede hand mig at flye, thi hand vidste, at Madammen vilde giøre sig ald Umage for at naae sit Ønske. Fra den Tiid af holdt jeg mig inde paa Skibet, helst, siden jeg hørte, at Madamens forrige **Galand**, en **Philosophiæ Studiosus**, af Jalousie stod mig efter Livet; Men Skibet kunde knap forsvare mig mod Madamens idelige Anfald, thi hun søgte at overvinde mit haarde Hierte, snart ved Mellembud, snart ved Breve og Kiærligheds-Viser. Havde jeg ikke tabt de Breve i Skibbrud, kunde jeg fremvise en Prøve paa Svinenes Poesie, men jeg har glemt det altsammen, undtagen de Vers, hvorudi hun eengang saaledes roser sin Skabning: Hold det ikke for en Lyde, at jeg har stive Børster; et Træ uden Greene, en Hest uden Mank, en Fugl uden Fiære, er Faar uden Uld, og en Mand uden Skiæg, ere u-anseelige.

[246] Varene bleve saa hastig bytted, at vi inden faa Dage kunde gaae til Sejls, men en Trætte, som samme Tiid opkom imellem vore Skibsfolk, der vare reisefærdig, og nogle Borgere i Mezendoria, sinkede vor Reise noget; Aarsagen til Trætten var denne: En Baadsmand fra Martinia gik af en Hændelse at spatsere i Byen, hvorpaa en Giøg skiældede ham ud, og kaldede ham spottviis Peripom, hvilket bemærker hos os en Gøgler, thi efterdi Gøglere og Comædiant-Spillere ere gemeenlig Abekatter i dette Land, saa antog Giøgen denne Baadsmand for en Gøgler; Men Baadsmanden kunde ingen Tort lide, pryglede Giøgen brav af, og havde nær slaget Helsen af ham. Giøgen bad strax Folk drages til Minde, krævede de Nærværende til Vidner, og lod dem Dagen efter komme paa Raadstuen til Forhør. Da Vidnerne vare afhørte, indgav hand Sagen til Raadet. Baadsmanden, som ikke forstod Landets Sprog og Rettergang, maatte derfor leje en Skade eller Procurator, at forsvare sin Sag: Den blev derpaa ageret for Raadet, og efter en Times Klammerie, blev dømt saaledes, at Giøgen, som den der begyndte Trætten, skulde have Skade [247] for Hiemgield, og betale Processens Omkostning, hvilket efter Sædvane gik til Procuratorens **Salarium**. Raadsherrerne, som dømte i denne Sag, vare Heste, af hvilke to kaldtes Borgemestere, og fire Raadmænd. I Retten sad og sex Føll, som Auscultanter og unge Jurister, og jeg hørte, at der vare lige saadanne Cadetter i andre Collegier, hvoraf man tager de Beqvemmeste til ledige Æmbeder.

Da vi lykkelig havde forrettet vore Sager, og taget kostbar Ladning ind, vilde vi reise hiem. Saasnart vi kom under Sejl, blev det saa stille, at vi maatte blive liggende, hvorover Folkene fiskede baade med Aalestange og Kroge. Vinden begyndte derpaa at blæse lidt op, saa vi hidsede Seyl, og gik fort. Vi havde længe god Bør, og saae atter nye Havfolk, som svømmede, saa Vandet stod høyt over dem, snart dukkede de sig ned, snart reiste de sig op, og imellemstunder gav en gruelig og bedrøvelig Skrig fra sig, Skibsfolkene bleve meget forskrekkede derover, thi de vidste af Erfarenhed, at den bedrøvelige Music pleyede betyde Storm, Regn og tillige Skibbrud. Vi hidsede strax Storseylet ned, og enhver fik sin [248] Bestilling. Neppe havde de giort det, førend Himmelen begyndte at overtrækkes med sorte Skyer, og Havet bruste, saa at Styrmanden, som næsten i fyrgetive Aar havde beseylet de underjordiske Søer, vist forsikrede os paa, at hand aldrig havde forsøgt haardere Storm. Alt det, som laae løst paa Dekket, flød i Vand, hvilket tog til Deels af Bølgerne, som veltede sig ind til os, Deels af den store Regn, som faldt med Torden og Lynild, saa at alle Elementer syntes at foreene sig for at ødelegge os. Vi drev i Søen, Regn og mørke Skyer skiulte baade Himmelen og Dagens Lys, der kom et Lynild efter et andet, saa at vi tabte vor Kaas, og foer vild. Strax derpaa gik den middelste Mast i tu, og siden en efter en anden, saa at alle forestillede sig Døden: En raabte paa Kone og Børn, en anden paa Venner og Slægt, og der var Hylen og Skrig over heele Skibet. Styrmanden, skiønt hand var selv forsagt, søgte at stille de andre tilfreds, og bad dem holde op med de Sukke, som intet kunde nytte dem; Men i det hand talede, slog Vinden ham i Søen, drev ham omkring i Vandet, at hand sank til Bunden, ligesaadan gik det tre andre, af hvilke den ene var en Commerce-Raad, [249] de andre to Skibsfolk, jeg alleene bar denne almindelige Jammer med Taalmodighed, siden jeg var kied af mit Liv, og havde ingen Lyst at komme tilbage til Martinia, hvor jeg havde mist min Frihed og Værdighed, og altsaa var i deres Tal, som hverken skrækkes ved Fattigdom, Død eller Fængsel, jeg ynkede kun Skipperen, og fordi hand havde viist særdeeles Godhed mod mig paa den heele Reise, søgte jeg med de fyndigste Ord at opmuntre hans nedslagne Sind, men min Veltalenhed hialp intet, thi hand blev ved at græde og hyle, som en Qvinde, indtil en Bølge kom og slog ham i Søen. Stormen tog saaledes Overhaand, at vi ikke sørgede meere for Skibet, vi havde ingen Mast, intet Roer, ingen Reeb eller Aarer, men Skibet drev med Bølgerne, som et u-arbeidet stykke Træ: I tre samfulde Dage kastedes vi saaledes omkring blant Bølgerne, hvert Øyeblik i Døds Angest og gandske forsultede, undertiden saae vi vel den klare Himmel, men Stormen var altid lige haard. De overblevne Skibsfolk trøstede sig lidet ved, at de langt fra saae et Land, fuld af Klipper og Fielde, og som Vinden stod til Landet, haabede de, at vi inden kort Tiid skulde komme [250] der. Det var vel umueligt at

komme til Landet uden ved Skibbrud, for den steyle Strandkant, men det var troeligt, at om ikke alle, dog nogle for nærværende Tiid kunde redde deres Liv paa Stykkerne af Skibet. Imedens vi fornøyede os i dette Haab, stødte Skibet saa stærkt an paa et blint Skiær, at det gik gandske fra hinanden, og faldt i hundrede Stykker. I denne Angest greb jeg fat paa en Planke, og tænkte intet paa mine Kammerader, jeg sørgede kun for at redde mig selv, og veed endnu ikke, hvad Skiebne de havde. Det er troeligt, at de alle ere ynkelig omkomne, thi jeg hørte ikke at der kom nogen til dette Land. Jeg blev ført til Landet ved høyt og drivende Vand, hvilket var min Lykke, thi havde jeg blevet noget længere i den Tilstand, havde jeg uden Tvivl død af Tørst og Arbeide. Efterat jeg var kommen inden for et Forbierg, lagde Vandet sig, jeg hørte kun sagte og aftagende Brusen i Havet. Dette heele Land er fuldt af Bierge, Biergene gaaer ind og ud, og der er Top hos Top, og Toppene af Biergene gaaer op mod hinanden; Dalene har dybe Bugter, og deeler Luften i ullige Deele, hvoraf det og kommer, at Røsten kommer tilbage, naar man taler. Der jeg saae, [251] at jeg var ved Strandbredden, raabte jeg høyt, i Haab, at Indbyggerne over dette Skrig skulde komme mig til Hielp; Ved det første Raab fik jeg intet Svar, men da jeg raabte igien, hørte jeg en Lyd fra Strandbredden, og saae Landets Indbyggere løbe af Hulerne i Skoven, og møde mig i en Baad, som var sammenflettet af Qviste og Eege Vidier, hvilket nok gav tilkiende, at denne Nation var kun lidet poleret, men jeg glædede mig meget over at see dem roe, thi i Legemets Skabning ligner de aldeles Mennesker, og de vare de eneste Mennesker, som jeg fandt paa min heele underjordiske Reise, de ligner de Mennesker i vor Verden, som lever under Linien, thi de har sort Skiæg og krøllede Haar, og de som har langt og guult Haar, holdes for Vanskabninger. De lagde an ved det Stykke Vrag, hvorpaa jeg drev, og tog imod mig da jeg bad dem derom, og satte mig paa Landet, saa vaad som jeg var; jeg fik nogen Spise og Drik at vederqvæge mig med, endskiønt det var slet, men som jeg havde tørstet og sultet i tre Dage, hialp det dog, saa jeg i en Hast kom mig igien.

Cap. XII. Autor kommer til det Land Qvama

Imidlertid samledes der fra alle Kanter mange Mennesker; De vilde tit tale med mig, men jeg forstod ikke Sproget, og derfor ey vidste, hvad jeg skulde svare dem. De Ord, som de ofte igientog, nemlig, Dank, Dank, syntes at være Tydsk, derfor svarede jeg først paa Tydsk siden paa Dansk, og tilsidst paa Latin, men de rystede med Hovederne og gave tilkiende, at disse Sprog vare dem ubekiendte; Jeg forsøgte derefter at sige min Meening paa Nazarisk og Martiniansk, men forgieves, hvoraf jeg sluttede, at dette Folk havde ingen Omgiengelse med Fremmede, ingen Handel med de andre underjordiske Folk, altsaa nødtes jeg til at være et Barn paa nye i dette Land, og gaae i Skole.

Da vi længe havde talt til hinanden, men saaledes, at den ene ikke forstod den anden, førte de mig til en Hytte, flettet af Vidier, [253] der vare ingen Stole, ingen Bænke, ingen Bord, thi de sad paa Jorden og spiiste, og i Stæden for Senge, strødde de Halm paa Gulvet, og laae iblant hinanden, over dette forundrede jeg mig saa meget meere, efterdi heele Landet er fuld af tykke Skove. Deres Føde er alleene Melk, Ost, Byg-Brød og Kiød, som de pleyede lægge paa Gløder, thi de vidste intet af at kaage Mad. Kort at sige, de vare næsten saadanne, som de første Mennesker, hos hvilke der hverken fandtes Artighed eller Stats, de vidste ikke at dyrke Jorden, at sanke Midler, eller at spare det de havde, men de nærede sig af Træernes Frugter og Jagt. Her levede jeg længe som et Sviin, indtil jeg avancerede saa vidt i deres Sprog, at jeg kunde tale med dem, og lære dem noget, og sandelig, de mindste Leve-Regler jeg gav dem, bleve ogsaa holden for guddommelige Befalninger, alle bleve opvakte af mit store Rygte, løb i Hobetal fra omliggende Landsbyer til mig, som en stor Lærere, der var sendt til dem fra Himmelen, jeg hørte og, at nogle begyndte en nye Tiids-Regning fra min Ankomst. Dette var mig des kiærere, siden alle havde forhaanet mig i Nazar for mit hastige Næmme og Ubetænksomhed, og i [254] Martinia for Dumhed. Deraf mærkede jeg, at det gamle Ordsprog er sandt, nemlig, at iblant de Blinde regierer de Eenøyede, thi jeg var kommen til et Land, hvor jeg med liden Lærdom og ringe Ting kunde giøre mig berømmelig, og avancere til den største Værdighed. Der var stor Leilighed at prøve mine Kræfter,

efterdi Landet havde i Overflødighed alt hvad Menneskene behøver, thi der voxer mange Ting af sig selv, hvad man saaer, faaer man igien med god Rente, der findes baade det som hører til Fornøyelse og Nødtørft. Indbyggerne i det heele Land vare ikke gandske ulærvillige, ey heller gandske uden Begreb, men som de intet havde lært, levede de i et stort Mørk, ingen troede mig naar jeg fortalte min Herkomst, Fæderneland, Skibbrud og andre Hændelser, som havde mødt mig paa Reisen, de troede heller, at jeg var en Indbyggere i Soelen, og kommen ned fra den, hvorudover de gemeenlig kaldede mig Pikil-Su, det er Soelens Gesant. De negtede vel ikke, at der er en GUd til, men bekymrede sig lidet om at bevise saa vigtig en Lærdom, de meente det var nok, at deres Forfædre saaledes havde troet; I den eneste Articul bestod deres heele Lærdom om [255] GUd; I Dyders Lærdom havde de kun lært det eneste Bud: Du skal ikke giøre mod en anden, hvad du ikke selv vil hændes. De havde ingen Love, Kayserens Villie var deres eneste Lov, og derfor blev ingen uden aabenbare Laster straffede, om nogen begik andre Forseelser, skyede Folk hans Nærværelse, og den Foragt var saa haard og utaalelig for Misdædere, at mange enten sørgede sig ihiel, eller toge Livet af sig selv. De vidste ey af Tiids-Regning at sige, de regnede kun deres Aar fra Solens Formørkelse, som skeer, ved at den Planet Nazar kommer imellem Solen og dem, saa at, naar man spørger, hvor gammel en er, svares der, at hand har levet i saa mange Formøkelser. Deres Kundskab om Naturen var meget maver og urimelig. De troede, at Solen var en forgylt Plade, og den Planet Nazar en Ost. Da jeg spurte om Aarsag, hvorfor den Planet Nazar paa visse Tider tog til og af, svarede de, at det var dem ubekiendt. Deres Rigdom og Midler bestod meest i Sviin, dem satte de paa Skoven, mærkede dem, og man holdt en for at være riig, ligesom hand havde mange Sviin til. De Træer, som ey bare Olden, pleyede de pidske, thi de meente af [256] Taabelighed, at den Ufrugtbarhed kom af deres Misundelse og Ondskab.

I saadan Tilstand var dette elændige Folk, som jeg i Begyndelsen tvivlede om kunde føres til Menneskelighed, men jeg erindrede mig, at ingen er saa grum, hand jo kand tæmmes, om hand ellers vil tage imod Rettelse. Jeg anvendte ald Fliid paa at cultivere dette raae Folk; derfor blev jeg og agtet iblant dem som et guddommeligt Menneske, de havde saa store Tanker om min Viisdom, at de tænkte, jeg kunde giøre alle Ting; Derfor, naar deres Qvæg blev staalet, deres Gedder døde, deres Korn slog feyl, Studene døde, kom de midt om Natten til min Hytte, og bad ydmygst om Hielp. Jeg saae en Bonde falde ned uden for mit Dør-Træ, græd, vreed sine Hænder, saa det knagede i hver Leed, og bad mig om Hielp: Da jeg spurte om Aarsagen til hans Sorg, beklagede hand sig over, at hans Træer vare saa meget ufrugtbare, bad mig væmodig, at jeg skulde giøre ved min

Myndighed, at de kunde bære Olden som før. Jeg hørte, at det heele Land stod under en Konge, hvis Residence samme Tiid laae otte Dages Reise fra den Bye, jeg da var udi. Jeg siger paa [257] samme Tiid; Thi Residencen var ubestandig, og i Steden for faste Huuse havde de Telte, som de med det Kongelige Huus og Undersaatterne pleyede flytte fra een Province til en anden. Kongen, som den Tiid regierede, var en gammel Mand, og heede Casba, hvilket bemærker en stor Kæiser. Dette Land kunde vel kaldes et Kongerige, i Henseende til de mange Provincer det indeholder, men som Indbyggerne ere vanvittige, og veed ey at bruge deres Kræfter, ere de kun ringe agtede, har været underkastet Naboernes Indfald og Forhaanelse, og ofte har maattet betale Skat til de ringeste Nationer.

Rygtet om mit store Navn og Dyder blev i en Hast udbredet over alle Provincerne. Siden den Tiid tog Indbyggerne sig intet for, uden de havde adspurt mig som et Oracul, og naar de ikke havde Lykke i deres Foretagende, troede de, at det kom af min Fortrædelighed og Koldsindighed, der var derfor nogle, som med Offer vilde formilde mig. Jeg gider ikke fortælt alle de Daarligheder, som findes hos dette dumme Folk, det er nok at anføre en eller anden, hvoraf man kand giette de øvrige: En frugtsommelig [258] Kone troede, at jeg kunde mage det saa, at det Foster, som hun gik med, skulde blive en Dreng; en anden bad mig, at jeg skulde giøre hans gamle Forrældre unge, den tredie, at jeg vilde føre ham igiennem Luften til Solens Land, at hand der kunde tage saa meget Guld, som hand havde behov, og slæbe en stor Skat hiem med sig; Af disse og mange deslige Begieringer blev jeg ilde plaget, jeg søgte ofte med haard Tiltale at straffe deres Taabelighed, thi jeg frygtede at den alt for store Tanke om min Magt og mine Dyder, skulde tilsidst endes med en guddommelig Dyrkelse. Omsider blev det bragt for den gamle Konges Øren, at der var kommen en stor Mand i fremmet Dragt, som sagde, at hand var Solens Legat, som havde beviist sig at være meere end et Menneske, i det hand havde lært de Qvamiter (saa heede Indbyggerne efter Landet Qvama) de allerviseste og næsten guddommelige Leve-Regler: Derover sendte hand strax Gesandtere, med Ordre, at de skulde indbyde mig til den Kongelige Residence. Gesanterne vare i alt tredive, havde Tiger-Huude paa, hvilken Dragt er den anseeligste i disse Lande, thi ingen maa bruge de Skind, uden hand har holdt sig tapper i Krig mod de Tanachiter (disse [259] vare fornuftige Tiger-Dyr, de Qvamiters store Fiender.) Imidlertid lod jeg bygge et Steen-Huus af to **Etager**, efter de Europæiske Huses Model, i den Bye, som jeg opholdt mig. Dette Huus ansaa Gesanterne for en forunderlig Bygning, der overgik menneskelige Kræfter, og derfor gik derind, som i en Kirke, med stor Ærbødighed, at bringe mig Kæiserens Ordre: Den var saaledes stillet: Efterdi den store Kæiser **Casba**, deres naadigste Herre, regnede sine Fædre og Slægt ud fra

Spynko, Solens Søn, som var den første Konge i Qvama, skeede ham en stor Fornøyelse ved dette Gesantskab, siden det sigtede til Rigets store Gavn, og man kunde haabe, at det heele Rige vilde snart faae en anden Skikkelse under en saa ypperlig og himmelsk Lærere, haabede derfor, at Gesanten heller reisede til den Kongelige Residence, siden hand der havde størst Leylighed til at vise sine Dyder. Saasnart Talen var ude, takkede jeg ydmygst, og reiste med Gesanterne til Residencen. Gesanterne havde været fiorten Dage paa Veyen, men paa Hiemreisen havde de nok i fire Dage, hvilket jeg giorde med Konst, [260] thi som jeg mærkede, at her var mange Heste i Landet, og de samme vare Indbyggerne meere til Besvær end Nytte, siden de løb vilde i Skovene, viiste jeg dem den Fordeel, som de kunde have af at tæmme disse ædle Dyr, og lærte dem den Videnskab. Nogle Heste bleve strax tæmmede, og medens Gesanterne vare tilstede, havde jeg allerede saa mange færdige og afrettede, som vi behøvede paa Reisen. Da Gesanterne saae Hestene, bleve de bange, og længe ikke turde stige op paa dem, men der de fornam, at jeg og andre uden Frygt og Fare styrede dem med Bidsel, og regierede dem som vi vilde, toge de Mood til sig, og efterat de selv havde giort Forsøg, skikkede sig i denne Reisefær, og paa denne Maade kom tre gange snarere hiem end ud. Der vi kom nær til det Sted, hvor Residencen meentes at være, hørte vi, at den var flyttet til en anden Province, derfor maatte vi tilbage, og reise hen til et andet Sted.

Det kand neppe udsiges hvormeget de Qvamiter undrede over at see os i saadan Eqvipage, nogle bleve saa bange, at de vilde løbe af Residenten. Kæiseren selv var og bange, holdt sig i sit Telt, og turde ikke [261] gaae ud, førend een af Gesandterne steeg af Hesten, og forklarede ham den Hemmelighed. Kort derefter blev jeg med Ceremonie og stort Følge ført til Kæyserens Telt, der saae jeg Casba sidde paa et Tapet, omringet af sine Hoff-Betientere: Da jeg kom ind i Teltet, og paa det ydmygste rosede kæiserens Naade, reiste hand sig op, og spurde, hvad Kongen i Solen giorde, som var de Qvamiters Stam-Fader? Som det var fornøden at styrke de Qvamiter i deres gamle Vildfarelse, svarede jeg til dette Spørsmaal: Kongen i Solen haver sendt mig til dette Land, at jeg skal polere de dumme Qvamiter med gode Love, og aabenbare dem de Konster, ved hvilke de ey alleene kunde imodstaae deres stridbare Naboer, men endog udbrede deres Riges Grændser, og at det var mig befalet, altid at blive her. Kæiseren fandt Behag i den Tale, lod strax oprette et Telt til mig, tæt ved sit, tillagde mig femten Tienere, som jeg kunde betiene mig af, og søgte ikke at bruge sin Myndighed over mig som en Herre, men føyede mig som en Ven.

Cap. XIII. Begyndelse til det femte Monarchie

Fra den Tiid af giorde jeg mig umage for at omstøbe Landet, og oplære Ungdommen i Krigs-Sager. Uden for Byen bleve de Unge øvede i at ride, kiøre, skyde med Buer, og kaste med Spyd. Jeg begyndte med at beride Hestene, i Haab, at tvinge Naboerne med det bare Rytterie: Jeg magede det ved idelig Umage, at jeg inden kort Tiid stillede sex tusende Ryttere for Kæiseren, og som de Tanachiter samme Tiid vilde giøre et nyt Indfald, fordi den aarlige Skat ikke var betalt, hvilken de forgieves havde krævet, gik jeg efter Kæiserens Begiering Fienderne i møde med mit nye Rytterie, og Fodfolk tillige med. Jeg gav Infanteriet Spyd og Stænger, som de skulde stride med langt fra mod de Tanachiter, thi hidindtil havde de Qvamiter kun haft korte Sværd eller Dolke, derfor havde de altid med liden Fordeel nær hos stridet mod de Fiender, som vare stærkere [263] end de. Da jeg nu var bleven General over Armeen, og mærkede, at de Tanachiter stod færdige tæt ved vort Riges Grændser, førte jeg Tropperne imod dem: Tanachiterne bleve allarmerede ved at see en uformodentlig Armee, og holdt lidet stille, men vore Folk avancerede videre, og, saasnart de kunde lange hinanden, kastede de Stænger og Spyd, og ved saadan Fægtning nedlagde en stor Mængde af Fienden: De tabte dog ikke Moodet, men satte hart ind paa vores Fodfolk, men da et frisk Rytterie angrib dem paa Siderne, forlod de deres Geleeder, og flyede, saa at dette Anfald giorde det fornemste i det heele Slag. Der faldt mange af Fienderne, og Generalen over den Tanachitiske Armee blev levende fangen, tillige med tive adelige Tigere, som bleve førte med Triumph til Qvama. Det er ikke at beskrive, hvor stor Glæde denne Sejer foraarsagede i det heele Riige, thi de Qvamiter havde gemeenlig tabt i de forrige Krige, og maatte tigge sig Freden til med de aller-ubilligste Vilkor. Kæiseren befoel strax, at Fangerne efter Sædvane skulde omkommes, men jeg havde Afskye for den Skik, raadede at holde dem i Fængsel, thi jeg holdt for, at de Tanachiter [264] vilde være stille, (siden vi for nærværende Tiid hverken havde Fred eller Krig med dem) indtil de saae, hvad vi vilde giøre med Fangerne; Videre forestillede jeg, at jeg behøvede Stilstand for at sætte andre Ting i Verk, som jeg havde i Sinde. Jeg mærkede, at der var megen Salpeter i disse Lande, og jeg havde allerede samlet en stor Hob, hvoraf jeg vilde giøre Krud, dog havde jeg ikke aabenbaret mit Forsæt for

nogen, uden Kæiseren alleene, thi jeg behøvede hans Myndighed til at anrette Verksteder, hvori Bøsser og andre Gevær skulde giøres, og jeg haabede at alle dette Riges Fiender inden kort Tiid kunde overvindes med disse Gevær. Efterat jeg havde ladet giøre nogle hundrede Bøsser og Kugler dertil, giorde jeg offentlig Prøve paa min Invention med alles store Forundring. Der blev strax et vis Tal Soldater antagne til denne Militie, som idelig blev øvede i at omgaaes med Bøsser: Da jeg havde giort denne Prøve, og vel øvet Musquetererne, giorde Kæiseren mig til Jachal eller Generalissimus, saa alle Officerer i Armeen skulde staae under min Commando. Imidlertid talede jeg ofte med den Tanchitiske General, Tomopoloko, med hvilken jeg omgikes [265] fortroelig for hans Oprigtigheds skyld, at jeg kunde udforske det Folkets Tilstand, Egenskaber og Sæder: Jeg befandt med Forundring, at det var fornuftigt, vel civiliseret og studeret, jeg hørte, at de Tanachiter lagde sig grundig efter Videnskaber og Konster, hand sagde mig og, at der boede et stribar Folk mod Østen, mod hvilke de Tanachiter altid maatte ligge til Felds: Indbyggerne vare kun smaa, og svagere end de Tanachiter, men skarpsindige og gode Skiøtter, og af den Aarsag ofte havde tvunget de Tanachiter til at bede om Fred. Jeg fik strax vide, at den Nation bestod af Katte, og iblant alle Firmamentets Indbyggere vare meest berømte for deres Kundskab i Stats-Sager, og Dygtighed i at dømme. Jeg hørte med Fortrydelse, at Viisdom, Videnskaber og Artighed fandtes hos alle Dyrene i den underjordiske Verden, Menneskene alleene, nemlig de Qvamiter, vare dumme og upolerede; Men jeg haabede, at den Spot inden kort Tiid skulde ophæves, og at de Qvamiter igien skulde faae den Regiering over andre Dyr, som Naturen havde givet dem. Efter sidste Forliis holdt de Tanachiter [266] sig længe stille, men som de ved Speidere havde udforsket det nye Rytteries Beskaffenhed og Tilstand, at de forfærdelige Dyr, som nyelig havde jaget saa stor Skræk i dem, var intet andet end tamme og øvede Heste, tog de Mood til sig, og samlede nye Tropper, hvilke Kongen af Tanaqui selv anførte mod de Qvamiter: Den heele Armee bestod af tive tusende Tigre, alle gamle Soldater, uden to Regimenter, som nyelig vare hvervede. Disse sammenskrabte Folk syntes vel noget; men var dog i sig selv intet; De ventede alle Seyer, og derfor marcherede ind i det Land Qvama; Imod dem marcherede tolv tusende af vort Infanterie, iblant hvilke der var sex hundrede Musquetterer, og desuden fire tusende Ryttere, og som jeg aldeles ikke tvivlede om et lykkeligt Udfald, bad jeg Kæiseren, at hand selv vilde anføre Folket, paa det hand ikke skulde miste den Ære hand burde have for Seyeren. Ved denne forestilte Ydmyghed tabte jeg intet af min Respect, thi heele Armeen ansaae mig som den rette General; Jeg fandt det raadeligt, at holde Musquetererne fra første Attaque, og forsøge om jeg uden dem kunde faae Sejer med det bare Rytterie: Det Raad var mig kostbart, thi de Tanachiter satte saa heftig [267] an paa vore Fodfolk, at de

maatte tage Flugten, og som de ligeledes giorde Rytteriet tapper Modstand, hældede Sæjeren til ingen af Siderne, saa det var en meget haard Trefning. I det Krigs-Lykken saaledes var uvis, førte jeg Musquettererne ind i Bataillen. De Tanachiter bleve forvirrede ved de første Skud, thi de kunde ikke begribe, hvorfra den Lynen og Torden kom, men der de saa den bedrøvelige Virkning, overkom dem en stor Redsel. Saasnart jeg mærkede denne Skræk hos Fienden, lod jeg igien fyre, anden Salve nedslog endnu fleere. I første Salve falt tive Tigre, hvoriblant var tvende Felt-Præster, hvilke bleve skudte i det de med en Formanings-Tale opmuntrede Soldaterne til Mandighed, alle tog sig deres Død nær, thi de regnedes blant de beste og meest veltalende Prædikantere, mange faldt tillige med Kongen selv. Derover blev Fienderne gandske forsagede, og vendte Ryggen. Vores Ryttere forfulte dem, og slog saa mange i Flugten, at de kunde ikke komme længere frem for de mange døde Legemeer, som laae paa Marken. Efter Slaget talde vore Folk de ihielslagne Fiender, og fandt tretten tusende døde Legemer, som vare blevne i Bataillen og Flugten. Da Fienderne [268] saaledes vare fordrevne og slagne gik den sejerrige Armee ind i det Land Tanachin, og efter nogle Dages Reise slog Leyer ved Hoved-Staden; Alle vare saa forskrækkede, at endskiønt Byen var fast af Situation, Mure og Volde, og havde Proviant nok, gik dog Magistraten os i møde, bad om Naade, og leverede Sejer-Herrerne Nøglerne til Byen. Byen var stor, havde smukke Gader og Huse, og det var sandelig forunderligt, at de Qvamiter, som havde saa poleerte Folk omkring sig, saa længe kunde sidde i saadan Vankundighed. Men jeg troer, at det er gaaet dem, som visse Folk, hvilke skiøtter intet om udenlandske Sager, roser alleene deres eget, holder ingen Omgiengelse med Fremmede, og altid ligge i samme Skarn, hvilket læt kand bevises med nogle Nationers Exempler i Europa. Fra dette store Nederlag har de Tanachiter en nye Aars-Regning, og som denne decisive Bataille blev holdt paa den tredie Dag i den Maanet Torul, regner de denne Dag iblant de ulykkelige Dage. Paa samme Tiid om Aaret, nemlig i den Maanet Torul, er den Planet Nazar længst borte fra Firmamentet, hvilken med sin Gang omkring Solen, afdeeler [269] Tiden, og giør Forandringerne i Aaret. Det heele Firmament veltes omkring Solen, men som Planeten bevæger sig hastigere, syntes Nazar at tage af eller til, ligesom den nærmer sig til denne eller den anden Klode. Man tager astronomiske Anmærkninger af denne Planets Til- og Aftagelse, saavelsom og af Solens Formørkelser. Jeg igiennemlæste engang ved Leylighed Almanakerne i Tanachin, og syntes, at de vare net og vel skrevne.

Da Hoved-Staden var indtaget, gav heele Riget sig under os, saa i Steden for de Qvamiter før havde været foragtede, bleve de nu ærede, og det Qvamitiske Rige blev næsten to gange stærkere ved at faae dette overvundne Rige under sig;

Hvorudover som alle tilskrev min Forstand og Fliid denne Lykke, blev den Ærbødighed de længe havde haft for mig, næsten forandret til guddommelig Dyrkelse. Efterat det Tanachitiske Folk saaledes var undertvungne, og der overalt var lagt Guarnison i Byerne, for at tvinge det grumme og stridbare Folk, begyndte jeg at fuldføre mit Forsæt, og stræbte gandske at udrydde den Vanvittighed, som de Qvamiter hidindtil [270] havde levet i. Strax at indføre Studeringer, var dog vanskeligt, thi det jeg selv havde lært i Europa, nemlig Latin og nogle Stumper Græsk, var her til ingen Nytte, derfor nødtes jeg til at hente tolv lærde Tigre fra det fiendtlige Land Tanachin: Disse først beskikkede Professorer fik Ordre, at stifte et Academie efter deres Lands Maade, ydermeere lod jeg flytte det Kongelige Bibliotek fra Tanachin til Qvama; Men jeg havde dog vist besluttet at sende disse Fremmede hiem igien, saasnart de Qvamiter havde avanceret saa vidt i Studeringer, at de kunde hielpe sig selv.

Jeg havde Lyst til at see det Kongelige Tanachitiske Bibliothek, eftersom jeg fik vide af den fangne General Tomopoloko, at iblant de skrevne Bøger i samme Bibliothek, fandtes en Bog skreven af en Mand, som havde været i vores Verden, om adskillige Lande, i sær de Europæiske: dette Skrift havde de Tanachiter faaet, da de førte Krig med et langt bortliggende Folk; **Autors** Navn var ubekiendt, og man vidste hidindtil ikke, hvad Lands-Mand hand var, eller hvorledes hand var kommen oven over Jorden. Da jeg havde igiennemseet Bøgerne, [271] befandt jeg, at det var sandt, hvad Tomopoloko havde sagt mig om dette Skrift, og derfor aabenbarede jeg ham oprigtig min Herkomst og Fæderneland, forsikkrede ham, at jeg havde sagt det samme til Qvamiterne, det første jeg kom der, men de dumme Mennesker vilde ikke troe mig, men heller antog mig for en Gesant fra Solen, og endnu blev fast ved den Vildfarelse. Ydermeere, sagde jeg, at som jeg holdt det for Synd, længere at beholde saa daarlig en Titul, havde jeg sat mig for at aabenbare min Slægt for alle, ved hvilken oprigtige Bekiendelse jeg meente ey at tabe noget af min Respect, heldst da jeg haabede, at alle af denne Bogs Læsning kunde faae at vide, hvormeget de Europæer overgik alle andre Mennesker i Dyd og Forstand. Dette Forsæt behagede ikke den fornuftige Mand, hvorom hand med disse Ord gav mig sin Meening tilkiende: «Det er fornøden, naadigste Herre! at de først læser Bogen, derved faaer hand maaskee et andet Sind, thi enten har den Mand løjet, eller og ere de overjordiske Folk meget daarlige, og har saadanne Love og Skikke, som meere ere at belee end ære. Naar hand har læst Bogen, kand hand giøre hvad [272] hand vil, jeg raader alleene, at hand ey ubesindig aflægger den Titul, som har virket saa stor Ærbødighed i Qvamiternes Hierter. Thi intet er kraftigere til at holde Folk i Tvang, end den Tanke, som den gemeene Mand har om Regentens

store Herkomst.» Jeg lydde ham ad, og lod ham oversætte Bogen for mig. Titulen var saaledes:

Taniani (hvilket Navn meenes at være fingeret) Reise-Beskrivelse oven over Jorden, eller Beskrivelse om Riger og Lande, i sær de Europæiske. Men siden Bogen var gammel, var den baade fuld af Støv og defect: Der fattedes det, som jeg helst gad vidst, hvorledes hand var kommen oven over Jorden til os, og siden need igien.

Indholden af dette Skrift var dette:

Stykker af Taniani Reise-Beskrivelse oven over Jorden, oversat af Generalen fra Tanachin, den Højædle og Velbaarne Herr Tomopoloko.

[273] *** Dette Land (nemlig Tydskland) kaldes det Romerske Rige, men det er en blot Titul, efterdi det Romerske Rige er endt for nogle hundrede Aar siden. Det er ikke læt at forstaae det Tydske Sprog, for dets forkeerte Stiil, thi det som sættes først i andre Sprog, staaer sidst her, saa at man intet kand forstaae, førend man har læst en heel Side igiennem. Regieringens Maade er meget urimelig: De Tydske troer, at de har en Konge, og har dog ingen. Tydskland siges at være eet Rige, og er dog deelt i mange adskilte Fyrstendomme, som alle ere fri, saa at een ofte paafører den anden en lovmæssig Kriig. Riget kaldes altid stort, endskiønt det ofte meget formindskes: Det kaldes helligt, uden nogen Hellighed; u-overvindelig, endskiønt Naboerne ofte plager det; Lige saa forunderlig ere og Folkets Rettigheder og Friheder, thi mange har de Friheder, som de forbydes at bruge. Der er skreven mange Bøger om det Tydske Riges Stat, men i saa forvirret en Sag har Scribenterne hidindtil ingen Fremgang giort; Thi ***

** Hoved-Staden i dette Rige (nemlig Frankerige) som er meget stort, og kaldes [274] Paris, kand i visse Maader kaldes Hoved-Staden i heele Europa, thi den har en slags Regiering over de andre Folk i Europa; for Exempel: den har Rettighed til at foreskrive dem Leve-Regler og Modeller paa Klæder, saa at ingen slags Klæder er saa latterlig og ubeqvem, at ja alle Nationer nødes dertil, naar det er Mode i Paris; men jeg veed ikke, hvorledes og naar Pariserne har faaet den Rettighed. Jeg mærkede dog, at den Myndighed gik ikke til andre Ting; thi andre Nationer i Europa fører tit Kriig med de Franske, og undertiden tvinger dem til at indgaae haarde Vilkor, men Trældommen i Klædedragt og Levemaade er bestandig, saa at hvad Paris derudi opfinder, retter heele Europa sig meget nøje efter. De Pariser ligne meget de Martinianer i et flyvende Hoved, Nysgierighed og Inventioner.

*** Fra Bononia reiste vi til Rom: Denne By ligger under en Præst, hvilken, endskiønt hans Rige er meget lidet, holdes dog for at være den Mægtigste iblant Konger og Fyrster i Europa, thi da de andre Fyrster ikkun regierer over Undersaatternes Legemer og Gods, kand denne [275] og fordærve deres Siæle. De Europæer troer gemeenlig, at denne Præst har Nøgelen til Himmelen i sit Giemme: Jeg var begiærlig efter at see saa stor en Helligdom, men forgiæves, thi hvordan de seer ud, og i hvad Skriin de ligge, veed jeg endnu ikke. Den Magt hand bruger, ej alleene over sine egne Undersaattere, men endog over det heele meenneskelige Kiøn, er i sær denne, at frikiende dem som GUd fordømmer, og fordømme dem som GUd frikiender. En uhørlig Myndighed! som vore underjords Folk turde svære paa, ikke tilkom noget dødeligt Menneske: Men det er læt, at bilde Europæerne ind hvad man vil, og binde dem de største Fabler paa Ærmet, endskiønt de holde sig alleene for kloge, giør sig til af den Tanke, og foragte andre Mennesker, som synes upolerede. Jeg vil sandelig ikke forsvare de Sæder og Skikke, som ere hos vore underjords Folk, jeg vil kun anføre nogle af de Europæers Sæder og Skikke, hvoraf man kand see, hvor ubillig de laste andre.

Det er brugeligt overalt i Europa at slaae Meel (som er skabt til Menneskens Føde) i Haaret og paa Klæderne: Dette [276] Meel kaldes gemeenlig **Poudre**, som de hver Aften med stor Fliid kæmmer af Haaret, og børster af Klæderne, at de om Morgenen kand drysse en ny Portion deri igien. En anden Skik, som syntes mig lige saa latterlig, var denne: De bruge Hatte paa Hovederne, for Kulds skyld, men dem bær de gierne under Armene, endog om Vinteren, hvilket syntes mig lige saa urimeligt, som om jeg havde seet een bære sin Kiortel eller Buxer i Haanden paa Gaden, og lade Legemet, for hvis skyld de vare giorde, fryse.

De Europæers Religions-Artikle ere sunde, og komme overeens med ene Fornuft. De Bøger, som indeholde det som man skal troe og giøre, befale, at man skal læse i dem Nat og Dag, og udgrunde deres rette Meening. De raade og til Fromhed mod de Vildfarende og Skrøbelige; Men naar nogen begriber en Ting paa en anden Maade end den store Hob, straffes hand med Fængsel, pidskes, ja undertiden brændes for den Mangel paa Forstand: Dette kom mig for, som om jeg vilde prygle en, der var skiel-eller suur-øjet, alleene fordi det som var fiirkantet [277] for mine Øyne, var rundt for hans; Jeg fik vide, at nogle tusende Mennesker for den Aarsags skyld, efter Øvrighedens Befalning, vare halshugne eller brændte.

I de fleeste store og smaa Byer udi Europa finder man Mennesker, som staaer paa høye Steder, og meget strengelig fordømme de Synder hos andre, som de selv

daglig begaae, hvilket var det samme, som man kunde see en Drukken prædike mod Drukkenskab.

Den som fødes krogrygget, krum eller halt, vil kaldes Velbaaren; Den som er kommen af gemeene Folk, vil kaldes Ædelbaaren; hvilket er lige saa urimeligt, som om man vilde kalde en Dværg Kæmpe, og en gammel Mand en ung Karl.

I de store Stæder er det bleven Mode overalt, at man strax efter Middags Maaltid byder sine Venner til at drikke en sort Suppe, som tillaves af brændte Bønner, og gemeenlig kaldes Caffee. Til Stederne, hvor de skal drikke den, drages de af tvende stærke Dyr, sidder i en Æskee, som [278] ligger paa fire Hiul; thi de Europæer holder det for u-anstændigt, at gaae til Fods.

Ny-Aars-Dag faaer de Europæer en Sygdom, som de underjords Folk veed intet af: Accidencerne ved denne Sygdom er stor Uroe i Sindet, thi samme Dag kand ingen blive længe paa et Sted; De løbe lige som de ere galne, fra et Huus til et andet, og veed ikke selv hvorfor. Denne Sygdom varer heele fiorten Dage hos nogle, tilsidst bliver de trætte og udmatted af den idelige Løben, kommer til sig selv, og faaer deres forrige Helbred igien.

Som de Europæer har utallige Svagheder paa Sindet, er der og opfunden utallige Medicamenter: Nogle faaer saa umaadelig Lyst at løbe paa Gaderne, at deres venstre Side støder mod andres høyre Side. Jo nærmere man kommer mod Norden, jo større er denne Sygdom, hvoraf man kand see, at den Sygdom kommer af en slet Luft. Sygdommen fordrives ved Sedler med visse Caracterer paa; Naar de bær disse Sædler paa sig, blive de efterhaanden friske. Anden Galenskab pleyer at fordrives veed at ringe [279] med Bielder eller Klokker, ved den Lyd stilles Sindets uroelighed; Men den Lægedom varer ikke længe, thi efter to Timer kommer Sygdommen igien, og bliver større.

I Italien, Frankerige og Spanien grasserer allevegne en stor Galenskab i visse Uger om Vinteren. Den stilles ved at stænke Aske i Panderne paa de Syge, men den Aske har ingen Kraft i den nordlige Deel af Europa, saa at de nordiske Folk cureres af sig selv.

De fleeste Europæer indgaaer en Pagt med GUd tre eller fire gange hvert Aar, i Vidners Paahør, hvilken Pagt de strax efter bryde: De kalde den Communion, saa de synes alleene derfor at indgaae dem Pagt, at de kand vise, at de har sat sig for, at bryde den tre eller fire gange om Aaret.

Naar de bekiende deres Synder, og bede GUd om Naade, skeer det gierne med en vis Melodie, og efter Noder; Somme Tider bruger man Piber, Basuner og Trommer, lige som den synd er stor til, som man afbeder med Musiqven.

[280] Der er næsten paalagt alle Nationer i Europa en Lærdom, som staaer i en hellig Bog, men i de Lande mod Sønden er det forbuden at læse den Bog, saa man tvinger Folk til at troe det, som de uden Straf ikke maa see eller læse.

I samme Lande er det forbudet at dyrke og tilbede GUd, uden i et fremmet Sprog, saa at de Bønner holdes alleene lovlige og behagelige for GUd, som skeer af dem der selv ikke veed hvad de sige.

I alle de store Byer blive de som komme til anseelige Æmbeder, Krøblinge, saa de føres lige som Syge igiennem Gaderne udi Sænfter, giordte som Æsker.

De fleeste Europæer rager deres Haar af, og bruger fremmede Haar til at skiule deres skaldede Hoveder med.

De Disputer, som i Almindelighed afhandles paa de Europæiske Academier, ere om saadanne Ting, som Menneskeene har ingen Nytte af at udgrunde, eller kand giette sig til. De lærdeste Materier, som de Europæer skrive om, ere nogle gamle [281] uddøde Nationers Tøfler, Skoe, Hals-Kiæder, Støfle og Kapper. De fleeste dømme ikke selv om verdslige og geistlige Videnskaber, men underskrive kun andres Meening; thi hvad for en Videnskab de strande paa, hænge de fast ved, som naar et Skib løber paa Grund: At de sige, de vil troe den i alle Ting, som de meene har været viis, det vilde jeg rose, dersom dumme og ulærde Folk kunde dømme derom; thi at sige hvem der er viis, er en Prøve paa den største Viisdom.

I de sydlige Lande bæres Abelater eller Kager paa Gaderne, som Præster siger at være Guder, og det som meest er at undre, Bagerne selv, som viser Meelet hvoraf de ere giorde, svær paa, at de Kager har skabt Verden.

De Engelske elsker deres Frihed meget høyt, og ere ikke Slaver af nogen uden af deres Koner. De samme forkaster den Religion i Dag, til hvilken de bekiendte sig i gaar. Denne Ubestandighed, meente jeg, kom af Landets Situation, efterdi Engellænderne boer paa Øer, ere Søefolk, og har meget af det ubestandige Element hos sig.

[282] De Engelske spørger alle meget flittig om hinandens Sundhed, saa man skulde tænke, alle vare Doctores, men det Spørsmal **How do you do**? eller, hvorledes er det med Sundheden? er kun en blot Talemaade og Lyd uden nogen Bemærkelse.

Paa samme Øe grunder de saa dybt paa Videnskaber, at de tilsidst mister deres Forstand.

Imod Norden er en Republiqve, som bestaaer af syv Provincer. Disse Provincer kaldes Foreenede, endskiønt man ey seer noger Fodspor til Eenighed og Samdrægtighed, den gemeene Mand praler her af sin Magt, at de raader for Regieringen, da dog gemeene Folk ingen Stæds meere udelukkes fra Bestillinger, og heele Regieringen er alleene i nogle faae Familiers Hænder.

Indbyggerne i disse Provincer sanker Penge med stor Gierighed, og bruger dem ikke, saa de har Lommerne fulde, men Maverne tomme, thi de synes alleene at leve af en Røg som de smøger.

[283] Man maa tilstaae, at denne Nation er den reenligste af alle, thi de toer alle Ting flittig, uden Hænderne.

I store og smaa Stæder i Europa ere Vægtere paa Gaden om Natten, som med deres Sang eller rettere at sige Skryden, ynsker de Sovendes Rolighed, og just dermed vækker dem hvert Øyeblik.

Et hvert Land har sine Love, og derhos sine Skikke, som tit ere tvertimod Lovene, som for Exempel, efter Loven skal Qvinden være Manden underdanig, men efter Skikken skal hun regiere over Manden.

De som lever meest overdaadig og fraadser, agtes højest iblant Europæerne, men de alleene foragtes, som dyrker Jorden, og føder disse Ædere.

Hvor stor og hvor mange Laster de Europæer har, kand man see af Gallier og Rettersteder, som ere allevegne; Hver Stad har fin Bøddel, undtagen Engeland, hvor jeg troer, at der er ingen Bødler, thi Indbyggerne hænge sig selv.

[284] Man skulde tænke, at Europæerne aad Mennesker, thi de indelukker en stor Mængde friske Mennesker i nogle Huse, som kaldes Clostere, alleene til den Ende, at de skal blive glatte og fede, thi siden de ere indelukte i disse Lyst-Have, har de intet at bestille, uden at pleye sig.

De Europæer pleyer hver Morgen drikke Vand for at dæmpe Mavens Hidsighed, men neppe er den Hidsighed dæmpet ved Vandet, førend de dricker Brændeviin, at den maa hidses igien.

Religionen i Europa deeles i tvende Secter: Men Nogle ere Protestanter, nogle Catholske. Protestanterne tilbeder alleene, een GUd, de Catholske mange, thi de har lige saa mange Guder og Gudinder som Byer. Alle disse Guder og Gudinder har Paven i Rom skabt, men Præster eller Cardinaler skaber Paven. Deraf kand man see hvor stor Magt Cardinalerne har, siden de skaber den, som skaber Guder.

De gamle Italiener undertvang heele Verden, men lod sig regiere af deres Koner, [285] men de itsige tyraniserer over deres Koner, og cujoneres af heele Verden.

Dyrene i Europa deeles i Land-Dyr og Vand-Dyr: Der findes og nogle, som kand leve baade paa Landet og i Vandet, som Frøer, Marsviin og Hollændere, thi de boer i Morads, og farer omkring til Lands og Vands.

Europæerne bruge samme Føde som vi, men Spanierne leve alleene af Luften.

Handelen er i Flor over heele Europa, og mange Ting ere tilkiøbs, som ikke ere tilfalds heer. Saaledes sælger de Catholske Himmelen, Svitserne sig selv, i **** sælger de Krone og Scepter til den Meestbydende.

I Spanien er Ladhed et Tegn paa et honnet Menneske, og intet er større Beviis paa Adel end Dovenhed.

De kaldes Ret-troende, som ikke veed hvad de troer, og som ey gider giort sig Umage med at prøve det de hører. Der ere og de som blive regned i de Helliges Tal, [286] alleene fordi de har været lade, skiødesløse, og ey prøvet Lærdommen, men de kaldes evig Fordømte, som ere bekymrede om deres Salighed, og ved nøye og varlig at prøve alle Ting, vige fra en herskende Meening.

Europæerne meene i Almindelighed, at Salighed og Fordømmelse kommer ikke af et gudeligt eller ugudeligt Levnet, men alleene af det Stæd, man er født paa; Thi de siger alle, at om de vare fødde paa et andet Stæd og af andre Forældre, havde de haft en anden Religion. Derfor syntes mig, at de ikke fordømte Folk saa meget for Religionen selv, som for det Stæd og Maade de vare fødde paa. Men denne Meening kand jeg ikke finde stemmer overeens med GUds Retfærdighed og Godhed.

Iblant de Studerede agtes de meest, som saaledes forvender Ordenes naturlige Orden, at det som i sig selv var tydeligt og klart, bliver mørkt og uforstaaeligt. Disse kaldes Poeter, og denne Ordenes Fordrejelse kaldes Poesie; Men en Poets Dyd bestaaer ey alleene i en forkeert Stiil, der udfordres og, at hand tillige skal være en stor Løgnere, [287] derfor dyrkes den gamle Poet **Homerus** næsten som en Gud, thi

hand var Mester i begge Deele. Mange efteraber ham i at forvende Ordene, og lyve, men ingen har naaet ham.

De Lærde kiøber mange Bøger, ikke saa meget for Indholdet, som for Prydelse og Anseelse, og siden Boghandlere mærke, at lærde Kiøbmænd drages af blot Dukke-Tøy, og det som meere fornøyer Øynene end Sindet, lægge de Bøger op i anden Format, med andre Bogstaver og Billeder, og faaer derved ti gange meere for dem: Thi de listigste Kræmmere ere **Philosophi** og Scribentere. Tosser skriver heldst Bøger, ligesom de vare bange at Efterkommerne ellers ikke skulde faae deres Taabelighed at vide.

De Europæiske høye Skoler, ere Markeder, hvor man for billig og maadelig Priis kand erholde Grader, Promotioner, Værdigheder, Titler paa ald slags Lærdom og andre lærde Varer, som man i vores underjords Verden ikke kand faae uden Sveed og mange Aars flittige Studering. Doctores kaldes de, som har naaet [288] den høyeste Spidse af Lærdom, eller, som Europæerne siger, har krøbet op paa Toppen af det Bierg Parnasso, hvor ni Jomfruer boer: Næst efter dem kommer Magistre, som faaer lidt bedre Kiøb paa Titul af Lærdom, og derfor ey kaldes saa lærde. Deraf seer man, hvor medlidende de overjords Academier ere mod det menneskelige Kiøn, siden de lægger saa banet og læt en Vey til Lærdom. De Nordiske Academier ere lidet haardere derudi, thi de giver ikke Ære bort uden foregaaende Examen.

Lærde og Ulærde skilles fra hinanden i Sæder og Dragt, i sær udi Religion, thi de Ulærde troer paa een GUd, de andre paa mange Guder og Gudinder. De Lærdes fornemste Guder ere Apollo, Minerva, de ni Musæ, og andre ringere[n7] Guder, som Skribenterne, i sær Poeterne, pleye at tilbede, naar de vil rase. De Lærde deeles i adskillige Classer, efter deres ulige Studia. De ere enten **Philosophi**, **Poëter**, **Grammatici**, **Physici** eller **Metaphysici &c**. En Philosophus er en lærd Kræmmer, som for en vis Priis sælger Leve-Regler om Selv-Fornegtelse Maadelighed og [289] Fattigdom, og prædiker saa længe mod Rigdom, indtil hand selv bliver riig. Deres Stam-Fader er een ved Navn **Seneca**, som paa den Maade sankede stor Rigdom.

En Poet er een som giør sig behagelig ved Sladder og Raserie, derfor er Galenskab en Titul, som man giver de beste Poeter; Thi alle de som enfoldig og tydelig giver deres Meening tilkiende, vil man ingen Laurbær-Krone give.

Grammatici er en vis slags **Milice**, som forstyrrer den almindelige Rolighed: Forskiellen mellem dem og andre Stridsmænd er, at de har en Kappe i Steden for Pantser, en Pen i Steden for Sværd: De stride med lige saa stor Haardnakkenhed

for Bogstaver og Stavelser, som de andre for Frihed, Religion og Land. Jeg troer, at Øvrigheden alleene føder dem, at det menneskelige Kiøn ey skal faae Skiørbug af for megen Roe i Freds Tider. Undertiden maa Øvrigheden dog stille til rette, naar de Krige truer med Ødelæggelse, som jeg hørte nyelig at være skeed i Paris, hvor det store Raad, da der var stor Trætte om de Bogstaver **Q** og **K**, maatte give Tilladelse at bruge dem begge.

[290] En **Physicus** er den, som randsager Jordens Grund, Menneskens, firbeenede Dyrs, Ormers og **Insecters** Natur, og som kiender alle Ting, uden sig selv.

En **Methaphysicus** er den, som veed alt det, andre ikke veed, som beskriver Aandernes og Siælenes Væsen, hvad der er til og ikke til, og som er saa grandseende, at hand derover ikke kand see det, som ligger for hans Fødder.

Saaledes staaer det til med Lærdommen i Europa. Jeg kunde anføre meere, men det er nok at have igiennemgaaet de fornemste Ting, hvoraf Læseren læt kand dømme, om de Europæer med eller uden Raison holder sig selv for de klogeste.

Men det maa man dog tilstaae Doctores og Magistre i Europa, at de ere langt lykkeligere end vore underjordiske i at oplære Ungdommen, thi der findes de Mestere i Videnskaber og Sprog, som lærer andre ey alleene det, som de selv har lært, men endog det som de selv ikke veed. Det er vanskeligt at lære andre det ret som man selv veed, men endnu vanskeligere at lære dem det, man ikke veed.

[291] Iblant de lærde Europæer findes nogle, som med lige Fliid studerer baade Theologie og Philosophie. De samme tvivler om alting, saavidt de ere Philosophus, men tør ingen Ting nægte, saavidt de ere Theologi.

Europæerne har ligesaa stor Lyst til Studeringer som vore underjords Folk, men bliver snarere lærde, og det ved en Invention, som er ligesom et halvt Hexerie, (nemlig **Acta Eruditorum**) hvorved de paa een Dag kand læse nogle hundrede Bøger igiennem.

De overjords Folk ere meget andægtige, læser og beder altid, men deres Bede-Stunde forrette de ey af Hiertets Bevegelse, men efter Ringen, Urværker og Soelskiver, saa at deres Andagt er mechanisk, thi den kommer meere af udvortes Tegn, Sædvane og visse Tider om Dagen, end af Hiertets Grund.

Hvor flittige de ere i at bede, sees deraf, at de fleeste siunger gudelige Psalmer, naar de hugger Brænde, toer og giør deres Haandværker.

[292] Da jeg kom til Italien, holdt jeg mig selv for Herre over heele Landet, thi enhver, som mødte mig, kaldte sig min Træl (**Schiauo**) men jeg vilde sætte Prøve paa denne Trældoms Lydighed, som de talede saa meget om, og gav Ordre, at min Værtes Kone skulde komme til mig en Nat; Men Manden blev vred, befoel mig strax at pakke ind, og som jeg tøyede, kastede hand mig paa Døren.

I de Nordiske Lande søger Indbyggerne Titler af det, som de ikke eyer, og alle ere saa hidsige efter at gaae paa den høyre Side, at de næsten bliver galne. Fremdeles ***

Saavidt hørte jeg med Taalmodighed, men blev derved forbittret, faldt Læseren ind i hans Tale, og sagde, at en ubillig og forbittret Scribent havde skrevet dette. Men der den første Heede gik over, begyndte jeg at dømme noget mildere om denne Reise-Beskrivelse, efterdi jeg saae, at Autor, endskiønt hand tog feyl og skrev ubillig i de fleeste Ting, vigede hand dog ikke altid fra Sandhed, men traf nogle Ting ret. I det øvrige fuldte jeg Tomopoloki Raad, og styrkede de Qvamiter i deres galne Tanker om min Herkomst, thi jeg holdt det meere fordeelagtigt [293] at kaldes Ambassadeur extraordinair fra Solen, end en Borgere fra Europa.

Efterat alle Naboerne havde længe holdt sig stille, og jeg i den gode Fred havde indrettet Republiqven efter Ønske, fik jeg omsider Tidende, at de tre mægtigste Nationer havde allieret sig mod de Qvamiter. Disse Folk vare Archtonii, Kispuciani og Alectoriani. Archtonii vare talende og fornuftige Biørne, de passerede for et meget haart og stridbar Folk. Kispuciani vare meget store Katte, vidt berømte blant de underjordiske Folk for deres Forstand og Skiønsomhed, saa de holdt deres mægtigste Fiender i Tvang, ikke saa meget med Legems Styrke, som Konst og Krigs-Pudser. Alectoriani stred lige saa vel i Luften som paa Jorden, og derved giorde deres Fiender nok af det; De vare Haner, bevæbnede med Buer og forgiftede Pile, som de udskiød meget hastig paa Fienderne, og dræbte dem.

Disse trende Nationer vare forbittrede over de Qvamiters usædvanlige Fremgang, giorde derfor Alliance, og besluttede, med samlet Magt at tvinge de Qvamiters tilvoxende Magt, inden den kom videre. Men [294] førend de forkyndte Krig, sendte de Gesandtere til Qvama, at kræve Frihed for de Tanachiter, og hvis det blev nægtet, skulde de forkynde Kæiseren aabenbare Fejde. De forrettede deres Ærende, og efter mit Raad fik saadant Svar: De Tanachiter haver brudt Fred og Forbund, og derfor maa takke deres egen Daarlighed og Hofmod for at de ere komne i den Ælændighed. Kæiseren haver besluttet, med alle Kræfter at forsvare den Ejendom, hand i en lovlig Kriig haver forhværvet, mod hvem der angriber

ham, og er aldeeles ikke bange for de allierede Folkes Trudsler. Med dette Svar reiste Gesandterne bort, og vi beredde os til den forestaaende Kriig. Jeg samlede i en Hast en Armee paa 40000 Soldater, hvoriblant var 8000 Ryttere, og 2000 Musqveterer. Kæiseren selv, endskiønt hand var ved en høy Alder, vilde dog med i Krigen, og var saa begierlig efter Ære, at hverken jeg eller hans Gemahl og Børn, som alle giorde sig umage, kunde overtale ham fra det Forsæt. Det meeste jeg frygtede for i den forvirrede Tilstand, var, at jeg ikke kunde troe de Tanachiter, frygtende, at de vare utaalmodige over den nye Trældom, [295] og ved Leylighed skulde kaste Aaget af Halsen, og slaae sig til Fienderne, hvilket og skeede, thi kort efter at Krigen var os offentlig declareret, fik vi vide, at 12000 Tanachiter havde udrustet sig, og gaaet over til Fiendens Leyer, saa jeg mærkede, at vi paa eengang fik med fire mægtige Fiender at bestille.

Da vores Armee var forsynet med fornødne Ting, fik den Ordre, at gaae Fienderne i møde, først i den Maaned Kilian. Paa Veyen fortalte Speyderne os, at de allierede Tropper vare marcherede ind i det Land Tanachin, og beleyrede den Fæstning Sibol, som laae paa Grændserne mod Kispucia. Den blev beleyret med saadan Heftighed, at Commendanten tænkte paa Opgivelse; Men der Fienderne spurde vores Ankomst, ophævede de Beleyringen, og greb os an. Feltslaget stod paa en Mark, kort fra samme Festning, hvoraf det blev kaldet den Sibolske Bataille. Archtonii, som stode paa den venstre Fløy, faldt ind paa vore Ryttere, og slog mange ned af dem, og som de affaldne Tanachiter hialp til med, syntes det at være ude med os, men vore Musqueterer giorde stor Nytte, thi med to Salver adspredde de Fiendernes Geleeder, [296] hvorved Slaget fik en anden Anseelse, saa at de som nyelig vare Mestere, og trængte vores Rytterie, blev nu selv trykkede, maatte retirere sig, og tilsidst gandske vende Ryggen. Imidlertid ængstede de Kisputianer vores Rytterie stærkt, de skiød deres Pile med saa stor Konst og Lykke, at 6000 Qvamiter bleve inden kort Tiid deels haart blesserede, deels ihielskudte; Men da Rytteriet og Musquetererne kom sammen, nødtes de til at flye, dog saaledes, at de holdt deres Geleeder, og meere syntes at retirere end flye, hvilket var at tilskrive den kloge Kispuciske General Monsonius, som paa den Tiid holdtes for den beste af alle underjordiske Generaler. Nu var de Alectorianer tilbage, som syntes vanskeligt at overvinde, thi saa tit Musquetererne satte Bøsserne mod dem, fløy de i Luften og derfra saa behændig skiød Pilene ned paa vore Nakker, at faa fald uden Virkning paa Jorden; De traf altid, thi det er lettere at skyde fra et høyt Sted ned ad, end fra et lavt Sted op ad; men vore Folk skiød tit feyl, fordi Fienderne fløy, og vare i idelige Bevegelse. Som Striden var haardest, og Kæiseren selv skiød med sin Bue, og var allerforest i den største Heede, blev hand skudt [297] igiennem Halsen med

em forgiftet Piil, saa hand faldt af Hesten, blev baaret af Slaget, og ført til sit Tælt, hvor hand strax efter døde. I denne vanskelige Tilstand holdt jeg tienligt, at befale alle dem at tie, som havde seet dette bedrøvelige Fald, at de Stridende ikke skulde tabe Modet, naar de hørte Kæiserens Død: Jeg bad dem give sig tilfreds, Kongen var besvimet af det hastige Skud, men Pilen var ikke gaaet dybt ind i Legemet, naar Blodet blev aftørret, havde det ingen Fare, og inden kort Tiid ventede jeg, at de selv skulde see ham; De fleeste vidste paa den Maade ikke hvor det gik med Kæiseren, saa Striden varede til Natten, men som de Alectorianer, udmattede af Arbeide og ilde blesserede, retirerede sig til deres Leyer, giorde jeg Stilstand med Fienderne paa nogle Dage, at jeg kunde lade de Døde begrave. Imidlertid som jeg mærkede, at jeg behøvede en nye Invention til at overvinde de Alectorianer med, lod jeg Bøsse-Kuglerne støbe til Hagel. Denne Invention havde saa god Virkning, at de Alectorianer i paafølgende Slag faldt hovedkulds ned af Luften som Fluer, og den halve Deel af Armeen omkom ynkelig, de øvrige kastede derfor Geværene fra sig, og bad om Fred. Deres Exempel [298] fuldte Arctonii og Kispuciani, overgav sig selv med Vaaben og Festninger til os. Efterat dette var lykkelig forrettet, holdt jeg en stor Herredag, samlede de fornemste Mænd sammen paa Slottet, og da den Ting var stille, begyndte jeg saaledes at tale: «Høy-Ædle, Velbaarne og tappere Mænd! jeg tvivler ikke paa, at jo de fleeste af Eder veed, med hvor stor Omhyggelighed jeg raadede vores naadigste Kæiser fra dette Tog, men hans medfødde Tapperhed og Heltemood tillod ham ikke at sidde hiemme i Magelighed, naar vi andre vovede Trøyen mod Fienderne. Jeg kand forsikre, at det var den eeneste Begiering, som Kæiseren har nægtet mig. GUd give den allernaadigste Kæiser havde været vanskeligere i at bevilge andre Ting, men villigere denne eene Post, saa havde vi ikke geraadet i den Elændighed, hvori hans uformodentlige Død har bragt os, men vi havde kundet vende hiem med Triumph, og vor Glæde over saa lykkelig et Tog var ikke bleven forstyrret ved nogen Sorg. Hverken kand eller bør jeg længere dølge den bedrøvelige Hændelse, hvorved vi fik saa stort et Saar, derfor skal I vide, at da Kæiseren stred mandelig, blev hand skudt [299] af en Piil i Slaget, og strax dødde. Hvad Bedrøvelse, hvad Bekymring foraarsager ikke saa stor en Fyrstes Tab, af min egen Sorg kand jeg giette hvorledes I ere til mode, men overvind Eders Sorrig, Kæiseren er ikke død fra Eder, men har efterladt Eder to fuldvoxne Printser, som ligner deres berømmelige Fader, og lige saavel har arvet hans Dyd som Rige, derfor skifter I ey saa meget Konge,som Konge-Navn. Og efterdi den ældste Prints Timusi, efter Fødselens Rett, skal regiere i sin Faders Sted, vil jeg i hans Navn anføre Armeen, ham skal vi svære til, og alle skal vise ham Troskab og Lydighed.»

Cap. XIV. Klim bliver Kæiser under Jorden

Da jeg havde udtalt, raabte alle med høj Røst, vi vil have Pikilsu til Kæiser! Derved blev jeg bange, græd og bad dem inderlig, at de skulde tænke paa den Troskab, som de vare det Kongelige Huus skyldige, og de Velgierninger som den afdøde Kæiser [300] havde giordt baade imod alle i Almindelighed og mod enhver i Særdeleshed, dersom de forglemte saadant, vilde det blive dem en evig Skam. Jeg sagde videre, at om jeg kunde være til nogen Tieneste, kunde de lige saavel bruge mig, naar jeg var Undersaatt; Men jeg vandt intet med Ord, thi de Store bleve end meere ophidsede af min Tale, og det heele Folk begyndte at mumle derom; Men da den gemeene Mand faldt paa samme Tanker, tog Officerernes Raab saaleedes til efterhaanden, ved det de ofte igientog samme Ord, at det skingrede i Leyeren. Jeg svøbte mit Hoved ind, gik til Hovet-Tæltet, og befalede Vagten, at ingen maatte komme ind til mig, thi jeg haabede, at Soldaterne skulde faae andre Tanker, naar den første Heede gik over. Men Generalerne brød ind i Tæltet tillige med Soldaterne, og med Magt satte Krone paa mig, førte mig ind, og med Basuner og Trommer lod mig udraabe for Konge over Qvama, Tanaqvi, Arcthonia, Alectoria, og Stor-Fyrste til Kispucia. Da jeg nu saae, at det kunde ikke anderledes være, stod jeg heller ikke Lykken længere imod, men seylede med Vinden, og tilstaaer jeg, at jeg ey gandske mod min [301] Villie tog mod denne Værdighed, thi et Kæiserdom med trende Riger og Fyrstendom ere Ting, for hvilke enhvers Tænder kand løbe i Vand. Vel sendte jeg strax Gesandtere til Printsen, som skulde melde, hvad der var passeret, og raadde ham, at staae hart paa den Rett, som hand var fød til, og at hand skulde declarere denne nye Udvælgelse ugyldig, efterdi den var giort mod Loven; Men jeg havde derhos besluttet i mit Sind, ikke uden største Nød at afstaae den Regiering som af fri Villie var mig overdraget, saa at dette Gesandtskab var meere giort for ar udspionere Printsens Tanker; Men som hand havde gode Sinds-Gaver, og en igiennemtrængende Forstand, vidste hand meget vel hvorledes Menneskene kand forstille sig, sluttede strax, at jeg meente intet med denne Ydmyghed, og derfor meget fornuftig fandt sig derudi, fuldte Armeens Exempel, og ligeledes udraabte mig for Kæiser i Hoved-Staden: Derhen reiste jeg strax efter, med Generalerne omkring mig i Triumph, heele Folket ynskede mig Lykke, og

nogle Dage derefter blev jeg højtidelig kronet. Saaledes blev jeg af en fattig skibbruden Mand omskabt til Kæiser, og at jeg nu kunde forbinde mig de Qvamiter, [302] som jeg vidste, havde stor Kiærlighed og Ærbødighed for det gamle Kongelige Huus, og ret befæste mig i Landet, tog jeg den af døde Kæisers Daatter til ægte, som heede Kalac, og var Mand-voxen.

Efterat jeg havde giort saa mange og saa store Ting, tænkte jeg paa nye Konster, hvorved jeg kunde føre dette Rige til saadan Anseelse, at den heele underjordiske Verden skulde frygte for det. Jeg giorde mig fra Begyndelsen af megen Umage for at holde de nyelig overvundne Folk i Troskab og Lydighed, til den Ende lagde jeg allevegne stærk Besætning i Festningerne, var from mod de Overvundne, og forfremmede nogle af dem til store Æmbeder i Hoved-Staden: I sær var jeg saa naadig mod de to fangne Generaler Tomopoloko og Monsonius, at nogle af de Qvamiter bleve fortrydelige, derover, endskiønt de for nærværende Tiid dølgede deres Vrede, thi Gløde laae længe under Asken, indtil den omsider brød ud til en stor Ild, som jeg strax skal fortælle. Hvad indenrigs Affairer angaaer, da stræbte jeg at føre Videnskaber og Krigs-Konst til største Fuldkommenhed, og efterdi dette Land var bevoxet med tykke Skove, som gav Træer [303] nok, giorde jeg mig saa stor Umage for at bygge en Flode og Krigs-Skibe efter Europæisk Maneer, at endskiønt jeg havde mange Forretninger, syntes dog dette at være Hovedsagen. Til det Værk brugte jeg i sær de Kispucianer, efterdi de vare dygtige Søefolk, og General Monsonius giorde jeg til Admiral over Floden.

Skovene bleve strax nedhugne, saa at en Flode af tive Skibe laa ferdig inden tresinds tive Dage, efterat Tømmeret var hugget. Da alt dette var giort efter Ønske, ansaae jeg mig selv som den anden Alexander under Jorden, som vilde giøre samme Bevegelse der, som hand i gamle Dage over Jorden, den onde Regiere-Syge drev mig til u-endelige Ting, og kunde ikke mættes. For nogle Aar siden var et ringe Degne-Kald eller andet ringe geistligt Brød alt hvad jeg ønskede mig, og høyere tragtede jeg ikke efter, men nu var fire eller fem Riger mig for snævre, saa at i Henseende til min Begierlighed, som tog til med min Magt, havde jeg aldrig været saa fattig og trængende som nu.

Der Søefolkene i Kispucia havde fortalt mig baade Farvandene og omliggende [304] Landes Beskaffenhed, og jeg fik vide, at man efter otte Dages lykkelige Seylads kunde komme til Strandkanten af det Mezendoriske, hvorfra man let kunde seyle over til Martinia, igiennem de Vande, som jeg kiendte, og nyelig havde beseylet, befalede jeg at haste med Reisen; Martinia var det jeg fornemmelig sigtede paa. Den store Rigdom, de Videnskaber og Erfarenhed i Seyladsen, hvori de

Martinianer excellerede, opmuntrede mig, siden jeg behøvede Læremester til de store Ting, jeg havde i Sinde. Der var og en anden Drivere, nemlig Hevngiærighed, som skyndede mig til at undertvinge dette Folk. Af de to Printser tog jeg den Ældste med mig i denne Expedition, foregivende, at Hans Kongelige Høyhed skulde der finde den beste Leillighed at øve Tapperhed og Dyd, men min rette Hensigt var, at jeg kunde have ham som Gissel og Forsikring paa de Qvamiters Troskab. Den yngste Prints blev vel hiemme, men Regieringen overdrog jeg i min Fraværelse til Kæiserinden, som lavede til Barsel. Den heele Krigs-Flode bestoed af tive store og smaa Skibe, og alle vare bygde efter Skibenes Modell i Martinia, efter den Kispuciske General Monsonii Raad [305] og Direction, ham havde jeg givet ald Commando over Søe-Etaten, og hand havde med egen Haand tegnet Modeller til dem thi de Martinianer vare lige saadanne iblant de underjordiske Folk, som de Tyrier og Sidonier fordum, eller de Engelske og Hollandske i vore Tider, som tage sig Regiering over Søen, men der jeg kom til Martinia, saae jeg, hvorvidt vi vare gaaen fra Originalen i at bygge disse Skibe.

Vi gik til Seyls ved den Tiid paa Aaret, da den Planet Nazar var halvvoxen. Efterat vi havde seylet i tre Dage, saae vi en stor Øe, hvis Indbyggere det var læt at undertvinge for deres Ueenighed, hvorved de vare deelte i Partier, og som de fattedes Gevær, og vidste ey at bruge dem, streed de alleene med Skields-Ord og Forbandelser. Dermed straffer de Folk, og dermed strider de; Misdædere, som trækkes i Fængsel, pleyer man, naar deres Forseelse er undersøgt, at slæbe paa Torvet for at skielde dem Huden fuld. Der ere visse Betientere satte til den Bestilling, som heder Sabuti eller Skiende-Giæster, og lige saadanne som Bødler og Rakker-Knegte hos os. Hvad Legemets Skikkelse angaaer, [306] da skilles de alleene fra Mennesker derudi, at Qvindfolk har Skæg, men Mandfolk intet, desuden sidder Fodbladene bagvendte, og ey som paa andre Mennesker fremad. Saasnart vi havde giort Landgang, mødte os hen ved tre hundrede Canaliscer, (saa heder Indbyggerne) disse angreb os fiendtligen med deres sædvanlige Gevær, bandte og skieldede. Vi hørte af en Alectorianer, som forstod Canaliscernes Sprog, at deres Skiedls-Ord vare saa bittert stillede, at de lod see, at de vare Mestere i den slags Fegtning, og gav **Grammatici** i vores Verden intet efter, men jeg vidste meget vel, at Banden slaaer ingen af Hesten, forbød derfor, at skade dette vaabenløse Folk, dog at jeg kunde jage en Skræk i dem, lod jeg løse et Stykke, hvorved de faldt paa Knæ, og bad om Naade. De fornemste smaa Konger paa Den kom strax med største Ydmyghed, overgav sig selv og deres Undersaattere, og tilbød, at heele Øen skulde skatte til mig, sigende, at det var ingen Skam at overvindes af den, som man ey maatte overvinde, og det var en Ære, at staae under den, som Lykken havde

ophøyet over alle. Saaledes giorde vi denne Øe Skatskyldig: Ved hvilket min Magt vel blev forøget, men [307] jeg havde ikke megen Ære af at overvinde saa ustridbar et Folk. Derpaa lettede vi Anker, jeg efter nogle Dages lykkelige Seylads kom til de Mezendoriske Kuster. Jeg lod holde Krigs-Raad, for at undersøge, hvad der var raadeligst, enten strax at angribe Fienden med Magt, eller sende Gesandtere for at udforske Kæiserens Tanker, om hand godvillig vilde give sig eller føre Krig? De fleeste holdt det for meere sikkert og honnet, at sende Gesandtere: Fem Mænd fik derfor Ordre at paatage sig dette Gesandtskab, nemligen Qvamiter, Arctonier, Alectorianer, Tanachit og Kispucianer. Disse toge Commendanten ind i Hoved-Staden, og spurdte dem i Kæiserens Navn, hvad de begierede eller hvad dem fattedes, siden de vare seylede saa lang Vey til Mezendore? Gesandterne svarede: Vi ere ikke drevne hid af Storm, men ere komne af fri Villie; Og derpaa overleverede Kæiserens Brev af følgende Indhold:

«Niels Klim, Solens Legat, Kæiser til Qvama, Konge i Tanaqvi, Arctonia, Alectoria, Stor-Fyrste til Kispucia, og Herre til Canalisca, tilbyder [308] Miklopolatu, Kæiser i Mezendore, sin Hilsen! Du maa vide, at det af GUds uforanderlige Raad er beskikket, at alle Kæiserdomme og Riger i Verden skal lægges under det Qvamitiske Herredom, og siden dette Raad kand ikke forandres, er det fornødent, at dit Rige maa have samme Skiæbne: Jeg raader dig derfor til godvillig Opgivelse, og varer dig ad, at du ey skal vove dine Riger i Krigen, og forgiæves modstaae vore seyerrige Vaaben. Ved at give dig i Tide, sparer du uskyldigt Blod, og giør din egen Tilstand bedre. Givet paa vor Flode paa den tredie Dag i den Maaned Rimat.» Efter nogle Dages Forløb kom Gesandterne tilbage med et grumt og stolt Svar, hvorover vi lod Freds-Forsøg fare, og giorde Landgang. Saa snart Armeen var satt i Orden, sendte vi Speidere, at udforske Fiendens Tilstand: De kom strax tilbage, og forkyndte, at Fiendernes Armee kom, bestaaende af 60000 Løver, Tigre, Elephanter, Biørne og Rovfugle. Vi satte os derfor paa et qvemt Sted, og biede efter Fiendens Ankomst. Da alle Ting nu [309] vare færdige, og Tegn var givet til Feldslag, blev fire Ræve eller Gesandtere sendte af Fienden for at handle med os om Forbund og Fred; Men der de havde talt nogle Timer med vore Generaler, reiste de tilbage med uforrettet Sag, og vi mærkede strax, at de meere vare Speydere end Gesandtere, og alleene vare komne for at udforske vor Armees Tilstand: De bildte os ind, at de strax vilde komme igien med videre Ordre, men som vi lidt efter saae den heele fiendtlige Armee marchere gandske fast til vor Leyer, vidste vi nok, at der var intet Haab om Fred, og derfor gik hurtig med flyvende Faner mod Fienden. Der blev figtet længe med stor Tapperhed paa begge Sider, thi endskiønt vore Musquetterer i en Hast fældede en stor Mængde af Fienden, holdt dog

Elephanterne bestandig deres Geleeder, og kierede sig intet efter Kuglerne, for deres haarde Hud; Men da vi begyndte at lyne med Canonerne, og Elephanterne saae deres bedrøvelige Virkning, blev de meget bange, og flyede, og glemte baade Bataille og Honneur. I dette Slag faldt tre og tredive tusende Mezendorer, og to tusende tog vi fangen: De som undkom af Slaget, retirerede sig til Hoved-Staden, en vel befæstet [310] Bye, og der satte stor Skræk i alle; Men vi forfuldte Seyeren, og tredie Dag derefter kom til Hoved-Staden, den vi beleyrede baade til Lands og Vands. Der mødte os et nyt Gesandtskab med billigere Freds-Vilkor: Kæiseren Bad, at jeg vilde tage hans Daatter til ægte, som en deylig Løvinde, og lovede mig det halve Rige til Medgift med hende. Dette Tilbud om Giftermaal stod mig aldeles ikke an, thi det syntes mig baade usikkert og skammeligt, at forskyde Kæiserinden som jeg havde efterladt frugtsommelig, og gifte mig med en Løvinde. Derfor fik Gesandterne Ordre, at reise hiem uden Svar. Vi stillede strax Canonerne mod Murene, hvilke bleve allevegne revne og nedslagne, endskiønt de vare af Steen, og som Byen var fuld af alle slags Dyr, hørte vi en forunderlig Lyd. af brølen, tuden, skryden, brægen og hvislen, Slangerne krøb i Hulerne i Jorden, og længe skiulte sig der, Fuglene fløy fra den beleyrede Bye og søgte Klipper og høje Steder, Træerne bævede, og Gaderne vare fulde af deres affaldne Blade. Vi spurte, at hen ved tive Hof-Jomfruer, som vare Roser og Lilier, daanede ved det første Canon-Skud, og siden visnede. Den store [311] Mængde af alle slags Dyr, baade Kiøbstædog Landsbye-Folk, som vare indpakkede i Husene paa hinanden, forvolte ved den Qvalm der var, samt stærke Nattevægt og Trængsel, at der kom Pest. Elephanterne vare meere bestandige, men bleve tilsidst forskrækkede over Canon-Skuddene, og løb af Husene. Kæiseren i Mezendora blev derover forsagt, holdt Raad, og sagde: Kiære Landsmænd! vi fører Krig med en guddommelig og u-overvindelig Nation, som ikke kand tvinges ved nogen Ulykke, giv Raad, hvad vi skal giøre? Hvorpaa alle raabte med een Mund: Der er intet godt i Krig, vi beder alle om Fred! Hvilket bevægede Kæiseren til at overgive sig med alle de Lande, hand havde regieret over, saa at jeg indtog paa een Dag et stort Kæiserdom med ti Riger og Fyrstendømme; Thi alle de smaa Konger og Gouverneurer fuldte Kæiserens Exempel, og kappedes at overgive sig til mig. Efter saa utroelig en Lykke, lagde jeg sex hundrede Musquetterer til Guarnison i Hoved-Staden, og lod den fangne Kæiser føre paa vor Flode. Jeg beviiste ham stor Ære paa Reisen, og da jeg var kommen [312] til Qvama, forærede jeg hannem en heel Province, hvis aarlige Afgifter vare saa store, at de nogenledes kunde forslaae til en fangen Konges Udgifter. Vi reisede derpaa langs med de Mezendoriske Kuster, og paa Reisen krævede Gisseler af de fleeste Nationer, som havde staaet under den Mezendoriske Kæiser Miklopolatu, saa at vi ved at true hver Bye med Krig, i en Hast undertvang alle Mezendorier. Disse Folk

vare mestendeels de samme som jeg har talt om i min Martinianske Reise. Fra de Mezendoriske Lande seylede vi lige til Martinia, hvis Havbredde vi fik i Sigte efter en lang dog derhos lykkelig Seylads. Intet Land var mig nogen Tiid kiærere at see, og naar jeg betænkte, at jeg som Kæiser og Seyer-HErre over mange Folk, kom tilbage til det Land, hvor jeg iblant Slaver var dømt til Galleerne, glædede jeg mig inderlig, og besluttede strax, at give mig selv tilkiende, paa det jeg kunde sætte des større Skræk i de Martinianer, men jeg betænkte mig igien, og holdt det tienligere, at styrke de overvundne Folk i deres gamle Vildfarelse om min store Herkomst, og give mig ud for Solens Legat.

[313] Vel haabede jeg i en Hast og uden Umage at undertvinge de Martinianer, hvis Blødhed jeg kiendte; Thi Nationen var hengiven til Vellyst, den var baade daarlig, og derhos havde Overflødighed paa alle Ting af Landet og Vandet, og længe havde levet i Flor og Herlighed; Men jeg erfarede, at det var en vanskelig Ting, thi af den Handel, de havde paa alle Stæder i den underjords Verden, havde de sanket stor Rigdom, og derved let kunde faae Hielp, fra de stridbareste Folk: Desuden overgik de Martinianer paa den Tiid alle underjords Folk i Seyladsen, og vore Skibe vare vanskabte imod deres, og ikke nær saa gode Seylere. Man kand og let begribe hvor dygtig de Skibe kunde være, som en **Philosophiæ Baccalaureus** i en Hast havde bygt, og hvad **Critiqve** de havde faaet, om Hollændere, Engelsmænd eller Danske skulde examineret dem. Men denne Mangel oprettedes tilstrækkelig ved Canoner, som hidindtil vare de Martinianer gandske ubekiendte.

Førend jeg øvede nogen Fiendlighed, sendte jeg Gesandtere til Raadet, med samme Freds-Conditioner, som de jeg nyelig [314] havde tilbudet den Mezendoriske Kæiser, men i det vi biede efter Svar, saae vi en vel udrustet Flode, skiønnere end vi havde ventet, seyle lige mod os; Derover satte jeg Floden i Orden, saa meget jeg kunde i saaden hast, og gav Signal til Slag: Der blev længe stridet paa begge Sider med lige Fyrighed og Bestandighed; De Martinianer havde i Steden for Canoner nogle Machiner, af hvilke de udskiød store Steene, som giorde vore Skibe megen Skade, desforuden havde de Brandere, som vare ladte med Beeg, Hør, Svovel og anden brændende Materie, hvoraf vort største Skib blev antændt og ruineret. Der var længe Tvivlraadighed, saa vore Folk tænkte baade at flye og at bie; Men vore Canoners grumme Lynen skrækkede omsider de Martinianer, saa de gik af Slaget, og retirerede sig ind i Havnen. Vi fik ingen af Fiendens Skibe, thi de seylede langt hastigere end vore, og i en Hast var os af Syne. Efter dette Slag satte vi Armeen paa Land, og i fuld Marsch ilede til Hoved-Staden Martinia. Paa Veyen mødte vi vore Gesandtere, som Raadet havde taget haanlig imod, og afviist med dette Svar: Pakker Eder, og siger Eders [315] Konge, at ikke hand, men vi har Herredom over

Søen, hand regierer alleene over Bierge. Thi de Martinianer tillegnede sig Søen, og moquerede sig over, at en Konge over et biergigt Land vilde begiere det. Dog samlede de Folk med stor Fliid, thi foruden at de hvervede Soldater, bleve alle stridbare Martinianer opbudne.

Neppe vare vi avancerede over nogle faa Marker, førend vi saae en talriig Armee af adskillige Folk marchere lige imod os. Vi bleve ikke lidet forundrede over denne Fiendernes Dristighed, heldst efterdi det havde tabt Slaget til Søes, men disse Tropper vare kun som Luft-Syn, der lader sig see og strax forsvinder, de bævede førend Slaget begyndte, og ved det første Canon-Skud flyede alle Martinianer, vi forfuldte dem og slog en stor Deel: Hvor mange der faldt af Fienderne, kunde best sees af Peruqverne, som vi samlede efter Slaget, thi derefter sluttede vi at næsten fem tusende vare slagne. De havde forandret Modellerne paa dem efter min Bortreise, saa jeg talte over tive ullige **Façons** paa Peruqver, thi det inventieuse Folk opfinder [316] hvert Øyeblik noget nyt. Efter dette lykkelige Slag, eller rettere at sige Slagterie, beleyrede vi Hoved-Staden Martinia uden Hinder: Men der vi havde giort Anstalter til Beleyringen, og plantet Canoner, kom Raads-Herrerne selv med største Ydmyghed til vor Leyer, overgav Byen og det heele Land. Hvorudover vi strax, efterat Freden var sluttet, gik med Triumph ind i den smukke Bye. Da vi kom inden for Porten, var der ingen Larm, som ellers pleyer være i indtagne Byer, men en bedrøvet Taushed, og stille Sorg havde saaledes indtaget alles Hierter, at de af Frygt glemte hvad de skulde efterlade eller tage med sig; De vare raadvilde, og adspurte hinanden, nu stod de i Dørene, nu løb de om i Husene, ligesom de vilde tage Afskeed sammen; Men vi sparede den indtagne Bye, hvorved deres Sorg blev forandret til Glæde. Da jeg kom ind i Skatkammeret, blev jeg forundret over at see saa stor en Skat, deraf deelede jeg en stor Part iblant Soldaterne, og det øvrige lod jeg lægge i min Casse. Jeg lagde Guarnison i Martinia, og tog nogle Raads-Herrer med paa Floden til Gisseler, iblant hvilke var den Syndicus og hans Kone, som havde [317] digtet mig den Misgierning paa, for hvilken jeg var straffet; Men jeg hevnede dog ikke den Spot, thi jeg holdt det u-anstændigt for saa stor en Monarch, at hevne den Uret, som var skeed en Porteur.

Siden de Martinianer nu vare overvundne, satte jeg mig og for at tvinge de omliggende Nationer, men da jeg stod færdig, kom Gesandtere fra fire Riger, og overgav sig til mig. Jeg regierede nu over saa mange Lande, at jeg ikke engang skiøttede om at spørge, hvad de heede, men lod mig nøye med at de beregnedes under den almindelige Titul af de Martinianske Riger.

Cap. XV. Autor stødes fra sin Throne, for sin haarde Regiering, og kommer igiennem en Huul oven over Jorden igien

Der vi havde udført saa forunderlige Ting, og vor Flode var særdeeles forøget med de Martinianske Skibe, seylede [318] vi til vort Fæderneland, hvor vi paa det prægtigste holdt Triumph, saa at Romerne aldrig har lignet os, og sandelig vore Bedrifter vare saa store, at ingen Høytid eller Stads kunde synes for stor; Thi hvad er herligere? hvad større Helte-Gierning, end paa en kort Tiid at omstøbe en Nation, som var foragtet og plaget af alle, til en Dronning og Herskerinde over den heele underjordiske Verden? Hvad var meere priseligt for mig, som et Menneske, der levede blant saa mange ulige Dyr, end at tilegne det mennesklige Kiøn den Regiering, som Naturen har givet det over de andre Creaturer? Jeg kunde ikke i en stor Bog, meget mindre i dette lidet Skrift, indføre denne herlige Triumph, hvorledes vi bleve modtagne af alle Menneskeer af hver Alder og Stand. Fra den Tiid kand giøres en nye Tids-Regning i Historierne, og regnes fem Monarchier, nemlig det Assyriske, Persiske, Græske, Romerske og Qvamitiske under Jorden, og dette sidste synes at overgaae de forrige i Størrelse og Magt, derfor kunde jeg ikke vegre mig ved at tage imod det Til-Navn Koblu eller Stor, som baade de Qvamiter og de overvundne Folk kappedes om at give mig; Jeg tilstaaer sandelig, [319] at det Navn Stor er stolt og hofmodigt, men naar man vil betragte de Gamle, nemlig **Cyrus**, **Alexander**, **Pompejus**, **Cæsar**, som ey ere at ligne mod **Klim**, kand den Titul holdes for maadelig og ydmyg. Alexander indtog vel Asien, men med hvad for Tropper? gamle Soldater, som vare hærdede i idelige Krige, som de Macedonier i hans Faders Philippi Tiid; Men jeg havde undertvunget langt fleere og grummere Folk end de Perser, paa kortere Tiid, med en Nation, som jeg selv havde sat Skik paa, og som kort tilforne var dum og upoleret. Den Titul jeg siden brugte, var denne: Niels den Store, Solens Gesandt, Kæiser til Ovama og Mezendore, Konge til Tanachi, Alectoria, de Mezendoriske og Martinianske Riger, Storfyrste til Kispucia, Herre til Martinia og Canalisca 2c. 2c.

Nu havde jeg disse Riger, og min Landflyttighed kunde synes min Lykke, men et Menneske skal vente paa udfaldet, og ingen bør kaldes lyksalig førend hand er i sin

Grav; Thi efterat jeg var kommen til den Lyksalighed og Magt, som et Menneske neppe kunde ønske sig, gik det mig ligesom [320] de, der er kommen af ringe til høy Stand, jeg forglemte hvad jeg havde været, og faldt til Hofmod, og i Steden for at flattere mine undersaatter, blev jeg grum og haard mod alle Stænder. Undersaatterne, som jeg før vandt ved Fromhed og Mildhed, foragtede jeg, som Slaver, saa at ingen kom mig i Tale, uden hand tilbad mig først, og naar de fik Audience, tog jeg mod dem med Foragt, hvilket i en Hast afvendte alles Hierter fra mig, og forandrede deres Kierlighed til Koldsindighed og Frygt. Hvad Hiertelav de da havde til mig, mærkede jeg kort derefter af en Begiering, eller rettere sagt en Befalning, som jeg i en Kongelig Ordre forelagde de Qvamiter. Kæiserinden som jeg havde efterladt frugtsommelig hiemme, havde i min Fraværelse fød en Prints: Denne Prints vilde jeg gierne udnævne til min Successor, indbød derfor de Qvamiter tillige med de Fornemste af de overvundne Folk paa en Rigs-Dag, til at hylde Barnet. Vel turde ingen sætte sig mod denne Befalning, hvorfor Hyldingen skeede med stor Stads, men jeg kunde læt kiende, at Undersaatterne forstillede sig, og at deres Glæde var kun for et Syns skyld. Jeg [321] blev styrket i denne Tanke ved Skand-Skrifter, som uden Navne bleve udgivne, hvori der klygtig blev forestillet den Uret, som var skeed Prints Temuso ved denne udvælgelse. Det giorde mig saa bekymret og urolig i mit Sind, at jeg ikke kunde give mig tilfreds, førend jeg fik taget den gode Prints af Dage, dog syntes det ey raadeligt, aabenbare at dræbe den Konges Søn, som havde giort mig saa meget godt, derfor underkiøbte jeg nogle, som skulde beskylde ham for Oprør, og som der altid findes de der vil befordre Kongers Synder, var der og nogle som giorde Eed paa, at Printsen havde ondt i Sinde, søgte at giøre Oprør, og stod mig efter Livet, hvorudover hand blev kastet i Fængsel, og Dommerne, som meestendeels vare bestukne af mig, dømte ham fra Livet: Executionen skeede dog hemmelig i Fængselet, at den ikke skulde give Anledning til Oprør.

Hvad den yngere Prints angik, da, efterdi hand endnu var et Barn, satte jeg Tiden op til at dræbe ham. Saaledes var hand sikker til en Tiid, fordi jeg foragtede hans Alder. Med dette Mord havde jeg nu besmittet mig, begyndte derfor at regiere saa strengt og umaadeligt, og min Haardhed [322] gik omsider saa vidt, at jeg dræbte baade adskillige Qvamiter og andre, som jeg mistænkte. Næsten ingen Dag var uden Mord og Blods Udgydelse, hvilket befordrede dessnarere den Opstand, som Stænderne længe havde i Sinde.

Jeg tilstaaer, at jeg havde fortient alle de Ulykker, som siden vederfores mig, thi det havde sandelig veret smukkere og meere anstændigt for en Christelig Fyrste, at bringe dette grove og afgudiske Folk til den sande Guds Kundskab, end føre en Krig

efter en anden, og besmitte sine Hænder med saa mange uskyldige Folkes Blod, det havde og været mig let at omstøbe den heele Nation, thi hvad jeg befalede, antog de med Fyrighed, og hvert Ord af min Mund var Guddommeligt for dem, men jeg glemte GUd og mig selv, og tænkte ikke paa andet end forfængelig og daarlig Pragt, og at forøge mit Herredom. Blod, Mord, Ild og Krig svævede for mine Øyen. Desforuden tog jeg galne Messurer, søgte meere at forøge end formindske Forbittrelsen, ligesom jeg kunde oprette det med Haardhed, som jeg havde nedrevet med Uret, naar mine Venner formanede mig, svarede jeg, at [323] jeg maatte giøre det for at befæste mig, derfor kom en Ulykke til en anden, og jeg geraadede i saa stor en Elændighed, at Mennesken kand lære af mit Exempel, hvor foranderlig alting er, og hvor liden Bestandighed en voldsom Regiering har.

Ved min haarde Regiering tiltog Undersaatternes Koldsindighed, saavel de Qvamiters som andre Nationers, og da de mærkede, at de Laster jeg var hengiven til, kom ikke overeens med en Guddommelig Herkomst, og kunde ikke passe sig med en himmelsk Mand og Solens Legat, begyndte de nøyere at overveye alle Ting, besynderlig Aarsagen til min Ankomst, og den Tilstand jeg blev funden i, da jeg kom til disse Lande. De saae, at de store Ting, jeg havde giort, vare meere at tilskrive de Qvamiters Dumhed end mine Konster, heldst siden de, da deres Øyne blev aabnede, kunde skiønne, at jeg havde taget feyl i mange Ting. Særdeeles bleve alle mine Gierninger haart censurerede af de Kispucianer, et grandseende og skarpsindigt Folk: De havde mærket, at iblant de Forordninger, jeg gav ud, vare adskillige saa raae og vanskabte, at de skiendelig blottede min store Vanvittighed [324] i Stats-Sager; De dømte heller ikke ubillig, thi siden de som opdrog og oplærte mig, drømte aldrig om Krone og Scepter, var jeg opdragen meere til at blive Præst eller Degn, end til at blive Regent, og mine Videnskaber strækkede sig ikke uden for et Theologisk **Systema** og nogle Metaphysiske **Termini**, hvilket kunde ikke meget nytte min nærværende Tilstand, hvor det galt vel at regiere tvende Kæiserdomme og hen ved tive Kongeriger. Videre mærkede de Martinianer, at de Krigs-Skibe, jeg havde bygget, vare saa vanskabte, at man ikke kunde have nogen Nytte af dem, i Slag mod en ordentlig Flode, og derfor kunde man alleene tilskrive Canonerne Victorierne til Søes. Disse og andre bittre Domme udspredde de, og tillige erindrede sig den Maade, paa hvilken jeg var kommen til Landet, nemlig at Indbyggerne ved Strandkanten havde fundet mig paa et stykke Vrag med revne Klæder, halv død af Tørst og Sult, hvilken Tilstand kunde ikke passe sig med Solens Legat; Desuden vare de Martinianer kloge paa Himmelens Løb, og udspredde nogle Astronomiske Lærdomme iblant de Qvamiter, og beviiste, at Solen var et dødt Legeme, som den almægtige GUd havde [325] satt mit paa Himmelen, at oplyse

alle Ting, og give Creaturerne Varme, og efterdi dens Natur var af Ild kunde ingen jordisk Dyr boe i den.

Disse og andre skadelige Spargements udspredes daglig om mig, men det var dog kun hemmelig Snak, thi ingen turde tale offentlig, og aabenbare sige sin Meening, af Frygt for min Magt, derfor vidste jeg i lang Tid ikke, at mine Undersaatteres Misfornøyelse var kommen saa vidt, at de vilde kræve Regnskab af mig for min Regiering, førend en liden Bog betog mig ald Tvivl, som var skrevet paa Canaliansk Sprog, under denne Titul: Det lykkelige Skibbrud. Jeg har tilforne erindret, at de Canalisker vare meget øvede i at skiælde, siden de pleyede føre deres største Krige med Skields-Ord. Bogen indeholdte alle de Anklagelser, som jeg nyelig opregnede, og var skreven med klygtig og skarp Stiil, efter de Canaliskers **Genie**, som ere Mestere i den Skrive-Maade.

Men mit Sind var da saa uregierligt, og jeg stolede saa meget paa mine Kræfter, at jeg ved ingen Formaning kunde bøjes [326] eller forbedres, thi de sundeste Raad ophidsede meere end stillede min Haardhed, derfor greb jeg og nogle, som jeg havde størst Mistanke til, og med haard Piinsel søgte at tvinge dem til at bekiende, hvem der var Autor til dette Skandskrift, men alle udstode de Piinsler med stor Bestandighed, saa at jeg ikke vandt meere med denne Grumhed, end at deres Had blev forandret til Raserie; Saaledes var min Skiebne stærkere end sunde Raad, og jeg gik hovedkulds til mit Fald.

I disse Omstændigheder vilde jeg lægge Haand paa den overblevne Prints Hicoba: Jeg aabenbarede dette Anslag for den store Canzler Kalac, som jeg troede best. Hand lovede mig nok ald Fliid og Lydighed, og gik strax hen at udrette min Ordre, men hand havde en hemmelig Afsky for denne Gierning, aabenbarede Printsen mit Anslag, og retirerede sig begge til en stærk Fæstning i Byen, der samlede de Guarnisonen, forestillede bevægelig den nærværende Tilstand, og da Printsen, som var i Fare, med Graad og Suk gav sin Tale Eftertryk, greb alle til Vaaben, og lovede at vove deres Liv for Printsens Frelse. Den kloge Canzler vilde [327] smede mens Jernet var varmt, lod dem derfor alle svære Printsen Troskab, og sendte tillige hemmelig Bud til andre, som hand vidste, vare mine Fiender, og opmuntrede dem til at gribe til Vaaben imod Tyrannen, som søgte gandske at udrydde den gamle Konge-Slægt; Derfor bevæbnede alle sig, som enten hadede eller frygtede Tyrannen, og foreenede sig med Krigs-Folket. Imedens jeg biede efter at Canzieren skulde komme igien, kom der Tidende til Slottet med skrækkelig Larm, at Marken var fuld af Krigs-Folk som søgte efter Kongen, for at dræbe ham. Da raadede Tomopoloco, i Tide at retirere os til Tanachin. Velan! sagde hand, lad oss udskrive

en Armee i mit Fæderneland, imidlertid stilles den Urolighed her, som nu er saa heftig. Dette satte mit ustadige Sind i Bevegelse, thi jeg kunde baade haabe og frygte, omsider adlydede jeg hans Raad, forlod Qvama uden Hinder, siden de fleeste vidste ikke endnu Aarsagen til det begyndte Oprør. Saa snart jeg kom til Grændserne af Tanachi, befalede jeg alle, som kunde bære Gevær, at være tilstæde, saaledes samlede jeg en Armee paa fyrretive tusende Mænd, af hvilke de fleeste vare Tanachiter, og [328] dermed reiste tilbage, i Haab, at forstærke mig med en Hob Qvamiter, som endnu vare mig troe, men jeg tog feyl, thi i Steden for Hielpe-Tropper, som jeg daarlig ventede, mødte mig en Herold med et Brev, som var skrevet i Printsens Navn: Derudi forkyndte hand mig en retferdig Kriig, som en der havde med List indtaget hans Rige, og tillige blev mig bekiendtgiort, at min Gemahl med min liden Søn var i Fængsel. Kort efterat Herolden var bortreist, saae vi den Qvamitiske Krigshær med den oprørske prints, og som de vare forsynede med en stor Hob Stykker, turde jeg ikke vove en Bataille førend jeg blev stærkere, holdt derfor stille, og forskandsede min Leyer; Men da jeg mærkede, at mine Soldater hemmelig gik over til Fienden, og at Fienden ventede nye Succurs, besluttede jeg at stride, efter Generalernes og Tomopoloki Raad. Bataillen stod paa samme Mark, hvor de Tanachiter for nogle Aar siden totaliter vare slagne: Vore Geleeder bleve strax bragte i U-orden af Fiendernes Canoner, og det giorde mig meget ondt, at bestrides med mit eget Paafund, og overvindes med de Vaaben, jeg selv havde ladet giøre. Mine Folk imodstod dog nogen Tid [329] Rebellerne, indtil Tomopoloko, som stred mandig, blev skudt af en Canon-Kugle; Derved vendte vi Ryggen, og søgte Skiul paa Biergene og i Skovene; Jeg selv krøb op paa et Bierg, og derfra vendede mig ned i en Dal, der stod jeg lidt stille, og bitterlig begræd min Ulykke, eller rettere at sige, min Daarlighed, mit Sind var saa forvirret, at jeg glemte at kaste mit Hoved-Smykke bort, som var besatt med Soel-Straaler, og kunde røbe min Person. Da jeg med største Angest havde siddet hen ved en halv Time i den Dal, hørte jeg dem raabe, som krøb op paa Bierget, og vilde have mig tilbage for at straffe mig, jeg saae derfor om Udflugt at skiule mig, og just var der en stor tyk Skov fuld af Tornebusker og Eege-Træer, der løb jeg hen, og fandt en Afvey lige til en Hule, hvorved jeg stod lidt, og knap kunde drage min Aande af den stærke Løben, men derefter krøb jeg paa Maven, som en Slange ind i den, og som jeg fornam, at Hulen var meget dyb og hældende, skiønt ikke steyl, besluttede jeg, at gaae lige til Bonden, men da jeg var avanceret hen ved hundrede Skrit, traf jeg et steylt Sted, hvorfra jeg ligesom med en Lynild blev nedstødt i et tyk Mørk og en [330] langvarig Nat, indtil jeg skimtede lidt Lys, som naar Maanens Lys skinner igiennem mørke og tykke Skyer. Jo større dette Lys blev, jo sagtere faldt jeg, saa at jeg med liden Umage, ligesom naar man svømmer op af Vand, krøb op imellem to

Klipper uden Skade, hvilke jeg med største Forundring saae at være de samme, af hvilke jeg for nogle Aar siden faldt ned i den underjordiske Verden. Aarsagen hvorfor jeg kom saa sagte afsted, mærkede jeg efter nogen Eftertanke, kom af den overjordiske Luftes Beskaffenhed, som er tungere end Luften under Jorden, thi dersom vores ikke var tungere, havde det gaaet lige saadan da jeg kom op, som da jeg kom ned, saa jeg maaskee var falden hovedkulds igiennem Luften til Maanen; Men denne Meening vil jeg henstille til klogere **Physicis** at dømme om.

Cap. XVI. Autor kommer til sit Fæderne-Land, og det femte Monarchie endes

Jeg laae længe imellem Klipperne gandske uden ald Sands, thi der var stor [331] Forvirrelse i mit Hoved, baade af Faldet i sig selv, og af den underlige Forvandling, ved det jeg saae, at jeg i en Hast af en Stiftere til det femte Monarchie var omskiftet til en sulten **Baccalaureus**, og sandelig denne Avantyre var saa utroelig og poetisk, at den meget vel kunde giøre den klogeste Hierne forrykt. Jeg begyndte derfor at spørge mig selv, om det var sandt, hvad jeg saae, eller der kun gik en Taage for mine Øyen. Da Heeden gik noget over, og jeg kom lidt til mig selv, forandredes min Forundring til Sorg og Fortrydelse, jeg rakte begge mine Hænder op til Himmelen og sagde: O! Almægtige Skabere, hvi vilde du saaledes straffe mig? hvor kom jeg fra? hvor gaaer jeg hen? hvorledes skal jeg komme hiem? Og sandelig, naar man efterseer baade de gamle og vore Tiders Historier, skal man neppe finde et Exempel paa saa stor en Avanture, uden maaskee hos Nebucadnezar, som af den største Konge blev omskabt til et vildt Dyr, og gik i Skoven. Saadan forunderlig Skiebne havde jeg: Paa faa Timer blev tvende store Kæiserdomme med tive Riger tagne fra mig, af hvilke jeg havde intet tilbage uden Skygge og Indbildning. Nyelig havde jeg været en Kæiser, nu kunde [332] jeg neppe haabe at blive en Skolemester i mit Fæderneland. Jeg kaldtes Solens Gesandt, men nu frygtede jeg for af Fattigdom at blive **Famulus** hos en Bisp eller Provst. Før fuldte mig Ære, Haab, Velstand og Seyer, men nu Bekymring, Elændighed, Sygdom, Sorg, Graad og Hylen. Endelig, jeg florerede en kort Tiid, som et Soelblomster, kom snart op og gik snart ned; Med faa Ord at sige: Sorg, Forbittrelse, Bekymring, Vrede, Fortvivlelse giorde saa stor Uroe i mit Sind, at jeg snart trakte min Kaarde, for at stikke mig ihiel, snart vilde styrte mig hovedkulds ned i den Hule, som jeg var kommen op af, for at prøve, om Lykke kunde blive bedre i et andet Tog under Jorden. Tre gange forsøgte jeg at omkomme mig selv, og tre gange forandrede jeg mit Forsæt. Det som meest holdt mig derfra, var Bekymring for min Siæl, og Christendommens Grund-Regler, som forbyder at skille sig ved sit Liv, førend Døden kræver det.

Jeg forsøgte derfor at gaae ned af Bierget paa den steyle og snevre Gang-Stie, som løber til Sandvig; Men som jeg gik i dybe Tanker, faldt jeg tit paa Veyen, thi [333] mit Sind var gandske henvendt paa at betragte det femte Monarchie, hvilket svevede i mit Sind med forfængelige dog nyelig virkelige Forestillinger, saa det nær havde betaget mig Forstanden, og sandelig Forlisen paa Værdighed og Magt var saa stor, at jeg tænkte, ingen Fordeel i mit Fæderne-Land kunde oprette den. Jeg bildte mig vel ind, at jeg kunde blive Amtmand over Bergens Lehn, eller det som meere var, Statholder over heele Norge, men hvad Vederlag? hvad Trøst for den, som nyelig havde været Kæiser, og stiftet saa mange Riger? Jeg besluttede dog ikke at forskyde, om det blev mig tilbudet at være Statholder i mit Fæderneland. Da jeg havde gaaet den halve Vey, saae jeg nogle Børn, hvilke jeg nikkede ad, og bad dem komme til mig, med disse Ord: Jeru Pikal Salim, hvilket betyder i det Qvamitiske Sprog: Viser mig Vey! men da Børnene saae et Menneske i fremmede Klæder, havende en Hat med Straaler omkring, bleve de bange, raabte skrækkelig, og styrtede sig hovedkulds ned af Klipperne, saa at de, siden jeg gik sagte over den skarpe Klippe, fordi mine Been vare ømme, kom til Sandvig en Time før jeg, hvor de satte heele Byen i [334] Skræk, og soer dyrt paa, at de havde seet Jerusalems Skomager gaae iblant Fieldene, med Straaler om Hovedet, og med idelig Suk at give sin Sorg tilkiende. Da Bymændene spurte, hvoraf de vidste, at det var Jerusalems Skomager? sagde de, at jeg selv havde nævnt mit Navn og Fæderne-Land. Denne Vildfarelse, sluttede jeg, kom af det de ey forstod de Ord: Jeru Pikal Salim. Heele Byen blev oprørt, og ingen tvivlede om Sagens vished, i sær da den Fabel om den vandrende Skomager var nyelig opkaagt, og der sagdes, at hand nyelig havde ladet sig see i Hamborg.

Det var mod Aften, da jeg selv kom til Sandvig, jeg saae Indbyggerne i heele Egnen i en Klynge, som var samlet af Nysgierighed, som alle Mennesker har til at see usædvanlige Ting. De stod længe med stor Forventelse neden for Fieldet, at tage mod denne nye Giæst, men saasnart de hørte mig tale, bleve de bange, og løb bort allesammen, uden en gammel Mand, som var meere behiertet end de andre, og ikke vigede af Steden. Jeg talede strax til denne, og bad, at hand vilde laane mig Huus, hand spurte, hvem er du? og hvor [335] er du kommen fra? Jeg sukkede dybt, og svarede: «Gider du hørt mine Avanturer, da kand jeg ey fortælle dig dem, før Dagen gaaer bort, men naar jeg kommer i dit Huus, skal jeg fortælle dig det, som synes utroeligt, og ey har sin Lige i Historierne.» Den gamle Mand var nysgierig, tog mig i Haand, førte mig til sit Huus, og lastede sine Landsmænds utidige Frygt, som bevede ved at see hvert fremmed Ansigt, ligesom for en Comet. Da jeg kom ind i Huuset, begierede jeg kold Vand at lædske mig paa; Hand gav mig strax et Bægere

med Øll i, thi hverken hans Kone eller Piger turde være tilstede af Frygt. Efterat jeg havde druket Øllet af Bægeret, og slukket min Tørst, begyndte jeg saaledes at tale: «Her seer du et Menneske, som er længe tumlet om, og har forsøgt meere Lykkens Ubestandighed end nogen anden. Vel veed man, at de allervigtigste Ting ofte vendes op og ned i et Øyeblik, men de Ting, som ere arrivered mig, ere gandske utroelige, min Skiæbne er ikke bekandt for mange, ey heller er den almindelig.» Her til svarede Værten: «Den Skiebne har altid vandrende Folk: Hvor mange Forandringer, hvor mange Hændelser maa [336] der ikke falde ind paa en Reise, som varer i sexten hundrede Aar?» Jeg begreb ikke hans Meening, og derfor spurdte, hvad hand forstod ved de sexten hundrede Aar? Dersom man skal troe Historierne, svarede hand, saa er det nu sexten hundrede Aar siden Jerusalem blev ødelagt. Jeg tviler ikke paa, at Eders Velærværdighed har været gammel den Tiid, thi dersom det er sandt, som siges om Eder, da er I fød udi Tiberii Tiid. Ved disse Ord studsede jeg noget, og tænkte, at den gamle Mand snakkede over sig, og derfor sagde til ham, at der skulde en klog Mand til at forstaae den Tale; Men hand tog en Tavle, hvorpaa Jerusalems Tempel stod afmalet, og spurde, om det meget skillede fra Origalen? Herover kunde jeg i min store Bedrøvelse ikke bare mig for Latter, men spurde om Aarsagen til saa underlig en Tale; Hand svarede: «Jeg veed ikke, om jeg tager feyl eller ey, Indbyggerne i denne Egn forsikrer, at I er den Jerusalems Skomager, om hvilken der er skrevet saa meget i Historierne, som vandrer i Verden siden Christi Tiid; Men jo meere jeg betragter Eder, jo meere erindrer jeg mig en gammel Ven, som for [337] tolv Aar siden døde paa Toppen af dette Bierg.» Ved disse Ord fik jeg Øynene aabne, og kiendte min gamle Ven Abelin, i hvis Huus jeg tit havde været i Bergen. Jeg løb ham strax i Favnen, og slog begge mine Hænder om hans Hals, sigende: «Er det dig jeg har fat paa Abelin! jeg troer knapt mine Øjne eller Hænder, her seer du din Klim, som er kommen tilbage fra underjordiske Stæder, jeg er den samme som for tolv Aar siden gik hovedkulds ned i Hulen.» Hand blev forskrækket over dette uformodentlige Syn, ligesom en der er slaget af Torden, lever og veed ikke selv at hand lever. «Jeg kiender, sagde hand, Klims Ansigt, jeg kiender hans Røst, samme Lader og Væsen havde hand; Men endskiønt jeg aldrig har seet nogen at være Klim saa liig, saa kand eller bør jeg dog ikke troe mine Sandser, thi de Døde staaer ikke op i disse Tider, jeg maa have større Vidner og Bevisligheder, førend jeg kand troe dine Ord.»

At jeg nu kunde betage ham hans Vantroe, fortalte jeg omstændig alt det, som var skeed imellem os før. Da hand hørte det, fik hand aabne Øyne, tog mig i Favn, [338] græd og raabte gandske høyt: «Nu seer, jeg Mennesket selv, hvis Skygge jeg tænkte at see; Men siig mig, hvor har du skiult dig saa længe, og hvor har du faaet

den forunderlige og barbariske Dragt?» Jeg begyndte derpaa ordentlig at fortælle alt hvad mig var vederfaret, siden jeg faldt ned i den anden Verden; Hand hørte og min Tale med Agtsomhed, indtil jeg kom til den Planet Nazar og Træerne, som vare talende og fornuftige, da blev hand utaalmodig og sagde: «Alt hvad Drømme, Galenskab og Drukkenskab kand bringe til veye, er samlet hos dig. Jeg vil snarere troe ligesom vor Peubel, at du har været blant Spøgelser, thi denne Snak er meere troelig end din underjords Reise.» Jeg bad inderlig, at hand vilde høre med Taalmodighed, indtil jeg havde udtalt, og da hand lovede at tie, gik jeg videre, fortalte hvad mig var skeed iblant de underjordiske Folk, mine adskillige Avanturer, og endelig, at jeg havde stiftet saa stort er Rige, som der nogensinde har været til i Verden; Alt dette styrkede ham i den Tanke, som hand havde giort sig, at jeg havde haft Omgiengelse med Skovtrold, hand troede og, at de samme havde forblindet [339] mine Øyne, saa jeg havde taget Skyggen for Sagen selv, og at hand desvissere kunde udforske Virkninger af denne Troldom, eller hvorvidt min Galenskab gik, begyndte hand at tale om de Saliges og Fordømtes Tilstand, de Elysæiske Marke, og deslige meere. Jeg mærkede strax hvad hand sigtede til, sagde derfor: «Jeg bliver ikke vred fordi du ikke vil troe mig, siden min Historie for enhver kand synes digtet og poetisk, thi de Ting mig skeede, ere saa sælsomme, at intet Menneske kand troe dem. Jeg kand svære paa, at jeg intet har digtet, men enfoldig og oprigtig fortalt alle Ting, ligesom de mig ere arivered.» Men hand blev bestandig i sin Vantroe, og bad, at jeg skulde slaae mig til Rolighed nogle Dage, thi hand haabede, at den Larm imidlertid skulde gaae af mit Hoved.

Da jeg i heele otte Dage havde skiult mig udi hans Huus, tænkte Værten, at jeg længe nok havde hvilet mig, begyndte derfor at prøve paa nye, om jeg vilde blive ved mit forrige, og tog fat paa min underjords Reise, som imidlertid intet var talt om: Hand tænkte da, at det femte Monarchie var forsvunden, som Røg, med [340] sine tilhørige tive Riger og Fyrstendømme, men der hand hørte mig fortælle lige det samme, paa samme Maade og i samme Orden, og jeg i Slutningen af min Tale bebreidede ham hans egensindede Vantroe, og invendte ham nogle Passager som hand selv maatte tilstaae mig, nemlig, at jeg for tolv Aar siden faldt hovedkulds ned i Hulen, og at jeg nu kom hiem igien med en ubekandt og fremmed Dragt, begyndte hand at tvivle, og vidste ey hvad hand skulde svare mig. Som hand nu blev bange, og traadde tilbage, satte jeg stærkere an paa ham, forestillede, at det var langt urimeligere, som hand meente, at der boede Trolde og Spøgelser i Hulerne paa Biergene, thi det var kun en Drøm og bare Kierling-Sladder, men mange store Philosophi havde statueret, at Jorden var huul, og at der var en anden

mindre Verden inden i den. Dette havde jeg selv erfaret at være sandt, og kunde ey stride mod mine egne Sandser.

Ved disse **Raisons** blev hand omsider vunden, og sagde: «Din Bestandighed i at forsvare disse Ting, som kand intet gavne dig at digte, har omsider overvundet mit [341] haarde Sind;» Og som hand saaledes var overbeviist om Sagens Sandhed, bad hand mig fortælle det vidtløftigere: Hand fandt stor Behag i det, som jeg fortalte om den Planet Nazar, i sær om det Fyrstendom Potu, hvis Love og Skikke hand sagde, var et Mønster, hvorefter alle Republiqver skulde dannes; Hand mærkede og, at en Beskrivelse paa et vel indrettet Rige kunde ikke flyde af et galt Menneskes Hierne, thi de Ord syntes meere Guddommelige end Menneskelige, hvorudover hand skrev alle Ting efter min Mund, paa det hand ey skulde glemme dem.

Som jeg nu mærkede, at hand var gandske overbeviist, begyndte jeg at sørge for mig selv, spurte ham, hvad jeg skulde giøre i saadanne Omstændigheder, eller hvad Lykke hand spaaede mig i mit Fæderneland, efterat jeg havde giort saa store Ting under Jorden, «Jeg raader dig sagde hand, at du ey skal sige det til noget Menneske, thi du bliver kun beleet. Veed du ikke, hvor nidkiære vore Præster ere, de pleye jo bandsætte dem, som siger at Jorden bevæger sig og Solen staaer stille, naar du vil sige, at der er en Soel og Planeter under Jorden, [342] vil de kalde dig ugudelig, og uværdig til det Christne-Navn. Hvad Larm vil ikke Mester Robert alleene giøre? hvor vil hand ey forbande dig, hand, som forgangen Aar dømte en til at staae aabenbare, Skrifte, fordi hand sagde, at der er Mennesker, som vender deres Fødder mod os, hand vil vist nok dømme dig til at brændes, naar du siger, at der er en nye Verden til: Derfor raader og formaner jeg dig, at du altid skiuler disse Ting, og bliver nogen Tiid i Stilhed hos mig.» Hand bad mig strax aflægge de underjordiske Klæder, og alle de som løb paa Dørene, for at see Jerusalems Skomager, drev hand bort, og sagde, at den Skomager var i en Hast forsvunden. Men dette Rygte spargeredes dog i en Hast over heele Stiftet, og alle Præster spaaede paa Prædikestolene om de Ulykker, som vilde komme efter dette Syn, thi der blev sagt, at Jerusalems Skomager var kommen til Sandvig, forkyndte Guds Vrede, og raadede Folk til Omvendelse, og som saadanne Ting gierne faaer Tillæg hvor de kommer, blev Fabelen og brav forøget. Saaledes sagde nogle, at Skomageren havde spaaet om Verdens Ende, og sagt, at den skulde skee ved St. [343] Hans Dag, og alle de som ikke omvendte sig inden den Tiid, skulde opbrændes, og andet saadant meere. Disse Spaadomme giorde saa stor Bevegelse i et vist Præstegield, at Bønderne lod Jorden ligge udyrket, thi de ventede ingen Høst, siden Verdens Ende var saa nær, derfor frygtede Mester Niels, Præsten paa Stedet, at hand skulde miste sin Tiende og anden Indkomme, og lod Bønderne vide, at

Domme-Dag var opsat til et andet Aar, saa de ey skulde giøre sig Betænkning om at arbeyde, og som ingen uden jeg og min Vært vidste Aarsagen til denne Sladder, gav det os altid Anledning til Latter.

Men da jeg ey kunde opholde mig længere i et fremmet Huus, uden at gaae ud iblant Folk, bildede min Vært Folk ind, at jeg var en Student fra Trundhiem, som var ham paarørende, og nyelig kommen hid. Strax derefter recommenderede hand mig saa stærkt baade skriftlig og mundtlig hos Biskoppen i Bergen, at Hans Høy-Ærværdighed lovede at give mig det første vacante Rectorat. Den Bestilling smagede mig best, thi den syntes paa nogen Maade at komme overens med det jeg [344] havde mist, thi et Rectorat i en Skole er en Afbildning paa Kongelig Regiering; Man holder ofte Riset for Scepter, og Cathedra for en Throne. Men som der i lang Tiid var ingen Vacance, og jeg behøvede at hielpes i Tide, for at faae noget at leve af, besluttede jeg at tage hvad der først forefaldt. Kort derefter døde ret tilpas Klokkeren til Kaars-Kirken; hvilket Brød Biskoppen gav mig. Det syntes en latterlig Avance for en der nyelig havde regieret over saa mange Lande, men siden ingen Ting giør Folk meere foragtet end Fattigdom, og det er daarligt at kaste skident Vand bort, naar man brænder af Tørst, tog jeg med Taknemmelighed mod dette Æmbede, og levede min Tiid hen derudi roelig og philosophisk. Kort efter denne Omskabning blev mig tilbudet et skikkeligt Giftermaal med en Kiøbmands Daatter i Bergen, ved Navn Malene; Jomfruen behagede mig, men da det var troeligt, at Kæiserinden i Qvama levede endnu, frygtede jeg for at begaae **Polygamie**, om jeg tog Malene; Men Hr. Abelin, som jeg pleyede betroe alt hvad der laae mig paa Hiertet, betog mig den Frygt med saa mange **Raisons**, at jeg tog hende [345] til ægte, og har levet fornøyet med hende nu i sex Aar. Jeg har aldrig sagt hende mine Avantyrer under Jorden, men som jeg ikke gandske kand forglemme den Herlighed, som jeg mistede, lod jeg ofte see nogle Kiende-Tegn og Optøger, som ikke passede sig med min nærværende Tilstand. I dette Ægteskab havde jeg trende Sønner, Christen, Jens og Casper, saa at jeg i alt har fire, dersom Printsen af Qvama lever endnu.

Saavidt gaaer **Niels Klims** Manuscript:
Nu følger **Abelins** Tillæg.

Abelins Tillæg

Niels Klim levede til Anno 1695, imidlertid elskede alle ham for hans skikkelige og Gudfrygtige Levnet, undtagen, at Præsten ved Kors-Kirken blev somme Tider lidt vred paa ham for hans alt for store Alvorlighed, som hand meente at komme af Hovmod. Jeg, som vidste hans Skiæbne, undrede mig meere over hans Ydmyghed og Taalmodighed, hvormed hand forrettede saa ringe en Bestilling, da hand havde regieret saa mange Riger, men andre, som vidste intet af denne utroelige Forandring, meente, at hand var stolt. Hand pleyede paa visse Tider om Aaret, medens hand var frisk, at gaae op paa Bierget, og nøye betragte den Hule, hvoraf hand var kommen op, og hans Venner mærkede, at hand pleyede komme hiem med et forgrædt Ansigt, og holdt sig en heel Dag derefter inde i sit Studere-Kammeer, og vilde ingen have til sig. Hans [347] Kone forsikrede og, at hand i Drømme talede om Krigs-Folk baade til Lands og Vands. Hans **Distraction** gik saavidt, at hand engang befalede Stift-Amtmanden i Bergen at komme til sig. Hans Kone tænkte, at denne Forvirrelse kom af at hand studerede formeget, og derfor var meget bange for hans Helbred, som, efter hendes Tanker, var kun slet. Hans Bibliothek bestod mestendeels af politiske Bøger, og da saadanne Bøger syntes ikke at passe sig til en Klokker, blev hand derfor lastet af nogle. Der er kun et Exemplar af denne Reise-Beskrivelse, skrevet med hans egen Haand, som jeg har i Forvaring. Jeg har ofte vildet udgive den i Trykken, men adskillige vigtige Aarsager har hindret mig fra mit Forsæt.

Ende.

Noter

n1. Suppliqver] *rettet fra:* Snppliqver *(trykkfeil)*
n2. siden] *rettet fra:* sid n *(trykkfeil)*
n3. Land?] *rettet fra:* Land.~ *(trykkfeil)*
n4. Couleur] *rettet fra:* Conleur *(trykkfeil)*
n5. øvrige] *rettet fra:* ovrige *(trykkfeil)*
n6. forsikrer] *rettet fra:* fosikrer *(trykkfeil)*
n7. ringere] *rettet fra:* riugere *(trykkfeil)*

Ludvig Holbergs *Niels Klims Reise under Jorden* er lastet ned gratis fra e-bokportalen Bokselskap. Lesetekst og flere nedlastningsmuligheter m.m. er gratis tilgjengelig på bokselskap.no